

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde Youtube sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler, 2- Bu Sistemden İslam'a, 3- İslamlaşma Bilinci, 4- İslam Sancısı, 5- Arş Gölgesi, 6- Tasavvufun Anahtarı, 7- Âlimin Önderliği, 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9- İlim Ve Özgürlük, 10- İlim Ve İktidar, 11- İmanın Kıymeti ve Korunması, 12- İman Ve Etkisi, 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14- İnançta Arınma, 15- İnançta Kirlenme, 16- Okuma Aşkı, 17- İslam'a Göre Irkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18- İnsana Ulaşmak, 19- Cihad ve Zafer Şartları, 20- İncanın Kıvancı, 21- Sistem ve Şeriat, 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23- Gönül Azığı, 24- Laiklik Sorgulaması, 25- Derdimiz İslam, 26- Adı Konmamış Savaş, 27-

Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28- Batılılaşma Cinnetinde Aydınların Karanlığı, 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30- İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31- İslam'ın Özeti, 32- İslam'da Irkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik 33- İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz, 36- Hesaplaşmadan Olmaz, 37- Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu. 40- Müslüman Kimliğin Kodları. 41- Bize Düşen. 42- İslam davası. 43- Din Diyalog Ve İlimli İslam. 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet. 45- Okuduğun Kadarsın. 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar 1

İthaf:

*Üç kitap dostuna; Katip Çelebi, Ali Emirî ve İsmail Saib
Sencer Efendilerin aziz ruhlarına hürmet, muhabbet ve
dualarımızla...*

Cemal Nar

CEMAL NAR

KİTAP SEVGİSİ

Yaynevi

Kitap tanıtımı

İÇİNDEKİLER

Önsöz

I. BÖLÜM: KİTAP SEVGİSİ

KİTAP SEVGİSİ

Niçin Kitap Sevgisi?
Güzeli Sevmek Fıtrıdır
Kitabın Faydası
Kitap En Güzel Dost
Kitap Arkadaş Kazandırır
Kitap itibar Verir
Okunmasa da Alınsın
Okumayan Kitapseverler
Kitapla Gelen Ayıplar
Kitap Ve İlim
Asıl Marifet
Kitap Bir Başka Sevgili
Neden Kitap Alırız?

II. BÖLÜM KİTAP EDİNME YOLLARI

Bölüme Giriş

SATIN ALMAK

Ürperten Şaka
Ağlatan Ayrılıklar
Sevgiliyi Raflarda Görünce
Kitap Aşkı Bambaşka
Kitap okşamak
Kitabı Ziyaret Etme
Eliyle Yazmak
Fahiş Fiyatlı Kitaplar
Meydan Muharebesi
Kitap Almadan Duramayanlar
“Hocaların Hocası”ndan Hatıralar
Aradığın Kitabı Bulma Meselesi

Adama Ayakkabı Sattırır
 Abdu'l Fettah Ebu Gudde
 Yalın Ayak Yarı Çıplak Kitap Hastası
 Ya Sefer
 Kitap Alamama Ağlatıyor
 Bozkırlı Mustafa Efendi
 Geriye Bırakılan Eşyalar
 Evde Kitap Kavgaları
 Hayrettin Karaman'ın Taktiği
 Nihat Çetin'in Yöntemi
 Hanımlar Neden Kitap Sevmez?
 Garip Kitaplar
 Hanımlara Hakları Vermeli
 Kitap Dostluğu Zordur
 Kitabın Değeri
 Kitap Alma Sevinci
 Müthiş Bir Hikaye
 Divân ü Lûgat-it-Türk
 Otuz Altınlık Kitap
 Kitaba Coşan Duygular
 Kıymet Bilme
 30 Altın 300 Oldu
 Dahilik ve Delilik
 Zulüm Her Hayra Mani

KİTAP KAYBETME ACISI

Mütercim Asım Efendi
 Bu Adam Kitaplarını Satarsa
 Merhum Parlak Hocamız
 Göz Yakını Görmüyor
 Kitap yağmalama
 İşte size bir tanık
 “Ah Kitaplarım” Diyen Arif Bey

HEDİYE KİTAP

Kitap Hediye Şekilleri
 İstenen Hediye
 Ali Ulvi Kurucu Ve Hazinesi

İmam-Hatip'li Torun
 Kitaba da Doyulmaz ki!
 Karşılıksız gelen hediye
 Zekat Verilen Kitaplar
 Karşılıklı gelen hediye
 En Güzel Hediye Kitap

ÖDÜNÇ KİTAP

Ödünç Ve Emanetin Dindeki Yeri
 Hatta İnfak Ve İsar
 Ödünç Kitap Vermenin Kısımları
 Ödünç Kitap Vermenin Zararları
 “Kitabım Sevgilimdir Veremem”
 Kıskaç Kocalar
 Kitap Çalmak Günahdır
 Ödünç Kitap Tehlikede
 Müftünün Yaptığına Bak
 Böyle de Olmaz ki!
 Koca Koca Paşalar
 Öyle Diyorum Amma
 Rahmetli Mustafa Trapzon Hoca Efendi
 Mevlevîhan Şefik Can
 Tâhirü'l-Mevlevî
 “Eyvah!” Dedim
 Bir Kitap Delisi Talat Öncü
 Ödünç Kitap Vermenin Faydaları
 Yaşar Alpaslan Hoca
 Ahmet Cevdet Paşanın Sevinci

KİTAP İNFAKI

İnfak Ve Tasadduk
 Sevdüğinden İnfak
 Sadaka-i Cariye
 İlim İnfakı
 Alimin İnfakı
 Zenginlerin İlim Ve Kitap İnfakı
 İman Elden Gidiyor
 Ey Mü'min Merhamet Et!

Kitap İmanı Korur
Kulaktan Değil Kitaptan Öğrenmek

KİTAP ÇALMA

Kitap Hırsızlığı Haramdır
Çalıntı Kitabı Almak
Kitapseverlerin Korkusu
Kibar İnsanlar
Doğan Hızlan'a kulak verelim
Tarihi Kitap Hırsızlığı
"Biraz Pahalı Olur"
"Kitaplarım Çalınıyor" Korkusu
Ne Yapacağız Bu Kitapları?

KİTAP HASTALARI VE DELİLERİ

"Çöp Evler" Olur da
Ölçü Nedir?
Talat Öncü
"Ego Tatmini" Diyor
"Ben Bir Biriktirme Delisiyim!"
Gelelim Neler Topladığıma
Nerde Saklıyor?
Don Kişot Bir Kitap Delisi
Zararsız Kitap delileri
Sahneyi Seyredelim
Hastalık Belirtileri
Tam Hastalar

KİTABA SAYGI

Neden Kitap?
Kitaba Saygı
Kitaba Saygı Biçimleri
Temiz ve Güzel Kullanma
Eskiye Kitaplar
Kitap Bakımı
Okumak
Kitaba Saygısızlık
Yasaklama

Tarihte Kitap Yasaklama
Cumhuriyet Döneminde Kitap Yasaklama
Dünyada Kitap Yasaklama
Kitap Atma Fırlatma Çiğneme
Kitap Yırtma Yakma
Kitap Yağmalama

SONSÖZ
KAYNAKLAR
İNDEKS

Önsöz

Kitap muhteşem bir nesne, okumak harika bir olay. Beyaz bir sayfa var karşında, sanki beyaz bir sahne. Kelimeler birer oyuncu. Bakmayın siz hareketsiz durduklarına. Okumanın düğmesine dokununca film makinesi başlar çalışmaya, gözlerden zihne atlayan kelimeler, muhayyilede kostümlerini giyinmişler ve hayat sahnesine çıkmışlardır ve bizzat olayın içine katılarak gerçek bir macerayı yaşamaya başlamışlardır.

Okuyan adam bir başka âlemdir yani. Dıştan bakanı o duruş aldatıyor. Öyle sakın ve sessiz durup önündeki sayfaya baktığını zannettiğiniz bu adam acaba sevgiliye bir adım sonra kavuşacağını bilmenin heyecanını mı yaşamakta, yoksa bir ayrılık acısıyla mı sarsılmaktadır kim bilir? Bir savaşın ortasında çarpışan bir cengâver mi, yoksa bütün hile ve desiseleri bilip de elinden bir şey gelmeyen bir komutan mıdır? Mehtabın altında mest olarak şarkı mı dinlemektedir sahilde, ya da bir ziyafet sofrasında lokmaları mı götürmekte? Yoksa ulu bir mabette can damarından yakın hissettiği Mabuduna vecd içinde gönlünü kaptırmış, feyzin coşkusunda müstağrak batıp çıkmakta mıdır?

Her şey olabilir. Göz, bir sayfanın her satırının bir başında bir sonunda gürül gürül akan nehirlerin serin sularına batıp çıkarken, aslında muhayyile makinesi âlemleri dolaşmaktadır. Ne ses var şöyle bakarsan, ne görüntü. Her şey insanın derununda başlayıp bitmekte. Bir tatlı huzur, bir muazzam keyif, oturduğun yerde bir devr-i âlem. Kitap muazzam bir serüven.

Yeryüzünün en harika varlığıdır o. Keremli ve bereketli bir dost, kıskanılacak bir sevgili, edinmek için yeri geldiğinde aç ve susuz

bırakan, ayakkabı ve elbise sattıran, varlığı adama izzet ve itibar kazandıran asil varlık. Karanlığımıza meşale, kollarımıza altın bilezik, sanatımıza sırdaş, kalbimize sevgili, aklımıza marifet, varlığımıza irfandır o. Varlığı mutluluk verir, yokluğu acı ve ıstırap. Onunla hayat anlam kazanır, onunla tırmanılır yaşamın basamaklarına, uygarlık binası onun tuğlalarından örülür, onunla yaşar adam gömülse de mezarlara.

Kitap Leyla'dır Mecnun'larına, şifadır hastalarına, miraçtır okuyan insan için, onunla yükselir kutsalına. Selam sana ey kitap, selam size ey kitapzâdeler ve kitapzedeler.

Daha önce “Okuma Aşkı” adıyla bu çiftin zevcesi gelinliğini giymişti. Bu damat “Kitap Sevgisi” de hazırda ama araya girenlerin fattanlığı sebebiyle ayrılık uzun sürdü. İki sevgilinin birleştiği bu düğün günümüz bizi mutlu etmektedir. Bu izdivaçtan “Kitap Yazar Ve Yazma Sorumluluğu” ile “Okuduğun Kadarsın” isimli iki gülbüz evlat dünyaya geldi. Basım ve yayımında ememeği geçen herkese teşekkürler.

Ve nihayet her sözümüzün önü ve sonu size hamd-u senalar ve şükürler etmektir ey Alemlerin Rabbi olan Yüce Allah'ımız!

Cemal Nar
Kahramanmaraş 2009

I. BÖLÜM:
KİTAP SEVGİSİ

KİTAP SEVGİSİ

Niçin Kitap Sevgisi?

Bilindiği gibi insanda eşya edinme arzusu fitrêdir, yaratılışında vardır. Çocuk daha akli olgunlaşıp hak hukuk algılamasına ermeden önce görüp beğendiği eşyayı, özellikle de oyuncakları edinmek ister. Bu oyuncak başka bir çocuğun da olsa onu almak, onunla oynamak ister. Allah Teâlâ'nın nefsinin bir kısım istek ve şehvetlerle süslemişti.¹

¹ “Kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş, güzel cins atlar, davarlar, ekinler gibi nefsin hoşuna giden şeyler insanlara cazip gelmektedir. Bunlar dünya hayatının geçici bir metaından ibarettir. Asıl varılacak güzel yer ise, Allahın katındadır.” (Al-i İmran, 14)

Bu ayette zikredilen sınıflar meşrû nimetlerdir. Fakat gayr-i meşrû tarafa da sebep olma ihtimali vardır. Bunları süsleyip cazip gösteren Allah Tealadır. İşte imtihan da buradadır. Meşrû olanlar, yasal çerçevede elde edilirse ne güzeldir. Hayatı yaşamada bir kolaylık ve zevk olur. Gayri meşrû olarak elde edilenleri süsleyen “şeytan ve beşerin cehaletidir” denmişse, bu yoruma gerek yoktur, bunları böyle süslü yaratan Allah'tır, ama kötüye kullanılmasını istememektedir. Kul Allah Teâlâ'nın emrini dinlemez de yasal olmayan bir biçimde bu zevkleri edinmeye kalkışırsa, fena bir iş yapmış olur, kınanır ve cezayı hak eder.

Bu iştah çekici şehvetler, helal yoldan kazanılarak dünya hayatını devam ettirmek için birer araç olarak verilmişken, bunları amaç haline getirmek ve elde edilmesinde şeriatı dinlememek, Allah katındaki güzel mevkii kaybetmektir. Doğrusu akıllılık değil, belki büyük ahmaklıktır. Ne var ki yaşadığımız dünyada görüle gelen de şudur ki, insan hayatlarının önemli bir kısmı o zevkleri elde etme hırsı ile yanıp tutuşarak geçer. Sonra da onlardan

Mal, mülk edinme bunların başında gelir. Sevgi edinme de öyledir. Bir çocuk anne babalarının başka çocukları sevmesini pek istemez. Başkasını kucağına alsın, sevip okşasın, hatta bu kardeşi bile olsa, koşar annesine, oturur kucağına ve iter ötekisini. Bu mal mülk edinme giderek daha da gelişir kişilerde.

Normal ve sağlıklı insanlarda karşı cinse ilgi ve sevgi, derken şehvet de belli bir yaştan sonra kendiliğinden başlar. Hamama girenin terlemesi gibi bir şeydir bu. Zorlamadan kendi kendine oluşan ve gelişen bir duygu, dürtü, kabiliyet yani. Allah Teâlâ insanı böyle yaratmıştır. Meşru ve helal olarak evlenme ile nikâh ile giderilirse bu ihtiyaç hem sağlık, mutluluk, huzur ve yarar sağlar, hem de din açısından fazilet olur, sevap kazandırır. Ama nikâhsız olursa, hem bedeni ve ruhi olarak hasta eder, hem de mutsuz, huzursuz, karmaşa ve kargaşalara, hatta kavga ve cinayetlere sebep olur, hem de günahkâr olur.

Aynen böyledir kitap sevgisi ilim yolcusunda. Zorlamaya gerek olmadan içten bir sevgi sızıntısı doğar ve akar gider kitaba doğru. Kitabı anladıkça, okudukça, beğendikçe bu sızıntı bir pınarın fışkırdığı göze dönüşür. Artık kitapsever bir oluk yapmaya başlar bu çeşmeye. Derken havuz olsun ister. Küçük kitaplığı yavaş yavaş dolmaya başlar. Ama okumalar arttıkça havuzlar taşar ve insan delicesine kabaran ve sellere dönüşen kitap sevgisi karşısında aklını ve ihtiyarını yitirir. Bunun önü “kitap hastalığı”, sonu ise “kitap deliliğidir. Daha tutulması, durulması mümkün değildir.

Güzeli Sevmek Fitrîdir

İnsan niçin kitapsever sorusunun bir başka cevabı da şudur, İnsan kendine faydalı olan, güzel görünen, zevk veren, itibar ve şeref kazandıran, maddî ve manevî ikram eden her şeyi, ona olan ihtiyacı nispetinde sever. Kendine bunları sağlayanları da sever.

Kitap da bunun için sevilir. Çünkü kitap, “Kitabın Faydası ve Önemi” bölümünde fazlasıyla gördüğümüz gibi, kendisine yukarıda sayılan faydaların hepsini de fazlasıyla sağlar. Bu gördüğü yarar yüzünden de onu sever ve edinmek ister.

tam faydalanamadan ölecek ayrılıp mahrum kalmanın acısını çekerler. Kazandığı günah ise yanına kar kalır.

Evet, insan güzelliğe ve zevke meftundur. Güzel bir çiçek, bir kuş, bir bahçe, güzel bir vadi, ırmak, orman ve dağ manzarası, güzel bir yüz, güzel bir ses ve nağme, başkasının bile olsa güzel bir ev, bir ta, bir araba veya yemese bile çeşit çeşit sebze ve meyve, bütün bunları elde etmeye yarayan paranın yüzü veya sesi, bunları meccanen veren cömert adamlar insana hep zevk ve lezzet verirler. Onlara bakmaktan insan zevk alır, şehvet giderir. Çünkü bizzat bünyelerinde var olan o güzelliği onları sevdiren, cezbeden ve edinmek arzusunu uyandıran.

Hiç kuşkusuz adamına kitaplar da öyle bir güzelliği ve estetik zevkler verir. Dolayısıyla edinmek isterler.

Nice insanların evinde çok güzel kitaplıklar içinde nice güzel ciltli eserler dizilmiştir. Ev dekorasyonda çok güzel bir aksesuardır. Eve manevi bir ağırlık ve ciddiyet kazandırır. Sahibine de itibar, pardon “hava” kazandırır. Siz bu “hava”nın yanına bir de “civa” ekleyerek, hiçlik anlamında “hava civa” diyebilirsiniz. Ama asıl olan sahibinin duygularıdır.

Kitabın Faydası

İnsanı diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği, düşünmesi ve akletmesi ile beraber bunları sözlü veya yazılı dile getirmesi, ifade etmesidir. Eski filozoflar “el-insanu hayvanun natık”, yani “insan konuşan canlıdır” diyerek bu özelliğini nazar-ı dikkate almışlardır.

Gerçi az çok akıl ve zekâ, hatta konuşma diğer canlı türlerinde de vardır. Mesela inek yayılımdan gelir ve evini, ahırını bulur. Eşek çamura çöktüğü yeri bilir ve bu sefer ötesinden gider. Köpekler, tuttuğu avı sahibine getirir. Sesleri ile az çok iletişim kurduklarına şahidiz. Konuşmaları kesin, ama ne kadar? “Neml” suresinde karıncaların kendi aralarında, “hüthütün Hz. Süleyman ile konuşmaları aktarılır. “Mantuku’t Tayr” bizim medeniyetimiz ve edebiyatımızda önemli bir yer işgal eder. Bugün Japon bilim adamları, balıkların seslerini ve iletişimlerini tespit etmişlerdir.

Ama Rabbimizin “Rahman” suresinde dikkat çektiği “beyan” a en mükemmeli ile sahip olan, hiç şüphesiz insan cinsidir. Hele ilk inen Kur’an ayetlerinde açıkça ifade edildiği gibi “kalemle yazmasını öğretme ikramı” ancak insana verilmiştir ve insan bu özelliğini doğrusu çok güzel kullanmıştır. Bugün insan deyince ilim ve medeniyet akla geliyorsa, bunun temelinde yazı ve kitap vardır.

Eline bir kitap alarak okuyan bir insana her yerde rastlarsınız. Ama dünyanın herhangi bir yerinde eline kitap alarak okuyan bir kedi, köpek, kuş veya at, herhalde bütün bir dünya için en ilginç haber olurdu.

Evet, insanın dünya serüveninde ilim ve uygarlığı açısından olduğu kadar, bireysel ve toplumsal sağlık, mutluluk, gelişim ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında, hatta keyif ve zevklerini tatminde yazının ve kitabın önemi çok büyüktür.

Ana hatlarıyla bunlar nelerdir?

Bu kitabımızda bunları da yazmak istedik. Ama baktık ki bu bir başlık bile başlı başına bir kitap olmaktadır. Öyle olunca onu, adını şimdilik “Kitap ve Medeniyet” koyduğumuz özel yerine havale ediyoruz. Bundan sonra yazdıklarımız dolaylı olarak bu konuyu da işlerse, o da artı bir fayda olacaktır. İşte şu peş peşe gelen başlıklar gibi...

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in bir hadisinde kişinin evladına bıraktığı en güzel mirasın güzel ahlak olduğu ifade edilir. Muhteşem bir hakikat. Belki bundan sonra da kitaplar olsa gerek. Çünkü okuyanlar, erdemli insanlar olmaya en ciddi adaydırlar.

Yeryüzünün yüz akı insanlarından Cemil Meriç, okumaya âşık, kitaba vurgun bu insan, gözlerini kaybedince, tıpkı bir vasiyet gibi yavrularına şu hakikati hatırlatır:

“Çocuğum, çocuklarım. Ben bu kitapları bütün dünya nimetlerinden, çok defa vazgeçilemeyenden, vazgeçilemeyecekten feragat ederek bir araya getirdim. Size bir dünya, dost bir dünya hazırladım, hazırlıyorum. Fırtınaya tutuldukça sığınacağınız tek liman bu. Daha doğrusu bu limandan ayrılmazsanız kasırgalardan uzak kalırsınız. Bu kitaplar benim sevgililerim. Ama yıllarca konuşamıyoruz. Birbirimizin dilini unuttuk. Bilmem neden darıldılar?”¹

Kitap En Güzel Dost

Kastamonulu Hafız Ahmet Mahir Efendinin “El'muhkem fi şerhi'l hikem” ini açınca ilk sayfada, aslı Arapça olan şu şiiri gördüm:

¹ Jurnal, I. 162

“Yalnız kaldığında kitap ne güzel arkadaşdır.
Sevdiklerin terk etse, onunla oyalanırsın
Emanet ettiğinde sırrını kimseye ifşa etmez
Ondan bir sürü hikmet ve doğrularla yararlanırsın.”

Bazı insanları görürsünüz, yanlarından kitap eksik etmezler. Çantalarında birçok eşya yanında bir de muhakkak bir kitap vardır. Seyahate kitapsız çıkmazlar. Hatta benim taksimin torpido gözünde birer küçük boylardan Kur'an, Riyazu's Salihin, el-İhtiyar muhakkak bulunur. Bu gittiğim yerlerde hazır sohbet kitaplarımdır. Ya da sorulan bir fikhî soruyu bilmezsem bakabilmem içindir. Ayrıca el çantamda o sırada okuduğum kitabım muhakkak bulunur. Tabi yanında defter, kâğıt, kalem, silgi de bulunur haliyle.

Hatta bu konuda biraz aşırıya kaçan tanıdıklarımız da vardır. Mesela çarşıya giderken, yol boyunda turlarken niye kitap çantalarını da alır bu arkadaşlar derim bazen kendi kendime. Nerede okuyacak ki? “Bu kadarı da fazla yani. Ağırlık veya gösteriş olmuyor mu?” derim bazen. Derler ki: “Ağırlığa gelince, eşeğe semeri gibi oldu bu bizim için. Malum atalar, “eşeğe semeri yük değil” demişler. “Estağfirullah!”. “Yok yok, öyle. Gösterişe gelince, aklımıza bile gelmiyor.”

Hatta birisi şöyle demişti: “Ben çantaya öyle alıştım ki, olmazsa, bir yanım çökecek gibi oluyor. Doğru durmam için bu şart gibi.”

Ama o, beni utandırırçasına, fırsat bulduğu yerde okuyanlar da olmuyor değil. Camide, namazı beklerken okurlar. Okulda boş bir zaman bulur okurlar, ders saatini beklerken okurlar. Velhasıl okurlar. Okuduklarını şuradan bilirim; ellerindeki kitap değişmiştir. İmrenirim tabi.

Onların bu hali, hikâyesini daha önce okuduğum Abdullah bin Abdul Aziz'i hatırlattı. Ömerî ismiyle de meşgul olan bu zât (ö. 184/800) daima kitaplarıyla beraberdi. Onları yanından hiç ayırmazdı. Mutlaka yanında bakacağı bir kitap bulunurdu. O'na; “Niçin kitapları bu kadar seviyorsun?” diye sordular. Şöyle cevap verdi: “İnsana kabirden daha ibret verici ve daha çok nasihat eden bir şey yoktur. Kitap ise, insana yakın ve samimi bir arkadaşdır.”¹

¹ Evliyalar ansiklopedisi, Türkiye gazetesi . ist . 1992. 1/44.

Kitabın insana ne kadar yakın ve samimi bir arkadaş, bir sırdaş olduğunun bir ifadesini birisinden duymuştum. Doğuda bir âlimden bahsediyordu. Kitabıyla öyle hem dem oluş ki mübarek, öldükten sonra bir gün kitaplarını karıştıranlar, kenarlarına bir sürü haşiyeler yazıldığını görmüşler. Bunların bir kısmı ilmî notlarmış. Bir kısmı da “Ah bir sigara” “Ah bir çay”, “ah bir dilim ekmek” gibi küçük küçük sırlarmış...

Abdu’l Fettah Ebu Gudde, “Bedene göre ruh ve afiyet neyse, âlimin hayatına göre de kitap odur,” diyor ve onların kitaplarının kayıp yâda telef olması, yanması konularında son derece acayip şeyler anlatıyor.¹

İşte birkaç örnek:

Kadı Ebu’l Hasan Ali b. Abdü’l Aziz el-Cürcani, hayatında kitabın yerini şöyle anlatır mısralarında:

“Tadamadım bir türlü hayatın tadını
Oturup kalıncaya dek evde kitaplarla beraber
Yoktur bana göre ilimden daha değerli bir şey
İstemiyorum bu yüzden ondan başka bir dost
İnsanlarla karışıp zaman öldürmektedir ancak zelillik.
Ko onları artık ve yaşa aziz olarak, baş olarak”²

İkinci örneğimiz de tanıdığımız bir hocayı anlatır. Misafir odasının duvarları Arapça dini, ilmi ve edebi kitaplarla doludur. Kütüphanesini beğendiğimizi söylersek, şöyle söyler:

- Bu da ne ki! Bunun kaç misli kitaplarım vardı benim.

-Hani ya? Nerede onlar, ne yaptın onları?

Sulanan gözlerini bizden kaçırmaya çalışır...

-Acıktığım için satın yedim!

Birde Ahmet Arda hocamın kitaplarına yanarım. Bir ömür topladığı kitapları Suriye sınırından geçirmek ister. Anlaşma yapılar askerlerle. Ama ne olduysa olmuştur, patlayan silahların mermileri etrafında vızıldamaya başlayınca o kadar kitaplarını orada bırakarak canını zor kurtarır. Anlatışındaki üslup ve yüzündeki acı ifade, hala o kitaplara acıdığını anlatır.

¹ İlim uğruna. Ebru y. Ocak. 1985. ist s. 153

² a.y

“Kitap limandı benim için. Kitaplarda yaşadım. Ve kitaptaki insanları sokaktakilerden daha çok sevdim”¹ diyen Cemil Meriç, iyi bir kitap dostudur. Bu dostun sevgisinden de, kıskançlığından da haberdardır: “Evet kitap da, kültür de bütün sevgililer gibi kıskanç, koparıyor insanı, realiteden koparıyor.”²

Kendisi de haberdar etmek ister okuyucusunu kitaplara karşı: “Her toplum bir kitaba dayanır: Ramayana, Neşideler Neşidesi veya Kur’an. Senin kitabın hangisi?”

Bakınız arkasından neler der: “Susam ve Zambaklar” Ruskin’in en çok sevilen en çok okunan kitabı. Şöyle diyor Ruskin: “Kendimize dost seçeceğiz. En iyilerini seçmek istiyoruz, ama nerede bulacağız o dostları? Kaç kişiyi tanıyoruz? Her istediğimizle tanışabilir miyiz? Talihimiz yâr olursa, uzaktan görebiliriz büyük bir şairi, sesini duyabilirsek ne devlet... Bir bakanın odasında on dakika kalmak, bir kraliçenin bakışlarını bir saniye üzerimize çekmek, ümit edeceğimiz bahtiyarlıkların en büyüğü. Ama hep buna benzer mesut tesadüfler peşindeyizdir. Yıllarımızı, duygularımızı, kabiliyetlerimizi harcarız bu uğurda. Sayısız zilletlere katlanırsınız. Bize her an kollarını açan bir dostlar topluluğundan habersiz yaşarsınız. İçlerinde hükümdarlar da vardır, devlet adamları da. Günlerce şikâyet etmeden iltifatlarımızı beklerler. Ağız açmalarına izin vermeyiz. Filhakika seçiş hürriyetimizin hudutsuz olduğu tek dünya: kitaplar dünyası.”³

Kitap Arkadaş Kazandırır

Kitabın kendisi dost olduğu kadar, başka güzel dostlar da kazandırır. İnsan kitapları ve içindeki ilimleri sayesinde büyüklerle oturup kalkma, hayatının en muhteşem ve mutlu saatleri olan âlimlerle ve amirlerle sohbet etme nimetine mahzar olur. Kıymet kazanır ilimlerle ve kitaplarla.

İşte bu konuda da birkaç yaşanmış hikâyemiz var Birisi Fatih ve Molla Lütü Efendi ile ilgili. Bunlar basit gibi görünen hikâyelerdir ama çoğu kez hikâye ve fıkraların arasında, ardında ibret alınacak şeyler gizlidir, bilgin ve sanatkârları koruyan, kılıç ve kalem sahibi bir

¹ Bu Ülke, 39

² Bu Ülke, 50.

³ Bu Ülke, 108–109.

hükümdarın kütüphaneciye, kitapla uğraşan kişi ve kişilere yakınlığını göstermesi itibariyle düşündürücüdür.

Fatihi herkes bilir. Fatih, babası II. Murat ve dedesi Çelebi Sultan Mehmet, ileri derecede kitap meraklısı idiler. Her üçünün de kütüphanelerinin mevcudiyeti bunu göstermektedir.

Sultan Mehmet (Fatih) daha şehzadelğinde, II. Murat devrinden II. Mehmet devrine kadar şehzadelere has olarak tevcih edilen Manisa da iken, hocaları Molla Gürânî ve Molla Hüsrev ile birlikte zengin bir kütüphane kurdu. Bu kütüphane, padişah olunca Edirne'ye taşındı. İstanbul Türk olunca da ordunun ardından İstanbul'a geldi. Beyazıt'ta eski saraya, ardından yeni saraya, bugünkü adıyla Topkapı Sarayına taşındı. Topkapı Sarayı'nda bu ilk kütüphanenin yeri şimdilik bilinmiyorsa da, Fatih 'in özel kitaplarına, Bağdat Köşkü, Hazine, Revan Odası ve Üçüncü Ahmet Kütüphanelerinde tesadüf etmek mümkündür.

Kütüphaneci Molla Lutfi'ye gelince, onun da birkaç dil bildiğini, bilgin ve şair olduğunu, Ali Kuşçu'dan yettiğini, günümüze kadar gelen eserleri bulunduğunu gözden ırak tutmamak gerek.

Olay Fatih'in İstanbul'da günümüzde yıkılmış olan kendi adını taşıyan Fatih semtindeki ilk kütüphanede geçer.

Yazan ve yazdıran, bilgin ve sanatkârı koruyan, şehzadelüğinden başlayarak bir dizi kütüphane kurmayı başaran Koca Fatih, bir gün kütüphanesine gelir. Bir süre meşgul olur, günümüz deyiimiyle araştırma yapar kütüphanesinde. Kütüphanecisi Molla Lutfi'dir. Her gelişinde de ona sataşmadan geçemez. Bu kez de sataşmak için vesile arayan kan, hafız-ı kütübünden bir kitap ister. İsteddiği kitap duvarları çevreleme kaplayan zarif dolaplardan birisinin en üstündedir ve Molla'nın uzanarak alma imkân yoktur. Kitap merdiveninin de depoda olduğunu gören Molla, Hünkâr'ı rahatsız etmemek için hemen orada bulunan bir mermer taşın üstüne basarak uzanır ve kitabı Fatih 'e takdim eder.

Fatih yapmacık bir hiddetle:

-Ne yaptın, nereye bastın? O taşın üzerinde İsa (Aleyhisselâm) doğmuştur! diye seslenir...

Molla Lutfi, sesini çıkarmaz, nasıl çıkarsın! Karşısındaki bir Osmanlı hükümdarıdır.

Bir süre sonra da Fatih'in geniş hoşgörüsünden yararlanarak taşı gediğine koymakta gecikmez. Fatih, genellikle mindere oturarak

dizinin veya rahlenin üzerinde kitap karıştırmayı sevmektedir. Molla böyle bir çalışma sırasında, güveler yemiş, delik deşik bir bezi büyük bir dikkat ve itina ile tutup minderde oturan Fatih 'in dizleri üzerine serer, kitaplardan toz almasın gibi bir düşünce ile. Fatih:

- Bunu ne diye dizime serdin! diyerek hiddetlenince, Molla Lütü:

- Niçin huzursuz olursunuz Sultanım! Bilmez misini ki, bu bez, Isa Peygamber'in beşiğinin bezidir... ' cevabını verir. ¹

Ölülerden Dostlar

Kitabın kazandırdığı dostlar sadece diriler de değildir. Yüzyıllar önce yaşamış ve ölmüşlerin dostluğu az şey midir? Böyle bir nimet ve devlete kitaplar sayesinde erişiriz. Bakınız cemil Meriç ne diyor bu konuda: “Kütüphane, bütün çağların, bütün ülkelerin ölümsüzleri ile dolu. Bir ulular bezmine kabul edilmenin tek şartı, liyakat. Mabede bayağlar giremez. Diriler naziktir, ölümsüzler titiz. Gerçekten severseniz konuşturlar sizinle.”²

Ruh çağırma seanslarını duymuşsunuzdur. Bunun bir de kitaplar aracılığı ile olanı vardır ama herkes farkına varamaz, ancak mütehasısı bilir. Cin çağırma gibi bir şey. Kitabı elinize alıyorsunuz, karşınızda bin sene önce ölmüş yazarı duruyor ve siz dostça bir sohbe girişiyorsunuz. Bazen dostça da olmayabilir. Tartışabilirsiniz de. Bakın bu alanın uzmanlarından birisinin yaşadığı o âleme biz de girelim isterseniz: “Okumak iki ruh arasında âşıkane bir mülakattır.”

Kütüphaneler de dış dünyanın olanca renkli cazibesine göre, hayaletlerin dolaştığı karanlıklara, vampirlerin yaşadığı mezarlıklara benzer. “Orda neşe ne arar?” demeyiniz. Deminki uzmana kulak veriniz: “Her yabancı intiba vuslatın büyüsunü bozar, ister güneş ışıldasın gök kubbede, ister duvarda bir petrol lambası yansın. Pencerede şakıyan kuşlardan bize ne. Reel olan tabiat değil, kitaplarda görülen rüyadır. Meçhule açılan bir kapıdır kitap. Meçhule, yani masala, esrara, sonsuza.”³

¹ Bkz. Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s.224.

² Cemil Meriç, Bu Ülke, s. 109

³ Cemil Meriç, Bu Ülke, s. 113

Kitabın bizatihi kendisi bir dosttur. Biraz da kıskanç bir dost. Bırakın diğer dostlarını, adamı eşinden bile ayırır. Cahız'ın eşinin feryatlarını hatırladınız mı?

Kitapseverler, tılsımlı bir dünyada yalnız gezen münzevi insanlardır. Bu konuyu başka bir yerde anlatacağız. Burada şu hatıramı anlatmadan geçemeyeceğim.

Çorum İlahiyat Fakültesinin dekanı aziz dostum Ferhat Koca ile Kahramanmaraş'ta sohbet ediyoruz. Bir ara Çorum'da bulunan bir arkadaş, kendisi ve okulu ile olan düşünce ve intibalarını anlattı. O arkadaş halkın kendilerinden memnun olduğunu, tek şikâyetlerinin genellikle aralarında görememeleri, geceleri çok nadir misafirliğe çıkması olduğunu söyledi.

O zaman Ferhat Bey, “haklılar” dedi. “Geceleri nerdeyse hiç çıkmıyorum. Çünkü gün boyu resmi işler beni meşgul ediyor. Okumam ve yazmam için bana ancak gecelerim kalıyor. Onu da gezmelerde harcarsam, mahvolurum.”

Kitap İtibar Verir

Şunu kabul edelim, kitap belki de herkese ilim sağlamaz. Yani herkes kitabı açıp okuyarak ondan ilim almaz. Ama göz zevkinden tutun da, kendisine şeref ve itibar sağladığı da inkâr olunmaz. Bu da bir zevk ve keyiftir. İnsan bunlar için de kitabı sevebilir. Doğrusu tarihte ve günümüzde çokça görülen bu durumun tasvip edilmese bile normal olduğunu ve yadırganamayacağını düşünüyorum. Hatta kitabın yaygınlaşması, okunması, yazara ve yayınevine maddi katkısı, hediye veya mirasla başkalarına intikali ve okunmaya vesile olması gibi yönlerle yararlı dahi görülebilir. Neden olmasın?

Biz mantıktaki önermelerden bir takım sonuçlara gideriz, tıpkı kıyasta illet birliğinden benzer hükümlere gittiğimiz gibi. Bunun gibi bazı görüntülerden de bazı sonuçlar çıkarırız ve genellikle yanılmayız da. Tabii olanı da budur zaten.

Mesela bir adamın evine misafir olduk. İçeri buyur edildiğimizde gördüğümüz ilk manzara bütün duvarların boydan boya kitaplıklarla çevrildiği ve içinde irili ufaklı renge renk kitaplarla dolu olduğu ise, aklımıza ilk hücum eden düşünce ne olur?

Tahmin etmek hiç de zor değildir, hemen “bu adam bilgili, kültürlü birisidir” deriz ve tavrımız birden değişir. Daha bir saygılı

oluruz herhalde, daha bir sevgiden sıcak dalgaların yayıldığını hissederiz içimizde. Kendim için rahatça söyleyebilirim, daha bir mutlu ve huzurlu, daha bir güvenli olurum orada ve sohbetlerimizin daha kaliteli ve bereketli geçeceğine inanırım.

Bunda yanılmayı genellekle. Gerçi her alınan kitap okunacak değildir. Bir lügat mesela, bir ansiklopedi, bir genel tarih, yeri geldikçe okunur kitaplardır genellekle. Öyle baştan sona lügat veya ansiklopedi okuyana pek rastlanmaz. Ama bırakın okumayı, lügat ezberleyenler de çıkmıştır tarih içinde, ama onlar azınlıkta kalmıştır umumiyetle.

Bu dediğimi halk anlamakta güçlük çekebilir. Benzer sorulara ben de muhatap olduğumdan bilirim:

- Hocam, bu kitapların hepsini okudunuz mu?
- Hayır!
- Ya niye aldınız?
- Arada bir de olsa gerek oluyorlar.
- Anlamadım!
- Mesela bir marangoz her zaman keser mi kullanır?
- Hayır. Gereklikçe kullanır.
- Aynen öyle, bazı kitaplar gereklikçe gerekli yerleri okunur.

Mesela bir tefsiri muhakkak bir iki kere okursunuz. Ama ihtiyaç hissettiğinizde bir ayeti bir tefsir kitabından icabında on kere, yirmi, otuz kere okursunuz. Fakat bazı kitaplar da vardır ki ancak birkaç bölümünü, o da gerek oldukça okursunuz. Az da olsa o tür kitaplar da olmalı kitaplığınızda. İşte öyle bir şey.

Bu kanaatimi pekiştiren iki olay anlatayım. Sene 1973. Genel seçimler var. Hasan Seyyithanoğlu MSP den adaydır. Onu desteklemek için arkadaşları ile beraber Rahmetli Erdem Bayazıt da köyümüze gelirler. Rahmetli babam onları misafir eder. Odada bulunan kitaplara bakan Erdem Bayazıt, orada “Hak Dini Kur’an Dili, Tecrid-i Sarih, Hayatu’s Sahabe, Fî Zilal” vs. eserleri görünce babama döner ve:

Bu kitaplar sizin mi? Der.

- Hayır, oğlumun.
- Nerde okur?
- Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü’nde.
- Oğlunuz bu kitapları tanıyıp aldığına göre bilgili ve şuurlu birisidir. Kıymetini biliniz. İleride büyük bir âlim olabilir.
- Evet, oğlum kıymetlidir, inşallah âlim de olur.

Yine sene 1977. Andırın Lisesine Din Dersi öğretmeni olarak tayin olundum. Alelacele bir ev bulduk. “Haberânamaz” lakabıyla meşhur olmuş çok güzel bir adamın evinin bahçesinde kulübe irisi bir ev. İki oda bir salon. Bekâr evi olarak idare ediyoruz. Derken yaz tatili geldi. Evin kapısı sağlam olmadığından ben en kıymetli eşyam olan kitaplarımı ev sahibine bırakarak memlekete, evlenmek için kız aramaya gittim.

O evin iki damadı hocadır. Onlardan Davut Yiğit, Suudi’de, Medine’de yüksek Okul okumuş, değişik ilçelerde müftülük yapmış, o anda Adana müftü yardımcısı idi. Yazın tatile gelince benim kitapları görmüş.

- Nedir bunlar? Diye sormuş.

- Bizim kiracı hocanın, demişler.

- Yahu bu kitaplar çok kıymetli kitaplar. Eğer bunları okuyorsa kiracınız değerli bir hocadır.

- Ooo, hocamıza diyecek yok, Allah için kıymetli hocadır, demişler.

- Nerde şimdi?

- Memlekete tatile gitti. Kendisine gelin arıyor.

- Yaa! Yahu madem böyle değerli bir hoca, ben onu evlendireyim bari. Nasıl çağırırız?

- Arkadaşlarına söyle, onlar hallederler.

Derken bir telefon geldi. Arayan Bakırcı Ahmet Bağcı dostumuzdu.

- Alo, Selamun aleykum, atla gel, Davut hocam önümüzde, sana kız bulmaya gideceğiz Adana’ya.

Koşarak gittim tabii. Atladık Ahmet Bağcı dostumuzun taksisine, gittik Adana’ya ama Allah razı olsun hocamızın gayretlerine rağmen bir netice alamadık.

Davut Yiğit hocama bunu yaptıran neydi?

Gayet açıktır ki kitaplarımdı. Demek kitabın insana itibar kazandırması kesindi.

Hatta bu düşünce beni bir hayli yordu. Evimdeki kitaplarım için en uygun yer, misafir odası idi. Çünkü her zaman misafir gelmez, ben oranın sessiz ortamında huzur ve sükûn içinde çalışırdım. Oturma odası her zaman yoğundur, hemen herkes hep oradadır. Radyo, teyp, TV hep oradadır. Yatak odası dardır. Çaresiz kitaplar misafir odasında

olacaktır. Bu bazı zamanlar içime bir vesvese atar ve ben kendi kendime sorarım:

- Bu kitapları misafirlerine göstererek ne büyük bir hoca veya âlim olduğunu mu söylemek istiyorsun? Bunda gösteriş veya riya yok mudur? Bunda gurur, kibir, kendini beğenme, övünme, sevilme ve itibar görme arzusu yok mudur? Büyük hoca olmamana rağmen öyle görünerek hile ve aldatma ile halkı kandırmak yok mudur?

Düşünür, taşınır, sonra da şeytana lanet getirerek şöyle derdim:

- Yok be yahu! Allah seni ıslah etsin ey nefis, ille de vesvese vereceksin değil mi? Başka odan mı var bu kadar kitapları koyacak?

- Hele içini iyi yokla?

- Allah Teâlâ'nın "vela tüzekkû enfüse-kum" emrini unutmadım, Kendimi tezkiyeden hayâ ederim, ama sen de defol git hele. La havle vela kuvvete illa billah...

Kim nefisini ibra edebilir ki?

Çünkü nefis, çoğu zaman kötülüğü emrederek başa beladır.

Kimin başına beladır?

Kendi başına beladır değil mi? Vay zalim vay! O zalimi ıslaha yollayarak diyelim ki, ya bir de bu kitaplar kişinin kendi yazdığı eserler olursa? O zaman durum ciddileşir ve saygıyı hak eder bir durum kazanır. Bunda sanırım herkes hemfikirdir. Ama biz bu meseleyi isterseniz "Yazara Saygı" bölümünde görmeye çalışalım.

Okunmasa da Alınsın

Buna rağmen çok kitabı olmak, ille de çok okumak veya âlim olmak da manasına da gelmeyebilir. Evet, böyle de olmayabilir. Zira kitabın eve ve sahibine saygınlık kazandırdığını düşünen nice akıllı kimseler de vardır ki, evlerine çok güzel kütüphaneler yaptırarak içini cicili bicili, eni boyu ölçülü, görüntü kalitesi muazzam kitaplarla doldururlar.

Aynen öyle, bazı kitaplar gerektiğinde gerekli yerleri okunur. Mesela bir tefsiri muhakkak bir iki kere okursunuz. Ama ihtiyaç hissettiğinizde bir ayeti bir tefsir kitabından icabında on kere okursunuz. Fakat bazı kitaplar da vardır ki ancak birkaç bölümünü o da gerek oldukça okursunuz. Az da olsa o tür kitaplar da olmalı kitaplığımızda. İşte öyle bir şey.

Buna rağmen çok kitabı olmak, ille de çok okumak veya âlim olmak da manasına da gelmeyebilir. Evet, böyle de olmayabilir. Zira kitabın eve ve sahibine saygınlık kazandırdığını düşünen nice akıllı kimseler de vardır ki, evlerine çok güzel kütüphaneler yaptırarak içini cicili bicili, eni boyu ölçülü, görüntü kalitesi muazzam kitaplarla doldururlar.

Hatta bazı kitapçı dostlardan duymuştum. Adam geliyor ve “bana on beş santimlik takım kitaplar ver” diyor. Hayretini gidermek için de, “kitaplığımın kenarında o kadar boşluk kaldı” diye açıklama getiriyormuş. İçinde ne yazarsa yazsın, önemli değil. Yeter ki eni boyu ve rengi tutsun...

Okuduğum bazı kitaplarda bunun yeni bir durum olmadığını görünce kendi kendime güldüm. İnsan tabiatı pek değişmiyor yani. Hatta yerler ve gökler de değişmiyor. Değişen eşyadır, o kadar.

Şimdi isterseniz şöyle bir geçmiş yüzyıllara gidelim ve o devirlerde sık sık tekrarlanan kitap müzayedelerinden enteresan bir tablo sunalım: Bir İslâm tarihçisi, başından geçen ilgi çekici bir olayı şöyle anlatıyor. Ama önce olayı bize anlatan Dr. Ahmet Çelebi'nin görüşlerini alalım isterseniz:

“Kütüphane sevgisi ve ona karşı beslenen takdir ve arzu hissi, sâdece ulema ve araştırmacılar da kalmamış, aynı şekilde, diğer halka da sirayet etmişti. Öyle ki, evin sahibi, mütalâaya ve Hazine değerindeki bilgilerden faydalanmaya ehil olmasa bile, evde bir kütüphanenin mevcudiyeti, evin süsünü ve konforunu tamamlar olmuştur. Her hâl ü kârda kütüphane, eve güzellik veriyor, sahibine de kemâl ve azamet bahsediyordu. el-Makkarî, Endülüs âlimlerinden 'Ubeydullah b. 'Amr el-Hazramî (ö: 550/1155)'nin başından geçen bir olayı nakleder.¹ el-Hazramî anlatıyor:

“Kurtuba'da bulunduğum bir sırada idi. İhtiyaç duyduğum bir kitabın temini için sık sık kitapçılar çarşısına gidip geliyordum. Nihayet bir gün aradığım kitabı buldum. Düzgün bir yazısı, tatlı bir ifadesi vardı. Bulduğuma son derece sevinmiş ve çok yüksek bir fiyat vermiştim. Müzayedede, değerinin çok üstünde bir karşı fiyat daha teklif edildi. Dellâla:

¹ Nefhu't Tîb. 1/218; Nakleden, Ahmet Çelebi, İslâm'da Eğitim Öğretim Tarihi, s.142.

— «Bu kitabın fiyatını, değeri ile mütenasip olmayacak kadar arttıran şahsı bana gösterir misiniz?» dedim. Üzerinde rıyaset elbisesi olan bir şahsı gösterdi. O zât yaklaştım ve:

— «Fakih efendimiz hazretlerini Allah azîz etsin. Eğer bu kitaba çok ihtiyacınız varsa, onu size bırakayım. Aramızdaki fiyat farkı, haddinin çok üzerine çıktı da!» dedim.

— Ben fakih (âlim) falan değilim. Kitabın muhteviyatını da bilmiyorum. Fakat bir kitap hazinesi (kütüphane) kurdum ve - memleketin eşrafı arasında itibâr kazanmak için- oraya kitap biriktiriyorum Kütübânemde, bu kitabın dolduracağı kadar boş yer kaldı. Ayrıca, yazısı ve cildi de son derece güzel olduğundan hoşuma gitti. Bu sebeple ödeyeceğim paranın miktarına önem vermiyorum» dedi.”

Burada şöyle bir ilave de zikredilir bazı kitaplarda:

- Bu kitabı almak için, senin gibi bir insanın gerekli paraya sahip bulunması, cevizi olup da onu yiyebilmek için dışları bulunmayan bir kimseye benzer, dedim.”

Ahmet çelebi bunun üzerine şöyle bir olayı örnek getirir:

“Bu kıssa, asrımızda cereyan eden bir hadisenin benzeridir: Amerikalı zenginlerden birisi. New-York'un büyük semtlerinden birine muazzam bir köşk yaptırdı. Köşkünü, en değerli mobilyalarla döşemeyi tasarladı. Bu arada Londra'da bulunan büyük bir kitabevinin müdürüne mektup yazarak bir miktar kitap gönderilmesini talep etti. Gelen cevapta, cildin çeşidi, kitapların hacmi ve meşgul olunmak istenen branş hakkında ince ve ayrıntılı bilgi isteniyordu. Hâlbuki kitapların konusu ve isimleri kitabevi müdürünün ihtiyarına bırakılmıştı. Zira bu zatın kitap almaktan maksadı, kültürünü ve bilgisini geliştirmek değil, sadece süs ve gösterişti.”¹

Kütüphanenin Güzelliği

Fakat bunlar bizim kanaatimizi pek değiştirmezler. Biz, kitap ile ilim arasında güzel bir bağ kurarız her halükarda. Genellikle çok kitabı olan, çok âlimdir. Tarihte bunun muhteşem örnekleri de vardır.

¹ Islamic Culture. c. XII, «. 165. yıl 1938; Ahmet Çelebi, age. s. 143.

Mesela kitap deyince aklıma bazı isimler gelir. Diyelim Ali Emirî merhum. Kitap alma bahsinde bilgisi geçmişti, bin bir zahmetle topladığı, sayısı 15.000 i aşan kitaplarının arasında bir kitaplık gibi heykelvari oturuyor benim hayalimde. Ezberinde yüz binlerce beyit olan bu kitap kurdu ile sohbet kim bilir ne kadar lezzetlidir, tatmadık maalesef, ama az çok tahmin edebiliyoruz. İstanbul'daki "Millet Kütüphanesi" onun eserleriyle açıldı ve devam ediyor hamdolsun.

Bir başka "kitapların Efendisi" de allame İsmail Saib Sencer'dir. Yerli ve yabancı bütün ilim adamlarının hayranlığını kazanan bu çağlar üstü adam, oturduğu yerde sanki koca bir kütüphanedir. Her mevzuda hem ilim, hem de kitabiyat üstüne konuşurken, insan hafızasının kapasitesini görmekten ürperirsiniz. Kütüphanelerdeki eksik, yırtık kitapların sayfalarını ezberden yazdıracak kadar harika bir bilgi ve hafızaya sahip bu insan, birçok âlime ilham vermiş, bilgi ve belge vermiş ve bu millete bir ömür hizmet etmiştir.

Kütüphane, artık her evde görmeye alıştığımız az veya çok kitapların bir araya getirildiği dolap veya vitrinlerdir. Bir kütüphanenin görüntüsü budur ama dili başkadır. Kütüphane, sahibinin inancını, düşüncesini, zevklerini, yaşam biçimini, okuma ve araştırma istikametini gösteren koleksiyondur. Çünkü içindeki kitaplar, tesadüflerin değil kitap, sahibinin iradesini aksettirmektedir. Bu bakımdan bir kütüphanenin zenginliğini, raflarındaki kitapların çokluğu değil, içerdiği kitapların tür ve kalitesidir.

Bazı evlere gideriz, kitaplar ya kolilerde, ya da sandıktadır. Şaşarım bu insanlara. "Okumuyor musunuz?" diye sorduklarım da olur. Kitapları sırf bu iş için yapılmış bir kitaplık raflarında bulundurmamak ve her an onları seyretmek, alıp okşamak, kitaba hürmetin olmazsa olmaz şartlarındandır. Bir kitap kendi mekânında durmalıdır. O mekânın kalitesi değil, işlevi önemlidir.

Son zamanlarda gazete ve dergiler çok güzel sözlükler ve ansiklopedilerle beraber, cilt cilt değişik ilim dallarından kaliteli kitapları okurlarına hediye ettiler. Böylece her evde bir kitaplık oluştu sanki. Bu elbette iyi bir şeydir. Ama beleş gelen ve değeri bilinmeyen bu kitaplar ne kadar okunuyor ve istifade ediliyor? Burada çok yoğun kuşku ve üzüntüler var. Bir ara sokaklar o güzelim eserlerin sergi alanı olmuş ve miras malı gibi çok ucuza satılmışlardı.

Miras malı deyince aklımıza geldi, bazen kitaplar babadan miras da kalabilir. Keşke babalar bu konuda sözlü ya da yazılı nasihat ve

vasiyetlerle evlatlarını uyarsalar, kitapların gerçek değeri hakkında yol gösterebilirler onlara. Fakat ne yazık ki genellikle miras kalan kitapların kaderi haraç mezat satılmaktır, bunun acı örneklerini çok gördük. Fakat adam veya aile zenginse buna ihtiyaç duymayabilir, okumasa da satmayabilir.

Neden mi?

Bu kitaplar babasıyla övünmenin, atasıyla izzet duymanın yollarından birisidir. “Falan zade” olmanın bir belgesidir yani.

Bu durumlarda ne yapmak gerekir meselesini ileride anlatacağız ama böyle bir manzara ile karşılaşıldığında içte doğan ilk duygu genellikle yadırgamak olacağından, biraz durup bu duygumuzu değerlendirmemiz de aslında yapacağımız ilk iş olmalı zannedirim.

Konuyu biraz daha açalım.

Okumayan Kitapseverler

Bazı okumayan kitapseverler olur. Bazıları da kınarlar onları. Ama ben kınamam. Hatta takdir ederim. Ne güzel, kitap alıyor ya, sevinse! Hem evlerine gittiğinizde gözleriniz bayram ediyor, sohbet esnasında gerek oldukça sözünüze renk ve lezzet katıyor, belge buluyorsunuz, hem de kitap almakla yayıncılara ve yazarlara manevi destek oluyorlar. Bu sayede onlar para kazanıyor, yeni eserler yazmaya teşvik görüyorlar. Okumuyorsa okumuyor, bindiğiniz dalı kesmenin ne âlemi var.

Alıp da okumuyormuş! Hiç almasa daha mı iyi olurdu? Adam ne güzel katkı sağlıyor işte ilim ve irfan dünyasına. Elinden gelen bu demek ki...

Hani eskiden anlatırlardı, adam okuma yazma bilmediği halde, davasını anlatan gazeteye abone olurmuş, sırf desteklemek için. Bu da böyle biri işte, niye kınıyoruz ki?

Kitapla Gelen Ayıplar

Bazı kitaplar talihsiz doğarlar. Reklamsızdır, yazarı tanınmamıştır, güncele ters düşmüştür, dağıtımı iyi yapılmamıştır, kötü basılmıştır vs.

Bazıları da zamanla talihsiz olabilir. “Gurbetteki Kitaplar” diye bunu yazmıştık. Ne yapalım, “kader” der geçeriz. Onun nasibi de o

kadarmış. Bazen kitaplıklara bakıyoruz, yıllar geçmiş ama kenarı kesilmemiş, sayfaları açılmamış kitaplara rastlarız. Bereket son zamanlarda böyle kitap basmıyorlar da bu ayıptan hep beraber kurtulmuş oluyoruz.

Bir yazık da şöyle, elinize bir kitap alıyorsunuz, baş sayfasında bir yabancı isim. Artık o kaçınıcı sahibi ise. Koca yunus, “Mal sahibi, mülk sahibi / Hani bunun ilk sahibi?” derken ne kadar haklıymış.

Ha, şuna ben de kızarım; yazar imzalayıp vermiş, adam açıp okumadan satmış, şimdi bambaşkaların elinde. İşte bu da ayıba “tüy dikmektir.”

Bir kızdığım da kitabı alıp izbe yerlere atanlara, ilk koyduğu yerde unutanlarıdır. Kitap ölür gider, haberleri olmaz insafsızların.

Bana her gördüklerinde çok iltifat eden, her zaman sohbet etmeğe ve yemeğe beklediklerini söyleyen, bir iki ortağı da öğrencim olan bir iş yerine “Bu Sistemden İslam’a” kitabımdan beş tane bıraktım. “Siz okuyunca öğrencilere hediye edersiniz” dedim. Alırken ki suratlarında gördüğüm gölgeden pişman olmuştum ama ok yaydan çıkmıştı bir kere.

Neyse, aradan yıllar geçti, biz o kitaptan yargılandık, sonuçta 28 Şubat Post Modern Darbesinin yargıya baskı azizliği ile on ay cezaya çarptırıldık. Bu arada yolumuz o iş yerinin önünden geçerken, yine davet edildik. Hoş beş esnasında gözüm gayr-i ihtiyari kitaplarımın konulduğu rafın tepesine gitti. Saydım, beş kitabım hala orda duruyordu. Belli etmemeye çalıştım, ama içtiğim çay mıydı, zehir mi, bilemedim gitti...

Bunları saymazsak eğer, kimi insan da vardır, kitabı alır, okşar, sever, ama okumaz. Olsun, bu da kültür hayatımıza bir katkıdır, ben buna kızmam, hatta takdir ederim.

Fakat bu dediğim sıradan insanlar için geçerli. Yoksa kendisini aydın diye satan, yazar diye pazarlayan okuma yazma bilmezler için değildir elbette. Öylesi soytarılara âlem güler, “elle gelen düğün bayram” diyerek biz de “güleriz ağlanacak halimize!”

Bütün bunlara bakıp da yazar yazmaktan vaz mı geçmeli? Elbette hayır. Her kitabın da bir nasibi, bir hizmeti vardır, az ya da çok. Cemil Meriç güzel söyler: “Denize atılan bir şişe her kitap. Asırlar,

kumsalda oynayan birer çocuk. İçine gönlünü boşalttığın şişeyi belki açarlar belki açmazlar.”¹

İnananları az olan peygamberlere ne diyeceğiz? Görevini yapmadı mı onlar? Bunu nasıl söyleyebiliriz? Zafer Allah Teâlâ’nın katındadır. Zafer gelmemişse, elbette bir sebebi vardır.² O sebebi bizden kaynaklanıyorsa, muhasebe yapalım ve noksanımızı giderelim. Değilse, kadere razı olalım.

İşte size şaka gibi acı bir gerçek: “Yıllardır sürdürdüğü sahaflık mesleğine hâlâ devam eden Nail Bey, bir gün ilginç, ilginç olduğu kadar da ibret verici bir olay anlattı ve dedi ki:

Bir gün, bir sahaf dostumun dükkânında oturuyordum. Onun, bazı kitapların ciltlerini bir kundura boyacısına boyattığını gördüm. Manzara karşısında şaşırdım ve ne yaptığını sordum. Verdiği cevap şaşkınlığımı büsbütün artırdı. Yılların tecrübeli sahhafı İbrahim Bey şunları söyledi:

Bu yakınlarda büyük bir tantanayla ve özendirme atağı ile yayına başlayan filan gazetesinin başyazarı falan bey, haber gönderdi. Benden bir takım kitaplar istedi. Eserlerin muhtevalarının hiç önemli olmadığını, ama ciltlerinin mutlaka gösterişli olmasını, bunları çalışma odasına yerleştireceğini belirtti. Ben de bu gördüğün içi boş eserleri ona göndermek üzere boyatıp cilalatıyorum!

Metreyle kitap alanların olduğunu zaman zaman duymuştum ama bir başyazarın sırf gösteriş olsun diye ciltleri boyattırdığını hiç işitmemiştim. Türk okuyucusu böyle başyazarların karalamalarını "köşe yazısı", "günün yorumu" adı altında okuduğu için muhakkak ki büyük bir talihsizlikle karşı karşıya kalıyor.”³

Bunları anlatan Dursun Gürlek beyin dediğine göre bu başyazar (!) halen ahkâm kesmeye devam ediyormuş.

Kitap Ve İlim

Bir kısım insanlar itibar ve zevk için kitap alsalar da herhalde bunlar istisnadırlar. Bu istisnalar bizim genel kanaatimizi pek

¹ Bu Ülke, 267

² Bkz. Cemal Nar, Hak Batıl Mücadelesinde Zafer Şartları.

³ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 90.

değiştirmezler. Biz, kitap ile ilim arasında güzel bir bağ kurarız her halükarda. Çok kitabı olan, çok bilen adamdır.

Tarihte bunun muhteşem örnekleri de vardır. Mesela kitap deyince aklıma bazı isimler gelir. Mesela Ali Emirî merhum. Kitap okuma bahsinde bilgisi geçmişti, bin bir zahmetle topladığı, sayısı 15.000 i aşan kitaplarının arasında bir kitaplık gibi heykelvari oturuyor benim hayalimde. Ezberinde yüz binlerce beyit olan bu kitap kurdu ile sohbet kim bilir ne kadar lezzetlidir, tatmadık maalesef, ama tadanlardan duyduk, az çok tahmin de edebiliyoruz. İstanbul'daki "Millet Kütüphanesi" onun eserleriyle açıldı ve devam ediyor hamdolsun.

Bir başka "kitapların Efendisi" de allame İsmail Saib Sencer'dir. Yerli ve yabancı bütün ilim adamlarının hayranlığını kazanan bu çağlar üstü adam, oturduğu yerde sanki koca bir kütüphanedir. Her mevzuda hem ilim, hem de kitabiyat üstüne konuşurken, insan hafızasının kapasitesini görmekten ürperirsiniz. Kütüphanelerdeki eksik, yırtık kitapların sayfalarını ezberden yazdıracak kadar harika bir bilgi ve hafızaya sahip bu insan, bir çok âlime ilham vermiş, bilgi ve belge vermiş ve bu millete bir ömür hizmet etmiştir.

Mükrimin Halil Bey için "herkes kitap okur, o ise kütüphane okur" sözü meşhurdur. Ama ilmi de o nispette büyüktür, derindir. Bu gün hala makaleleri zevkle ve derin bir hayret ve sevgiyle okunur. Yine tarihimizde Molla Hüsrev, İbn Kemal, Musannif, Ali Fenârî'ler okumasıyla dikkat çeken ve hala unutulmayan şahsiyetlerdir. Biz bu konuyu "Okuma Aşkı" isimli kitabımızda biraz daha genişçe anlattığımız için burada işaret ederek geçelim isterseniz.

Burada denmek istenen, kitabın gerçek değerini bilen ve ondan istifade eden, çok okuyan ve araştıran âlimlerdir.

Asıl Marifet

Yukarıda kitabın adama itibar vermesi bahsinde söylediklerimizi nazar-ı itibara alırsak diyebiliriz ki, çok kitaba sahip olmak marifet değildir. Asıl marifet çok kitap okumak, yazarı doğru anlamak ve oradaki bilgileri hafızaya alarak, sadırlara gömmektir. Sonra da bu ilmi sözlü ve yazılı olarak yaymaktır. Yoksa evde bir aksesuar olan kitapların insana kazandırdığı fazilet, serap gibi tez geçici ve iş uzarsa aynı zamanda rezil de edicidir.

Biz bugün hangi bilginin hangi kitabın neresinde olduğunu bilmeyi üstün bir başarı sayıyoruz. Ama eskiler buna da iltifat etmezlerdi. İbnülemin Mahmut Kemal Bey diyor ki: "Sorulan her soruya kitaba bakarak cevap veren adamın hâli, kabak takarak yüzen kimseye benzer."¹

Dursun Gürlek bunu şöyle yorumlamış: "Gerçekten de böyle bir insan, engin sulara kulaç atmanın tadını çıkartamadığı gibi, kitapların sayfalarına serpiştirilen bilgileri hafızasına nakşedemeyen şahıs da âlim sayılmaz. Dolayısıyla kitabın çokluğu doğrudan bir fazilet değildir.

İslâm tarihinde bunun en canlı örneği İmâm-ı Gazali hazretleridir. Yüzyıllardan beri Kimyây-ı Saâdefiyle insan ruhunun maddiyattan ayrılarak, maneviyata geçmesini sağlayan; İhyâ-ı Ulûm'uyla paslı kalpleri ihya eden, yaşlı gönülleri şenlendiren bu büyük bilgin, daha medrese tahsilini yeni tamamladığı sırada, yaptığı bir kervan yolculuğunda eşkiyanın baskınına uğrar. Diğer bütün yolcuların, paralarını, kıymetli eşyalarını gasp eden eşkiya reisi, İmâm-ı Gazâlî hazretlerine de musallat olur. Olur, ama o büyük insanın kitaplarından başka sermayesi yoktur.

Çete başı, Hazretin kitaplarına da el koymak üzereyken İmam yalvarır; "Bunlar altın değil, gümüş değil, dolayısıyla senin hiçbir işine yaramaz. Ben onlar sayesinde âlim oldum" der.

Kitapların bir kısmını elinde tutan eşkiya reisi gülerek şu can alıcı sözü söyler: "Senin bilgilerinin kaynağı eğer bu kitaplarsa şu anda âlim ben oldum."

Eşkiyanın bu sözü İmâm-ı Gazâlî hazretlerini tam anlamıyla ikaz eder, kitaplarını alarak tekrar geldiği medreseye döner, büyük bir azimle sayfaları hafızasına taşır, kafasını başlı başına bir kütüphaneye dönüştürür."²

Bizim şehrimizin âlimlerinden Hafız Ali Efendi de müftülük yaptığı zamanda kendisine her sorulan soruyu kitabı indirip açarak ve oradan okuyarak cevaplandırır. Yine bir gün aynı soruyu soran ikinci bir adam için yardımcısından kitabı indirmesini söylemiş. Fetva isteyen gittikten sonra yardımcısı:

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 29.

² Ay.

- Hocam, aynı soruya cevabı biraz evvel kitaptan okuttunuz. Peki, şimdi niye tekrar kitabı açtırdınız?

- Oğlum, ben kitabı açıp oradan okumasam, belki de adamın aklına “kafadan sıktı, ne bileyim doğru mu yanlış mı?” diye bir vesvese gelebilir. Ama kitaptan dinleyince o vesvese ölür, duyduğuna güven gelir, der.

Bu hikâye ilki ile çelişmez. Çünkü bu hikâyede de ilimler satırlar kadar sadırlardadır. Ama sorana güven gelsin diye kitap açılmıştır. Bu da bir usuldür değil mi? Hem de kendisine zahmet olsa da sorana merhamet olan bir usul, bir yöntem. Allah Teâlâ onlardan ebediyen razı olsun! Âmin.

Ameller niyetlere göredir değil mi? Hafız Ali Efendi de haklıdır, eşkıya da. Biz de haklıyız herhalde...

Kitap Bir Başka Sevgili

Başka maksatlarla kitap alanları bir yana bırakırsak, kitaptan “okuyarak” faydalanan adamların yanında kitap en değerli eşyadır ve bir başka sevgilidir. Çoğu kez kitapsever onu görmeden önce duyar ve âşık olur. Malum, insan önce “kulaktan” âşık olurmuş. Birisini size öyle anlatırlar ki, daha görmeden âşık olursunuz ve buna “kulak aşkı” derler ki çok çetindir. Bazen bir ömür muhayyel bir sevgiliye âşık olup serenatlar dizen az değildir.

Kitaba da genellikle önce kulaktan âşık olursunuz ve düşersiniz peşine. Ne kadar zahmet çekerseniz elde etmek için, nazlı bir işvekâr gibi o kadar sevgisi artar. Uğrunda çektiğiniz çile kadar gözünüzde büyür.

Diyelim bir “Siyer-i Şamî” duydunuz. Arar bulamazsınız. Her cihetten Sevgili Peygamberimiz (sav)in hakkında yazılmış en büyük kitaptır. Evine kadar gidersiniz Efendimizin, dolaşırsınız Mekke Medine sokaklarında, Şam’a, Bağdat’a haber salarsınız, ele geçmez. Derken bir yerde bir ilan görürsünüz, yüreğiniz hoplar, koşar ve ne derlerse alırsınız. Ama sonradan o dilinize de tercüme edilecekmiş, arayan herkes bulabilecekmiş, hiç önemli değil, siz o kitaba her baktığınızda kalbiniz çarpar heyecanla.

Diyelim bir “İ’la-i Sünen”i duydunuz. Heyecanlanırsınız özelliklerini okudukça ve edinmek istersiniz. Ama bütün uğraşlar nafile. Tam umut keserken Pakistan’da okuyan bir öğrenciniz gelir,

“orda var, hatta ben kendime aldım” der size. Hemen çıkarır verirsiniz ücretini “bana da al” diye. “Alırım” der. “Çabuk ol” dersiniz. “Kaygılanmayın, bulamazsam bendekini veririm” der ve sevindirir sizi. Kitap kolileri geldiğinde açmadan önce hediyeler dağıtırsınız...

“Cem’ul Fevaid” diye bir hadis külliyatı duyarsınız. Ararsınız ele geçmez. Sonra umreden gelen bir hocanızı ziyarete gidersiniz. Rahlesinde duruyor değil midir?

Hocam bunu nerden buldunuz?

Umreden dönerken getirip arabanın arkasını bunlarla doldurdular. Götür Türkiye’de dağıt dediler. Baktım araba gitmiyor. İndirdim ve oradaki Türklere dağıttım. Dört takım aldım yanıma. Birisi bu. Diğerlerini de sen gelmeden dağıttım.

!

Neyse, bir gazete hediye etti de kurtulduk aramaktan çok şükür...

Neden Kitap Alırız?

Kitabın fayda ve önemini yerinde anlatmıştık, ona tekrar dönmeyelim. İşte bu bahsi geçen faydayı temin etmek için iki yol vardır: Ya o kitabı biz alırız, ya da kütüphanelerden faydalanırız.

Hiç şüphesiz bir marangoz için bıçkı, keser, kerpeten, çivi neyse, ilim adamları, hocalar, bilginler için de kitap odur. Malum atalar “endaze işler, el övünür” demişler. Alet olmazsa ustalık da para etmez. “İyi bir yazı sanatı –hüsn-ü hat- için önce iyi bir kalem, sonra da iyi bir mürekkep ve âherlenmiş kağıt lazımdır” diyen hattatların, “kem âlet ile kemâlât olmaz” sözü pek meşhurdur.

Yukarıda bir yerde benzer bir örnek getirmiştik, bazen evimize gelen misafirlerimiz, oturdukları odanın bütün duvarlarının kitaplarla çevrildiğini görünce hayretle sorarlar:

- Hocam bu kitapların hepsini okudun mu?
- Hayır! Bunların hepsi okunmaz zaten.
- Niye aldın öyleyse?
- Bir marangoz devamlı keser mi kullanır?
- Yok. Gerek olunca kullanır.
- Bizde de öyledir. Bunların bazılarını baştan sona okuruz. Bazılarını da gerek oldukça okuruz.

Evet, hoca demek, kitap demektir. Kitapsız hoca olur mu? Allah kimseyi kitapsız etmesin!

İnsan bütün ihtiyaç duyduğu kitapları alamaz şüphesiz, birçok ihtiyaçlarını kütüphanelerden karşılar. Ama hiç olmazsa her zaman gerek olan el altı kitaplarını da bir şekilde temin etmelidir. Bu da bütçeye oldukça kabarık bir yük getirir.

Özellikle de bizimki gibi dini, İslamî alanda kitap barındıran kütüphaneler, büyük şehirler dışında zor bulunur. Devlet yanlış bir zihniyetle bu ilim dalında yok denecek kadar daha az kitap alır. Öyle olunca bizler gerek duyduğumuz kitabı ya kendimiz alacağız, ya varsa bizim gibi düşünen, istişare ederek paylaşp alacağız ve birbirimizden yararlanacağız, ya da oturup ağlayacağız.

İKİNCİ BÖLÜM:
KİTAP EDİNME YOLLARI

BÖLÜME GİRİŞ

Kitap alma yollarına biraz daha yakından bakalım isterseniz. Yukarıda ya alırsın, ya da kütüphaneden faydalanırsın demiştik. İkincisi üstünde çok durmayalım, kütüphaneler orada duruyor ve bizi bekliyor. Gelelim ilkinde. Kitap alma yollarını şöyle maddeleyebiliriz:

- 1-Parasını vererek satın almak.
- 2-Hediye ve hibe olarak almak.
- 3-Zekat ve sadaka olarak almak.
- 4-Ödünç almak.
- 5-Çalmak.

Kitap almanın pazarda bulma açısından en kolay, bütçe açısından en zor yolu, para verip almaktır. Birçok kitapsever özellikle de ilk yetişme zamanlarında bu derde müptelidir. Ana konu bu olunca ondan başlayarak sırasıyla diğer yollara bir göz atalım.

SATIN ALMAK

Biz genellikle kendi kitabımızı her zaman sınırlı olan bütçemizden para ayırarak aldık. Bunun ne kadar zor olduğunu yaşayanlar bilir. Bunun getirdiği bir başka zorluk, evdeki kavgalardır. Genellikle geçim derdinde olan eşler, daha birçok ihtiyaç varken kitap alımına soğuk bakarlar. Hatta kavga çıkarırlar. Bu kavgalar nasıl biter? Belki az ileride anlatacağız ama özeti ya sözünün dinlenmediğini gören eşler vaz geçer, yâda alınan kitaplar eve kaçak girerler.

Ben de kitap almaya bayılırdım bir zamanlar. Daha talebeyken harçlığımdan keser kitap alırdım. Yatılı okudum hep. Çok bir masrafım olmazdı. Küçük bir devlet memuru olan babamın benden başka daha dokuz çocuğu vardı ve ben ondan harçlık istemeye utanırdım. O da zaman zaman sözlü ve mektuplarda “yeteri kadar harçlık veremediğinden dolayı üzgün olduğunu ve bundan utandığını” söylerdi. Babamı bilenler, onun ağzından böyle sözlerin nasıl çıktığına inanamazlar. Ben de durumu bildiğim için asla giyim kuşamda, yeme içmede zevke düşünmedim. Gerek de yoktu ki. Ama bu durum bir tabiat oldu kaldı. Hala giyim kuşamıma pek dikkat etmiyorum. Buna “maalesef” mi demeliyim, “maalmemnuniye” mi, bilemiyorum.

Kişisel hayatımda hoşuma giden bu husus, belki öğretmenlik ve vaizlik için hoş değildir. Çünkü okuduğumuz bütün kitaplarda hatibi anlatırken, “ortalama kalitede iyi ve temiz giyinir” diyor, dinleyicisini olumlu etkilemek için. Tamam, bunun etkisini yaşayarak gördük ve zaman içinde biz de bu kurala riayet ettik. Ama benim gönlüme kalsa, bir şalvar ve bir gömlek yazın, üstüne bir palto olarak da kışın bir elbise çok bile. Fakat “mahalle baskısı” bizi de etkiliyor maalesef.

Neyse, maksada devam edelim, 1973 yılında üç ay Diyanetten maaş almışlığım vardı. O parayla biraz harçlık edindim Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü’ne girince. Orada Elmalılı Hamdi Yazır Efendinin tefsirinin yeniden basılacağını duydum. Paramı aldım ve

kitapçıya gittim. “Henüz gelmedi, ama yakında gelecek” dedi. Muhtemel fiatı o zaman 650 lirayı adama bıraktım. Kitap üç dört ay sonra geldi ve adam benden “kimseye söyleme” diye tembihleyerek 25 lira eksik aldı, erken yatan para için sağ olsun.

Yatılı okuyanlar, askerlik yapanlar bilir, devletin yemekleri “resmi” olur. Biz yatılılar onu soğan, salata, yeşillik ile “özelleştiririz”. O sene arkadaşlar gurup kurarak sırayla salata yapar, yemeklerini iştahla yerlerdi. Ben katılamadım, çünkü salata parası Elmalılı’ya gitmişti. Asla üzgün ve pişman değildim. Hatta mutlu ve bahtiyardım. “Salatam Elmalılı’dır” der de sevinirdim.

Sonra biz de memur olduk. İlk zamanlarımda maaşımın bazen yarısını, bazen üçte birini kitaba yatırırdım. Şöyle düşünürdüm: Kahramanmaraş’ta aradığım her kitabı kütüphanelerde bulamam. Mecburen kendim satın alacağım. İleride çor çocuk büyümeden, ev yaptırma telaşına düşmeden bari şimdi olabildiğince alayım. Çünkü bu gidişle görünen odur ki bu maaşla bir gün gelecek, asla kitap alamayacağız.

Dediğim gibi de oldu. Bir ev için kooperatife girdik, yıllar sürdü. Derken evlatlarla beraber aile ve masraflar da büyüdü. Maaşımızdan başka gelirimiz de yoktu. Okumadan ötürü ikinci bir iş asla düşünmedim. Özel olarak çalışma veya ortaklık çalışma tekliflerine ilim ve irşat kaygısı ile iltifat etmedim. Almanya’dan cazip teklifler geldi, “bu da madde ile bir imtihan” diyerek gitmedim.

Ürperten Şaka

Fakat sonraları pek kitap alamaz oldum. “Gam değil” desem de üzülüyordum. Çok şükür şimdi internet çıktı, aradığımızı beleş bulur olduk. Hatta bindir zahmetle aldığımız kitapların hepsi ve daha fazlası bilgisayara beleş girince arkadaşlara latife yapıyorum: “Gelin şu kitapları satalım da o yokluk günlerinin acısını çıkaralım.”

Olacak iş değil tabi. Kimse beni ciddiye de almıyor. “Sen kitaplarını satacaksın öyle mi?” diyorlar şaşkın ve alaycı. Hatta ufak tefek kitap alım satımı ile geçinen uzaktan tanıdığım bir Hoca Efendi birgün telefon etti. “Hocam, yanımda dışardan gelen tüccarlar var, bu işi yaparlar. Eğer kitaplarınızı cidden satacaksanız görüşmek istiyorlar” demesin mi? “Yok canım, bizimki şaka idi. Sağ olasınız.” Dedim ve geçiştirdim.

Sonra bir gün “neden olmasın?” diye ciddi olarak bunu düşündüm. Sordum kendime:

- Hadi bunları sattık. Nereye harcayacağız parasını?

- Nereye olacak, yeri zaten hazır. Önce evin balkonlarını plastik pencere ile kaplatacağız. Sonra da şu Şahin taksiden kurtulup klimalı bir araba alarak yazın rahat edeceğiz.

- Hepsi bu kadar mı?

- Daha ne olacak ki? Kaç para verirler ev dolusu kitabına? Eski kitaplar ucuza gider...

- Ben de bunun için satmam arkadaş. İkisi de zaruret değil. Olsa iyi olur, olmasa da olur. Bu zamana kadar böyle yaşadık da neremiz eksildi? Ölene kadar bakarım, severim, okşarım ve okurum kitaplarımı. Ondan sonrası için de büyük bir ihtimal Türkçe kitaplardan her çocuğuma küçük ve değerli bir kütüphane yapar, gerisini faydalı olacak bir yere vakfederim. Daha zevkli ve keyifli, daha izzetli ve şerefli, daha sevaplı ve faydalı olur inşallah.

Ağlatan Ayrılıklar

Her neyse, hayatta görülmeye değer manzaralardan biri de ayrılanların kavuşma sahnesidir. Hani bazı televizyon programları vardır bu konuda. Mesela Sinan Çetin’in “Film Gibi”si, mesela “Dış Hatlar” mı idi o, hani TGRT de başı keçikli bir adamın Almanya’dan vatana adam getirdiği program gibi. Yasemin Bozkurt’un uzun süren “Yaseminin Penceresinden”de yaşanan sahneleri gibi. “Hayatım Roman” türünden programlar.

Ne olmuşsa olmuş, ana baba, evlat, eş, akraba gibi sevenler ayrı düşmüş, yıllarca hiç karşılaşmamış, derken bu programlar vesilesiyle sahnede karşılaşırlar. Duygular zapt edilemez, gözyaşları sel olur. Sahnede kilitlenmiş hasretler kopamazken, izleyiciler de mendillerini ıslatır dururlar...

Hasret, heyecan, hüznün, kahr, isyan ve sevgi iç içe girmiştir. Bir duygu patlaması alır götürür insanı...

Bir kitapseverin kitaba kavuşması da böyledir biraz. Eli ayağı titrer görünce yıllardır aradığı kitabı, doğru mu gördüm diye tekrar tekrar bakar kitaba, sonra sağa sola bakar çaktırmadan, okşar elleriyle, kitapçı görmüyorsa öper, koklar. Kitapçının veya kitapseverlerin gözü önünde yapmaz bunu. Çünkü bu tür davranışlar kitabın fiyatını birkaç

misline çıkarır, böylesi benimseme hareketleri, aşırı istekli olduğunu belirtir ve ne Fiat istenirse alınacak demektir. Bu da pahalıya patlar kendisine.

Ya kitaptan ayrılmaların acısı? Ya yanması kitaplarının, çalınması? Acıktığı için satmak zorunda kalınması? Nasıl ağlatır insanı içten içe! Yanar amma dumanı tütmez garibanın...

Bunları da göreceğiz inşallah ileride, ama biz hala kitaba yeni kavuşmalardayız. Devam edelim mi ona?

Sevgiliyi Raflarda Görünce

Bir de rakip alacaklar vardır. Onlardan da korunmak vardır elbette alırken kitabı. Belki tuhaftır, belki “sevdiğinden infak etmedikçe” ayetine terstir, belki “sen muhtaç olsan bile din kardeşini kendine tercih etme” ilkesi olan “ısar”a aykırıdır, ama fart-ı muhabbetle mecnun olmuşa malumdur ki söz kar etmez, başka ne diyelim, Allah af ede.

Doksanlı yıllardı, İstanbul’da, Diyanetin kitap satış yerindeyiz. Arapça kitaplara içeride ayrı bir yer ayırmışlar. Satılmadığı için de fiyatları enflasyona göre ayarlamamışlar, çok ucuz olarak satıyorlar. Ramazan Pak, Halil İslamoğlu ve ben üç kitapsever, içeri daldık. Her birimiz bir köşesinden başladık incelemeye. Orta bir yerde Halil Beyle birleştik. Baktım elinde büyük boy mavi ciltli bir kitap var.

- Nedir bu? Dedim.

- Bir lügat, dedi.

Geçtim öbür tarafına ve “bakayım kimin lügatı imiş” diyerek bir cildini de ben aldım. Bakar bakmaz “Allah” diye bağırmamak için kendimi zor tuttum ve surat ifademi görerek etkilenmesin diye de Halil Hocaya yan döndüm. Ellerim zevkten titriyordu. Gördüğüm yanlış mıydı acaba? Tekrar tekrar baktım, yanlış değil. Kitap yıllardır merak ettiğim ve aradığım, ama bir türlü karşılaşamadığım bir kitaptı.

Efendim, Elmalılı Hamdi Efendinin o muazzam tefsirini okuyanlar, Mütercim Asım Efendinin o harika şaheseri “Kamus Tercümesi”nden ne kadar çok faydalandığını bilirler. Firuzabadî’nin ikibin kitaptan faydalanarak yazdığı, aslı altmış cilt olan bu özet kitap “el-Okyanusu’l Basit Fi Tercümeti’l Kamusi’l Muhit”, Mütercim Asım Efendinin büyük emek vererek o muazzam tercüme ve ekleriyle daha da güzelleşmiş, kültürümüz adına abide bir eser olmuştur. İşte bunun

yanında Elmalılı yer yer aynı Firuzabadî'nin bir kitabından daha kaynak olarak bahseder ve bol bol alıntılar yapar. O eserin adı da “el-Besâir”dir.

Kamusu yıllar önce Yaşar Alpaslan hocam bana zorla aldırıştı. Zorla diyorum, çünkü ben o zamanlar yeniden Arapçaya cidden başlamıştım ama henüz bu kitabın değerini bilmiyordum. Bir değerli hocamız parasız kalmış ve faydalanmadığı bu eseri satmak istemiş. Yaşar Hocam hem beni kitap sahibi yapmak, hem de o hocaya hizmet etmek için, “bir hocada bu kitap olmazsa kütüphanesi de kendisi de eksiktir” diye o kitabı bize ister istemez iyi bir fiata satmıştı. Biz de “aşa dökülen yağın zararı olmaz, paramız bir hocaya gidiyor ve sıkıntısını gideriyor” diyerek memnuniyetle almıştık.

İşte şimdi Elmalılı Hamdi Efendinin o meşhur kaynağı elimde duruyordu. Ummadığım bir yerde, ummadığım bir halde karşıma çıkmış bana göz kırpyordu.

Hemen raflara süratle bir göz gezdirdim, acaba bir nüsha daha var mı diye. Yok. Bir daha, bir daha baktım kitapların sırtına, yok! Kitap tek nüsha...

Şimdi çarpıldığım bir sevgiliye dokunmaktan ötürü zevkten bayılıyordum ama içimi yakan kavuran, “her bir şeylerden yaman ayrılık” diyerek “aman” çektiren bir sorun vardı. Halil Hoca benden önce el atmıştı ona ve alırsa öncelik ona aitti. Onun elindeki bir kitaba ben fiat veremezdim. Bu dinimizce ayıp olurdu ve kardeşliğe zarar verirdi. Bize hiç yakışmazdı.. Resulüllah (sav) Efendimiz “birisinin müşteri olduğuna siz olmayın. O almazsa o zaman olursunuz” diyordu. Bu soğukluğa, kine, nefrete sebep olurdu.

İyi ama Halil Hoca da bir kitap hastasıydı ve kitabı tanırса gözünün yaşına bakmaz alırdı. Ben şimdi ne yapmalıydım? Acaba fiyatı pahalı mı idi? Öyleyse belki almaz olabilir miydi?

Hemen kitabın son cildini aldım, fiyatına baktım. Altı ciltlik kitap fiyatı, enflasyonla iyice düşmüş, iki veya üç cilt kitap fiyatına idi. Bunu da görünce iyice başım döndü. Kitabı yerine koydum ve masaya oturdum.

Halil Hoca hala o kitabın bir cildine bakıyordu. İçimden “almasa da geçip gitse başka yere, ah bir gitse” diyor ve bunun için dua ediyordum. Derken bana baktı ve:

- Ne o, kitabı yerine koydun, beğenmedin mi?

- Beğendim de, lügat kitabı. Elimizde bir sürü lügat var arkadaş.
Ben daha farklı kitaplar alırım alırsam.

- Haklısın, diyerek kitabı rafa koydu.

Kalbim küt küt atıyordu.

- Ne o, sen de koydun rafa. Almıyor musun?

- Yok yahu. Bende de bir sürü lügat var. Ne yapacağım bunu?

Dedi.

- İyi, dedim ben de.

Yan gözle onu takip ediyordum. Kitabın hizasından yürüdü gitti ve başka bir kitaba elini attı. İçimden “Allah’ım hamdolsun” diyerek yerimden fırladım ve kitabı tekrar aldım. Biraz daha bakarak altı cildini de masanın üstüne önüme indirdim. Biraz baktıktan sonra dedim ki:

- Bu kitapta sözlükten başka bilgiler de var yahu! Tarih var, tefsir vs. var. Madem sen bıraktın almadın, ben alayım bari de kitap küsmesin. Bak sen, fiyatı da ucuz sayılır. Madem fiat da bu kadar az, aldım gitti.

- Ne kadarmış?

- Şu kadar.

- Yahu ben fiyatına hiç bakmadıydım. Öyle ucuz olduğunu bilseydim, ben de alırdım. Neyse, hadi hayrını gör.

- Teşekkür ederim, sağ olasin!

Eh, işi çınarız halletmiştik. Şimdi bombayı patlatabilirdim:

“Allah!”

İki hoca birden koştu geldi ve merakla:

- Ne var, ne oldu?

- Bu kitap Firuzabadî’nin “el- Besair”i yahu? Allah Allah!

- Neeee?

- Vallahi öyle? Elmalıhı’nın baş tacı, her kelimeye baş vurduğu şah eser bu yahu? Aman Allah’ım, ben kitap değil, bir hazine almışım taman. Yıllardır bunu arardım da bulamazdım, sana hamdolsun Allah’ım!

Halil Beyin suratını görmeliydiniz. Üzgün, şaşkın, kararsız, tedirgin... Kendim adına sevinirken, onun adına üzüliyordum. Bir bana, bir kitaplara bakıyordu. Onları üst üste koymuş, seviyor, okşuyordum. Benim yârım olmuştu. Kucağımdan çekip alacak hali yoktu. Birden geriye döndü ve raflara baktı. Ben daha önce yapmıştım

bunu. Maalesef bir nüsha daha yoktu. Ama kendisi farkına varsın diye “başka yok” da demedim.

- Yahu Cemal Hoca, kısmet seninmiş. Ben o eser olduğunu bilseydim, sana bırakır mıydım?

- Elinde bakıyordun arkadaş. Ciddi ciddi de inceliyordun. Nasıl oldu da farkına varmadın?

- Ne bileyim işte...

Kitap Aşkı Bambaşka

Bunları niye mi anlattım?

Bir kitapseverin sevgilisi karşısındaki duygularını az çok vereyim diye. İşte kitap aşığı adamlar, böyle bir güzelle karşılaştıklarında elleri ayaklarına dolaşır, heyecanlanır, gözü görmez olur, elde etmek için çareler alır. Edince de evde akşama kadar sever okşar, gece olunca da yatak odasına götürür, yanına yatırır, okşayarak uyur, severek uyanır.

Bırakın benim gibi aldığı kitabı tanıyanı, hiç tanımayanı bir dinleyin;

“Bir sahaf dükkânında eski ve tozlu eserleri karıştırırken sayfa uçları yırtık, cildi bozuk bir kitap dikkatimi çekti. Ucuza alabileceğimi düşünerek fiyatını sordum. Kitapçı yüksek bir rakam söyleyince alıp almamakta bir an için tereddüt ettim. Ama içimden bir ses, 'Belki kıymetli bir eserdir. Muhtemelen fiyatı da ondan dolayı pahalıdır. Durma, al.' diye beni âdeta teşvik ve tahrik etti. Kitabı aldım, eski eser taşıya taşıya eskiyen çantama yerleştirdim.

Hemen o akşam, bir yetimin başını okşar gibi kapağını açıp, iyice sararmış yapraklarını çevirmeye başlayınca bunun bir "Menkıbeler Kitabı" olduğunu anladım. Okudukça sevmeye, sevdikçe okumaya başladım, Neden sonra Kethüdâzâde Mehmed Arif Efendi'nin, bu “Menâkıbnâme”sinin son derece orijinal bir eser olduğunu; gerek muhtevası, gerekse üslûbu itibarıyla emsallerine benzemediğini fark ettim.

Yeni bir hazine keşfetmenin heyecanıyla "Hoca Efendimiz" hakkında daha fazla nasıl bilgi edinebilirim diye düşünmeye başladım. Kütüphanemdeki bazı kayaklara, ezcümle Reşat Ekrem Koçu'nun "İstanbul Ansiklopedisi “ne, "Son Asır Türk Şairleri" ne, "Türk Maârif Târîhi"ne, "İslâm-Türk Ansiklopedisi"ne, "Osmanlı Müellifleri"ne ve

daha bazı müteferrik kaynaklara müracaat ettim. Kethüdazâde Mehmet Arif Efendi hakkında yeterli ve tutarlı bilgilere sahip oldum. Özellikle merhum üstadımız Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Temmuz 1956 tarihli Belleten 'de yayımladığı enfes makale, bu ayaklı kütüphaneyi bana efradını cami, ağyarını mâni olarak tanıttı. Bütün bu kaynaklara dayanarak, ben de Arif Efendi gibi gerçekten arif, zarif, âlim bir zatı; hoşsohbet, nüktedan, deryadil bir Osmanlı efendisini siz değerli okuyucularıma -min gayri haddin- tanıtmak istiyorum.”¹

Heyecan ve sevinci ve bunların adamı yatırmamasını ve yeni şeyler okuma, araştırma ve yazmaya sevk etmesini görüyorusunuz? Âlimlerin başından böyle fırtınalar az geçmemiştir. Onlar kitaba ulaşmak için her zorluğu yenmişlerdir. Bunlarla ilgili bazı enteresan sahneleri göreceğiz inşallah.

Kitap Okşamak

Kahramanmaraş'ta bir kitap sevdalısı ve koleksiyoncusu olan İlahiyatçı yazar dostumuz Yaşar Alpaslan Bey, uzun yıllar aradığı bir kitabı Adıyaman'da sanki tesadüf gibi bir kitapçıda bulunca yaşadığı heyecan ve mutluluğu, kitapçının nazını, ödediği serveti, nihayet elde edişini ve paketi kucakladığı gibi “belki arkamdan gelir alırlar” endişesi ile Maraş'a kaçışını anlatıyor ve biz kitap hastası misafirleri de canlı bir cinayet sahnesi izliyor gibi yüreğimiz ağzımızda pür dikkat heyecanla olayı dinlemiyor, adeta içinde seyrediyorduk.

Nihayet kitabı alınca hepimiz bir “ohhh!” çektik. Ondan sonrası da ilginç: “Eve geldim, yorgunum ama uyuyamıyorum. Kitapları yatağıma dizdim, sevdim okşadım, kimi kucağımda, kimi yastığımın altında öyle uyumaya çalıştım. Kitap bitip de heyecanı bitmesin diye her gün az az okuyorum. Zevki bitmesin istiyorum.”

Demek bu zevki geciktirmek de mümkünmüş. Aşk olsun irade sahiplerine...

Dursun Beyden şu satırları okuyunca hatıralarım canlandı haliyle: “İslâm âleminde iki matbaada basılan kitapların hayli rağbet gördüğünü eski kitap meraklıları, sahaf müdavimleri gayet iyi bilirler.

Sık sık uğradığım sahaf dostum Halûk Bey, geçenlerde benim için sakladığı bir kitabı bulunduğu gizli köşeden çıkardı, oradakilerin

¹ Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 39-40.

gözlerinden kaçırırcasına elime tutuşturdu. Bu arada kulağıma şöyle fısıldadı: "Bulak baskısı! Al, bak."

O Bulak baskısı bir kitabı satmanın, ben de kulak dolgusu nadir bir kitabı almanın hazzını yaşayarak pazarlık ettik ve işi bitirdik. Bitirdik, ama asıl manzara bundan sonra ortaya çıktı. Parasını da ödediğim için alıp götürmeye hazırlandığım sırada sahaf dostum kitap aşkının ne büyük boyutlara ulaşabileceğini gösteren bir istekte bulundu:

- Hocam, gerçi parasını verdiniz, ama kabul ederseniz bende üç gün daha kalsın da, biraz daha okşayayım!

Okşamak! Ne sihirli bir söz. Bir yetimin başını okşamanın, ona şefkat ellerini uzatmanın en büyük manevi hazlardan olduğunu biliyorduk. Buna kitap ok şamanın lezzetinin de ilave edilmesi gerektiğini bu vesileyle öğrenmiş olduk.

Kitap koklayanı çok görmüştüm, ama kitap okşayanla doğrusu az karşılaşmıştım. Aklıma gelmişken söyleyeyim. Kitap koklayan toz tiryakilerinin başında, bugün sayıları hayli azalan sahaf geliyordu. Onların içinde öyle kitap muhipleri, öyle kitap mecnunları vardı ki, eline tutuşturulan eski bir eseri önce burnuna götürür, sonra onun kaç yılında ve nerede neşredildiğini anında söyler, müşterisinin merakını derhal giderirdi.

Kitap âşıklarının yolgeçen hanına çevirdikleri sahaf dükkânlarında öyle garip vakalar meydana geliyor ki, az çok kitap âşinâsı olduğumuz halde bizi bile hayretten lâl ü ebkem ediyor. Yukarıda adından bahsettiğim sahaf dostum geçenlerde şunları anlattı:

- Az önce burada garip bir hadise meydana geldi. Siz içeri girmeden on beş dakika evvel ayrılan bir müşteri, raflara yöneldi, cebinden eldivenlerini çıkardı, ellerine geçirdi. Ameliyat masası başındaki doktor gibi, kitapları karıştırmaya başladı, içimden "Be adam, mademki tozdan bu kadar nefret ediyorsun, ne diye buraya gelip toz deposuna dönüşen kitapları karıştırıyorsun?" demeye hazırlanıyordum ki, adam sanki içimi okudu, aniden bana döndü ve şunları söyledi:

- Sayfaların arasındaki tozlarla sıcak temas kurmak, onların kutsallığını ihlâl etmemek için bu eldiveni takıyorum!

Şimdi daha iyi anlıyorum, İbnülemin'in Topkapı Sarayı kadar zengin kütüphanesine aylarca temizlikçi sokmayışındaki, raflardaki

tozlara kimseyi dokundurtmayışındaki sırrı. Mithat Cemal'in ifadesiyle Hazret'in "Kütüphanesindeki tozlar, bir veli türbesinin sandukası kadar kutsaldı."

Siz kadın sesine, su sesine, para sesine herkesin meftun olduğunu, başka seslere kulak verilmediğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Kitap tiryakilerinin sayfaları çevirirken kulaklarını okşayan ses kırıntıları, maveradan gelen füsûnkâr sadâlar kadar esrarengizdir. Hele -eskiden bol miktarda örneği görüldüğü gibi- sayfaları açılmadan okuyucunun eline tutuşturulan kitapların yapraklarını cetvel ve benzeri âletlerle ve olanca itinaayla açarken duyulan cızırtı, -daha önce de belirttiğimiz gibi- içli bir musikinin nağmeleri gibi, kulakları okşuyordu.¹

Eğer bu yazılanlardan bir zevk almadıysanız, demek sağlıklısınız, henüz "kitap hastası" olmamışsınızdır, sizi müjdelemem mi gerekir, yoksa teselli etmek mi, bilemiyorum. Bildiğim bir şey varsa, kitaba sevgi ile yaklaşmaktır. Sert, haşın, kaba hareketlerle incitmemektir o güzel olduğu gibi aynı zamanda nazlı dilberi. Yoksa size incindi mi, soğuk davranır ve kapar bütün kapılarını. Zor gönlünü alırsınız bir daha. Siz siz olun ve bir kitap dostunun şu ibretli sözlerine kulak verin:

"Kalbi var kitapların, onları bir kerhane sermayesi gibi haşın parmaklarıyla mıncıkladın mı senin oldular sanıyorsun. Gaflet. Senin olan sadece on dakikalık tenleri. Konuşmaz seninle kitap, o bir basamak değildir, sırtına basıp istikbale tırmanamazsın. Tırmanmaya tırmanırsın ama Kapitol'den Tarpea'ya fırlatılmak için.

Kahrını çekeceksin kitabın, hizmetinde bulunacaksın. Senelerce, senelerce hiçbir şey beklemeden diz çöküp emirlerini dinleyeceksin... Adam vardır, Aristo'yu Atina kerhanelerinin adresini sormak için, köşe başında bekler. Adam vardır, kenef süpürtür Venüs'e. Ve kitabı ağzına kadar ruhla dolu kutsal bir emanet olarak değil, maddî refahına hizmet edecek bir hüddam olarak görür."²

Şu da ona ait muhteşem bir gerçek: ""Okuyanın boğazına kadar gömüldüğü trajedi şu: kitaplar ancak dostlarına açılıyorlar. Yoksa

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 92.

² Cemil Meriç, Jurnal, I. 67

konuştuklarını dinlemeye değmez. Çok tanıdık sadece vaktini yiyor insanın. Vaktini ve beynini.”¹

“Aziz dostum! Bu kitap senin değil. Kitap ürperti duyanın, gaşyolanın. Doğru belki senin de parmakların bir sevgili tenini okşar gibi dolaşüyor sayfalarında, ama o kadar. Teninle bağlısın kitaba. Uğrunda kaç gün aç kaldın? (Hırsızlık yaptın mı?) Hangi zillete katlandın? Sana yetiyor mu kitap? Bütün canlı hayaletlerden uzak onunla bir mağarada yaşayabilir misin? Harem ağası da kucağında yaşadığı dünyayı sever. O kitap senin değil dostum. Açmayacaksın kapağını, okumayacaksın. Okusan da seninle konuşmaz. Hafızan kitap kapakları ve fihristlerle dolu. İsimler isimler. Sonra, boşluk... Sen kitabı cildine, insanı kürküne, postuna göre değerlendirecek kadar çocuksun. Arada bir apartman kapısındaki kartvizitleri okur gibi uzanıp fihrist heceleyeceksin. Sen dört başı mamur bir kütüphaneci olabilirdin dostum.”²

Kitabı Ziyaret Etmek

Dinimizde eş, dost ve akraba ziyaretlerine “sıla-i rahim” denir ve mutlaka istenir. İnsanın ömrünü artıran, sağlıklı ve bereketli kılan, stres ve kini yok eden, mutluluğu ve huzuru çoğaltan bu güzel davranışı Allah Teâlâ’nın emrettiğini biliyoruz. Bunu terk etmek ise ayıp ve günahıdır. Akraba ve dostlarıyla alakayı kesenler, “kendileriyle alakanın kesilmesi” cezasıyla cezalandırılırlar. Malum, “elcezaü min cinsil amel” denilmiştir.

Sevgili Peygamberimiz de bu güzel ahlakı övmüş, hatta gelmeyene tevazu edilerek gitmeyi tavsiye etmiştir. Evet, gelmeyene gitmek, vermeyene vermek, kötülük yapana iyilik etmek, küsenle barışmak bu dinin temel tavsiyelerindendir.

Hastahane ziyaretçileri, akraba ziyaretçileri olur da kitap ziyaretçileri olmaz mı? Az önce Ziya Gökalp’ın “kitap ziyareti” için gidip de eli boş döndüğünü okumuştuk

İşte onlardan birkaç örnek:

¹ Cemil Meriç, Jurnal, I. 254

² Cemil Meriç, Jurnal, I. 290–291

“Hâce-i Evvel Ahmet Mithat Efendi, Paris'in dünyaca ünlü kütüphanesi "Bibliothèque National"’de hangi kitapları, nasıl ziyaret ettiğini, "Avrupa'da Bir Cevelân" adındaki hacimli eserinde ballandıra ballandıra, dallandıra dallandım anlatıyor.

"Kütüb-i nefise ve âsâr-ı bedîa" âşığı İbnülemin Mahmud Kemal Bey de, "Son Hattatlarında Burdurlu Kayışzâde Osman Efendi'yi ve onun mübarek kalemiyle yazılan yüz altı Kur'an-ı Kerim'i tanıtırken, usta hattatların ve müzehheplerin ortak eseri olan nice kitapları ziyaret ettiğini dile getiriyor.

Ali Emiri Efendi ise kıymetli bir kitabı, sevdiği bir dostuna verirken "Buyurup, ziyaret edin" diyor.

Âlim ve arif sahhafların son temsilcilerinden merhum Raif Yelkenci'nin, rahmetli Nuri Arlasez Bey'e, eşine çok az rastlanan ender bir Kelâm-ı Kadîm'i uzatarak "Ziyaret buyurun!" dediğini, muhterem Ahmet Yüksel Özemre Bey, "Portreler- Hatıralar" isimli eserinde naklediyor.¹

Eliyle Yazmak

Diyelim kitapsever böyle seveceği, okşayacağı veya ziyaret edeceği bir kitaba başka bir şekilde ulaşamadı. Hiç olmazsa eliyle yazar. Evet, evet o koca koca ciltleri elleriyle eski tabirle “istinsah” eder. Bazıları Hafız İbn Kayyim gibi serbestçe yazar, bazıları da Mükrimin Halil Yınanç gibi kaçak göçek üstelik.

Hafız İbn Kayyim bir süre Sadriyye medresesinde ders okuttu. Cevziyye'nin imamlığı – yöneticiliği - uzun süre boyunca ona havale edildi. O kendi kalemi ve kendi eliyle pek çok kitap yazdı.

İbn Receb diyor ki: "O yazmaktan, okumaktan ve eser telif edip kitap satın almaktan çok hoşlanırdı. Bunun sonucu idi ki büyük bir kütüphane meydana getirmiş, orada pek çok kitap toplamıştı. Kütüphanesindeki pek çok kitap, onun kendi eliyle başka kitaplardan istinsah ettiği kitaplardı.”²

Mükrimin Halil Yınanç Paristedir. Dünyaca meşhur kütüphane “Bibliothèque National”’e devam eder. Orada "Nusretnâme" adında bir kitapla karşılaşır. Bu son derece kıymetli eserden bir tane edinmek için

¹ Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, s. 31.

² Nedvi, age, II. 429

derhal harekete geçer. Fakat iş o kadar kolay değildir. Tek nüsha olan eserin fotoğrafını çekmek, fotokopisini almak, dışarı çıkarmak mümkün değildir.

İşte tam bu sırada Hoca'nın dillere destan olan hafızası imdada yetişir. Her gün o kitaptan beş on sayfa ezberler ve akşam kaldığı otele gelip onları yazar. Böylece kitabı tamamen istinsah eder. Daha sonra İzmir'de ortaya çıkan tam bir "Nusretname" ile karşılaştırılınca aralarında hiçbir fark olmadığı anlaşılır. Tabii ki bu durum onun hafıza gücünü bir kere daha gözler önüne serer ve olaya şahit olanları son derece şaşırtır.

Ali Emiri de elde edemediği kitapları bin bir rica ve minnetle ödünç alıyor, en kısa zamanda istinsah ediyordu.¹ Bugün baskısı bulunmayan bir kitabın ikinci bir nushasını fotokopi yoluyla derhal elde edebiliyorsunuz. Oysa eskiden mevcudu olmayan veya nadir bulunan bir kitaba sahip olabilmeniz için onu istinsah yoluyla çoğaltmanız gerekiyordu. Bu işi yapan kimseye

de "müstensih" deniliyordu. Demek ki bir zamanlar müellifler, mütercimler, musannifler, musahhihler gibi müstensihler de kitapla doğrudan ilgili bulunuyorlardı. İşte Ali Emiri de elde edemediği kitapları bin bir rica minnetle ödünç alıyor, en kısa zamanda istinsah ettiriyor veya bu görevi bizzat kendisi yerine getiriyordu.

Bugün Millet Kütüphanesi'nin raflarında işte böyle istinsah edilerek (kopya edilerek) çoğaltılan tam 721 kitap bulunuyor. Bu da Ali Emiri Efendi'nin aynı zamanda nasıl bir yazı makinesi veya moda deyimiyle nasıl bir "yazı adamı" olduğunu açık seçik gösteriyor.

Tarihçi Ahmet Refik Altınay diyor ki: "Ali Emiri için hayat, kitaptan başka bir şey değildi. Gayet sade yaşar, kitap almak için nafakasını bile kesmekten zevk duyardı. Onun için aşk, saadet, hayat kitaplarıydı. Günlerini genellikle kitaplarını vakfettiği Millet Kütüphanesi'nde geçirir, daima ulema ve fuzalâ ile ünsiyet eder. Etrafına toplanan genç dimağların ülfet ve mesaisinden, kendisine karşı gösterdikleri saygılı tavırlardan son derece haz duyardı." ²

Fahiş Fiyatlı Kitaplar

¹ Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 87

² age. s. 87 vd.

Bu tür eski ve antika kitapları almak da çok zordur. Satıcılar eseri tanırlarsa zaten iyi bir fiyat isterler. İstanbul'u saymazsak çoğu zaman bunlar ilim ehli olmadıklarından kitapları tanımaz, müşterinin yüz ifadesinden değerini anlar ve ona göre de bir Fiyat isterler. O zaman işiniz daha da zordur. Hani derler ya” ana kurnaz, yumağı küçük tutar, yavru kurnaz, ekmeği çift kapar”, bir mücadeledir gider. Ben böylesi ne hikâyeler dinlemişim tatlı tatlı...

Bir defasında Gaziantep'te daha önce hiç girmedığım bir kitapçıdayım. Baktım M. Es'ad Erbilî hazretlerinin “Divan”ı var rafta. Osmanlıca, ince büyük boy, yeşil renkli zarif bir cilt içinde tertemiz bir kitap. Ama bence manevî değeri büyük bir kitap. Aldım, inceledim ve yerine koydum. Eğer “istememiş” gibi yerine koymasam, onunla ilgilensem, benden koca bir kitap parası alacak kitapçı. Yılların tecrübesi bunu öğretti maalesef.

Bıraktım yerine ve yanında yeni harflerle basılı başka bir kitaba bakmaya başladım. O da güzeldi. Fiyatını sordum. Bence biraz pahalı idi. Biraz indirmesini söyledim. “Olmaz” dedi. Yerine koydum. Divanı göstererek “bu kaç?” dedim ilgisizce. “Şunu alırsan o da hediye” demez mi?

Vazgeçebilir diye hemen parasını vererek dükkândan çıktım ve uçarak garajlara geldim, Kahramanmaraş'a gelinceye kadar hem sevdim, hem de okudum şehit şeyhu'l meşayihin divanını, sanki manevî huzurunda duruyor gibi ulvî bir zevkle.

Şimdi bu konuda bazı hatıralara yer verelim de benzer duygular nasıl umumen yaşanmış görelim isterseniz.

Kitapçılar, daha doğrusu eski kitaplar satan sahaflar, ilginç esnaflardır. Onların içinde kitabı bilen ve seven, ehline ulaşmasından haz duyanlar olduğu gibi, tam aksine kitabı tanımayan ve talip olunanana büyük fiyatlar isteyenler de vardı. İşte bir örnek:

“Osmanlı padişahlarının büyük bir bölümü şair ve musikişinas olduğu gibi, bazıları da hattattı. Meselâ İkinci Bayezid, Birinci Ahmet, ikinci Süleyman, ikinci Mustafa, Üçüncü Ahmet, Üçüncü Mustafa, ikinci Mahmut ve Abdülmecid yazı sanatında büyük maharet kazanan hükümdarlardı. Meşihat Dairesi'nde asılı bulunan ve bazı ayet-i kerîmelerle hadis-i şeriflerinin meallerinden ibaret olan celi sülüs levhalar Sultan İkinci Mahmud'a aitti. Oğlu Abdülmecid'in rik'a yazısı ise, en ünlü hattatların yazısı gibi nefisti.

Bazı İslâm ülkelerinde hat sanatının bir veya birkaç türü rağbet gördüğü halde bizde hemen hemen bütün çeşitleri büyük bir ilgiyle karşılandı. Hattatlığın her şubesinde büyük kalem ustaları yetişti. Nitekim "Kur'an Mekke'de nazil oldu, Kahire'de okundu, İstanbul'da yazıldı" sözü de bunu ispat ediyor. Ecdadımız hat sanatına ve hattatlara gerekli ilgiyi göstermek suretiyle, bu vadide birçok menkıbenin ortaya çıkmasına vesile oldu. İşte onlardan biri:

Geçim sıkıntısına düşen bir kadın, tek sermayesi olan, Şeyh Hamdullah hattıyla yazılı bir Kur'an-ı Kerim'i sahaflar çarşısına götürür. Bir sahhâf-ı büinsâf, bin dereden su getirerek kadıncağıza 600 kuruş verir ve Mushaf'ı elinden alır. Sultan Mahmut devrinin en tanınmış ricalinden olan Halet Efendi, konağına gelip giden o sahafa. Şeyh Hamdullah yazısıyla bir Mushaf bulmasını tembih ettiği için, efendinin vekilharç'ı çarşıdan geçerken sahaf kendisini davet eder. Biraz önce aldığı Mushaf'ı gösterip: "Sahibi, bunun hediyesi olarak iki bin kuruş istiyor. Belki beş altı yüz kuruşunu kırabilirim. Efendiye götür, hoşuna giderse alsın!" der.

Vekilharç, pazar kayağıyla Beşiktaş'a giderken koynundan Mushaf'ı çıkarıp bakar. Yanında oturan yaşlı bir kadın "Efendi, müsaade eder misin, bakayım?" der. Mushaf'ı alıp öptükten sonra ağlamaya başlar. Vekilharç sorup işin gerçeğini öğrenir. Beşiktaş'a çıktıklarında kadını, İskele civarında bulunan Halet Efendi'nin konağına götürür, harem dairesine gönderir Efendiye durumu anlatır. Efendi, kadına ikram edilmesini ve sahafın getirtilmesini emreder. Sahaf gelince kadınla yüzleştirilir. Sahafın sözünü ettiği 2000 kuruşun 600 kuruşu kendine, üst tarafı da kadına verilerek gönlü hoş edilir ve evine gönderilir. (Çınaraltı Mecmuası)¹

Meydan Muharebesi

Mithat Cemal Kuntay "Kitap sevenler" başlığını taşıyan makalesinde ezcümle şunları söylüyor:

"35 sene evvel Sahaflarda, kitapçı dükkânında sükût ederek oturan bir adam görürdüm: Ali Emirî Efendi:

Ali Emirî Efendi, kitapçı dükkânında, birini bekliyormuş gibi, sokağa ait bir çehreyle otururdu; hâlbuki onun beklediği şey dükkânın

¹ Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, s. 317-318.

içindeydi: Kitap! Çünkü Emirî Efendi kitapçı dükkânında saatlerce oturuyor demek, kitapçı bir gün evvel bir terekeden mutlaka bir yazma kitap aldı demekti. Çünkü Emirî Efendi bunu mutlaka duyardı.

Ve bu yazma kitabı Emirî Efendi ucuz almayı, kitapçı pahalı satmayı düşünür, ikisi de bu hırsları belli olmasın diye karşılıklı susarlardı. Nihayet, kitapçı bir "define" bulduğunu söyleyerek, Emirî'ye bir kitap uzatırdı. Fakat Emirî Efendi "define"yi elinin tersiyle iterdi:

-İstemen bir eşi bizim kütüphanede var!

Bu cevabı, kitapçı, Emirî Efendi'ye yakıştıramaz, meslek namına kızardı:

- Eşi kütüphanenizde varsa ne çıkar? Rıza Paşa Hazretlerinin kütüphanelerinde bir yazma kitaptan üç, dört nüsha bulunur. (Hakikaten bu Rıza Paşa'nın bir yazma kitaptan üç, dört nüsha aldığı o kadar meşhurdu ki, biz çocuklar bile, bunu bilirdik: Bir tanesini tezhibi için, bir nüshasını yazısı için, üçüncüsünü de cildi için alıyordu.)

Emirî Efendi bu sefer Rıza Paşa'nın kütüphanesine kızardı:

- Rıza Paşa'nın Kütüphanesi mi? Hangi kütüphane? O, Ahmet Vefik Paşa'nın kütüphanesini aldı. Toplamadı, hazır buldu.

Bu münakaşa bir kavga sesiyle başladığı halde kavga çıkmazdı ve Emirî Efendi yazma kitabı satın alır giderdi. Sonra ikisi birbirlerinin arkalarından mahremane eğlenirlerdi: Kitabı ucuz aldığı için Emirî Efendi kitapçının cehaletine, kitapçı pahalı sattığı için Emirî Efendi'nin saflığına gülerdi. Bu, işin tatlı tarafıdır; bir de korkunç kısmı var: Eğer bu yazma kitabı Emirî Efendi almamış da Hâlis Efendi¹ almışsa ertesi gün Emirî Efendi'den bu Halis Efendi'nin mahrem rezaletlerini öğrenirdim: 'Resmî kütüphanelerden kitap çalar'dı. 'Hazine-i hassada müteahhitlere alacaklarını vermemek için aptessiz namaza durur, öğle namazını ikindiye kadar bitirmezdi.

Ben, zavallı Hâlis Efendi'nin bu cinayetlerine o zaman senelerce inandım. O kadar gençtim ki Emirî Efendi'nin sakalı gözümde mukaddesti. Fakat yaşıma biraz artıp da Hâlis Efendi'nin bu cinayetlerine Emirî Efendi'nin nuranî sakalından başka bir delil bulamayınca 'yazma kitap' denen şeyden korktum.

Fakat Emirî Efendi o kadar temiz adamdı ki karar verdim: Ahlâksız değildi, hastaydı; hani Milâdın ikinci asrından beri kitapların

¹ Hazinei Hassa muhasebecisi idi. Kitapları, Üniversite Kütüphanesi n dedir, 8.000 cilttir.

adediyle beraber miktarı çoğalan hastalardan biri... Yalnız başka kitap hastalarının yanında Emirî Efendi ehvendi. Çünkü ona gelinceye kadar Avrupa'da neler vardı; okuması yazması olmadığı halde 52.500 kitap toplayan Kont Astreler... Bir kitabı mezatta alamadığı için arkadaşını vuran Don Vensanlar...

Lâkin insan ihtiyarlamaya başlayınca bir hususta fazla sinirli olur. Kitap için artık bir kişiyi değil, bir aileyi öldürüyordu. Mademki Feyzullah Efendi kütüphanesinin vakfiyesini o satın alamamıştı da bir başkası almıştı. O halde o 'başkasının kızı serbest, oğlu kumarbaz, babası hırsız, babasının babası Cellât Kara Ali'nin torunu oluyordu. (Emiri Efendi kızdığı zaman Osmanlı tarihine müracaat ederdi.)

Ben de yazma kitaba merak etmediğim için Allah'a hamd ediyordum. Emirî Efendi'ye de kızıyordum: Tabii yine içimden. Hele bu yazma kitap hastalarının bazıları büsbütün korkunçtu: Terekeye seviniyorlardı. Fakat insan başkasında tenkit ettiği şeyi er geç kendi yapıyor. Bende de bir ara kitap hastalığı başladı. Satın alamadığım kitapları dostlarım bana rüyalarımda hediye ediyorlardı."

Evet, alıcı ile satıcı önce sakın ve sükût ile birbirini kolluyor, sonra bir kapiştılar mı yaman bir meydan muharebesi sergiliyorlardı.

Kitap Almadan Duramayanlar

Velhasıl şöyle ya da böyle iyi bir kitap sevdalısı, giderek hastası ve delisi beğendiği istediği bir kitabı görünce almadan duramaz ve onun için istenen paraya aldırış etmez. Kısıtlı imkânlarını sonuna kadar kullanır ve o eseri alır.

Yazmalara, eski gazete ve dergi koleksiyonlarına büyük bir ilgi duyan Muallim Cevdet, bazen sahaflar çarşısında maceralı günler de geçirir, göz koyduğu bir kitabı veya koleksiyonu ele geçirmek için garip yöntemlere başvurduğu da olurdu. Ahmet Hamdi Tanyeli'nin konuyla ilgili bir hatırasını, ben de siz değerli okuyucularıma naklediyorum:

"Merhum, öğretmen okullarından birinde müdürlük yaptığı sırada, Ali Süavî hakkında konferans vermek için hazırlığa başlar. "Sarıklı İhtilalci"yi tam manasıyla tanımak için "Muhbir" gazetesinin eksiksiz olan koleksiyonunu aramaya koyulur. Sonunda, yukarıda adından bahsettiğimiz kitapçı dostuna müracaat eder. Bir hafta sonra iade etmek şartıyla koleksiyonu kendisinden ister. Arzusunun yerine

geldiğini gören Cevdet Bey, çok sevinir. Fakat aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen, Muhbir'i geri getirmez.

Kitap dostu bir gün kendisini sıkıştırınca: "Sana üç aydır vermeyişimin sebebi, vermek istemeyişimdir. Onun ancak benden parasını alabilirsin!" der.

Kitapçı, Muhbir'i kurtarmak için çok yüksek bir fiyat ister. Muallim Cevdet, bu miktarı altın olarak derhal Ahmet Ha Bey'e öder. Nadir bulunan bir nüsha için bile olsa, bu kadar para istediğinden dolayı kızaran ve mahcup olan kitapçı, Ali Suavî'nin bütün kitaplarından oluşan bir koleksiyonu -daha sonra- kendisine hediye eder. Bundan anlaşıyor ki, fiyat yükseltmek, Muallim Cevdet'in değerli bir eseri veya koleksiyonu alması için herhangi bir engel teşkil etmiyordu.

Her konuda hesaplı hareket eden merhum, iş kitap almaya gelince ağzını açıyor, pazarlık etmiyordu. Kısıtlı maaşının büyük bölümünü kitaba veriyor, kendisi basit ve mütevazı bir hayat yaşıyordu.”¹

Bütün çabalarına rağmen alamadığı da olurdu. Muallim Cevdet Bütün gayesi, değerli kitaplardan meydana gelen büyük ve zengin bir kütüphane kurmak, bunu aziz milletine bağışlamaktı. Sahhaf Raif Yelkenci'nin dükkânına her gelişinde kendini dünyanın en mutlu adamı kabul ediyor, bir aile ortamında yahut dost meclisinde görülen sıcak ve samimi havayı burada kana kana teneffüs ediyordu. Ona, bu kitap konusu misk kokusundan daha güzel geliyordu. Yazmaların, tozlu kitapların sayfalarını okşarken zevkten dört köşe oluyor, bazen de alamadığı bir eserden dolayı hayıflanıyor, hatta gözyaşı döküyordu.

Raif Yelkenci Bey'den öğrendiğimize göre, son zamanlarda en çok yazmalara merak sarar. Tam bir yazma hazinesi olan bu küçük dükkâna ne zaman uğrasa, ilk sorduğu soru bu konuyla ilgili olur. 829 tarihinde kaleme alınan ve "Muradnâme" adını taşıyan kitap o günlerde Raif Bey'in eline geçer. Fiyat ç yüksek olduğu için satın alamayan Muallim Cevdet eseri Raif Bey'den alıp götürür. Günlerce, haftalarca mütalâa eder ve bazı notlar alır. Sahibi biraz indirim yapar ve taksitle vermeyi kabul ederse alabileceğini söyler. Fakat adam buna yanaşmaz. O sırada, kendisi gibi kitap meraklısı olan Giresun Ziraat Bankası^{si} müdürü Fahri Bey izinli olarak İstanbul'a gelir ve bu kitabı satın alır.

¹ Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler, s. 178

Fahri Beyi gıyaben tanıyan Muallim Cevdet, böyle antika bir eseri kendisi değil de o aldığı için büyük üzüntü duyar.

Muallim Cevdet hakkında: "Türkiye'de muhterem üstadımız, Bayezid Kütüphanesi'nin müdürü İsmail Sâip Efendi'den sonra kitaptan anlayan yegâne şahsiyetti, kendisinin ifade ettiği gibi tam bir 'kitap kurduydu, diyen Raif Yelkenci, aralarında geçen bir latifeyi de şöyle naklediyor:

"Bir kaç gün kendilerine yazma kitap göstermediğim zaman 'Raif çiğim, hayırdır inşallah, bu gece rüyamda sende çok kıymetli bir kitap gördün. Yahut kargalar haber verdi. Sende güzel bir kitap varmış. Fakat kitabı Cevdet'ine göstermek istemiyormuşsun' der, türlü türlü latifelerde bulunurdu. Bu latifelerden sonra kendisine gösterilmesi gereken kitapları çıkarır gösterirdim. Ah benim doktorum! Kargalar hiç bana yalan söylet mi derdi."

Kitapların muhtevası ve münderecatı kadar cildi, kâğıdı ve sair aksamı da onu yakından ilgilendirirdi. Bu ecdat yadigârlarından herhangi birini eline aldığı zaman, bir yetimin başını okşuyormuş gibi duyulanırdı. Şirazesı dağılmış, cildi bozulmuş, yaprakları perişan olmuş, bir eserle karşılaştığı zaman hüznolenir, hatta ağlardı. Acemi ciltçilere fena halde kızar, böyle mücellitlere "tamirci değil, tahripçi" gözüyle bakardı.¹

Muallim Cevdet bir kitabının kenarına şöyle yazmıştır: "İstanbul Muallim Mektebine verdiğim birçok kitaplar kaybolmuştur. Sekiz defa taşınan bir mektepte kitap kalır mı? "²

Kitaptan başka bir şeye para vermeyen ve kışın battaniye parasını dahi kitaba vererek yerde yatan ve üşütüp verem olan bu adamın kitabının kaybolması ne demektir bir düşünür müsünüz!

Hayrettin Karaman'dan Hatıralar

Bu ülkede yaşayıp da Hayrettin Karaman Hocayı tanımayan yok gibidir. "Hocaların Hocası" unvanını hakkıyla alan üstadımız, üç cilt olarak hayatını ve mücadelesini yazmıştır. Konumuzla ilgili yazdıklarından bir pasaj aktaralım buraya da hatıralarınızı tazeleyelim.

¹ Ayaklı Kütüphaneler, s.178-181

² Dursun Gürlek, age. s. 184

“Okuryazar takımının mutlaka kitapları ve bunlardan oluşan küçük veya büyük bir kütüphanesi vardır. Hocaların eşlerine istemeden, mecburen olan eziyetlerinden biri de kitapları yüzünden evin daralması ve bazen dağınıklığıdır. Ben bu yüzden birkaç kere, uygun yerlere, en çoğunu ISAM kütüphanesine vererek kütüphanemi küçültmek mecburiyetinde kaldım. Bir kere de sahaflar bakımından kıymetli, benim için ikinci derecede kalan birçok kitabımı birinci derecede ihtiyaç duyduğum kitapları alabilmek için İstanbul Beyazsaray'da kitapçılık yapan İsmail bey vasıtasıyla sattım.

Kitap almaya, Konya'ya gittiğim günün ikincisinde başladım. Aziziye camiinin kible tarafındaki meydana üç tekerlekli el arabasında kitap satan birine yaklaştım, orada kayıtsız (yardımcı açıklamaları ve hareketleri olmayan) bir Halebî kitabını bir liraya satın aldım. O gün bugün (bugün biraz azaldı) kitap alırım.

Yaklaşık son on yılı hariç tutarsam ekonomik durumum istediğim her kitabı almam için müsait olmamıştır. Konya'da iken durum daha da sıkıntılı idi. Bir yandan iki çocuklu bir aileyi bir imam maaşı ile -son yılda o da, kadrosuz bir mahalle imamı olduğum için yarıya inmişti- geçindireceksiniz, bir yandan da kitap alacaksınız...

Arif Etik Hoca'nım ağabeyi Abdurrahman Efendi de sahaf idi. Dükkânında Buhârî şerhi Umdetu'l-Kari (Aynî) yi görmüştüm. O sırada almak için param yoktu. İmamlık ettiğim mahallede biri ölmüştü, az giydiği bir takım elbisesini bana verdiler, hemen eskiciler pazarına götürüp sattım ve soluğu kitapçıda aldım. Aynî'ye sahip olmanın sevinci içinde okula döndüm. Kitap on bir cilt idi, ağırdı, bisikletin sepetliğinde durmuyor, kayıyordu, yolun çoğunu yürüdüm, bir elimle kitapları tutuyor, bir elimle bisikleti yürütüyordum, sonunda okulun dış kapısına ulaştım.

O yıllarda Ankara İlahiyat Fakültesi mezun vermişti, bize de onlardan birkaç öğretmen tayin etmişlerdi. Bu ilk mezunların çoğu mesleki bilgiler bakımından zayıf idiler. Sarışın, mavi gözlü bir öğretmen (adını unuttum) ile kapıda karşılaştık, "Bunlar ne?" diye sordu, ne olduğunu söyledim, yüzünü buruşturdu, "Bunlarla uğraşıp kendini boşuna yorma, yıpratma" dedi, besbelli bana acıyordu, ama ben ona daha fazla acı mıştım.

Nereye seyahat etsek mutlaka kitapçı arar, sahaf mahiyetindeki kitapçıların dükkânlarına dalar, baca temizlemiş gibi kir pas içinde

çıkardık, ama elimizde aradığımız veya aramadan bulduğumuz birkaç kitap olurdu...

Kitap almak için yalnızca paranızın olması da yetmez, bir de aradığınız kitabı bulabilmek gerekir. Bu konu ile ilgili birkaç hatıra anlatmaya değer:"

Aradığın Kitabı Bulma Meselesi

"İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde okurken hocamız Celal Efendi (Ökten) sık sık Seyyid Bey'in Usûl-i Fıkıh kitabından övgüyle söz ederdi. Kitap (aynı müellifin küçük ebatlı olan kitabı değil, orta boy olan kitabı) iki cilt imiş, birinci cildi az sayıda basılmış, ikinci cildi ise yalnızca Darülfünun öğrencileri için daha az sayıda basılmış, öğrenciler formalar halinde almış, okumuşlar. Celal Hoca ikinci cildi hiç bulamamış, birinci cildi ise sayfa başına iyi bir para ödeyerek Süleymaniye'de bulunan bir nüshasından istinsah ettirmiş. Bir kitap böyle anlatılırsa, dinleyen de ben olursam onu temin etmenin birinci vazifem olacağına şük yoktur.

Beyazıt'taki sahaflar çarşısı uğrak yerlerimizin başında gelirdi. En çok da merhum Muzaffer Ozak'ın dükkânına uğradım. Orada hem Muzaffer Hoca'nım talebe arkadaşı, hem Yalova Vaizi, hem de dükkânda çalışan Mevlüt Efendi isimli bir zat vardı. Çalışkanlığım ve kitap merakım sebebiyle ikisi de beni severler, ilgi gösterir ve iltimas da ederlerdi (veresiye vermek, ucuz vermek, benim için bazı kitapları ayırıp bekletmek... başlıca iltimas örnekleridir.)

Mevlüt Efendi'ye bu kitaptan söz ettim, eline geçerse benim için ayırmasını istedim. Birinci cildini o temin etti, aldım ve hemen okudum. Bir gün yine o dükkânda rafları karıştırırken elime ciltsiz bir tomar geçti, evirip çevirdim, bir de ne göreyim aradığım kitabın çok nadir bulunan ikinci cildi.

Hemen Mevlüt Efendiye geldim, almak istediğimi söyledim. "Onu kendim için ayırmış ve oraya saklamıştım, nasıl buldun?" dedi, biraz durdu," sonra "Hadi sana vereyim." Dedi. Aldım, ciltlettim ve istifade ile okudum. Allah bu iki zata rahmeti ile muamele buyursun!

Seyyid Bey kitabında, Fıkıh Usulü alanında yazılmış önemli kitaplardan bahsederken Şatibi'nin "el- Muvâfakât" isimli Fıkıh Usulü kitabını şu satırlarla tanıtmıştı:

"Bu kitap müceddidane yazılmış gayet güzel ve balada muharrer usûl kitaplarının muhtevi olmadığı, zamanımız için pek mühim mebahisi muhtevidir. Müşarünileyh bu eseri ile usûl-i fıkıh ilminde asıl tahkik edilmesi lazım gelen mesailin ne gibi meseleler olduğunu göstermek istemiş ve ilm-i usulce takibi muktezî olan gayeyi takip etmiştir »(s. 60)

Bu satırları okuyan bir ilim yolcusunun hemen "el-muvafakat"'a yönelmemesi mümkün değildir. Kitabı İstanbul kütüphanelerinde aradık, Süleymaniye'de "İzmirli" kısmında birinci cildini bulduk. Bu cilt Kazan'da basılmıştı ve başında Musa Carullah'ın uzunca bir takdim yazısı vardı. O da kitabı methediyor, eşsiz olduğunu söylüyordu.

Merhum Hasan Basri Çantay bir sohbetinde, Şah Veliyyullah'ın "Huccetullahiül-Bâliğa" isimli şaheserinden bahsetmişti. Onu da arayıp duruyordum. Yine bir Ankara ziyaretimde, Zincirli camiin önünde kitap satan kara uzun sakallı bir kitapçının sergisinde hem onun Bombay baskılı bir nüshasını, hem de aynı müellifin birkaç risalesini buldum, almak için pantolonumu değil ama ceketimi verebilirdim. Ne ise ki, cebimdeki para yetti, o günü de unutamam.

Yine bir Ankara ziyaretimde, İstanbul'dan Çorum'a giderken Ankara'da bir iki gün kalırdım. Böyle bir arada Ankara İlahiyat Fakültesini ziyaret ettim ve Konya'dan tanıştığımız Hüseyin Atay Hoca'nın odasına gittim, derse girmek üzere idi, "Sen otur, kitaplara bak, ben dersten sonra gelirim, sohbet ederiz" dedi.

Kitaplarına bakarken gözlerime inanamadım; el-Muvâfekat'ın Mısır'da yapılmış güzel bir baskısı karşımda duruyordu. Sevincim, heyecanım tarifsiz idi, kitabı alıp karıştırmaya başladım, şeytandan mı, melekten mi bilmiyorum bu arada içime şöyle bir niyet geldi: "Ya bu kitabı hoca bana satar veya çalarım; nasıl olsa o kelamcı, bu kitap ona çok da lazım değil."

Kitabı yerinden çıkarıp masanın üstüne koydum. Bakmaya devam ederken bir de Ibn Kayyim el-Cevziyye'nin "İ'lâmu'l-muvakkîn" isimli yine müstesna bir usul kitabına rastladım. Onu da masanın üzerine koydum. Derken hoca dersten çıkıp geldi, kitapları görünce:

"Ankara'da ev yaptırıyorum, biraz sıkıştım, bazı kitapları satacağım, istersen bunları alabilirsin" demesin mi?

Önce "acaba rüya mı görüyorum?" diye kendimi yokladım, uyanık olduğumu anlayınca hemen kitapları toplayıp paketledim,

fiyatında anlaştık, Parayı İstanbul'da babasına (babası Beyazıt Camii'nin imamı idi) ödememi de kabul etti.

Bu arada yine aramakta olduğum Şevkanî'nin "Neylül Evtâr" isimli kitabının da İstanbul'da, babasının evindeki kütüphanesinde mevcut olduğunu, istersem onu da satabileceğini söyledi, kabul ettim. O gün kendimi dünyanın en mutlu, en zengin adamı gibi hissettim.

Hamidullah Hoca'yı İSAM'a devamlı kalmak üzere davet için Tayyar Bey ile Paris'e gitmiştik. Aradığım bir Fransızca kitabı (Charles Dickens, David Copperfield'in Fransızca tercümesi) bulmak için kitapçılara gittik, bir kitapçı "var" dedi, başı kalabalık olduğu için "alt katta, gir al getir" diye ekledi. Alt kata indim, karşımda koca bir salon vardı ve lebaleb kitap dolu idi. Kendi kendime "Adama bak, ben burada o kitabı nasıl bulayım" dedim. Sonra iş olsun diye bir rafın başındaki kitabı çıkardım. Bir de ne göreyim, aradığım kitap! Bu ilahî inayeti de unutamam."¹

Adama Ayakkabı Sattırır

Sevdiğiniz kitaplar zor ele geçer. Ama çarşı pazarda var olması ayrı bir güzelliiktir. Ya bulamasaydınız? Ya bulmuşsunuzdur da, elinizin altından parasızlık yüzünden bir başkasına kaptırmışsanız? Bunların hepsi de yaşanmış duygulardır.

Bulamazsınız, mesele yok. Mecnun gibi aramaktan başka ne yapabilirsiniz ki? "Kader" der ararsınız.

Ama ya sevgiliyi buldunuz da cebinizde para yoksa?

İşte bu çok kötü. Bu nokta fakirliğin "el- Fakru fahrî" olmaktan çıktığı ve "Kadel fakru enyekune küfran" olduğu yerlerden birisidir artık. Dayanabilirsen dayan buna?

Böyle bir manzara karşısında en ucuz atlatma, kendinden bir şeyler satmadır. Demin Hayrettin Karaman Hocanın "almak için pantolonumu değil ama ceketimi verebilirdim" deyişini hatırlayınız lütfen. Sonra bunlar olmuş olaylardandır, yadırgamayınız. Kimi

¹ Hayrettin Karaman, Bir Varmış Bir yokmuş Hayatım ve Hatıralar, İz y, İst. 2008, III. 189-194

elbisesini satarak evine yarı çıplak dönmüştür, kimi ayakkabısını satarak ayak yalın. Kimisi de satmaya akıl edememiş, yâda satacak bir şey bulamamıştır, evine ağlayarak döner.

İşte onlarda birisi. Mecnun gibi arıyor Leylasını. Seyredelim mi?

Abdu'l Fettah Ebu Gudde

Bir kitap aşığı, Suriye'nin büyük âlim ve mücahidi Abdu'l Fettah Ebu Gudde, konumuzla ilgili başından geçen ilginç bir olayı hikâye eder.

“Tahsil ve talebelik günlerimde ilim taliplerinin çoğu gibi ihtiyaç içerisinde idim. Kısıtlı harçlığımdan artırabildiğimle gücümün yettiği ölçüde, bazen peşin, imkân oldukça da veresiye kitap satın alıyordum.

Bir gün önüme çok mühim bazı nadir kitaplar çıktı. Edinmek istediğim kitaplardı bunlar. Fakat çetin bir yoksulluk içinde idim ve onları satın almamın hiç bir yolu yoktu. Bu yüzden canım sıkıldı, kafam allak-bullak oldu. Tuttum babamdan miras kalan şalımı “Haraç” çarşısında sattım ve kitapları satın aldım. Böylece kalbim ve kafam rahatladı. Onları edindiğim ve onlara kavuştuğum için son derece sevindim. Bu sevinç -elhamdülillah- şalımdan olduğumu bana unutturdu.

Bazı zamanlar, filanca kitabı elde edersem Allah için şu kadar rekât namaz kılacağım, diye adakta bulunmuştum. Bir kitabı elde etme konusunda yaşadığım bir olayı enteresan olduğu için burada kaydedeceğim:

Kahire'de Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi'ndeki öğrenimim günlerinde Üstadımız, Allâme İmam Muhammed Zahid el-Kevserî kendisine devam ettiğim sıralarda bana Ali el-Karî'nin «Fethu Babil-İnaye...» isimli eserini edinmemi tavsiye etti. Benim nadir ve faydalı kitap âşıklarından olduğumu bildiği için de bunu elde etmek üzere beni son derece teşvik etti. Kitabın Hindistan'da basıldığını zannediyordum. Kahire'de kaldığım altı yıllık öğrenimim boyunca soruyor ve olması muhtemel kütüphanelerde arayıp duruyordum. Fakat hakkında hiçbir bilgi edinemedim hiç bir izine rastlayamadım.

Memleketim Halep'e döndüğümde de ziyaret ettiğim her yerde, uğradığım her kütüphanede onu aramaya devam ettim. Hindistan'da basıldığını zannettiğim ve Hanefî ileri gelenlerinin fıkıh kitaplarından

olduğunu bildiğim için belki bu yolla elde ederim düşüncesi ile kitapçılardan genel olarak Hindistan'da basılan Hanefi fıkıh kitaplarını satanlara soruyordum. Çünkü ismini bilmiyor olabilirlerdi. Şam'da eski ve değerli kitaplar konusunda tecrübeli eski kitapçılar vardı. Onlarda birçok eski ve değerli kitaplar bulunurdu ama çok pahalı verirler ve satışta zorluk çıkarırlardı. Seyyid İzzet Kasıbatı ve babası Şeyh Hamdi Sefercelânî ve Seyyid Ahmed Abîd bunlardandı.

İzzet Kasıbatı'ya Hindistan'da basılan «Fethu Babil İnaye »yi sordum. «Var» dedi ve yüz sene önce 1299 da Hindistan'da basılan Aynî'nin "el-Binâye bi-Şerhil-Hidaye" isimli altı büyük ciltli eserini çıkardı. O da aradığım nadir ve kıymetli kitaplardandı. Pahalı sayılmayacak bir fiyatla satın aldım. Çünkü ona söylediğimden başka bir kitaptı.

Sonra bu kitabı Hamdi Sefercelânî'ye sordum ve ondan kitabın Rusya eyaletlerinden Kazan'da basıldığını, kibrit-i ahmer dediklerinden daha ender olduğunu, kitapçılıkla geçen hayatı boyunca eline bir nüshadan başka uğramadığını, onu da düşünölemeyecek kadar pahalı bir fiyata Allame Kevserî'ye sattığını öğrendim. Böylece kitabın basıldığı yeri kesinlikle öğrenmiş oldum, ancak elde etme ümidim de azaldı.

1376 da Allah bize Beyti'ni haccetmeyi nasip etti. Mekke'ye gidince, olabilir ki Kazan dolaylarından Mekke'ye muhacir olanlarla beraber gelmiş olabilir düşüncesiyle kitabı Mekke'deki kütüphanelerde aramaya başladım. Fakat muvaffak olamadım.

Derken Allah'ın inayeti beni Mekke-i Mükrime'nin mütevazı sokaklarından birisinde eski ve köşesine çekilmiş bir kitapçı olan Mustafa b. Muhammed eş-Şınkıtî'ye götürdü. Kendisinden birtakım kitaplar aldım ve ümit etmemekle beraber onu da sordum. "Bir hafta kadar önce vardı. Buharalı bir âlimin terekesinden satın almıştım. Ucuz bir fiyata yine Buharalı, Taşkentli bir âlime sattım." dedi.

Neredeyse inanamayacaktım. Kitabı tarif edince söylediklerinin doğru olduğunu, yıllardır peşinden hasretle koştüğüm kitap olduğunu anladım ve kitabı satın alan bu Taşkentli âlimin kim olduğunu sordum. Biraz hatırlamaya çalıştı ve bana, "Taşkentli İnayetullah" diyebildi. Evini veya çalıştığı yeri ya da bulunabileceği yeri sordum, "hiç birisini bilmediğim" söyledi. Kendisini nasıl arayabileceğimi sordum onu da "bilmiyorum," dedi. Artık kitabı elde etmekten veya satın alanı bulmaktan iyice ümit kesmiştim.

Bundan sonra Mescid-i Haram'da ya da Mekke sokaklarında her Buharalı 'ya Şeyh İnayetullah'ı sormaya koyuldum. Medreselere bakıyor, Buharalıların kaldığı söylenen ribatlara gidiyor, hep bu Buharalı Şeyhi soruyordum. Nihayet Mekke'nin dış semtlerine kadar gittim. Çünkü bana oralarda da bazı Buharalıların kaldıkları söylenmişti. Fakat Heyhat! Nerede bu kitabı bulmak! Ve Mekke'de «İnayetullah» adlı nice Buharalılar var!...

Sonra bu ardi arası kesilmez sorular beni Mekke-i Mükerrerme'nin kenar mahallelerinden biri olan “Cervel”de Buharalı Saatçi Şeyh Abdülkadir Taşkendi'ye ulaştırdı. Bu Taşkentli âlimi ona da sordum. Tanıdı ve bana, tam isminin Şeyh Mir İnayet Taşkendi olduğunu, ancak bulunduğu ve bulunabileceği yeri bilmediğini söyledi.

O anda bu kitap kendisinde olan Şeyhi bulma ümitsizliği beni tekrar kapladı. Artık Kabe-i Muazzama'nın etrafında tavaf ederken Allah'tan bana bu insanı buldurmasını ve kitabı edinmeyi kolaylaştırmasını istiyordum. Bu duayı peş peşe defalarca tekrarlıyordum. Bir hafta geçti ve benim -Allah biliyor- hâlâ, kitabı ve sahibini aramaktan kafam darma dağınaktı.

Nihayet bir gün Harem-i Şerifin Tali bir kapısından yürüyordum. Mekke-i Mükerrerme'de eski bir ticaretçi olan ve adına Ebu'l Arap dedikleri birisi beni gördü. Haremin tevsiinden önce orada ticarethanesi vardı. Beni Şam kisvesi ve görünümüyle görünce Şam'dan ve ailesinden bir şeyler sormak üzere ticarethanesine çağırdı. Ben de kitaba olan şiddetli arzumdan ötürü Şamlı bir tüccar olmasına rağmen Buharalı bu şeyhi ona da sordum.

Meğer onu en iyi tanıyan adam oymuş. “Şu önümdeki dükkândaki adam onun damadıdır” dedi. Vallahi sevincimden neredeyse inanamayacaktım. Gidip damadına o adamı sordum. Yadırgayarak, onu niçin aradığımı ve görüşmek istediğimi sordu. Bir haftayı aşkındır işimin gücümün devamlı onu aramak olduğunu söyleyince -Allah razı olsun-, bana yardımcı oldu ve Mesfele semtinde Sakife kahvesi civarındaki evini tarif etti. Gece gündüz birkaç defa gittikten sonra nihayet buldum. Kendi tayin ettiği ve razı olduğu bir fiyatla kitabı bana verme lütfunda bulundu. Ben de ömrümün en sevinçli anlarından birisini yaşadım.

Artık Allah bu kitabın birinci cildini tahkikli olarak neşretme nimetini bize bahşetti. Kitabın geri kalanını da fazlı ve keremi ile neşretme lütfunda bulunmasını dilerim.”¹

Herkes onun kadar şanslı değildir. Kimileri aramasını bir ömür sürdürür maalesef. Çünkü eski devirlerde matbaa, film, fotokopi yoktur maalesef...

Yalın Ayak Yarı Çıplak Kitap Hastası

Söz Abdu’l Fettah Ebu Gudde’den açılınca, “kitap hastalığı”nı belki de kendisinden kapıldığı hocasından da bahsedelim. Diyor ki:

“Üstadımız allâme, tarihçi, hadisçi, edip Şeyh Rağıb et-Tabbah, asrının Halep Allâmesi Şeyh Ahmed el-Haccâr’ın (v. 1277) hayatını anlatırken şunları nakleder: “Kitap edinmeyi severdi. Hatta duyduğumuza göre, bir kitap satıldığını görmüş yanında parası olmadığından üzerindeki elbiselerinin bir kısmını çıkarıp satmış ve hemen o kitabı satın almıştır. Esas fiyatlarıyla satılmadığı halde vefatından sonra kütüphanesinin değeri kırk bini bulmuştu.”²

Şu olayı da bize Dursun Gürlek anlatıyor. O da Sahaf Cihannüma’da dinlemiş:

Abdülhakî Gölpinarlı büyük bir kitap âşığı idi. Kültürümüze güzel eserler bırakarak hakka yürüyen bu adam, her zaman gittiği ve zevk alarak oturduğu bir kitapçıya gider. Çok beğendiği bir eseri görür orada ve içindeki küheylan şaha kalkar, kişnemeye başlar. Duramaz tabi kitap aşığı ama kahrolası para ilim adamlarını pek sevmez nedense. Herhalde tapmaz onlara ilim sahipleri, kulluk kölelik etmez. Hatta şeref ve haysiyete dokunacak yerde metelik vermez. Haliyle o da sevenlerine iltifat eder herkes gibi. Ehl-i dünyaya, ehl-i keyfe gider. “Para parayı çeker” derler, âlimlerin züğürt cebinde çekecek para ne gezer ki!

Her neyse, onca telif ve tercüme eserin sahibi Abdülhakî Gölpinarlı o kitabı almak için elini cebine atar. Ama yine para bulamaz orada çoğu kez olduğu gibi. Hiç parası olmadığını anlayınca, kitapçıya

¹ Abdu’l Fettah Ebu Gudde, İlim Uğrunda, Ebru y. İst. Ocak 1985. s.170-174

² Rağıb et-Tabbah, İ’lamu’n Nübela Bi tarih-i Haleb-i Şahba, VII. 315.

Oradan nakleden, Abdu’l Fettah Ebu Gudde, İlim Uğrunda, s.169

rica eder: “Lütfen bu kitabı para bulup getirinceye kadar benim için ayırınız.”

“Fakirin yüzü soğuk olurmuş.” Kitapçı da koca âlimin sözüne kulak asmaz. Nasılsa.

Peki, şimdi ne olacak? “Gidip bir yerlerden para bulayım” dese, gelinceye kadar kitap satılabilir. Oturup kalsa, bir yararı yok. Birden fırlar dışarı, yeni aldığı ayakkabılarını çıkarır ve alır eline, uygun bir fiyata hemen satar ve girer içeri, gözüne kestirdiği o kitabı alır ve tutar evinin yolunu sevinçle. Koca allame evine yalın ayak giderken onu tanıyan ya da tanımayanlar kim bilir hakkında neler diyorlardır!¹

Ya Sefer

Muhterem Ahmet Coşkun Hocamızın o güzel kitabında okumuştum, o günden beri aklıma geldikçe hayranlığım artar. “Kayseri’nin, Hacılar Nahiyesinde “Büyük Hoca” adıyla maruf ve meşhur bir âlim, “Rûhu’l-Beyân” Tefsiri’nden faydalanmak istediği halde bu tefsiri çevrede bulamaz, emaneten getirdiklerini de kısa zamanda sahipleri götürürler. Hoca efendi bir gün hemen yola koyulur, İstanbul’a kadar varır. “Rûhül Beyân”ın o kocaman ciltlerini kucaklayıp okşayarak memleketine döner. Ve Rûhül Beyân’ı taşımının zevki ve heyecanı yorgunluğu kendisine unutturur.”²

Benim anladığım yol parası yoktur hocanın. Olsaydı yaya gidip gelmezdi. Demek misafir yata yata gitmiş o kadar yolu. Sırtında kitap, dağları aşan bir adam yayan yapıldak. İşte “kitap aşkının” “hastalık” ve “delilik” derecesi budur herhalde.

Yine Dursun Gürlek’in ifadesine göre “Ali Emiri Efendi tam bir bibliyoman, daha doğrusu bibliyofil idi. Eşi benzeri bulunmayan bir kitap delisiydi. Herhangi bir eseri elde etmek, kıymetli bir evraka sahip olmak, nadir yazmalara ulaşmak için her türlü fedakârlığa katlanır, akla hayâle gelmedik yöntemlere başvururdu.

Konduğu her çiçekten bal alan arı gibi, o da her gittiği memlekette nadir eserler, çok değerli yazmalar, müellif nüshası kitaplar topladı. Defterdar ve muhasebeci olarak dolaştığı yerlerden sandık sandık kitaplar getirdi. Bu sandıkların sayısı gittikçe çoğaldı.

¹ Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, s. 208.

² Ahmet Coşkun, Sohbetler ve Hatıralar, s. 94

Leskovik muhasebeciliğinden İstanbul'a döndüğü zaman bu sandıkların sayısı on dokuzu bulmuştu.

Bütün benliğini saran kitap aşkı zamanla ihtiras haline geldi. Yanya'da görev yaparken eline geçirdiği Arapça bir kitabın ikinci cildinin Yemen'in başkenti Sana'da bir zatın yanında bulunduğunu öğrenince büyük bir heyecana kapıldı. Onu nasıl elde edebilirim diye kara kara düşünmeye başladı. Sonunda bu kitabı istinsah etmek için Yemen'e gitmeye karar verdi. (Yıllarca İstanbul'da görev yapmaları halde bir kere bile sahaflar çarşısına gitmeyenlerin kulakları çınlasın) Babîâli'ye bir dilekçe vererek memuriyetinin Yemen'e alınmasını rica etti. Dilekçesi kabul edildi ve adı geçen memlekete tayini çıktı. Fakat tam bu sırada kitabın sahibi, onu satmaya razı oldu. Ali Emiri de yeni atandığı görevinden istifa etti.”¹

Bir kitap için Yemen'e gitmek! Suphanallah!

M. Serhan Tayşi'ye göre Ali Emirî Efendi Yemen'e gider ve Yemen tarihi, siyaset ve ilim adamlarına dair olan bu kitabı temin eder. Bu arada bir yandan Defterdarlık yaparken, bir yandan da oradaki askerlerin hatalarını, yöneticilerin suiistimallerini rapor eder. Bunlar, “yemen Hatıraları” adıyla toplanmıştır. Hatta Tayşi bey bu kitabı Osmanlıca'dan günümüz Türkçesine aktarır. Yemen Büyükelçiliği bir ara basmak isterse de bazı Yemenliler aleyhine yazılardan dolayı vaz geçer. Tayşi, Ali Emirî Efendinin Yemene ilgisi sebebiyle Millet Kütüphanesine yemenle ilgili 27 – 28 kaliteli yazma eser bulundurduğunu söyler.²

Kitap Alamama Ağlatıyor

Yukarıda uzunca bir alıntı yaptığımız Hayrettin Karaman Hocayı ağlatır bu parasızlıktan kitap alamayıp. Olayı onun dilinden aktaralım isterseniz:

“Aynı zamanda Farsça hocam olan Arif Etik merhumun bir kitapçı dükkânı vardı, İstanbul'a gider, hem eskilerden kalma kitaplar, hem de merhum Muzaffer Ozak'ın takas yoluyla Mısır'dan getirttiği yeni basılmış kitapları alır, getirir, Konya'da satardı. Arif Hoca

¹ Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 86-87

² Bkz. Ali Emiri İzinde, s. 267.

İstanbul'dan gelince kitapseverler olarak dükkâna damlar, kitapların arasına dalar, alabileceklerimizi seçerdik. Paramız olmadığı için mesela elli liralık kitap seçsek on lirasını verir, kırk lirasını yazdırır, elimize geçtikçe öderdik.

O gün yeni kitaplar gelmişti, epeyce seçtim (imkânım olsa üç dört mislini seçerdim), bir tarafa ayırdım, veresiye alacağım için uygun zaman beklemeye başladım, şuradan buradan konuşuyorduk ki, Bozkırlı Mustafa Efendi isimli kitap kurdu bir hoca geldi. Hoca peşin paralı olduğu için Arif Hoca ona iltifat etti, ilgilendi, kitapları önüne koymaya başladı, derken Mustafa hocanın gözü benim bir tarafa ayırdığım kitaplara ilişti, şöyle bir baktıktan sonra "Bunları da alıyorum" deyiverdi.

"Hayır, ben alacağım" diyemezdik; çünkü peşin param yoktu. Hoca bir de fayton çağırdı, kitapları faytona yüklediler, parayı ödedi, faytona bindi ve gitti. Benim içim dolmuş, hıçkırıklar boğazıma düğümlemişti. Hemen dışarı çıktım, bisiklete bindim ve evin yolunu tuttum; gidinceye kadar gözümden akan yaş bir mendili rahatça ıslatabilirdi."¹

Bozkırlı Mustafa Efendi

Söz Bozkırlı Mustafa Efendiden açılınca dinlediğim tatlı bir hatırayı aktarmak isterim.

Ramazan Pak arkadaşım anlatmıştı. Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okurken, Mahmut Toptaş Hocayla birlikte, o şehirde ilmiyle, özellikle de fıkıh ilmindeki şöhretiyle tanınan ve sevilen bir âlimi, Bozkırlı Mustafa Efendiyi ziyarete gitmişler. Hoca şöhreti kadar "büyük" değil, zayıf nahif bir adammış. İlk intiba çok da çekici olmamış galiba. (Vefatı 1979)

Misafirlerini bir odaya almış Hoca Efendi. Arkadaşım odaya girdiğinde, işte o anda, sanki bir başka dünyaya ayak basmışçasına şaşırmış ve ürpermiş. Üstüne ilham yağmurları yağmağa başlamış o

¹ Hayrettin Karaman, Bir Varmı Bir Yokmuş, Hayatım Ve Hatıralar, İz y. İst. 2008, I. 143

andan itibaren sağanak sağanak. Ebemkuşağındaki bütün renkler üstüne dökülerek aydınlatmış içini.

Gördüğü manzara müthişmiş. Zeminin basit kilimlerine ve yere serilmiş minderlerine inat, odanın her tarafı tavana kadar yükselen raflarda renge renk ciltli ve iri kitaplarla doluymuş. Bu kadar kitabı bir evde ilk defa gören arkadaşına bu manzara büyük bir kitap sevgisi aşılarmış. Arkadaşım farkında değil, en üst rafta yerleşen bir peri, kelimelerden kurşunlarla kalbinden vurmuş kendisini. Belirtileri sonraları çıkmıştır ama Allah bilir ya “kitap hastalığının” ilk defa bulaştığı mekândır orası.

Bu manzaradan daha da şaşırtan ve ürperten tarafı, kendisini hayran bırakan yanı, sohbet esnasında konular geldikçe hocanın açıklamalar yaparken, “bu bilgi şu kitabın şu cildinde, şu sayfasında geçer” diyerek, o ihtiyarlığına rağmen yerinden ok gibi fırlaması, boyunun yetmediği yerlere küçük bir merdivenle tırmanarak aradığı kitabı “eliyle koymuş gibi” bulması, alıp inmesi ve açtığı sayfada yanılmayarak okuması...

Başka yerde hiç görmediği bu güzel manzara onu o gün o kadar etkilemiş ki, sanki dışarı çıktığında bambaşka bir Ramazan Hoca olmuş. Bir nevi “Mecnun” gibi vurulmuş anlayacağınız arkadaşımız “Leyla”sına ve o günden sonra düşmüş çöller yerine kitapların satıldığı mekânlara. Aramış durmuş ama derdi mecnundan artık imiş, çünkü Leyla’sı bir değil, binlerce imiş. “Onu da bul, bunu da” derken mektep bitmiş, o hala arıyor ve buldukça eve kapatıyordu. Heyhat, biter mi kitap?

Biz beraber çalışmaya başladığımızda, kendisi kitap almaya doyamadığından, kooperatifi çalıştırmaya başladı ve etraf şehirlerden de arayarak, nerde bulursa derleyip toplayarak getirdiği kitapları bize ve öğrencilerine değişik yol ve yöntemlerle satıyordu. Ama bu “kitap hastalığı” öyle bir dertti ki, tuz yalamış kuzunun su içtikçe yanması gibi, aldıkça artıyor, bir türlü teskin olup dinmiyordu.

Nerden mi biliyorum?

Efendim, bir gün iki görme engelli kardeşimiz köfte yiyormuş. Biri öbürüne demiş ki:

- Arkadaş köfteleri çift çift yutma!

- Yahu nerden biliyorsun?

- Ben de öyle yapıyorum da ondan biliyorum...

Ben bunu anlatınca, eğer gülerek başınızı sallıyorsanız,

muhabbâk ki bu zevkli hastalıktan sizde de var demektir. Allah artırsın efendim, dahasını söylememe gerek var mı?

Ben bunları niye anlatıyorum, anladınız herhalde.

Yeni yetişen ilim yolcusu yavrularımızı kitaplarla tanıştıralım, kütüphanelere alıştırıralım. En önemlisi de, eğer çevremizde odasına gömülmüş, kitaplardan başka hayat tanımayan, okumayı bütün zevklere tercih etmiş münzevi âlimler varsa, onlarla tanıştıralım öğrencilerimizi.

Yok, eğer şehrimizde böylesi azizler yoksa yakından başlayarak bütün şehirleri araştırıralım ve bulduğumuz yerlere seyahatler düzenleyerek yavrularımızı onlarla buluşturalım.

Böylece oralardan bulaştırıralım onlara okuma sevgisini, kitap aşkını, pardon “hastalığını.” Uzun ince bir yol olan ilim adamlığına çıkışta, buna büyük ihtiyaçları olacaktır hiç şüphesiz.

Geriye Bırakılan Eşyalar

Kethüdâzâde Arif Efendi' devrinin en büyük âlimlerinden dersler aldı ve dini ve dünyevi ilimlerde kendisini yetiştirdi. İlmi kadar kalbi hayatta da derindi. Tam bir gönül adamıydı. Yıllarca dersler verdi. O malum ve meşhur deyimiyle tam bir "ayaklı kütüphane" olarak kendini gösterdi.

Bir gün, kendisinden Farsça dersleri alan talebelerine şöyle demiş: Siz hemen dersinize çalışın, istediğiniz her şeyi sorun. Hocanız attar dükkânı gibidir."

Bunu duyan devrin diğer büyük bilgini ve “Mevakıp Tefsiri” sahibi İsmail Ferruh Efendi ise şunu söylemiş: “Hayır, efendi tevazu göstermiş. Kendisi attar dükkânı değil, Mısır Çarşısı'dır.”¹

İşte bir güzel manzara. Birisi tevazu gösterip varlığın belki yarısını gösteriyor. Öbürü de kıskanmak şöyle dursun, insaf gösterip hakkı ifade ediyor. Ulemaya layık olan da aslında budur değil mi?

Kethüdâzâde Arif Efendi dünyaya çok da metelik veren biri değildir. Ehl-i keremdir. Şu olay da onu bize tanıtan bir şahitti. “İkinci Mahmut döneminin devlet adamlarından Halet Efendi'nin yalısı Beşiktaş'taydı. Dolayısıyla aynı semtte bulunan Neccarzâde tekkesine

¹ Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler, s. 46.

sık sık gidiyor, hem tekkenin şeyhi Hakkı Efendi'yle, hem de kendisine büyük bir muhabbet beslediği Kethüdâzâde ile görüşüyordu.

Halet Efendi sadece bu mülakatlarla da yetinmiyor; her Ramazan bayramında kavuktan, sarıktan, binişten, kürkten, kumaştan, entariden, top şaldan, mest ve pabuçtan oluşan mükemmel bir bohçayı da efendi hazretlerine verilmek üzere, tekkenin şeyhi Hakkı Efendiye gönderiyordu.

Gariptir ki Hakkı Efendi, bohçayı Kethüdâzâde'ye ulaştırmıyor, kendisi iç ediyordu. Bazen de Arif Efendi'nin haberi olmadan "Kethüdâzâde'nin yağı, pirinci kalmamış, kereminize muhtaçtır" diyerek hoca efendiyi bir nevi dilenci çanağı haline getiriyordu. Böylece Halet Efendi'den epey bir şeyler koparmanın yolunu buluyordu.

Tabii ki, Arif Efendi, arifliğinin ve zarıflığının bir tezahürü olarak bütün bunlara göz yumuyor, hiçbir şey söylemiyor, dervişliğini ve ermişliğini -böylece- gözler önüne seriyordu. İnsan bunlara hayret ediyor ve "dervişe bak, şeyhe bak" demekten kendini alamıyor.

Bu durum, Halet Efendi'nin de dikkatini çekmiş: Kethüdâzâde bayram tebriği için konağa gelince, Halet Efendi gönderdiği elbiseleri efendinin üstünde görememiş ve taaccüp etmeye başlamış. "Efendi, acaba bizim hediyelere tenezzül etmiyor mu?" diye kendi kendine söylenmiş.

Vaziyeti gören yakınlarından biri: "Efendimiz, bir kere de bohçayı evine gönderseniz!" demiş. Halet Efendi diğer bayramda hediyeleri bizzat evine yollamış. Bu sefer gönderdiği elbiseleri, kendisini tebrik için gelen Arif Efendi'nin üzerinde görmüş. Şimdi mesele anlaşıldı demiş.

Benim esas dikkatimi çeken ve çok etkileyen ise şu bilgilerdir: "Kethüdâzâde Arif Efendi'nin vefatından sonra eşya olarak sadece bir leğen, bir ibrik, bir de üzerine giydiği elbise çıktı. Bunlardan başka hiçbir eşya bırakmadığı anlaşıldı.

Ancak kırk sandık nefis yazma kitaplarının olduğu görüldü. Bu kitapların büyük bir bölümünü Şeyhülislam Arif Hikmet Bey satın aldı ve Medine'deki meşhur kütüphanesini bunlarla kurdu. Daha doğrusu bu kıymetli eserlerin hepsini oraya vakfetti."¹

¹ Age. s. 53.

Bir insan böylesine dünyaya zahit olursa, dine ve insanlara, hatta hayvanata ve eşyaya hizmet eder. Hizmetleri de kendilerine güven ve sevgi beslendiği için bereketli de olur. Büyük dava adamlarının bunlardan alacağı büyük dersler ve ibretler vardır.

Evde Kitap Kavgaları

Sınırlı bütçeleriyle kitap alan hocalar genellikle bizim gibi memurdurlar ve kitapları biraz sıkıntı ile alırlar. Ama bu alışlar, alışık bir tepkiyle karşılanır evde: “Niye kitap alıyorsun? Bizim kitaba verecek paramız mı var? Biz doğru dürüst yemiyor, içmiyoruz. Şu evin borcu bitsin, şu temel ihtiyaçlar karşılansın diye sabrediyoruz. Sen hâlâ kitap alıyorsun!”

Bir tanıdığımız vardı. Kitap hastasıydı ve bütçesine bakmadan kitap alırdı. Hakkını teslim edelim, hanımı zengindir, ev, araba, bağ vermişti kendisine. Ama bu arada yeni bir evin inşaatı sürmekteydi.

Arkadaşları soruyorlar

- Yeni bir kitap alığında eve nasıl götürüyorsun?

Cevaba bakınız:

- Önce kapıyı hafifçe açıyorum. Paketi hemen vestiyerin karanlık köşesinin üstüne koyuveriyorum. Orada iki üç hafta bekletiyorum. Sonra oradan da kitaplığa evde kimsenin olmadığı bir günde düzüveriyorum.

- Anlamıyorlar mı?

- Anlıyorlar da, o zamana kadar sakinleşiyorlar. Kavga olmuyor.

Onu gene de birçok hemşerimiz hocadan daha cesur gördüm. Nitekim onlardan ikisine, öğretmen odasında konuşurlarken kulak misafiri oluyorum:

- Yahu dolap kitapları almaz oldu.

- Eve götürsene!

- Götüremem!

- Neden?

- Hanım kızar! “Gene mi kitap?” der...

- Yahu arkadaşlarımın dersin. Emaneten, okumak için aldım dersin olur biter.

- Yok, kardeşim, olup bitmez. Bu sefer başlarlar “emanet kitap bu kadar durmaz, bunu sen almışsın!” demeye...

-Peki, ne olacak?

-Ne bileyim ben? Hele biraz daha dursun bakalım. Allah kerim...

Hey gidi fakirlik hey, niye âlimleri bulursun böyle!

Eğer onlarda çok para olsaydı, hâlâ hanımları başlarını beyinlerini yer miydi böyle?

Abdu'l Fettah Ebu Gudde diyor ki: “Kadınlara göre ise kitaplar, zararlı kumalardan başka bir şey değildirler. Onlara bir sıkıntı dokunur dokunmaz akıllarına ilk gelen şey, onları evden çıkarıp satmak olur. Âlimlere göre ise kitaplar, kardeşleridir, yardımcılarıdır. Onlara bir darlık isabet ederse açlığa, çıplaklığa, fakirliğe dayanırlar da, kitaplarından ayrılmaya ve onları evden çıkarmaya sabredemezler.”¹

Cahızın hanımı “Kitaplara karşılık üç kumaya razıyım” dermiş. Önce “kadın kıskançlığı” derdim buna ve gülerdim. Sonraları hak vermeye başladım kadıncağıza. Çünkü kitaplar kadınlardan az kıskanç değiller. Yanlarına aldıklarına evi barkı unutturuyor, işi gücü aksattırıyorlar. Nasıl bir büyü varsa sevgilerinde, dünya olanca cazibesiyile kayboluyorlar yanlarında.

Hayrettin Karaman’ın Taktiği

Hayrettin Karaman Hocanın taktiklerine bakınız: “Eşim haklı olarak zaruri ihtiyaçlarımız varken kitap almamı istemez, aldığım zaman da bozulurdu.² Bu sebeple bir usul bulmuştum. Yeni aldığım kitapların paketini bisikletimin sepetliğine kor, bisikleti kapının önüne dayar, içeri girerdim. Eğer hanım odada ise selam verir, oturur, işime bakar gibi yapardım, bir yandan da dışarıda kitaplarıma bir şey olur diye endişe ederdim. Durum müsait ise -mesela eşim küçük avluda çocuk bezi yıkıyorsa- hemen paketi alır, kütüphanenin kapalı (perdeli) bir yerine saklardım. Ev daha müsait olduğunda rafa yerleştirirdim. Aradan kısa veya uzun bir zaman geçince hanım kitabı fark ederdi, "Bunu ne zaman aldın da buraya koydun?" sorusu gelir, çeşitli manevralarla onu yatıştırırdım.”³

Nihat Çetin’in Yöntemi

¹ İlim Uğrunda, s. 180

² Buna “umum-i belva” diyorlar değil mi?

³ Bir Varmış Bir Yokmuş Hayatım ve Hatıralar, İz y, İst. 2008, III. 189-194

Eve hanımdan habersiz kaçak kitap sokma yöntemlerinden birisi de Nihat Çetin'in icat ettiği'dir. M. Serhan Tayşi'nin hatıratından bu yöntemi öğrenelim mi?

Prof. Dr. Nihat Çetin Bey'in eşi edebiyat muallimi idi. Buna rağmen, evde kitaba katlanamazdı. Kitapları 'kuma' gibi görüyor, sabredermiyordu. Ama Nihat Bey'in kitapları da gerçekten fazla idi. Bir oda tamamen kitapla doluydu. Öyle ki, odanın ortasında bir sandalye koyacak kadar yer vardı. Bu hal de tabiatıyla hanımını deli ediyordu.

Bazen Hocanın Üsküdar Doğancılardaki evine giderdik. Oradaki sohbetlerimizde, evdeki bu kitap meselesini ki gülerek anlatmıştı. Eşi eve kitap almasını istemediği için sabah çıkarken koltuğunun altında kitaplarla çıkıyor, hanımına da "Bak hanım, bunları buradan götürüyorum. Akşam geldiğimde yeni kitap getirdiğimi sanmayasın" diye de haber veriyormuş. Tabii, sabah üç kitapla çıktıysa, eve akşam beş kitapla dönüyormuş Nihat Bey. Bu usulle, epey kitabı "kaçak" olarak eve sokmayı başarmış. Bunu bize kendisi anlatmıştı.

Allah'a hamd olsun ki, Nihat Bey'in kitapları ve koleksiyonları, diğer başkalarınıninki gibi heba olmadı. Vefatından sonra Bağlarbaşı'ndaki İslâmî Araştırmalar Merkezine (İSAM) aktarıldı. Şu anda orada araştırmacılara hizmet veriyor.

Nihat Beyin kitaplarla kendine has bir ilişkisi vardı. Zaten bize her zaman, "Kıymetli bir kitap bulursanız, bana mutlaka getirin" diye tembihi ederdi. Hocaya bulduğumuz ya da kendi bulduğu kıymetli kitapların fihristi yoksa Hoca ilk iş olarak ele aldığı kitabı baştan aşağı tarar, kapağına bir kâğıt yapıştırır, fihristini çıkarırdı. Asla fihristsiz kitap okumazdı. Bize de bu yöntemi defalarca tavsiye etmişti. Ama gençlikte insanın başında kavak yelleri esiyor maalesef. Dinlemedik, yapmadık biz, ihmal ettik. Şimdi o usûlün kıymetini anlıyorum.

Hocanın bir alışkanlığı da, okuduğu kitapların mutlaka özetini çıkarmasıydı. Siyah kaplı büyük boy ECE ajandaları bu özetlerle doluydu. İktibaslar, isimler, paragraflar..."¹

Yine aynı kaynaktan öğrendiğimize göre hoca, evindeki kitaplığın üst rafından bir kitap almaya çalışırken, bütün kitaplar üstüne düşmüş ve kendisi kitap yığınının altında kalmış. Ayağa zor

¹ Ali Emirî İzinde, s.228-229

kalkan Hoca Efendi dostlarına, “Ya Rabbi, beni Cahız’ın akibetine uğratma” diye dua ettiğini anlatırmış.¹

Cahız, o kitap sevdalısı ve hem çok, hem de değişik okuyan adam, hatta okumaya doymadığı için gece kitapçıların dükkânını kiralayan ve sabaha kadar okuyan adam,² adam, malum üstüne yıkılan kütüphanesinin kitapları altında kalarak can verir.³

Hanımlar Neden Kitap Sevmez?

Hanımlar evlerine çok titizdirler. Evlerini tertipli, düzenli ve temiz tutmak isterler. Kaldı ki evler, hem sakinleri, hem de misafirleri için rahat etmek amacıyla inşa edilmiştir. Şimdi bu sıcak yuva kitaplarla alabildiğine doldurulursa, hem görüntü, hem de rahatlık için bir engel teşkil eder. Bu yüzden, fazla eşyaya tahammül edemeyen ve hemen onlardan bir şekilde kurtulmak isteyen ev hanımları, özellikle de kendilerine pek yaramayan kitaplardan kurtulmak isterler. Hani devlet dairelerinde bazı eşyaların üstüne “Yangında İlk Kurtarılacak” yazarlar ya, ev hanımları için de kitaplar, “evden ilk kurtarılacaklar” listesinin başındadırlar.

Hele de kitap hastalarının evinde bu kavga asla bitmez tükenmezdir. Allah Teâlâ’nın aşkına siz karar verin, şu evde bir hanım nasıl yaşar?

“M. Serhan Tayşi arkadaşlarıyla beraber bir bayram günü Mustafa Hakkı Yeşil’in ziyaretine giderler. Bundan sonrasını onun ağzından dinleyelim: “Mustafa Hakkı Yeşil, Afyon Vahit Paşa Kütüphanesi’nde çalışmış, daha sonra da İstanbul’a gelmişti. Kendisiyle, Bayezid Kütüphanesinde uzman olarak çalışırken tanıştık. Süleyman’ın Mustafa amca ile tanışıklığı ise dostluk derecesindeydi.

¹ age. s. 233.

² Mu’cemu’l Üdeba, VI. 56; Nakleden Ahmet Çelebi, İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi, 55.

³ Ebu’l Fida, II. 48; nakleden Ahmet Çelebi, age. s138.

Necip Fâzıl'ı ziyaretten sonra, Mustafa Amcanın Göztepe Tepegöz sokak 27 numarada bulunan evine geçtik.

Mustafa Amca, gittiğimizde lacivert takım elbisesi içinde gayet şık biçimde karşıladı bizi. Zaten bekliyormuş.

Burası, tek katlı, bahçeli, 150 metre kareden büyük bir evdi. Her tarafı kütüphane olan evde, adeta adım atacak yer yoktu. Her taraf kitap! Koridorlar, odalar, hol... Mustafa Amca, ancak yatıp kalkacağı, ihtiyaçlarını göreceği kadar bir boşluk bırakmış, onun dışında evin her yerini ağzına kadar kitapla doldurmuş. Kitap aşkı o dereceymiş ki, eşi bile kendisini bırakıp gitmiş. Böylece Mustafa Amca da kitaplarıyla baş başa kalmış. Tam anlamıyla "fena fi'l-kitab" olmuş.

Mustafa Amca'nın evinde geçerli olan bir takım kurallar vardı. Mesela kitapların raflarına asla el süremezdiniz. Eve gelen misafirler, elleri ceplerinde dolaşırlardı. Biz de gittiğimizde kurallara aynen uyduk. Ellerimiz ceplerimizde gezdik. Ayrıca Mustafa Amca evinin içinde ayakkabılarıyla dolaşırdı. Hem titizliğinden, hem de üşüdüğünden.

Evin içinde yaklaşık 38 bin kitap bulunduğunu öğrendik. Mütahhasıs bir kütüphaneci tarafından özenle derlenip düzenlenmiş 38 bin kitap! Adeta bir müze görünümündeki evi gezdirirken bize bir oda gösterdi. Orası, tamamen tarih kronikleriyle, el yazmalarıyla, padişah divanlarıyla, fermanlarla doluydu. Onları nasıl bulmuş, nereden almış...

Salona girdik. Orada da 700 çeşit mecmua ve gazete vardı. Hepsi de çok kıymetliydi.”¹

Bu evde elbette kadın yaşamaz, hak vermemek elde değil...

Onun için birçok eser veren büyük âlimler, bekâr yaşamışlardır. Bir yandan ev geçindirme kaygısından kurtularak doya doya okurlarken, bir yandan da evlerine kimse karışmadan rahatça kitap sokar ve diledikleri gibi yerleştirirlermiş. İşte size M. Serhan Tayşi'nin hatıralarında geçen bir öyle güzel bir manzara:

“Bayındır'da vaktiyle, “Damlalı Hoca” namı bir âlim varmış. Sert yapılı, gayet mutaassıp, kendi tek göz odacığında yaşayan Damlalı Hocayı, annemler, çocukken penceresinden gözetlerlermiş.

Annemin anlattığına göre bu adam, kitaplarını yere yayar, odanın ortasına, kitapların orta yerine attığı bir mindere de kendisi oturur, sonra da ilmî mütalaaya başlarmış. Gözünde gözlüğüyle, dört bir tarafına döne döne kitaplarını okurmuş. “Kitapları tek tek okur, küçük küçük notlar alırdı,” diye anlatırdı annem.”²

Adamın biri İbrahim el-Harbi'ye:

- Bürün bu kitaplara nasıl güç yetirdin? Diye sorar. İbrahim kızar ve:

- Etimle kanımla güç yetirdim, der.³

İşte bu İbrahim efendinin başına da bir sıkıntı bir sıkıntı gelince, hanımı hemen:

-Kitaplarından bir miktarını getir de satalım der.

Oh! Ne kadar rahat! Yahu adam etim, kanım diyor, sen getir satalım diyorsun!

Hanımlar için evden ilk satılacak, olmazsa ilk kovulacak kitaplardır nedense? Bilmem ki onlara göre gereksiz evi işgal ettiklerinden mi, bütçeye zarar veren yokluk sebebi gördüklerinden mi,

¹ Age. s. 488-489.

² M.Serhan Tayşi, age. s.445.

³ Ebu Gudde, a.g.e. s. 179

yoksa kocalarıyla aralarına giren “sevgili” bildiklerinden mi? Belki de hepsi birdendir!

Gelin şu hikâyeyi baştan alalım:

“İlk devir Hanbeli hadisçilerinin ileri gelenlerinden ve şükreden fakihlerinden biri olan Ahmet b. Selman en- Necat anlatıyor:

-Çok şiddetli bir darlığa düştüm ve içimde bulunduğum halimi açmak içim kalkıp İbrahim el- Harbi’ye gittim.

Bana dedi ki:

- Daralma! Zira arkanda Allah (azze ve celle) ın yardımı vardır. Ben de bir defasında öyle daraldım ki, çoluk çocuğumun yiyecek bir şeyleri kalmadı. Hanımım bana:

- Hadi diyelim ki seninle biz sabrederiz. Ya şu iki kızcağızın hali ne olacak? Kalk, şu kitaplarından bir miktar getiriver de satarak, rehin bırakarak bir şeyler alalım.” Dedi.

Bunu gözden çıkaramadığım için ben de ona dedim ki:

- Çocuklar için bir miktar borç al. Düşünmem için de, günün ve gecenin geri kalanında bana mühlet ver...

Evimizin dehlizinde kitaplarımın bulunduğu bir odam vardı. Yazma ve araştırmalarım için orada oturdum. O gün gece olunca baktım ki, birisi kapıyı dövüyor.

- Kim o? dedim.

- Komşularından bir adam. Dedi.

- Gir öyleyse! dedim.

- Lâmbanı söndür ki gireyim. Karşılığını verdi.

Ben de lâmbanın üzerine bir şey kapatıverdim ve

- Gir! dedim.

Dehlize girdi ve oraya büyük bir bohça bırakarak:

- Biz çocuklarımıza güzel yemekler hazırladık ve istedik ki senin ve çocuklarının da ondan nasibi olsun. Şu da başka bir şey! dedi ve büyük bohçanın yanına koyarak şöyle dedi:

- Bunu da ihtiyaçların için harcaysın.

Ben adamı tanıyamadım, bıraktı ve çekip gitti...

Bunun üzerine hanımıma dönüp,

- Lambayı yak! dedim.

Yakıp getirdi. Birde baktık ki, bohça değerli bir mendil, elli tane gözü var. Her birinde de bir çeşit yemek. Bohçanın yanında da içinde bin dinar olan bir kese... Hemen hanıma:

- ‘Çocukları uyandır’ da yesinler! dedim. Sabah olunca da bu maldan, üzerimizdeki borçları ödedik.

Horasandan hacıların gelme zamanıydı. O gecenin sabahı evimin kapısında oturmıştım. Bir de baktım ki, birisi iki tane deveyi yularından çekmiş getiriyor. Üzerlerinde de iki toy erzak var. İbrahim el- Harbi’nin evini soruyordu. Bana kadar geldi. Ben,

- İbrahim el-Harbi benim. Deyince denkleri indirdi ve dedi ki:

- Bu iki tayı sana Horasanlı birisi gönderdi.

- Kimdir? diye sordum.

- Kim olduğunu söylemeyeceğime dair yemin ettirdi, dedi.

Ahmet b. Selman en-necat devam ediyor:

Böylece İbrahim el- Harbi’nin yanından kalkıp Ahmet ‘in mezarına gittim. Ziyaret edip döndüm. Kanalım kenarın da yürüyordum. Komşularımızdan ihtiyar bir kadın birden karşıma çıktı ve bana:

-Ne o? Niçin kederlisin? Diye sordu. Olanları anlattım. O zaman bana dedi ki:

- Ölümünden önce annen bana üç yüz dirhem vermiş ve “bunları sakla. Oğlumu daralmış ve kederli gördüğünde ona verirsin.” Demişti. Şimdi benimle gel de onları sana vereyim. Beraberce gittik ve dediğini bana teslim etti.”¹

Garip Kitaplar

Eskiler “okunmayan evde Kur’an, gariptir” derlerdi. Biz umum kitaplar için aynısını söylesek ne olur ki?

Hatta bazı halktan insanlar bunu “günah” sayarlar. Bir iki kere ben de rastladım. “Hocam, bizde eskimez yazıyla yazılı bir kitap var. Okuyanı kalmadı. Yazık günah, orda garip kalmasın, getirsek de sana versek olmaz mı? Ya sen okursun, ya da okuyan birisine verirsin.”

İyi bir şey değil mi? Hiç olmazsa korunur. Bir gün birisi beni davet etti bir vaaz sonrası evine bu amaçla. Sevinçle gittik. Evin tavanına çıktık. Kitapları karanlıklar içinden aşağıya indirdik. Bir de ne görelim; ıslanmış, küf bağlamışlar. Yaprakların kimi kararmış, kimi çürümüş. Adam acıyla baktı baktı ve “geç kalmışız” dedi. Birkaç kitap

¹ a.g.e. s 176-178

sağlam kalmıştı. Ben adamdan daha üzgündüm. Belki bir okuyanımız olur, belki bir gün para eder demiş, saklamışlar, ama sonuç bu.

Adam utana sıkıla, “ne yapayım hocam, yazık olmuş ama al bunları, dilersen sende kalsın, dilersen istediğin bir yere ver.”

Sağlamaları seçip ayırdık. Baktım iki eser bana yarardı. Ankaravî’nin “Mesnevî Şerhi” ve Farsça bir kamus, “Burhan-ı Kati”. Diğerleri daha çok alet kitapları. Onları da okul kütüphanesine koyduk.

Bu kitaplar neden horlanır? Böyle en olmayacak yerlerde saklanır? İki sebep var buna. Birisi ülkede yapılan anlamsız devrimlerdir. Özellikle harf devriminden sonra millet korkmuş ve kitapları kimi yakmış, kimi gömmüş, kimi türbelere gece atıp kaçmış, kimi de yaş, rutubet ve yangını düşünmeden arastaklara atmış. Zavallı göz nurları, medeniyetimizin akıllı ve irfanı...

Bu devrimi yapanlar acaba nasıl hesap verirler?

Hanımlara Hak Vermeli

Evdeki kitap kavgalarından ortalık bu hikâye ile azıcık duruldu ise, şunları ilave edebilir miyiz?

Dursun Beyin hatırlattığına göre eskiler derlermiş ki: “Eski eserlerin üç türlü hasmı vardır; Kurt, nem ve kadın.

Bir başka kitap düşmanı da onun değerini anlamayan cahillerdir. Özellikle de kadınlardan olanları...

Geçmiş dönemin özelliklerini günümüze intikal ettiren ve bin bir zahmetle toplanan kitapları kurttan ve nemden korumak belki mümkündür, ama onları evde kuru kalabalık, çürük salatalık olarak gören hanımın şerrinden uzak tutmak maalesef imkânsızdır.

Evinin en geniş odalarını cilt cilt, raf raf kitaplarla dolduran, gece gündüz onlarla meşgul olan, dolayısıyla kendisiyle ilgilenmek için fazla vakit ayıramayan bir kitap meraklısına tahammül etmek, kadın için hayli güç bir iş olsa gerektir.

Heyhat, kadıncağız onunla okuryazar adam diye evlenmiş, fakat beyi okumayı yazmayı bir türlü bitirememişti. İstisnaları tenzih ederek söyleyelim ki kitap meraklılarının birçoğu, hanımlarının bu sıkıntı verici özelliğinden şikâyetçidirler.

Ne acı bir gerçektir ki, adamcağız ölür ölmez karısı hemen olanca husumetiyle kocasının kitaplarına musallat olur, onları yok

pahasına, hatta bedavaya evden çıkarır. Zaten eskiler öyle dememişler mi? "Adam mezara, kitaplar mezata!"¹

Başka bir yerde de şunları söyler aynı yazar: "Basın tarihimizin önemli isimlerinden Şevket Rado, Tarih ve Edebiyat Mecmuasının Kasım 1978 tarihli sayısında yayınladığı bir makalede meşhurların kütüphanelerinden bahsediyor, onlardan bazılarını nasıl elde ettiğini anlatıyor; Prof. Arif Hikmet Eraylan, Cavit Baysun gibi ünlü yazarlıkların kitapların hanımları tarafından kendisine nasıl intikal ettiğini dile getiriyor.

Hemen ifade edelim ki, kocasının kitaba olan tutkusunu Paylaşan kadımların sayısı -nâdir kitaplar gibi- nâdirdir. Bırakınız böyle bir paylaşmayı, beylerin eve kitap taşımaya göz yummaktan, hatta az dırıldır edenlerin sayısı da oldukça azdır. Unutmadım ki kadın genellikle o güzelim kitapları, sıra. sıra rafları kendisine bir ortak, bir rakip gibi görür. Haydi, açık söyleyelim; kocasının bin bir zahmetle meydana getirdiği kütüphaneyi ve kitapları bir kuma, bir kaynana gibi gören kadınların sayısı oldukça kabardır. Dolayısıyla kocası ölen bir hanım hemen ha-ete geçer; "Adam mezara, kitap mezatta" diyerek o canım küphaneyi bir anda hâk ile yeksan eder, bu işi yaparken de kaynanasından kurtuluyormuş, kumasını kuma gömüyormuş gibi zevk alır.

Kocaları öldükten sonra kitapçıların kapısını aşındıran, eskicilerin arabalarını eskiten kadınların sayısını düşünürseniz, onların da Moğollardan aşağı kalmadıklarını, İskenderiye Kütüphanesi'ni yakanlar kadar gaddar olduklarını anlarsınız.

Ne mutlu o kadına ki, kocasının ölümünden sonra "kitapsız" kalmaz."²

İşte buna yine oradan çarpıcı bir örnek. Efendim, Türkiye'de ilk defa neşredilen eser bir sözlüktür. Bu önemli lügatin adı "Vankulu" idi. İbrahim Müteferrika, devrin Padişahından gerekli izni aldıktan sonra kurduğu matbaasında 'ki yıl sonra adı geçen sözlüğü tab' etti. Bu, o devir için son derece önemli bir hâdiseydi. Hicri 1141, Milâdî 1729'da yayımlanan u eser, hacim itibariyle hayli büyük olduğu için zor istinsah ediyor ve uzun zaman alıyordu. Oysa medrese talebelerinin bir nevi_ başvuru kaynağıydı. Arapça'dan Türkçe'ye bir sözlük olan

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 87.

² Age. s.221

"Kitab-ı Lügat-ı Vankulu" dörder sayfalık formalar halinde ve iki cilt olarak basıldı. Birinci cilt 666, ikincisi ise 756 sayfadır.

Adı geçen lügati, önce Manisa müftüsü olan, daha sonra da Medine kadılığında bulunan müderris Vanlı Mehmet Efendi Türkçe 'ye çevirdi. Mehmet Efendi "Vankulu" lakabıyla meşhur olduğu için esere de "Vankulu Lügati" denildi.

Lügatin basımı sırasında mütercim Mehmet Efendi kendini işe öyle kaptırıyor ki, ister istemez ailesini ihmal ediyor. Bir sabah yine matbaaya gitmek için hazırlanan Mehmet Efendi'ye karısı, bermûtaad soruyor:

- Efendi nereye?

- Hanım biliyorsun, Vankulu'yla meşgul oluyorum. Kadıncağız o zaman şu espri yüklü cümleyi söylüyor:

- Ne olur, biraz da ben kulunla meşgul ol.

Evete, insanın üzerinde hanımının da bir hakkı vardır ve elbette hakkını vermek gerektir. Yoksa insan açıkça zalim olacaktır. Bu açıdan bakılırsa hanımlar da haklıdırlar değil mi ya?

Ama unutmamalıdır ki kitapların da az hakkı yoktur hem de hepimizin üstünde. Öyleyse her hak sahibine hakkını vermek gerekir. İfrat da, tefrit de hoş değildir. Belki de her işin en hayırlı yanı olan ortayı bularak dengeyi korumak ve adaleti sağlamak gerekir.

Kitap Dostluğu Zordur

Şimdi insan kitaplarıyla böyle içli dışlı olunca ve onları canı ciğeri görünce, baştaki şiirlerde de ifadesini bulduğu gibi onlarla baş başa tenhada halvet olmayı sever elbette. O sevgililerinden ayıran ağyar sohbetinden bizar olur, feryâd eder, kaçır elbette. Gani gönüllü olur, erdemli, izzetli olur elbette. Sabırlı olur, fedakâr olur...

Aslında bu kitapların dostluğu kolay kazanılmamıştır. Onların dostluğunu kazanmak için ilim yollarında az mı yorulmuş, yoksulluk çekmiş, acı ve ıstıraplarla inlemiş, zorluklara, meşakkatlara sıkıntılara, bela ve musibetlere, katlanmışlardı. Bunları bilmeyen insan, kitapların dostluğunu kaybetmenin neleri kaybettirdiğini nerden bilebilecektir? Bilecek de telafi edebilecektir?

Kitaplara uzak kalanlara acımdan ve dua etmekten başka elimizden ne gelebilir ki?

Evet, çocukluk ve gençlik ilim için tahsil ve seyahatte, gurbetlerde geçmektedir. Varsa üç beş kuruş, kitaba gitmektedir. Gece gündüz gezip tozma, oynayıp eğlenme yerine, izbe yerlerde okuma, yazma ve ders verme ile geçmektedir. Dıştan bakarsan bir azap. Bereket ki içi bir cennet. Yoksa akıllı adamlar buna nasıl katlanırlar?

Âlimlerinin, yazarlarının ve kitapların kıymetini bilen milletler, daima yücelirler. Bilmeyen nankörler ise, ayaklar altında sürünmeye mahkûmdurlar. Kitabı seven insanların yerine göre nasıl bir fedakârlık tabloları çizdiklerini hep görür, okur ve onlarla iftihar ederiz.

Büyüklik gerçekten de kolay değildir ve insan davası uğruna malını, mesaisini, ömrünü ve canını yeri geldiğinde vermedikçe, iddiasında sadık sayılamaz. Sadık olanlarla olmayanlar imtihanında belli olurlar. Bu millete ilim, irfan, kitap ve kültür bakımından büyük bağışlarda bulunan ve burada kendisini sık sık zikrettiğimiz Ali Emiri Efendi, bunu ispat eden yiğitlerdendir.

O büyük deha, o kelimenin tam anlamıyla üstat, İstanbul'un işgal edildiği 1920'li yıllarda garip, garip olduğu kadar da sinsi bir teklifle karşı karşıya geliyor. Fransız işgal komutanı bizzat kütüphaneye geliyor. Kitaplarını satması için üç bin İngiliz lirası teklif ediyor. "Paris'te bir şarkiyat enstitüsü kuralım, siz de buranın müdürü olun," diyor. Şartları daha cazip hale getirmek için "Hem ömür boyu maaş alırsınız, hem de emrinize vereceğimiz Müslüman hizmetkârlarla ve Bolulu aşçılarla rahat bir hayat yaşarsınız" cümlelerini de ekliyor.

Ali Emiri Efendi şu cevabı veriyor:

- Ben bu kitapları milletimin bana verdiği maaşla topladım. Benden sonra bu milletin çocukları onlardan istifade etsin diye hepsini vakfettim. Biz Türkler misafirperver insanlarız. Teklifinizi duymamış olayım. Aksi takdirde şu elimdeki bastonu kafanıza yersiniz!¹

Bununla bitmiyor o yiğidin maceraları. İşte bir ilginç misal daha. Bunları okurken, "acaba onun yerinde ben olsam ne yapardım?" diye düşünmek ve kendi muhasebemizi yapmak da gerekir diye düşünüyorum.

Kitabın Değeri

¹ Bkz. Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler, s. 98.

Yüzyılımızın en büyük kitabiyat bilgini Ali Emîrî Efendi'nin Türk milletine sunduğu hizmetler çok önemli ve takdire şayandır. Hele de onun Türk dünyasının ve Türk kültürünün muhteşem hazinelerinden biri olan Dîvân-ı Lügati't-Türk'ü keşfetmesi ve irfanımıza kazandırması bambaşka bir heyecan kaynağıdır. Bu heyecanın bir bölümünü anlatacağız. Burada başka bir güzelliğe parmak basalım.

Ali Emîrî Efendi Dîvân-ı Lügati't-Türk'ü o zamanlar otuz üç reşat altını vererek alır. Bu miktar günümüzün para değeriyle büyük bir meblağı bulmaktadır.

Böyle bir keşiften haberdar olan Macar ilimler Akademisi derhal harekete geçer. Osmanlı Tarih Encümeni'nin üyelerinden İskender Bey vasıtasıyla on bin altın, yaklaşık otuz milyar teklif eder. Tabii ki Ali Emîrî Efendi böyle bir teklifi asla kabul etmez, hatta hakaret telâkki eder. Eserin bir an önce basılması için gerekli hazırlıklara başlar.

Derken devrin sadrazamı, Dîvân-ı Lügati't-Türk'ün basımı için üç yüz altını hazrete götürür. Ancak Ali Emîrî Efendi son derece ihtiyaç içinde bulunmasına rağmen parayı kabul etmez, büyük insanlara mahsus bir tavsiyede bulunur ve der ki:

"Böyle küçük bir hizmet karşılığında para almak vicdanıma ağır gelir. Siz bu parayı yardıma muhtaç ailelere 'Dîvân-ı Lügati't-Türk sadakası' olarak dağıtın."¹

Altının kıymetini sarraflar bilirse, kitabın kıymetini de âlimler bilir. Âlimler bir ömür perişan olmuşlardır genellikle kitap yüzünden. Önce parasızlıktan alamamakla başlar ıstırap. Sonra para bulunur, kitap bulunmaz. İkisi de bulunur, ama karı ve evlat dırdırından eve alamaz. Alsa sığıntı muamelesi görmesinden mahzun olur. Çünkü istenmeyen kumadan farkı yoktur kitabın kıymetini bilmez cahiller yanında. Evden ilk sepetlenecek eşya, kitaptır. Sahibi ölür ölmez de yok pahasına haraç mezat satılacaktır. Bazen cenazeden hemen sonra evden âlimlerin kitabı çıkar maalesef.

Cahız'ın hanımı, onlarla ilgilenip kendisini ihmal ettiği için kitaplara kızar ve "onlar yerine üç kumaya razıyım" dermiş. Bizimkiler kumaya razı olmasalar da kitaplara da pek rıza ile bakmazlar herhalde.

Şu Emirî Efendiye bakınız: Kitap yabancı bir millete gitmesin, bizim insanımız faydalansın diye bir servetten vaz geçiyor. Bu ne

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 28.

büyük bir fedakârlıktır. Oysa zengin değildir Ali Emiri. Hatta çok da fakirdir. Büyüklük de buralarda galiba...

Kitap Alma Sevinci

Şimdi size Kilisli Rıfat Bilge'nin dilinden muhteşem bir hikâye aktaracağım. Benim kitap adına okuduğum en müthiş hikâye budur. Başından sonuna heyecanımdan çatlayarak okuduğum bu hikâyeyi, olur ki başka yerde okumamış olanlar bulunur diye buraya almak istiyorum. Daha önce okuyanlar, tekrar o heyecanı yaşamak istemezlerse, bu bahsi atlayabilirler.

Muallim Kilisli Rıfat Bilge kaleme aldığı bu hikâyeyi 1945 yılının eylül -ekim aylarında Yeni Sabah gazetesinde tefrika etti. Ali Emiri Efendi gibi bir kitap âşığının kültür dünyamıza yaptığı hizmeti en ince noktalarına varıncaya kadar gözler önüne seren bu güzel yazıyı siz değerli okuyucularıma takdim ederken her iki üstadı da rahmet ve minnetle anar, dualar ederiz.

Müthiş Bir Hikâye

"Divan Yolu'nda Karababa Sokağının başında Diyarıbekir Kiraathanesi adlı bir kıraathane vardı. Diyarbekirli Ali Emiri Efendi buranın birinci müşterilerinden idi.

Her gece akşamdan sonra gelir, gece yarısına kadar oturur, dostlarıyla görüşür, konuşur; sonra kalkar, Parmakkapı'daki evine giderdi.

Bu zat bekâr idi, kapısını kendisi kilitler, kendisi açardı. Hayatını okumaya vermişti.

Her türlü eser okumakla beraber en çok Osmanlı tarihi ile meşguldü. Hafızası çok kuvvetliydi. Okuduğu şeyleri unutmamış, unutmazdı.

Ezberimde yüz bin Türkçe beyit vardır, derdi. Ben, bu ciheti nezaketle bir kere tecrübe ettim. Herhangi bir şairin bir gazelinden bir mısra seçtim:

- Acaba şu mısra kimindir. diye sordum. Güldü:

- İmtihan mı etmek istiyorsun? falanıdır, sonu şudur ve gazelin tamamı şöyledir... diye ezber okudu.

Bu zat büyüklerin tercümei halleriyle de çok uğraşmıştı. Ne kadar İslâm hükümdarı varsa, ne kadar büyük âlimler varsa, meşayih varsa, ne kadar samanlı şairi varsa hepsinin tercümei halini ayrıntılarıyla bilirdi. Ona bir şey sorulsa:

- O adda iki sair var, hangisini istiyorsunuz? Ve her birisi hakkında bilgi verirdi.

Bir yaz günü akşam üzeri Ayasofya meydanında ağaçlar altında gezinirken, Ayasofya hamamının kapısı üzerindeki tarih gözüme ilişti. Uğraştım, okudum, kaydettim.

Şairin adı Hüdai idi.

Ben bunu Aziz Mahmut Hüdai zannettim. Gece kıraathanede işi ona açtım.

- Tuhaf şey, Aziz hazretleri hamam tarihi söylemiş, dedim. Güldü:

- Rıfat, teracimde (biyografide) zayıfsın. Biraz uğraş, ilerlemeye bak. İki Hüdai var: Birisi Aziz Mahmut hazretleri, diğeri Müezzinzade Hüdai'dir. Tarih bunundur, dedi.

Kendisinin tarih ve edebiyatta üstün bilgisini gördüğüm, bildiğim için kendilerinden istifadeye çalışırdım. Bu zat, her gece kıraathaneye gelir gelmez, etrafına tarih ve edebiyat meraklıları toplanır, orası âdeti bir ders halkası olurdu.

(Osmanlı) Tarih Encümeni âzasından Ahmet Tevhit Bey, yine azadan Mehmet Arif Bey, Amasya müverrihi Hüseyin Hüsamettin Efendi baş şakirtlerindendi. Ben de sürüye katılır, fakat küçük şakirt (öğrenci) söze o kadar karışmazdım.

Ali Emiri hakkında uzun bir tercümei hal yazacağım. Bundan dolayı konuya geliyorum:

Divân ü Lûgat-it-Türk

Malî 1333 (1916) senesi idi. Bir gece yine bu kıraathaneye teşrif buyurdu. Biraz tarihten, edebiyattan söz edildikten sonra:

- Beyler, Efendiler! Bu gece size bir şey soracağım! dedi.

- Buyurun, dedik.

Sordu:

- Divân ü Lûgat-it-Türk isminde bir kitap gördünüz mü, yahut işittiniz mi/

İlk cevabı ben verdim:

- Kitabın kendisini görmedim, fakat Kâtip Çelebi bunu görmüş ve Keşfüzzünûn'una yazmıştır, dedim.

Sonra Arif Bey ve arkadaşları Arapça tarihlerin birisinde bunun adını gördük, dediler. Bunun üzerine rinde Emiri Efendi, Fuzulî 'nin şu mısraını okudu: "Eyledim tahkik, görmüş kimse yok cananımı

Söz sırası bize geldi. Bir ağızdan heyecanla sorduk:

- Siz gördünüz mü? Dedik.

Sualimiz hoşuna gitti, kendisine mahsus olan tarzda gevrek gevrek, güle güle katıldı:

- Ne söylüyorsunuz? İnayeti Bârî ile bugün o kitaba malik oldum, dedi. Hepimiz tebrik ettik, fakat nasıl elde ettiğini, kimden aldığını sorduk.

- Âdetim veçhile haftada, iki, üç kere sahaflar çarşısına uğrar, yeni bir şey var mı diye kitapçılara sorarım. Dün de uğradım. Kitapçı Burhan Beyin dükkânında oturdum. Bir şey var mı? Dedim. Kitapçı:

- Bir kitap var ama sahibi otuz lira (altın paradır) istiyor. Bu kitap bana geleli bir hafta oldu. Ben, bunu yüksek bir fiyatla alır, diye Maarif Nazırı Emrullah Efendiye götürdüm. O da encümenine havale etti. Encümen tetkik için bir hafta müsaade istedi, ben de kabul ettim. Bir hafta sonra uğradım. On lira teklif ettiler. Ben de.

- "Kitap benim değil, başkasınındır. Otuz liradan bir para aşağıya vermiyor, dedim. Cevaben

- "Biz otuz liraya bir kütüphane satın alırız. Al kitabını, istemiyoruz!" diye kitabı iade ettiler. Kitap sahibiyle tayin ettiğimiz müddet yarın bitecektir. Yarın kitabı vermeye mecburum. Bakınız, eğer işinize gelirse siz alınız! Dedi.

Kitabı elime alınca bayıldım. Otuz lira değil, otuz bin lira değeri var. Dünyada eşi menendi görülmemiş, bir Türk Kamusu ve grameri. Fakat kitapçıyı şımartmamak, fiyatı artırmaya bırakmamak için nazlı davrandım:

- "Dağınık bir eser. Acaba tamam mı, değil mi? Hem de müellifi Kaşgarlı bir adam imiş, kimdir, necidir/? Belli değil. Sarı çizmeli Mehmet ağa. Mamafih ne de olsa bir eserdir. Maarif on lira teklif etmiş ise, ben de on beş lira veririm, dedim. Kitapçı:

- Hayır, arz ettiğim gibi benim değildir. Benim olsaydı verirdim. Fakat sahibi mutlak otuz lira istiyor. Almayacak olursanız sahibine iade ederim, dedi.

Sordum:

- Sahibi kimdir? Dedim. Cevaben dedi ki:

- Yaşlıca bir hanımdır; eski Maliye Nazırı (Vani Oğullarından) Nazif Paşa'nın mensuplarından biri. Paşa, bu kitabı ona verirken: "Bak, sana bir kitap veriyorum. İyi sakla! Sıkıldığın zaman kitapçılara götür. Altın para otuz lira eder, aşağıya verme!" ' demiş. İşte bu otuz lira kadının kulağında küpe olmuş. Yoksa kendisi âcûze bir kadındır. Alacak isen, bir kadına iyilik etmiş olursun dedi.

Bunun üzerine:

- Evet, şimdi işin şekli değişti. Bir kadına muavenet bir vazifedir. Peki, kabul ettim, dedim ve kitabı aldım.

Otuz Altınlık Kitap

Fakat o dakikada şöyle düşündüm: Yanımda ancak 15 lira var, eve gidecek olsam kitap dükkânda kalacak, mümkün ki, başka birisi gelir, kitapçı tamahkârlık ederek ona da gösterir, o da alır. Paranın üstünü yarma bırakayım desem, olmaz. Başladım içimden Allah'a yalvarmaya: Allah'ım bir dost gönder, bana yardım etsin. Beni kitaptan ayırma!

İki dakika sonra baktım ki, dostlarımdan eski Darülfünunun edebiyat Muallimi Faik Reşat Bey¹ oradan geçiyor. Hemen çağırdım. Gizlice: - "Varsa aman bana yirmi lira ver" dedim. Çantasını açtı, on 'lira varmış onu verdi. Üst tarafını da şimdi acele eve gider getiririm, dedi Ben de kitapçının dükkânında kısmen huzur-u kalple oturdum.

Birkaç dakika sonra Faik Reşat Bey geldi, parayı getirdi. Otuz lirayı kitapçı Burhan Bey'e verdim.

- Burhan Bey Pekâlâ, ya benim bahşişim yok mu? Dedi.

Üç lira (altın) da ona verdim, vedalaştım. Dükkândan kalktım. Reşat Beyle konuşa konuşa çarşıdan çıktık. Fakat arkamıza baktım! Acaba Burhan Bey pişman olup da arkamızdan koşmasın diye korku içindeydim. Neyse, baktım ki gelen yok: Oh, Elhamdülillah, dedim.

¹ Faik Reşat 1851 yılında İstanbul'da doğdu. Hususî öğretmenlerden Arapça, Farsça öğrendi. Devletin resmî gazetesi olan Takvim-i Vakayi başyazarlığında bulundu. Birtakım dergi ve gazetelere yazılar yazdı. Edebiyat öğretmenliğinde bulundu.

Kitabı aldım, eve geldim, yemeği içmeyi unuttum. Birkaç saat mütalâa ile uğraştım.

Arkadaşlar, size arz ediyorum: Bu kitap değil, Türkistan ülkesidir. Türkistan değil, bütün cihandır. Türklük, Türk dili bu kitap sayesinde başka revnak kazanacak, Arap dilinde Sîbeyeyh'in kitabı ne ise bu da Türk dilinde onun kardeşidir. Türk dilinde şimdiye kadar bunun gibi bir kitap yazılmamıştır. Bu kitaba hakiki kıymet verilmek lâzım gelse cihanın hazineleri kâfi gelmez. Bu kitap ile Hazreti Yusuf arasında bir müşabehe var. Yusuf'u arkadaşları (kardeşleri) birkaç akçeye sattılar, fakat sonra Mısır'da ağırlığınca cevahire satıldı. Bu kitabı da Burhan bana 3 liraya sattı. Fakat ben bunu bir kaç misli ağırlığında elmaslara, zümrütlere veremem, dedim.

Emîri Efendi bu kitabı elde ettikten sonra neşesiyle sermest oldu. Eşine, dostuna, rast geldiğine.

- Ben bir kitap aldım, şöyledir, böyledir, diye ballandıra ballandıra söylüyordu.

Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa bu haber Ziya Gökalp'a yetişmiş. O da koşmuş, Emirî'ye gelmiş, kitabı görmek istemiş. Fakat Emirî:

- Şimdilik gösteremem, belki iki ay sonra olabilir, diye Ziya Bey'i kırmıştı.

Sonra Ziya Bey Diyarbakır mebuslarından iki zatı göndermiş, Emirî Efendi onlara da göstermemiştir. Bana gelince, Emirî Efendinin tabiatını bildiğim için görmek istedim. Bir şey söylemedim. Nihayet bir hafta kadar bir zaman geçti. Bir gün bana haber göndermiş ve davet etmişti. Gittim. Kitap meydanda duruyordu. Bana hitap ile:

- İşte Divânü Lûgati't Türk buyurun, mütalâa edin, dedi.

Ben de aldım, bakıştırdım.

- Cenahı Hak neşrini nasip etsin, dedim. Bu söz hoşuna gitti.

Bu sözü başkasından duymadım, inşallah neşrederiz, tashihini de sen yaparsın, dedikten sonra bir ah çekti, rengi bozuldu, şöyle dedi:

Rıfat, bu kitap ne kadar yüksek dersek o kadar yüksek, ne kadar kıymetli, fakat bunun mühim bir kusuru var. Kitabın şirazesi çözülmüş, formları dağılmış, yapraklar karışmış, başı, sonu belirsiz olmuş. Sayfasının karşılığı yok, sayfa başlarında numara yok, kitap tamam mı, değil mi, tanzim edilmesi mümkün mü, değil mi? Bu noktalar beni mahzun ediyor. Acaba tamam mı? Eğer tamam ise, ne saadet, değilse vay benim başıma. O zaman bu kitabın karşısına geçip,

ölünceye kadar ağlamalıyım. Rıfat, sana rica ediyorum. Her gün gel, bir iki saat bu kitap ile meşgul ol. Şu kitap tamam mı, değil mi? Bunu meydana çıkar! Dedi.

Ben de teşekkürle kabul ettim. İki ay kadar her gün birkaç saat meşgul oldum. Kitabı üç defa hatmettim. Formalar, kâğıtları oradan kaldırdım, beriye koydum, uymadı. Başka yere götürdüm, sözlerin insicamına, bahsin devamına baktım. Elhasıl uğrasa uğraşa tanzim ettim. Sayfalara numara koydum. Kitabın tamam olduğunu tebşir ettim, sevincinden ağladı. Sonra:

- Ben de göreyim, dedi. Bir kere de beraberce indirdik. Ona da kanaat geldi.

Kitaba Coşan Duygular

Bu iş, onun o kadar hoşuna gitti ki, ev iki bölüklü idi. Bana:

- Rıfat, bu hizmetine mukabil, haydi Defterhaneye gidelim. Sana hanemin bir bölümünü ferağ edeyim, dedi.

Teşekkür ettim:

- Hanenizde daim olunuz. Ben sizden yalnız bunun neşrine müsaadenizi istirham ederim, mükâfatım bu olsun, dedim.

Cevaben:

- İnşallah o da olur, fakat biraz sabrediniz; dedi.

Anladım ki, o neşre razıdır, fakat büyüklerin birisinin veya bir kaçının ricasını istiyor. Çünkü Merhum büyüklerin iltifatından çok hoşlanırdı, Hatta ona gündüz büyüklerden birisi hürmet etse, gece kıraathaneye gelir:

- Bugün falan Beyefendiye rasgeldim, bana şöyle hürmet etti. Eğildi, elimi öptü. Ne âlicenap, ne terbiyeli insandır. Diye onu saatlerce methederdi.

Ziya Gökalp Bey de “Divan’ı Lügatü’t Türk”e kulaktan âşık olmuştu. Adı söylenince Leylâsının adını duymuş zavallı Kays gibi ah çekiyordu. Kitabı duyduktan sonra kitabı görmek için yaptığı teşebbüslerin fayda etmediğini görünce bir gün bana geldi. Aramızda şöyle bir konuşma oldu:

- Bahtiyar Rıfat, sen bu kitabı hem gördün, hem okudun değil mi?’

- Evet, gördüm de, okudum da.

- Rıfat, ben sevda bilmezdim. Fakat bu kitaba tutuldum. Görmek için ne yaptımsa olmadı, şu kadar var ki cezmettim. Bu kitabı hem almalı, hem neşretmeliyiz. Bu hazinenin anahtarı senin elindedir. Gel, bana yardım et. Şu kitabı kurtaralım. Bütün Türklere armağanımız olsun. Haydi, bana çaresini söyle!

- Evet, bir çare düşündüm. Fakat hem kolay, hem zor. Bilmem ki yapabilir misin?"

- Aman çabuk söyle. Emin olun ki, Ferhat gibi dağları delecek kudretim var.

- Talât Paşa ile görüşüyor musun, ona sözün, nazın geçer mi?

- Merkez-i umumî azasından olduğum için hay hay. Ne demek istiyorsun?

- Talât paşayı Ali Emirî Efendi çok severdi. Ne zaman adı anılsa meth-ü senasında bulunurdu. Bana öyle geliyor ki bu kitap için Talât Paşa, Emirî Efendiye rica edecek olursa derhal verir. Fakat Talât Paşa ona rica eder mi, bilemem ki.

- Talât Paşa gönülsüzdür, hem de faziletli insanları sever. Haydi, haydi rica eder. Şu kadar var ki, bu ricanın şekli tuhaftır. Talât Paşa, Emirî Efendinin ayağına gitse olmaz. Onu Babiâli'ye veya Merkeze çağırırsa olmaz. Şimdi bunun çaresi nedir? Rica ederim, şunun da bir çaresini bul.

- Ben bu işi daha evvel düşünmüş, çaresini bulmuştum.

- Nasıl, anlat bakayım!

- Ali Emirî Efendi, Adliye Nazırı İbrahim Beyefendiyi pek çok sever, gerek asaletine, gerek şahsî meziyetlerine çok hürmeti vardır. Bu sevgi neticesidir ki, Emirî Efendiye çok hürmet eder, gördüğü yerde mutlaka elini öper. Bu karşılıklı sevişme neticesidir ki, Ali Emirî Efendi geceleri sık sık İbrahim Beyin Koska'daki evine gider. Sonra gelir, bize nasıl görüşüğünü anlatır.

- Bulduğum çare şudur: Şimdi ramazan-ı şeriftir. İbrahim Beye söyleyin bir gece Emirî Efendiyi iftara davet buyursun. Talât Paşa'ya da rica ediniz. O gece yemekten bir saat sonra büyüklerden birkaç arkadaşıyla İbrahim Beyi görmeye gelsin. Orada İbrahim Bey evvelâ misafirleri Ali Emirî Efendiye tanıtsın. Sonra Emirî Efendiyi yüksek sözlerle onlara takdim etsin. Onlar da, başta Talât Paşa olmak üzere Ay üstad-ı muhterem, vay edib-i âzam, vay müverrih-i niûkerrem... Şan-ü şöhreti dünyayı tutan Emirî Efendi siz misiniz?

Hani, ne saadet ki bu gece hâki-payinizle teşererrüf ettik. Ne bahtiyarız ki sizi gökte ararken yerde bulduk..." diyerek Emirî efendinin elini öpsün; el bağlayarak karşısında divan dursunlar; "oturunuz," demedikçe oturmasınlar. Oturduktan sonra da "Üstadımız, müsaade buyururlarsa tarihten, edebiyattan bizce kapalı kalmış olan bazı şeyler soralım" desin ve hafif bir şeyler sorsun, aldıkları cevaptan memnun olarak teşekkürler etsinler. Bu fasıl bittikten sonra "muhterem üstadımız, işittik ki zat-ı âlinizde Divânü Lûgat-it- Türk diye kıymetli, değerli bir kitap varmış. Lütfen o kitap hakkında bizi malumatınızla ihya buyurur musunuz?" desinler. Bu fasıl da bittikten sonra, Talât Paşa ayağa kalsın, gayet parlak meth-ü senadan sonra, "inayet buyursanız da şu kiatbı bastırsak, Türklük âlemine hediye etsek olmaz mı? Şu lutfunuzu diriğ buyurmamanızı istirham ederim," desin. Şüphesizdir ki verecektir.

Ziya Gökalp, bu söyleri dinledikten sonra güle güle kalktı. Sevincinden yerinde oturamaz oldu:

- Aman ne güzel, aman ne kolay çare. Eminim, imanım gibi bilirim, kitabı aldık. Bekle, üç gün sonra bu usulün tatbikatını Emirî Efendiden duyarsınız, dedi.

Kıymet Bilme

Filhakika üç gün geçti, dördüncü günün gecesinde Emirî efendi âdeti veçhile Diyarbekir kiraathanesine geldi. Fakat ne geliş, ne kahramanlara, ne cihangirlere, ne padişahlara, ne imparatorlara, nasip olmayan bir azamet, bir celâdet ile yürüyor, sevincinden ayağı yere basmıyor, göklere yükseliyor, meleklerle: Durun siz, uçmak bana yaraşır, uçacağım, uçacağım; arşı âlâya kadar uçacağım, diyordu.

Ben efendinin kapıdan girişinden, yürüyüşünden, etrafa bakışından işin ne olduğunu çaktım; fakat sezdirmeden her gecekinden ayrı bir hal göstermedim.

Efendi geldi, adeti veçhile karşıladık. Geçti, oturdu. Fakat neşesine payan yoktu. İlk sözü şöyle oldu:

- Bu gece çaylar benden! Kabil olsa bu gece buraya gelenlerin hepsine çay ikram ederdim. Bu gece benim ziyafet geçemdir. Bu gece Emirî'nin ne Emirî olduğunu anlatma gecesidir (!) gibi birtakım parlak sözler söyledi.

Biz de bir ağızdan hayretle:

- Hayırdır inşallah, her halde büyük bir memuriyete tayin buyurulmuşsunuzdur, dedik.

Benim muvaffakiyetimin yanında memuriyet kaç para eder? Hayatın en büyük zevki meziyetin takdir edilmesindedir. İşte ben o takdire mazhar oldum. Hem de öyle bir takdir ediliş ki, onun fevkinde bir şey olamaz! Dedi.

Lütfen izah buyurur musunuz? Diye sorduk.

Bunun üzerine Emirî Efendi söze başladı:

- Su Adliye nazırı İbrahim Beyefendi pek kişizadedir. Büyük bir hanedana mensuptur. Ecdadında kaç tane şeyhülislâm var, kendisi de iyi tahsil görmüştür. İnsanlığın, kadirşinaslığın en birinci numunelerindendir. Beni de çok sever, gördüğü yerde elimi öper. Bir iş için bir tezkere göndersem tezkeremi fermanı hümayun gibi tutar. Beni sık sık davet eder, gitmezsem ayağıma kadar gelir, itap eder.

İşte dün gece beni davet etmişsin. Gitmesem olmaz. Kalktım, Koska'daki konağına gittim. Beni bin izzet ikram ile karşıladı. Top atıldı, iftar ettik. Sofrada benden başka kimse yoktu. Bir ben idim, bir de o idi. Çünkü sıkılacağımı bildiği için başka bir kimseyi çağırmamıştı.

İftardan sonra konuşmaya daldık. Bir saat kadar zaman geçti. Derken ağası geldi. Efendim Talât Paşa teşrif buyurdular, dedi. İbrahim Beyefendi hemen karşıladı. Misafirleri bulduğumuz odaya aldı. Gelenler Talât Paşa ile beş altı kadar arkadaşı idi. Ben, bunlardan yalnız Talât Paşayı tanırım.

Misafirler içeriye girdikten sonra İbrahim Beyefendi misafirleri tanıtmaya başladı. Bu tanıtmadan sonra beni onlara tanıtmak için en yüksek metihlerde bulundu.

Bu misafirler “Emirî” adını duyunca başta Talât Paşa olmak üzere birden ayağa kalktılar. İlk evvel Talât Paşa bana doğru yürüdü, geldi; “Hay üstad-ı muhterem, mübarek elinizi öpmekle kesb-i şeref etmek isterim. Müsaade buyurunuz,” dedi. Elimi tekrar tekrar öptü. Sonra ötekiler de öyle yatılar.

Ben o gece belki 33 kere estağfurullah çektim. İstiğfar ettikçe onların aşkı artıyor, elimi bırakıp eteğimi öpmek istiyorlardı.

Bu merasimden sonra hiç birisi oturmadı, ayak üzerinde karşımda el bağladılar, durdular; adeta kendimi Kanuni Sultan

Süleyman zannediyor, hem de onların bu edibine vaziyetlerinden sıkıyor, “rica ederim, istirahat buyurun” diyordum.

Nihayet oturdular. Benden müsaade alarak tarihe, edebiyata dair bir şeyler sordular. Ben de anlattım. Teşekkürlerin bini bir paraya.

Bu istifsar (sorup anlama) faslı bittikten sonra, Talât Paşa ayağa kalktı: Divân-ü Lûgat-it-Türk hakkında bazı malûmat vermemi rica etti.

Ben de dilimin döndüğü kadar anlattım. Ben malûmat verdikçe onlar bayılıyordu. Sonra hepsi birden, böyle bir kitaba malik olduğum için beni tebrik ettiler.

Talât Paşa tekrar ayağa kalktı:

- Ustad-ı muhterem, huzur-u faziletinizde söz söylemeye utanırım. Fakat müsaadenizle arz etmek isterim ki, kitapların da insanlar gibi tabii bir ömrü var. Bu kitap binlerce sene yaşayamaz, çürür, fena bulur. Kitapları yaşatmak için eskiden istinsah usulü varmış. Fakat bunun da faydası mahduttur. Medeniyet bunun için yegâne bir çare bulmuş, o da Tap’ı usulüdür. Tap’ı sayesinde ki bir kitap bin olur, on bin olur, yüz bin olur. Mademki Divânü Lûgat it-Türk büyük bir ehemmiyeti, kıymeti haizdir. O halde müsaade buyurun, bu kitabı her şeyden evvel bastırılalım. Baş tarafına da nam-ı âlinizi koyalım. Bütün dünyaya yayılsın. Cihan size minnettar ol ‘sun. Bu lutfu bizden esirgemeyin” dedi.

Ben de kemal-i memnuniyetle kabul ettim. Fakat iki şartım var: Birincisi ben bu kitabı ancak Kilisli Muallim Rıfat Efendiye tevdi edebilirim. İstinsahını, tashihini o yapsın. O, kitap kıymetini bilir, kitabı hüsnü muhafaza ettiği gibi istinsah ve tashihinde de dikkat gösterir, başkasına veremem. İkinci şartımı Rıfat’a da tembihi edeceğim: Kitap ancak kendisinde kalmalı ve kimseye verilmemelidir. Bunun üzerine Talât Paşa:

- Pekâlâ! Dedi. Şartlara razı olduğunu söyleyip teşekkür ettikten sonra bana döndü:

- Büyük üstat, bugün ne vazifede bulunuyorsunuz! Diye sordu.

- Defterdarlıktan mütekaidim, dedim.

Hayır, sizin gibi faziletli, tecrübeli, bir zatın mütekait (emekli) olmasına gönlüm razı olamaz. Elhamdülillah kemal-i afiyyettesiniz. Daha senelerce çalışabilirsiniz. Üstat, defterdarlık mı, valilik mi, Şû-rayı devlet azalığı mı, nazırlık mı ne arzu buyursunuz? Lütfen söyleyin şimdi burada tayin etmek için emrinize amadeyim.

Ben milletime edecek hizmeti yaptım. Ömrümün bakiyesini mütalâaya hasra için kendi arzumu tekaüt oldum. Bugün nazarımda hiçbir memuriyetin kıymeti yoktur. Teveccühünüze, lütfunuza teşekkür ederim.

Bu sözlerimi pek alkışladılar.

Nihayet biraz daha afakî musahabeden sonra onlar gittiler, ben de İbrahim Beyefendiye veda ile ayrıldım.

Sonra Emirî Efendi bana hitap ile:

- Yarın gel, kitabı al. Fakat şartını unutma, ded. Ben de o gecenin sabahı kitabı aldım.

Kitabı aldıktan sonra Ziya (Gökalp) Bey'e haber gönderdim. Geldi, görüştük.

- Tılsımı bozduk, hazineyi açtık değil mi? diye gülmeye başladı.

Sonra:

- Kitabı görebilir miyim? Dedi.

- Aman iş çıkarmayalım, kitap çıktıkça okursunuz, dedim, dedim. Razi oldu.

Ben hemen o gün bir forma istinsah ederek Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığına koştum yazılan formayı gösterdim.

O gün, o saat matbaaya emir verildi, kitap için dört mürettip ayrıldı, işe başlandı.

30 Altın 300 oldu

Kitap bana teslim edildikten üç gün sonra Talât Paşa emniyet ettiği bir zata altın para olarak üç yüz lira vermiş; bir de Efendiye hitaben:

“Zat-ı âlinize küçük bir mükâfat olarak üç yüz lira gönderdim, lütfen kabul buyurmanızı rica ederim,” diye kendi eliyle bir tezkere yazmış: “Al bunu götür, Emirî Efendiye ver” demiş.

Memur parayı getirmiş, tezkere ile birlikte takdim etmiş; fakat Emirî Efendi parayı kabul etmemiş. Kendisi de bir tezkere yazmış:

“Lütfunuza, kadirşinaslığınıza teşekkür ederim, fakat parayı kabul edemem. Çünkü vatanî, millî bir ufacık hizmet mukabilinde para almış olacağım. Bu ise vicdanıma ağır gelen bir şeydir, bundan dolayı size teşekkür ile beraber parayı iade ediyorum. Siz parayı yardıma muhtaç olan birkaç namuslu aileye dağıtırsanız ben size müteşekkîr

kalacağım gibi Cenabı Hak da memnun olur. Bu sadakanın adı da Divânü Lûgat-it- Türk sadakası olsun” demiş.

Emirî Efendi bize bu işi anlattıktan sonra:

- Nasıl, işimi beğeniyor musunuz? Diye sordu.

Biz de:

- Bu işi bizim beğendiğimiz gibi, Tanrı da beğendi diye kendisine ayrıca teşekkür ettik.

Kitap basılmaya başlandı. Ben her gün bir parça yazıyorum. Yalnız bana bir korku geldik. Korku şu idi:

Bu kitap dünyada bir tane. İkinci bir nüshası yok, fotoğrafını aldirmek kabil değil. Çünkü birkaç sayfası yıpranmış. Fotoğrafta çıkmayacak hale gelmiştir. Ben bu kitabı evimde nasıl muhafaza edebilirim? Allah göstermesin, ben evde bulunmadığım bir zaman bir yangın olsa ne olur? Bir hırsız gelir, eşyayı aşırıken bunu da alır, götürürse hükümete ne demeli? İyisi mi ben bunu evimden daha emniyetli bir yere koyayım, dedim. İlk evvel umumî kütüphaneye götürdüm. Müdür İsmail Sâib Efendiye anlattım:

- Bu sizde kalsın, ben gelir, burada istinsah ederim, dedim.

Merhum korktu:

- Aman kardeş, beni böyle bir tehlikeli işe uğratma, bizim kütüphaneye günde birçok okuyucu geliyor, içlerinden birisi şeytana uyar da kitabı aşırırsa ben ne yaparım? Onun için beni affedin. Ben bu kitabı alamam, dedi.

Bunun üzerine Vefa Mektebine götürdüm. Mektebin demir kasası vardı. O kasada saklamak istedim. Müdür Âkil Bey'e anlattım. Oda:

- Aman, aman. ‘dedi.

Oradan çıktım, Maarif muhasebecisine gittim. Muhasebeci Sıtkı Bey'in demir kasası vardı. Oraya bırakmak istedim, o da elaman çekti; alamam dedi.

Oradan çıktım, Matbaa Amirinin (Devlet Basımevi) kasasına koymak istedim. Müdür Hamit Bey:

- Ne söylüyorsunuz? Bizim matbaa ahşaptır. Bir yangın olur da kitap yanarsa beni astıracak mısın? Ben kabul edemem. Ne yaparsan yap! Dedi.

Artık müracaat edecek yerim kalmadı. Düşündüm, şöyle bir çare buldum:

Sağlam bir çanta aldım, kitabı çantaya koydum, çocuklarımın her vakit bulundukları bir odanın duvarına kocaman bir çivi çaktım, kitabı çiviye astım. Çocuklarıma:

- Gözünüz her vakit bu kitap üzerinde olsun. Şayet komşuya veya bir işe gitmek lâzım gelirse, biriniz evde kalın, bu kitabı bekleyin. Pek mecbur olursanız bu çantayı beraber taşıyın. Fakat elinizden bırakmayın, komşuda bile otururken çanta elinizde olsun. Ben evde bulunmadığım bir zaman bir yangın zuhur ederse hiçbir şey kurtarmağa çalışmayın, hemen çantayı alın, çıkın. Bu kitap kurtarılsa bir şeyden korkmayın. Yatak, yorgan ne yanarsa yansın... Diye tembihi ettim. Geceleri muhafazasına gelince çantayı başımın altına koyar, yatardım.

İşte böyle bir dikkatle bir buçuk sene kadar bu kitabı muhafaza ettim. Çok şükür sahibine aldığım gibi teslim ettim.

Dâhilik Ve Delilik

Divânü Lûgat-it Türk'ün birinci cildi çıkmış, ikincisi yarıya yaklaşmıştı. Bir gece yine kıraathanede Ali Emin" Efendi bana gizlice şöyle dedi:

-Avrupalı bir müsteşrik bu kitabı duymuş, basılan cildini okumuş, kitabı pek sevmiş, pek takdir ediyor. Fakat bir kere de ana nüshayı ziyaret etmek (görmek) istiyor. Dün bana geldi, çok rica etti. Yarın sabah yine gelecek. Ben de ricasına dayanamadım, ilim adamı olduğu için hürmet ettim, ricasını kabul ettim. Bekle desem olmaz, garip bir adamdır. Sen yarın sabah kitabı bana getir, öğleden sonra gel, al.

Efendinin birkaç sene süren dostluğumuzda yalanını duymamış olduğum için sözüne inandım. Sabahleyin erkenden kitabı götürdüm, teslim ettim.

- Öğleden sonra gelir alırım, dedim. Bu söz üzerine aslan gibi sırtıttı:

- Kitap mı? Onu bir daha göremezsiniz dedi.

- Hayır, ola, ne oldu? Dedim.

- Dinle anlatayım, diye söze başladı. Benim hemşiremin bir damadı var. Adı Basri Bey'dir. Kırşehir Sancağında muhasebeci idi. Bunu haksız yere azletmişler. Kalktı geldi, işi bana anlattı. Masum olduğuna ve bir haksızlığa uğradığına kanaat getirdim, tuttum Maliye

müsteşarı Tahsin Bey'e bir tezkere yazdım. Basri'nin masumiyetinden bahisle üç güne kadar yerine gönderilmesi içim rica ettim.

Üç gün geçti, hiç bir cevap dahi alamadım. Bahane ederek şu kitabı sizden aldım. Yalan söyledimse de mecbur idim. Cenabı Hak beni af buyursun. Şimdi size düşen vazife şudur: Maarif Nazın (Millî Eğitim Bakanı) Şükrü Bey'e gidersiniz. İşi olduğu gibi anlatır ve üç güne kadar Basri Bey'in gönderilmesine çalışmasını tarafımdan söylersiniz. Şayet üç gün içinde gönderilmeyecek olursa dördüncü gün bu kitabı sobaya atar yakarım. Fakat bunun neticesinde hükümet de beni Beyazıt meydanında asar. Asılırsam ne lâzım gelir? Ağaca çıksam yerde pabucum kalmaz, dedi.

Üstadı teskin etmek istedim, faydası olmadı. Gittikçe köpürdü. Daha ileriye gidemedim. Kalktım. Şükrü Bey'e işi olduğu gibi anlattım.

Şükrü Bey yumdu gözünü, açtı ağzını:

- Ben seni akıllı bir insan sanırdım, sen ahmakların ahmağı imişsin. Ne dirayetsiz adamsın? Muallim değil kapıcı olamazsın. Düşünmedin mi kitabı sen almadın- Emin senden kitabı isteyince sen ya bana gelecek, ya Talât Paşa'ya gidecek, isı anlatacaktın. Haydi, kitabı kurtar, yoksa seni şimdi azleder ve bir daha Maarife uğratmam diye bağırırdı.

Gayet sert ve gönüller yıkıcı, can yakıcı sözler söyledi.

Cevap sırası bana gelmişti. Dedim ki:

- Beyefendi, bütün sözlerinizi dinledim. Tutunuz ki ben haksızım, fakat kitabı ben alamam, yine siz alırsınız. Bakınız, adam kitabı vermem, demiyor. Basri Bey'i yerine gönderin, kitabı alın, diyor. Şimdi size düşen vazife ya Cavit Bey'e söylemek ya da Talât Paşa'ya anlatmaktır. Basri Bey'i üç gün geçmeden göndersinler. Biz de kitabı alalım. Kitabı aldıktan sonra sen de beni azlet, umurumda değil. Cenabı Hak Rezzak'ı hakikidir, çalışır geçirim.

Zulüm Her Hayra Mani

Oradan çıktım. Maliye Müsteşarı Tahsin Bey'e gittim. Vakayı, efendinin ultiatomunu söyledim. Tahsin Bey:

- Nazır Bey'le görüşür, bir şey yaparım. Yarın bana uğra, dedi. Ertesi gün Tahsin Bey'e uğradım. Güldü:

- Emin Efendi haklı imiş. Basri Bey haksız yere azledilmiş. İadesi için karar verildi, iradesi çıktı. Yarın harcırahını verip göndereceğim dedi.

Hakikaten bir gün sonra Maliyeden Basri Beyi çağırmışlar, ona tarziye vermişler ve vazifesine gitmesi için emir çıkmış.

Basri Bey de geldi, işi Efendiye anlattı. Ben de:

- Pekâlâ, iş oldubitti, sözünüz yerini buldu, lütfen kitabı verir misiniz? Dedim.

Güldü:

- Siyasî insanlar çok şey bilirler. Mümkün ki beni aldatmak için yapılmış muvakkat bir dolaptır ki Kitabı vermek için sabrediniz. Basri Bey, yerine varsın. Sandalyesine otursun, işe başlasın, işe başladım" diye bana telgraf göndersin, kitabı o zaman veririm, dedi.

Çare yok, sözünü kabul ettim. Basri Bey gitti, telgraf geldi, ben de kitabı aldım. Fakat Şükrü Bey'den işittiğim acı sözleri hâlâ unutamam. Evet, sonra gönlümü tamir için tatlı bir söz söylese idi, belki o acıları unutturdum. Öyle bir şey de söylemedi. O acıları içime çöktü, aklıma geldikçe hâlâ içim sızlar.

Kitap esasen bir cilt iken ben merak edenleri meraktan kurtarmak için kitabı üç cilde ayırdım. Kitapta söz başları görülmemiş iken ben de söz başlarını gösterdiğim gibi lügatleri da son zamanın usulüne göre bastırdım. Kitabın Arapçaları hareketli değil iken ben onlara hareke koydum. Türkçesinde harekesizleri öyle bıraktım. Hareketli olanların harekesini muhafaza ettim. Hatta bazı harflerin üzerinde çifte hareke vardı, aynen ibka ettim.

Hulâsa kitap aslına mutabık çıktı. Yalnız birinci, ikinci cildin baskısı iyi olmadı. Çünkü matbaa harfleri eskimişti. Noktaların, hareketlerin çoğu iyi çıkmıyor yahut hiç çıkmıyordu. Makinist her forma için en aşağı iki, üç saat uğraşıyor, birtakım tertipler yapıyordu. Bu müddet zarfında ben de makine başında beraber bulunuyordum.

İkinci cilt bitince, üçüncüsünün büsbütün fena olacağını düşündüm. Üçüncünün birinci forması makineye atılınca ser makiniste:

- Şu makineye fazlaca forsa veriniz, dedim.

Makinist:

- Pekâlâ, fakat o zaman bu harflerin hepsi kırılır, yamyassı bir şey olur. Beni matbaadan atar ve harfleri tazmin ettirirler, dedi.

- Korkma, ben buradayım, seni kurtarırım, dedim.

Filhakika fazla forsa verilince forma hurdahaş oldu. İş müdür Hamit Bey'e aksetti, koştu, geldi beni haşladı:

Ben de:

- Öderim, dedim ve acele maarife koştum, işi anlattım.

Şükrü Bey bu defa iyi davrandı:

- İyi yapmışsınız, ben şimdi Hamit Bey'e telefon ederim. Yeni harfler alsınlar, basılan iki cilt, benim de hoşuma gitmedi. İleride o iki cildi yeniden bastırmak isterim, haydi merak etme, dedi ve iki üç gün sonra harflerin yenisi geldi. Kitap basılmaya başlayınca Millî Tettebular Encümeninin azası ki tabın tarafımdan tercüme edilmesini teklif ettiler:

Bir forma yazdım, götürdüm.

- Okuyalım, dediler.

Okundu. Ziya Bey itiraz etti.

- Rıfat kitabın aslı ile iktifa etmemiş, bu kelimenin harekesi öyle değil de böyle olmalıdır, gibi notlar koymuş. Hâlbuki ben kitabın aynen tercümesini isterim, dolayısıyla heyet, Ziya Bey'in kararını kabul ile o yolda devamını tavsiye ettiler.

Kitabı bir taraftan yazdığım, bir taraftan tashih ettiğim ve matbaada zaman kaybettiğim için tercüme vakit bulamıyordum. Kitap bittikten sonra vakit buldum, uğraştım, bitirdim, 22 defter oldu.”

Peki, bu defterlere ne oldu?

Hikâyenin bundan sonrasını bizi pek ilgilendirmedığı için almayacağız. Ama merak edenler aslını bulup okuyabilirler.

KİTAP KAYBETME ACISI

Yukarıdan beri kitap sevgisini, elde etmek için yapılan fedakârlıkları, ele geçirilince sevip okşamaları, hatta ziyaret etmeli anlattık. Sanırım şöyle söylemek yeterli olacaktır. “Bu kadar sevilen, sayılan, okşanan bir varlığı kaybetmek, her kes de bilir ki çok acı bir musibettir, derttir ve hiç şüphesiz böyle bir felakete duçar olana acı, hüzün ve keder verir.”

Nitekim kitap kaybetmeler de tıpkı “evlat kaybetme” gibi, gittikçe koyan bir acı verir adama. Böyle bir bela ve musibet yaşayanlar, bu felaketleri ömürleri boyunca unutmamışlardır ve her hatırladıkça ah çekerek acılarını tazelemişlerdir. Allah Teâlâ’dan sabır ve büyük mükâfatlar dileriz onlara.

Kitap sevgisinin kendisinde hastalığa, yer yer de deliliğe dönüşen, dolayısıyla kitaptan başka bir şeye para vermeyen ve kışın battaniye parasını dahi kitaba vererek yerde yatan ve üşütüp verem olan Muallim Cevdet için kitabının kaybolması ne demektir bir düşünür müsünüz?

İsterseniz kendisinden dinleyelim: bu büyük ilim ve kültür adamı, bu her şeyi ile ecdadına ve eserlerine âşık adam, bir kitabının kenarına isyanını şöyle yazmıştır: “İstanbul Muallim Mektebine verdiği birçok kitaplar kaybolmuştur. Sekiz defa taşınan bir mektepte kitap kalır mı? “¹

Bir hocamızın bir odasının duvarları yerli yabancı ilmi ve edebi eserlerle doluydu. Kütüphanesini çok beğendiğimizi söylediğimizde şöyle söyledi:

- Bu da ne ki! Bunun kaç misli kitaplarım vardı benim!

¹ Dursun Gürlek , age. s. 184

-Hani ya? Nerede onlar, ne yaptın onları?

Sulanan gözlerini bizden kaçırmaya çalışarak dedi ki:

-Acıktığım için satın yedim!

Birde Muşlu Ahmet hocamın kitaplarına yanarım. Bir ömür topladığı kitapları Suriye sınırından geçirmek ister. Anlaşma yapılır. Ama ne olduysa olmuştur, patlayan silahların mermileri etrafında vızıldamaya başlar ve o canını zor kurtarır. Sesindeki teessür o kadar tazeydi ki!

Tarihte de böyle acılar az yaşanmış değildir. “Edip Ebu’l Hasan Ali b. Ahmet b. Ali b. Selek el’Fâlî’de, İbn Düreyd’in “el-Cemhere” adlı kitabının son derece yeni bir nüshası vardı. İhtiyacı, onu bu kitabı satmaya mecbur etti. Şerif Mürteza Ebu’l Kasım Ali b. Tahir de onu altmış dinara satın aldı. Sayfalarını karıştırırken içinde kitabı satan Ebu’l Hasan el-Fâlî’nin el yazısı ile şu mısraları buldu:

“Yirmi yıl dost yaşadım onunla ve sattım.

Ondan sonra hasretim ve özlemim uzayıp gitti.

Satacağımı hiç düşünmezdim onu,

Müebbet hapse attırsa dahi borçlarım beni.

Fakat var ya şu zayıflık ve şu fakirlik...

Yeni işlerim haline gelen küçük çocuklarım var ya, İşte onlar için.

Dedim ve tutamadım kaçan gözyaşlarımı.

Mahzun ve kalbi dağlı birinin sözleri gibi

Ey Ümmi-ü malik! İhtiyaçlar bazen

Çok kıymetli şeyleri

Koparıveriyorlar, üzerlerine titreyen sahiplerinden.”

Bunun üzerine Şerif Murtaza, nüshayı ona geri verdi ve parayı da bıraktı.”¹

Yukarıda bir söz geçmişti, burada da söylesek yeridir herhalde: Bu kitapların dostluğu öyle kolay kazanılmamıştır. Onların dostluğunu kazanmak için ilim yollarında az mı yorulmuş, yoksulluk çekmiş, acı ve ıstıraplarla inlemiş, zorluklara, meşakatlara sıkıntılara, bela ve

¹ Ebu Gudde, İlim uğrunda. Age. s. 156

musibetlere, katlanmışlardı. Ancak bunları bilen bir insan, kitapları kaybetmenin ne kadar acı olduğunu hakkıyla bilebilecektir.

Bir öğretmen arkadaşım bana bazı Arapça kitaplarının olduğunu, kendisinin artık Arapça öğrenemeyeceğini, satmak istediğini söyledi. Dediği fiyattan aldım bir miktar kitap. Sonradan öğrendim, bu arkadaş yeni iktidar tarafından sürgün edilmişti. Meğer yol parası olmadığı için zarureten satmış kitaplarını. Ne kadar üzülmüştüm bunu öğrendiğimde...

İşte kitapseverleri can evinden vuran bir acı da, canı ve cananı saydığı, en aziz varlığı bildiği, en değerli malı mülkü ve şeref, izzet ve itibar kaynağı olan kitaplarını bir şekilde kaybetmesidir. Kara fakirlik yüzünden onlardan ayrı düşme acısı, “evlat acısı” gibi gittikçe artarak çıkmaz içlerinden onların. Gittikçe kor ve yaşanan üzüntü katlanması zor hale gelir zamanla. Bunun üstesinden ancak imanın en büyük hediyesi olan kader inancı ile sabrederek ve namaz kılarak Allah Teâlâ’ya sığınma ve dayanma ile dua ederek O’ndan yardım dilemeler gelebilir. Ne mutlu bu inanca sahip olanlara...

Mütercim Asım Efendi

Bu acıyı yaşayanlardan biri de Mütercim Asım Efendi’dir. Lügatçilerin şahı, dilcilerin padişahı Mütercim Asım, on sekizinci yüz yılın son dönemiyle on dokuzuncu asrın başlarında önemli bir ilim ve kültür merkezi olan Gaziantep’te doğdu. Babası şehrin ileri gelenlerinden şair Osman Husûlî Efendi’nin oğlu, Ayıntâb mahkemesinin baş Kâtibi Cenânî Efendi’dir. Aslen Semerkantlı olan bu aileden birçok âlim ve şair yetiştiği tarihçiler tarafından biliniyor. İşte böyle bir ailenin ferdi olarak dünyaya gelen Asım’ın macerası daha doğduğu şehirde başlar. Şöyle ki:

Asım, bir gün Ömeriye Camii’ne gider. Antep mir miranı Mehmet Nuri Paşa ise daha önce gelmiş ve hemen yanı başına oturmuştur. Mütercim Asım’la Nuri Mehmet Paşa’nın tam önünde bulunan Molla Ahmet adında birisi, hutbe okunurken sürekli eliyle kulaklarını tıkar. Padişah için yapılan duayı bir türlü dinlemek istemez. Çünkü ona göre padişah zalimin biridir.

Molla’nın bu hareketine çok kızan Nuri Mehmet Paşa, camide bulunduğu için bu mollayı hançerlemekten şimdilik vazgeçer, ama dışarı çıkar çıkmaz şöyle bağırır:

"Be herif! Kur'an'da ve hadislerde İblis, Firavun ve Nemrut adları okundukça eşek gibi dinlersin de zalimliği ispatlanmamış olan ve dinimize göre kendisine itaat edilmesi gereken padişahın adını zalimdir diye duymak istemezsin. Senin bu hareketin riyakârlıktan başka nedir? Bu davranışın halkla padişahın arasını açmak değil midir?"

Paşa, hemen orada bulunan cellâda işaret eder, bu adamın boynunu vurması için emir verir. Bu davranışa bakılırsa Molla haksız değildir. Yani böyle bir hareket, yargısız infaz ile oracıkta öldürülmeyi mi gerektirir? İşte zalim idareciler yanında insan kıymeti, işte onlara göre Müslüman kanının değeri!

Ancak araya giren Mütercim Asım, divan kâtipliğini yaptığı paşayı yatıştırmayı başarır ve bizim molla böylece canını kurtarır. Kurtarır, ama kader ağlarını örmeye devam eder, tarihin en garip olaylarından biri olanca ibret çizgileriyle kendini gösterir.

Antep'te adına bir de cami yaptıran Nuri Mehmet Paşa, aynı zamanda âlim (!) ve şair bir zattır. Ne yazık ki paşanın makamına göz diken bazı gözü dönmüşler fitne ve fesat kazanını kaynatmaya, altına odun atmaya devam ederler. Paşa'nın, padişaha isyan ettiğini etrafa yaymaya başlarlar. Hatta bütün bunlara devrin sadrazamını da inandırırılar. Ve paşanın idam edilmesi için ferman çıkartmayı başarırlar. Paşaya gerekli dersi vermek üzere Antep'e otuz binden fazla asker gönderilir. Paşa, padişaha bağlı olduğunu anlatmaya çalışır, ama hiçbir sonuç alamaz ve mecburen savunmaya geçer.

İstanbul'dan gönderilen askerler büyük bir velvele ve gulgule içinde şehre girerler, top ve tüfek kullanmaya başlarlar. Çok sayıda askerin hızla ve hışımla kendi evine doğru geldiğini gören Mütercim Asım damdan dama atlayarak bir kocakarının evindeki mağaraya sığınır. İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in ifadesiyle "gâr-ı pür mâr" içinde, yılanların ve akreplerin arasında birkaç saat gizlenir. Şehirde ve çevresinde savaş dolayısıyla büyük bir sıkıntı baş gösterir. Halkın büyük bir bölümü Rakka ve Malatya taraflarına göç eder. Paşa da kaleye çekilip savunma hareketini sürdürür.

Asım Efendi bu hengâmede malını mülkünü kaybeder. Antep'in soylu bir ailesinden olmasına rağmen beş parasız kalır. Fakat onu asıl perişan eden hâdise, nefis eserlerden oluşan son derece değerli kütüphanesinin yağma edilmesidir. Bu kitap katliamı, evlât acısı gibi bağırı deler.

Bazı âlimlerin ve ırz ehli kimselerin yardımıyla Kilis'e kaçmayı başarır. Bu arada Halep tüccarlarına hayli borçlanır. Kilis'te büyük bir sıkıntı çektikten sonra çoluğunu çocuğunu tekrar Antep'e göndermek zorunda kalır. Kendisi de:

“Kalmadan hâk-i mezellette hemen ey Asım

Azım-i sûy-i semâsây-i Sıtambul olalım.”

Diyerek, Nedim'in, bir taşına bütün Acem mülkünü feda ettiği İstanbul şehr-i şehîrinin yolunu tutar.

Asım Efendi bu sırada otuz beş yaşındadır. Devir, Üçüncü Selim devridir. İstanbul'da devlet adamlarıyla ulema arasında rekabet hüküm sürmekte, türlü türlü entrikalar çevrilmektedir. Bununla beraber yeni yeni uyanış hareketleri de görülmektedir. Böyle bir ortamda, taşradan İstanbul'a gelen Asım'ın ilgi görmeyeceği, bir takım zorluklarla karşılaşacağı tabiidir.

Nitekim ilk zamanlar büyük bir sıkıntı çeker, kimseyle ülfet ve ünsiyet edemez. Fakat ümidini ve azmini hiçbir zaman yitirmez, olağanüstü bir gayret gösterir. Tebrizli Hüseyin bin Halef'in "Tıbyan-ı Nâfi der Tercüme-i Burhan-ı Katı " adındaki lügatini büyük bir başarıyla Türkçeye çevirir.

Daha sonra bu muazzam eseri, ilim adamlarından ve sanat erbabından hoşlanan devrin padişahına takdim eder. Üçüncü Selim, Mütercim Asım'ın münasip bir göreve tayin edilmesini ister, üç yüz kuruş maaş bağlar, ikametini için dayalı döşeli bir ev alır. Ayrıca çoluğunu çocuğunu Antep'ten İstanbul'a getirmesi için para yardımında bulunur. Ancak bu sırada Mısır Vak'ası çıktığından ve yalan yanlış dedikodular etrafı kapladığından ailesini İstanbul'a getiremez.

Derken başka bir felâket baş gösterir ve Mütercim Âsım'ı hayli üzer. Oturduğu mahallede çıkan yangın diğerleriyle birlikte onun da evini yakıp kül eder. Tarihinde bizzat belirttiği gibi, Mütercim "çırılçıplak" canını zor kurtarır.

Hâdiseyi duyan Üçüncü Selim, derhal yardım elini uzatır, kendisini teselli eder. Asım, Halepli İbrahim Efendi'nin "Siyer-i Halebi"sini tercüme ederek padişaha sunar. Bu kitap o zaman büyük bir rağbet görür. Mısır'da Fransızlarla savaşan askerlerin ve halkın üzerinde büyük bir etki meydana getirir. Çünkü eserde Peygamberimizin gazalarından ve menkıbelerinden söz edilmektedir.

Bu gelişmeleri takiben Üçüncü Selim Han'ın desteğiyle Hacca gider, Medine'de bulunan hocası Abdullah Necip Efendi'yle görüşür.

Hocası, Mütercim'in Siyer-i Halebi adındaki eserine bir de takriz yazar. Dönüşte Şam'a ve Halep'e uğrayan Âsim Efendi buralarda akrabalarıyla görüşerek sıla-i rahimde bulunur. Çoluğuyla çocuğuyla İstanbul'a gelir ve Üsküdar Nuhkuyusu'ndaki evine yerleşir.

Şeyhülislam Ataulah Efendi'nin fetvasıyla Üçüncü Selim hal' edilince Mütercim Asım da bundan nasibini alır. Sıkıntılı günler tekrar başlar. Bizzat kendisinin yazdığı tarihten öğrendiğimize göre, elindeki kıymetli kitapları yok pahasına satmak zorunda kalır. Büyük bir geçim sıkıntısına düşer. Bire on ödemek üzere (!) Halep tüccarlarından borç para alır. İkinci Mahmut'un tahta çıkmasıyla beraber Mütercim 'in de bahtı tekrar açılır. Yeni padişah ruus derecesini yükseltir, Üçüncü Selim'in verdiği evin üç katı büyüklüğünde bir ev verir.

Bu Adam Kitapların Satarsa

Kimi adamlar vardır ki, bu gibi adamlar kitapların satarlarsa, bilin ki çok yaşamaz, ölürlər. Dursun Gürlek Beyin "Allah Seyfeddin Özge'den razı olsun, küçük bir broşürle de olsa, onu bize tanıttı" diyerek Nurullah Pertev Bey hakkında o broşürde verilen bilgileri bize aktarır.¹ Biz de oradan aldık bu hazin öyküyü:

Yaşarken dahi bilinmeyen, ölürlen bile kimse tarafından görülmeyen ve tam bir "meçhul meşhur" olarak bu dünyayı terk eden Pertev Paşa'nın torunu ve Evkaf Nezareti İdare Meclisi Reisi Abdülaziz Bey'in oğlu Nurullah Pertev Bey de devrimizin Kâtip Çelebi'si olmak, onun gibi büyük mü büyük, güzel mi güzel bir bibliyografi ortaya koymak hevesine düştü. Doğrusunu söylemek icap ederse merhum böyle bir idealin bir an önce gerçekleşmesini arzu ediyor; matbaanın Türkiye'ye geliş tarihi olan 1728 ile harf inkılâbının başlangıcı kabul edilen 1928 tarihleri arasında geçen 200 yıllık süre içinde yayımlanan bütün kitapları teker teker tespit etmek istiyordu. Geniş mahfûzâtı derin tettebbuatının sonucu olarak ortaya çıkacak böyle bir çalışmanın adını bile belirlemiştir: "Kitâbü'l Kütüp", yani "Kitaplar Kitabı"...

Bu sahadaki malzemenin karışık bir halde bulunması, türlü türlü engellerin ortaya çıkması Nurullah Pertev Bey'i asla yıldırmadı. Değil

¹ Bkz. Ayaklı Kütüphaneler, s. 257 vd.

bir şahsın, uzman heyetlerin bile zor başaracağı böyle dört başı mamur çalışma için kolları sıvadı, dile kolay, ömrünün tam kırk sekiz yılını bu uğurda harcadı.

O da büyük ceddi Kâtip Çelebi gibi, engin bir tecessüle kütüphane kütüphane dolaştı. Kendini sahaflara ve kitapçılara gönüllü abone kaydettirdi. Gördüğü her kitabı inceledi, karşılaştığı her eseri gözden geçirdi. Kütüphane kataloglarını, fihristlerini birer birer tetkik etti. Bununla da yetinmedi; ahabplarının, dostlarının özel kütüphanelerini yorulmak bilmez gayretle taradı. Kısacası, basılı eser namına ne varsa hepsini görmek, hepsi hakkında bilgi sahibi olmak ve sonunda “Kitabül-Kütüb”e kaydetmek için her çareye başvurdu. Ne acı bir gerçek ki, böyle muazzam bir çalışmayı tamamlamaya ömrü yetmedi. Ktabül- Kütüb’un arka kapağı kapanmadan, ömür kitabının son sayfası kapandı. Şimdi, istenseniz, çağımızın Kâtip Çelebisi, yahut İbn-i Nedim’i olma hevesine kapılan ve bu vadede hayli mesafe kat’eden Nurullah Pertev Bey’in hazin macerasını yakından görelim ve böylece hüznümüzü biraz daha güzelleştirelim:

Hemen belirtelim ki, Nurullah Bey gibi hayattayken bile kendini gizleyen, insanlardan çok kitaplarla haşır neşir olan, kağıtla ülfet ve ünsiyet tazeleyen zatların biyografilerini kaleme almak tahmin edildiğinden daha zordur. O insanlar öldükten sonra ise böyle bir teşebbüs tamamen imkânsız bir hale gelir. Eğer dostlarından hayatta kalanların anlattıkları, kulaktan kulağa dolaşan şifahî bilgiler ve kendisi de ayrı bir ayaklı kütüphâne olan merhum Seyfeddin Özge’nin hazırladığı küçük broşür de olmasaydı, büyük kitabiyat bilginimiz Nurullah Bey tamamen meçhul kalacak, hakkında tek cümlelik bilgimiz bile olmayacaktı.

Nurullah Bey bütün ömrünü kitaplara, kütüphanelere vakfetti. Aylarını, yıllarını, hülâsa bütün zamanını cilt cilt kitaplar biriktirerek değerlendirdi. Ondaki bu kitap aşkı zamanla tam bir iptilâ haline geldi ve merhum -deyim yerindeyse- âdeta kitap müptelâsı kesildi. Topladığı eserlerin sayı itibariyle gittikçe çoğalması Nurullah Bey’de böyle bir bibliyografya hazırlama fikrini uyandırdı.

Nurullah Bey’in birinci özelliği kitaplara olan bağlılığı ise, ikincisi de muhakkak ki münzevî bir hayat yaşaması, kendini ısrarla gizlemesiydi. O kadar ki, kırk yıllık ahabpları, hatta bazı akrabaları bile nerede oturduğunu, nasıl yaşadığını bilmiyorlardı. Bulutların arasından arada bir göz kırpan ay gibi, Nurullah Bey de arada bir

Sahaflarda arz-ı endam ediyor, daha sonra gözlerden nihân oluyordu. Bin bir emekle ve büyük bir zevkle topladığı o canım kitapları ömrünün son günlerinde elinden çıkarmak zorunda kaldı. Küçük partiler halinde Sahaflara getirip sattı. Bu arada kitapların kendisine ait olmadığını, zarurete düşen bir dostunun olduğunu belirtmekten de geri kalmadı. Bütün bir ömrünü aralarında geçirdiği Sahaflar da kendini kırmıyorlar, genellikle istediği parayı veriyorlardı. Yirmi sandık kitabını sahaflarda müzayede ile sattığı biliniyordu. Belli ki son günlerinde mahrumiyet içinde bulunuyor, ama durumunu kimseye bildirmek istemiyordu.

Haseki taraflarında oturduğu söylenen, ancak asıl ikametgâhı kimse tarafından bilinmeyen Nurullah Pertev Bey kış mevsimini hiç sevmiyordu. Ne garip bir tecellidir ki kendisi böyle soğuk bir mevsimde vefat etti. Ölümü de tam bir bilinmezlik içindedir. Günlerdir sobanın borusundan duman çıkmadığını, penceresinin perdelerinin açılmadığını gören komşuları şüphelendiler ve durumu karakola bildirdiler. Görevliler eve girince hazin bir manzarayla karşılaştılar:

Kültür dünyamızın meçhul kahramanı ve büyük bir kitap aşığı olan Nurullah Pertev Bey sobasının yanında, bir kolu başının alanda ruhunu teslim etmişti. Duvarda koparılmayan son takvim yaprağı 7 Şubat 1956 tarihini gösteriyordu.

Ne garip bir tesadüftür ki, 7 Şubat 1894'te doğan Nurullah Bey, yine 7 Şubat 1956'da hayata veda etmiştir.

Merhum Parlak Hocamız

Bu acı olay bana şahit olduğum başka bir acıyı hatırlattı. “Geride kalan sevdiklerini üzer mi acaba?” diye düşündüğümünden ötürü bu hatırayı yazıp yazmamakta tereddüt ettim. Sonra “belki de hayırla anılmağa, hayırlı yadedilmelere, dualara, Fatihalara sebep olur. Kaldı ki âlimler öteden beri maddi sıkıntı çekmişlerdir. Bu bir ayıp ve noksanlık değil ki? Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in “el-Fakru fahrî” demesine bakarsak üstelik bu, onların süsü sayılır” kanaat ve hoşgörü ümidiyle yazmaya karar verdim.

Ali Parlak hocam bu şehirde yaşayan herkesin onu sevdiğine inandığım kibar bir hoca, salih bir insandı. Dostlarla olduğunda yüzünde tatlı bir tebessüm hiç eksik olmazdı. Onun ötesinde ise derin

bir sükût ve çarpıcı bir hüznün de öyle yerleşmişti o tatlı simasına. Çok sakin, huzurlu bir hali vardı.

Ali Parlak hocam çok küçük yaşta hafız olmuştu. O günlerde Türkiye’de din eğitimi yasak olduğundan kaçak yollarla Suriye’ye gitmiş ve İslamî ilimleri tahsil etmişti. Sanırım Ezber’den de diploma alarak Diyanet’te imamlık, vaizlik ve büro amirliği yapmıştı. Az da olsa isteyenlere Arapça okutmuştu. Ulucami hücrelerinde bir arkadaşım ile birlikte üçümüz çok az bir süre Merğinanî’den “Hidaye” okumuştuk. Rahmetli imamlık ve vaizliği beraber götürür, akşamları cami hücrelerinde veya evlerde sohbetler yapardı.

Uzun süre kirada oturan bu hocamız nihayet bir ev yaptırdı ve içine oturdu. Fakat anlaşılan borçları boyunu aşmıştı. Ziyaretine gittiğim bir gün bana:

- Hocam, bazı kitaplarımı satmak istiyorum, bana yardımcı ol, dedi.

- Hocam, yardımcı olmaya hay hay. Ama kitaplarınızı satmaya gelince bunu hiç istemem. Bu kitaplar en çok buraya yakışır, hem de sizlere her zaman gerektir.

- Kalanlarla idare ederim. Mecbur olmasam bunu size söylemeyeceğimi bilirsiniz.

- Evet, hocam, işin ciddiyeti meydanda. Ancak başka bir çözüm arayalım demek istedim.

- Başka bir çözüm yok Cemal’im, olanları bitirdik.

- Tamam, hocam, ben bir bakayım, size bilgi veririm sonra.

- Tamam.

Evinden çıktığımda Ahır dağının bütün fırtınası benim başımda esiyordu sanki. Maraş’ın birkaç âliminden birisinin durumu bu idi. Oysa dışarıdan gelmiş âlimlerin yoksulluğu belli olduğundan onlara geçim veya ev yapımında yardımcı olan bazı dindar zenginleri duymuştum. Ama üstü örtülü olan yerlilerden demek ki haberimiz yoktu.

Neyse, çıktım oradan ve aklıma gelen birkaç dosttan ilk sırayı alanın iş yerine girdim. Konuyu müzakere ettik. Kanaatimce öyle gözüktüyordu ki, zaten sattığı kitap hoca efendiyi rahatlatmayacaktı. O dost, “tamam hocam, başka bir yere gitmenize gerek yok. Biz gerekeni munasip şekilde yaparız. Gerekirse kitaplarını alır, yine ona hediye ederiz” dedi.

Evet, muhterem hocamız ilmini karşılık beklemeden halka sunan, değersiz dünya menfaati için küçülmeyen, ilmin izzetini koruyan, kibir ve ucbdan, riyada ve süm’adan uzak, rivayeti kendinden menkul faziletfuluşluklara tenezzül etmeyen bir örnek hoca efendi idi.

Sevgili hocamla karşılaştığımızda tatlı tatlı tebessüm ediyordu. Allah rahmet eylesin, Cennetinde buluştursun inşallah cümle sevenleriyle.

Göz Yakını Görmüyor

Böyle bir durum her zaman yaşanan olaylardandı. Benim hayatta tanıdığım, sevdiğim ve hayran kaldığım dostlarımdan birisi de çok sevgili Domur Hocamdı.

Mesela Kahramanmaraş’ın Kızılseki köyünde “Domur Hoca” namında bir yiğit yaşar. Asıl adı Mehmet Çınar olan bu muhterem zata adıyla çok kimse bilmez. Fakat “Domur Hoca” dersiniz çok meşhurdur, görmese de memleketin çoğu lakabını duymuştur.

Çocukluk ve gençliğinde ilimden habersiz yetişen bu çelik gibi delikanlı, evlendikten ve çor çocuğa karıştıktan sonra ilim aşkına düşer, Dereboğazı’nda rahmetli Dussuz Hoca’da biraz okuduktan sonra Kahramanmaraş’a gider. Orada Süleyman Efendinin talebelerinden biraz okursa da tatmin olamaz ve kaçak yollardan mayınlı arazileri geçerek soluğu Suriye’de alır. Bir müddet oralarda gayr-ı resmi okullarda okur ve özel hocalardan ders alır ama şartlar onu yaşatmaz orada.

Memleketine dönünce yine medrese arar ve tavsiye üzerine Erzurum’a gider, bir zaman da orada ilim tahsil eder. Ne yazık ki fakirliğe kendisi seve seve katlansa da, aile hayatını koruyamayacağını anlar ve memleketine mecburen kesin dönüş yapar. Yokluk ve yoksulluk doyasıya ilim tahsiline imkân vermez ve gelir köyüne, bildiklerini öğretmeye başlar. Aynı zamanda köyünün imamı olur.

İmamlık bahanedir. Esas amacı isteyenlere Arapça üstünden ilim okutmaktır. Okutmağa başladığı hücre yetmez. Büyük bir Kur’an Kursu yaptırmak ister. İşe koyulur. Gün gelir Ramazan ayında harç yapar, eliyle duvar örer. Elinin altındaki yardımcısı yeri gelir hanımıdır. Bunu gören ve samimiyetine inanan köylüler, hatta çevre köyler ve şehir, binasını bitirir hocanın.

Kurs tanınır ve öğrenciyle dolar taşar. Yatılılara analık yapar hocanın fedakâr hanımı, gurbet acısıyla ağlayanları teselli eder, aşçılık yapar onlara. Yapamayanların çamaşırını yıkar. Hoca da gece gündüz insanüstü bir gayretle okutur öğrencilerini.

Şehirden duyanlar, hoca istemediği halde, yani haber vermediği halde, erzak ve para getirirler. Hoca makbuz kesmek ister, ama onlar istemez. Hocaya güvenmektedirler. Ama o yine de köyden birisinin adına makbuzu keser ve verir adamların ellerine. Böylece güven kazanan Hocanın Kursunun bütün ihtiyaçları, hiç istemeye gerek kalmadan karşılanır.

Öyle olaylar anlatmaktadır ki Hoca Efendi, duyanlar hayretler içinde kalır. Her daraldığında, bunaldığında bazen gece yarısı kapısı çalınır ve uzak yerlerden yiyecek ve para yardımları gelir.

Ama bir şey vardır; her erzak ve para getiren, “hocam, bunu Kur’an Kursuna harcayın” der. Der, ama hiç düşünmez hocanın evinde durumlar acaba nasıldır?

Kursa gelenlere elini sürmeyen Hoca Efendi aslında büyük maddi sıkıntıların içinde çırpınıyordur fakat kimsenin bu durumdan haberi yoktur. İnsan tıpkı göz gibidir, çok yakını göremez genellikle.

Hoca Efendinin horantası kalabalıktır, misafiri hamdolsun boldur, üstelik şehirde okuyan, hamdolsun sadece iki tanesi benim öğrencim olan yavruları da vardır, okutmakla meşgul olduğu için aylık maaşından başka geliri de yoktur. Kursa bol bol yardım getirenlerin aklına hiç şu düşünceler düşmüyordu: “Yahu bu Hoca Efendi bir maaşla bu kadar horantayı nasıl geçindiriyor, çocuklarını şehirde nasıl okutuyor? Bu kadar ziyarete ve sohbeta gelen misafirleri, öğrenci velilerini nasıl ağırlıyor?”

Evet, bu kadar horantanın üstüne bir kaç horanta daha sayılan bu kadar misafirlerini; kimisi namını duyup da tanışmak, görüşmek, bilişmek için, kimisi tekrar ziyaret edip sohbet etmek, faydalanmak için, kimisi ders almak için, kimisi müşkülünü sormak ve fetva almak için gelen bu kadar misafirlerini bu hoca efendi ne ile ağırlamaktadır? Burası köydür, şehirde bir mahalle değil ki, gelenler yemek yemeden kalsın gitsinler ve karınlarını evlerinde veya lokantada doyursunlar? Mecburen Hoca Efendinin evinde bu ihtiyaçlarını gidereceklerdir!

Kurs yiyecek ve içeceklerle dolar, çocukların bir sorunu yoktur, ama hocanın evinde çuvallar boştur ve Hoca Efendi borç içinde yüzmektedir. Kursun parasına dokunmaz. Dokunamaz ki? O, bu işleri

geçimine alet ederek lüks ve israf içinde yaşayan nicelerinden çok farklı bir insandır. O, “vema es’elüküm min ecrin” geleneğinden gelen bir ihlas ve samimiyet kahramanıdır.

Maalesef bunu kimse bilmez. Çünkü dini anlatırken coştukça coşan ve kapanmak bilmeyen Hoca Efendinin ağzı, kendi dertlerini dillendirmek için hiç açılmaz. Bu yüzden kimse bu durumu bilmez.

Tamam, insanlar bunu bilmemekte mazurdurlar, peki ama “bu değirmenin suyu nerden geliyor?” diye neden düşünmezler? “Bu su çekilirse, değirmen hepten dönmez” diye niçin düşünülmez? Bu kadar ağır bir hizmetin altından yalnız başına bir aile nasıl kalkar? Bunu anlayan cemaat lazım, ama nerede?

Yardımları yapanlar hiç olmazsa “hocam din, ilim, talebe ve Müslümanlar uğrunda kullanma yetkisi sizdedir. Bildiğiniz ve uygun gördüğünüz gibi harcayınız” deseler olmaz mı?

Hoş, öyle deseler de benim bildiğim Hoca Efendi evi ve ailesi için elini atmazdı o yardımlara, o paralara. “Muhammüdü’l Emin” lakabından aldığı dersle “sıdk” ve “ihlas”ını korumak adına “güven”, onun için çok önemliydi.

Belki bunları yazdığım için bana kızabilir. Yıllardır ben de bildiğim bu gerçekleri konuşmadım, yazmadım. Ama yeter artık içimde tuttuğum. Kaldı ki o günler de geçmiştir. Hocamız şu anda bütün çocuklarını okutmuş ve hizmete yollamıştır. Kifayet miktarı rızka razı olduğu için hiçbir ihtiyacı da kalmamıştır zannederim. Artık yaşlanmış, ahir ömründe emekliliğin tadını üç beş öğrenci okutarak, eski günlere nazaran adeta istirahat eder gibi geçirmektedir. Bundan sonra ben yazsam ne olur, ya da o bana kızsın ne yazar!

Onu tanımayan, aynı zamanda edep ve terbiyeden yoksun, nezaket ve kibarlıktan mahrum, nimetleri Allah Teâlâ’nın verdiğinden cahil olarak kendi marifetinden bilen zavallılar, daha hizmetin başındaki zamanlarda yardım için bir ara esnaf ziyaretlerinde bulunduğu zamanlarda, çok çirkin muamelelerde de bulunmuşlardır. Fakat o bunlara aldırmamış, nefisini yenerek küsmemiş, kırılmamıştır. Hizmetini yine devam ettirmiştir ama yöntem değişikliklerini de beraberinde getirerek elbette.

Bu çirkin muamelelere bir örnek verelim isterseniz. Birgin yardım talebi ile bir esnaf ziyaretinde, karşısına çıkan elemana, derdini anlatmak için patronla görüşmek ve konuşmak isteğini ifade ederken,

içeride koltuğuna kurularak oturan patron kibirli ve laubali bir şekilde bağırıştır: “Oğlum çok konuşurma, on lira ver, gönder gitsin!”

Bu arada yeri gelmişken hemen söyleyeyim: Henüz onu tanımayanlar varsa, her işlerini bırakarak hemen onu tanımaya ve sohbetini bir kere de olsa dinlemeye koşmalarını tavsiye ederim.

Kitap yağmalama

Moğol istilası hiç şüphesiz etkileriyle hem bizim, hem de bütün bir insanlığın gördüğü tarihin en büyük ve en korkunç felaketlerinden birisidir. Orta Asya’dan kalkarak bütün İslam ülkelerini çekirge gibi işgal eden, bütün medeniyet eserleriyle ve özellikle de kütüphaneleriyle beraber şehirleri ve beldeleri yakıp yıkarak ilerleyen bu korkunç istila, Müslümanlara öyle bir darbe vurmuştur ki, acısı hala içimizdedir ve bugün belimiz bükük ise biraz da sebebi orda aranmalıdır.

Müslümanların ta içlerine kadar korku salan bu korkunç ve acımasız düşman, insan katili olduğu kadar, kitap ve medeniyet katilidir aynı zamanda. Yakılan kitap ve kütüphanelerden artık, içine atılan kitaplardan dolayı nehirler günlerce masmavi mürekkep akmıştır. İslam âlimlerinin yazdığı nice klasik şah eserlerimiz, maalesef bu kıyımdan kurtulamamış, “adı var kendisi yok” olan “zümrüt-ü Anka’ya dönmüştür.

O bela dehşetli izler bıraksa da geçti gitti hamdolsun. Ama şu modern dünyada “tek dişi kalmış canavar” batının sözde “medeni” vahşilerinin yaptığına ne demeli?

Evet, I. Dünya Savaşı da İslam dünyası için bir Moğol istilası gibiydi. Cengiz’i beğenmeyen vahşi batılılar, ona tüy diktirdiler, rahmet okuttular.

İslam dünyasını yakıp yıkarak bombalayan batılı vahşiler, aynı zamanda bütün kütüphaneleri yağmaladılar ve en kıymetli hazinelerimizi çalıp çırparak ülkelere kaçırdılar. Bugün bir araştırma yapmak isteyen Müslümanlar, batılıların kütüphanesine taşınmış kendi eserlerine muhtaçtırlar. Görüyorsunuz, en temel klasiklerimiz de oralardan baskıya giriyor. Bu ne korkunç bir felakettir Allah aşkına?

İşte size bir tanık

Hayatın bin bir çilesini çeken, mükemmel eserler vermek için her sıkıntıya katlanan Üstat İbnülemin Mahmut Kemal Bey, en büyük acıyı mütâreke yıllarında yaşadı. 'İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Fransız askerleri, züccaciye dükkânına dalan vahşi hayvanlar gibi, üstadın içinde yaşadığı Mehmet Emin Paşa konağına doluştular. Sayısı belirsiz yazma ve basma eserlerin. Gazete ve mecmua koleksiyonlarının, nefis hat örneklerinden oluşan tarihi tabloların; şiir, edebiyat ve musiki dünyamızın meçhullerine ışık tutacak belgelerin, antika eşyaların, çeşm-i bülbüllerin, eser-i İstanbulların bulunduğu bu hazineyi -Moğol askerleri gibi- yağma ettiler.

Nakil için verilen yirmi dört saatlik süreyi bile beklemeden etrafı kırıp dökmeye başladılar. İçeride ne varsa hepsini necis ayaklarının altında çiğnediler.

Kalemini gözyaşına batırarak bu feci manzarayı resmeden Mahmut Kemal Bey, işgal kuvvetlerinin konakta yaptığı korkunç tahribatı nevi şahsına münhasır üslubuyla uzun uzun anlattıktan sonra sözü cümlelerle bağlıyor:

"Evimiz dört duvardan ibaret denilebilecek bir halde harap ve tamamen boş olarak bize teslim edildi Yazma kitap sayfalarının ve bazı mühim evrakin nerede kullanıldığını söylemekten hayâ ederim. Garp medeniyetinin ne demek olduğunu zaten bilirdik, bu defa daha iyi öğrendik."

Süleyman Nazif Bey'in "Dârülkemâl" dediği konağın başına gelen felaketi, şu dörtlük olanca hüznüyle dile getiriyor:

Darımızdan dûr edüb berbâd-ü tarâc ettiler
 Hazreti Âdem gibi cennetten ihraç ettiler
 Zevk bahşâ beyt-i firdevsîde eylerken karar
 Bir temelsiz külbe-i ahzâne muhtaç ettiler.¹

Daha evvel aynı yağma için Ali Emiri'nin kütüphanesini basan işgal kuvvetlerine o kahramanın ne muamele yaptığını görmüştük.

Bugün Amerika işgal kuvvetleri Irak'a girdiğinde yine önce kütüphanelere ve müzelere saldırdılar ve birer haydut gibi yağmaladılar çapulcular sürüsü ülkenin değerlerini. Sözde hak hukuk, insan hakları, demokrasi ve medeniyet götüreceklerdi. Ama kan ve

¹ Dursun Gürlek ,age. s.269.

gözyaşı götürdüler. Fakat ülkelerine dönerken Irak'ın hazinelerini, kitaplarını, sanat abidelerini, petrollerini, bir de ırzına geçtikleri kadın ve erkeklerin çekilmiş fotoğraf ve video kayıtlarını götürdüler. Biz utanç içinde kıvrandık ve çok ciddi bir şeyler yapamadık. “Azizün züntikam” olan Allah Teâlâ'ya havale ediyoruz, nasıl istiyorsa öyle eylesin inşallah.

“Ah Kitaplarım” Diyen Arif Bey

Yurt içi seyahatlerimizden birisinde tanıdım Arif Bilgin kardeşimizi. Ne güzel ismi vardı siması gibi. Elbistan'dayız ve dostlarımız şehrimizin ileri gelen âlim ve yazarlarını davet ediyorlar bizim için. İlimden, kitaptan, şehirden konuşuyoruz. Birbirimizden eski yeni çalışmalarımızı öğreniyoruz. Bu birkaç kez tekrar da etti Elbistan'da. İşte onlardan birisinde bendeniz de “Kitap Sevgisi”ni yazdığımı ama henüz bastıramadığımı söyledim. İçeriğinden biraz bahsedince, Arif Bey:

- Hocam bu konuda benim de yaşadıklarım var, dedi.

- Lütfederseniz dinleriz dedim.

Bir olay anlattı ve

- Gerisi de var ama uzun gider şimdi, dedi. Ben de:

- O zaman sizden rica ediyorum, bana bu yaşadıklarınızı e-posta ile atarsanız, kitabıma koyarım. Zenginleştirmiş oluruz eseri, dedim.

- Peki, hocam, inşallah, dedi.

Aradan bir müddet geçince ondan bir mail aldım. Yetinmemiş, bir de telefon etmişti. Bendeniz de hem yazılı, hem de sözlü teşekkür ettim. İşte o yazdıkları:

“Memleketimiz Elbistan'a ilk defa 1963 yılında, ben ilkokul dördüncü sınıfta iken, evimizin çok yakınındaki Ulu Camii'nin haziresine yapılmış ve yıllarca İsmet Paşa İlkokulu olarak kullanılmış eski bir binada Kültür Bakanlığı eliyle “Çocuk Kütüphanesi” açıldı. Bahçesi bizim oyun sahamızdı. Açılış günü biz bahçesinde oynuyorduk. Okulumuzdan bir öğretmen kendi sınıfındaki öğrencilerle birlikte gelmişti. Bizi de toplayıp içeri girdirdi. Sırayla masaların etrafındaki sandalyelere dizildik. Görevliler, bize bakarak sınıfımızı tahmin ettiler ve kendilerince uygun gördükleri kitapları dağıttılar. O gün, böyle sessiz, konuşmadan oturmak ve kitap okumak çok sıkıcı gelmişti. Çıkmak için can atmıştım.

Kısa zamanda sık sık gitmeye alışmıştık. Küçük ve ince kitapların hepsini okumuştum. Bol resimli ve yazıları nispeten büyük, kalınca bir kitap aldım. Aslında bu sekiz on derginin bir araya getirilerek ciltlenmiş haliydi. Sayfa sayfa çevirip bakınıyor, ilgimi çeken yazıları veya resim altlarını okuyordum. Her derginin sonunda bir sonraki sayıda devam eden bir hikâye olduğunu fark ettim. Kemalettin Tuğcu yazmıştı. Adeta nefes almadan okumaya, biter bitmez hemen bir sonraki derginden devamını takip etmeye başladım. Kısa zamanda hepsini bitirmiştım. Okurken inanılmaz etkilenmişim. Duygu yoğunluğundan gözlerim doluyor, kendi kendime tebessüm ediyordum. En çok da anlatılan maceraların heyecanı ile dünyadan adeta soyutlanıyordum. Bitince yüreğimi sızlatan bir acı duydum. Çok kıymetli bir şeyimi kaybetmiş gibi hüsrana içindeydim. Son okuduğum bölümün altında “Devamı gelecek sayıda” yazısından ümitlenerek hemen memurun yanına koştum sordum:

- Bunun devamı var mı?

Memur şöyle bir baktıktan sonra cevap verdi:

- Yok.

- Ama devamı gelecek sayıda, diye yazıyor?

- Demek ki bize onlar gelmemiş...

Üzülmüştüm. Öylece dururken, memur can simidi atmıştı:

- Bak, şu kitapların çoğunu Kemalettin Tuğcu ‘nın. Bunlardan oku.

Aynı zevki alabilir miyim alamaz mıyım belli değildi, öylesine elimi uzattım:

- Ver birini.

Aldım ve alış o alış... O kütüphanede önce Kemalettin Tuğcu ‘nın sonra benzerlerinin ve daha sonra hikâye, roman türü ne kadar kitap varsa hepsini okudum. Ansiklopedileri bile sayfa sayfa çevirip inceledim Böylece aralanan kapıdan bugüne kadar yüzlerce hatta binlerce kitaba uzandım...

&

Ağır Ceza Başkâtibi olan dedem (Biz büyükbaba derdik) Hacı Ahmet Güler, Elbistan’da müstakil noterlik ve temsilen görev yapacak memur bile olmadığından ilk defa 1957 yılında Noter Memuru olarak görevlendirildi. Banka olarak da sadece Ziraat Bankası vardı. Altmışlı yıllarda ben ortaokulda okurken bankadan gelen protesto edilmiş senetleri ile ilgili işlemler hiç eksik olmazdı. Büyükbabam, hem ceza

kâtipliği, hem mutemetlik, hem emanet memurluğu yapıyordu; bunların hepsine beden olarak bir de noter memurluğu sırtına binince sabahdan yatana kadar aralıksız çalışmaya başlamış, bu yüzden bizlerden yardım istemeye mecbur kalmıştı. Yavaş da olsa mesela protesto edilen senetleri ön yüzlerini bir öncekine bakarak bize yazdırıyordu. Ben kısa zamanda çok hızlı daktilo yazmaya başlamıştım. Bu yüzden bana boş zamanlarımda görev veriyor, sayfalarca yazı yazdırıyordu. Banka işlemlerinden dolayı tahakkuk eden ücretleri günlük alıp vermek zor olduğundan taraflar dedemin adına açılan hesaba yatırmakta anlaşmışlardı.

Okuldan çıkarken yolumuzun üstünde olan hükümet konağına ille uğrar, büyükbabama şöyle bir görünürdüm. Yardıma ihtiyacı varsa hemen görev verirdi, yoksa akşama tehir ederdi. Nasıl olsa eve getirecek ve ben kapalı duran dikiş makinesinin üstüne koyduğum A klavye daktilo ile yeteri kadar yazacaktım...

Bir gün yine ziyaret etmiştim. Mesai bitmesine çok az kala “Gel benimle” dedi. Çıkıp caddenin öte tarafındaki bankaya gittik. Ben sağa sola bakınırken o işlemler yaptırdı ve birlikte veznenin önüne geldik. Veznedarın verdiği paraların önemli kısmını saydı, aldı ve en son kalan epeyce bir parayı benden yana iteleyerek “Al onları” dedi.

- Büyük baba ne yapacağım?

- Ne yaparsan yap! O paranın faizi imiş, yeme ama ne yaparsan yap.

Aa inanılmaz bir para idi. Sayıp altı yüz otuz lira olduğunu öğrenince daha da şaşırdım. Cebime koysam mı kabul etmesem mi bilemedim. Bize günde harçlık olarak bir lira verseler iyi para diye sevinirdik; buna rağmen altı yüz otuz lira... Bir liranın elli kuruşuna yazlık sinemaya gider, diğer elli kuruşuna gazoz ve çerez bile alırdık...

Birlikte eve geldik. Çıkartıp anneanneme (Biz büyükanne dedik) uzatarak “dedem bunları bana verdi” dedim.

- O ne parası? Oğlum o kadar parayı sana niye verdi?

- Bilmem, faizmiş...

Büyükannem, sanki dünyada en nefret ettiği bir varlıkla karşılaşmış gibi yüzünü buruşturup, gerisin geri dönerken, elini sinek kışkışlıyor gibi geri geri sallayarak:

- Aman, git git git... Sakın eve bir şey alma, haram o...

- İyi de ne yapacağım büyükanne?

- Evlerden uzak et, yiyecek-miyecek alma, ne edersen et...

İnanılmaz bir şey. Bu faiz neymiş ki bizimkiler böylesine tepki gösteriyorlar, önem verdikleri bu kadar paraya dönüp bakmıyorlar bile? Çok şaşırmışım. Kötü bir şey olduğunu anlamışım, ama nedendi? Annemin de tepkisi aynı oldu. Üstelik çok dar gelirliydik, babam birkaç yıl önce vefat etmişti. Bu para ile neler almazdı; ama o da kesinlikle reddetti.

Ertesi günü o paranın bir kısmıyla önemli miktarda kitap almışım. Elbistan’da Darendeli bir tuhafiyeci ağabey, dükkânının birkaç rafını kitaplara ayırmıştı. Dini kitaplar getirip satıyormuş. Bana rehberlik eden Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde okuyan arkadaşım ile oraya gittik ve satıcı ile arkadaşımın seçtikleri Saadeti Ebediyye, Ömer Nasuhi Bilmen’in hazırladığı 500 Hadisi Şerif isimli bir kitap başta olmak üzere onlarca kitap aldım.

Benim ders kitap ve defterlerimi koyduğum duvara gömülü dolabın bir rafına dizince ne kadar beğenmiş ve gururlanmışım. Adeta bakmaya doyamıyordum...

O yaşta Saadeti Ebediyye’nin neredeyse tamamını okudum, desem belki kimse inanmayacak...

Böyle başladı kitap sevdam. Her fırsatta küçük büyük demedim kitap aldım. Harçlık olarak veya kazanarak edindiğim paraların önemli kısmını kitaplara yatırıyordum. Evdekiler kızıp azarlasalar da dinlemiyordum. Onlara kalırsa okulum bitinceye, bir baltaya sap oluncaya kadar kitap okumamı bile istemiyorlardı; ama ben gece yarılarına kadar okumaktan hiç vazgeçmedim...

Evliliğimin beşinci öğretmenliğimin yedinci yılında büyük küçük iki bin beş yüzü aşkın kitabım olmuştu...

1976 veya 77 yılında Ankara Zafer Çarşısı’nda Şentürk Kitabevinde çalışan N. Ahmet Özalp’i ziyarete gittiğim bir gün seçip aldığım kitapları bir koliye doldurmuştuk. Bir köşede duruyordu. Neredeyse alacağım maaşımın yarısına yakın borçlanmışım. Az sonra merhum, Yedi Güzel Adam’dan biri olan Cahit Zarifoğlu selam verip içeri girmişti. Ahmet tanıştırdı. Adını duyunca hem heyecanlanmış hem sevinmişim. Yarım saat kadar konuşmuşuk. İlginç şeyler anlatmıştı. Benim sorularım vardı onları sormuştum. Bu süre içinde ona olan sevgim kat be kat artmıştı... Bir ara köşede duran kitap kolisinin yanına gitti, üzerinde yazılı adımı okudu. Dönüp bana “Arif Bilgin sizdiniz değil mi?” dedi. ‘Evet’ deyince “Neden bu kadar kitap aldın ki, çoğunu okumazsın...” dedikten sonra raflara uzandı ve kendi

kitaplarından İns'i aldı ve vermeden önce "Muhterem kardeşim Arif'e" yazıp imzaladı.

Bu ve benzerlerini, kitaplarımı satmaya mecbur kaldığım zamanlarda bile asla satmadım, hep özel bir emanet gibi itinayla sakladım, durdum...

&

Bir gün herkese açık bir derneğin çayhanesinde oturuyorduk. Tam karşımda bir okulda müstahdem olarak görev yapan arkadaşımız vardı. Aktif, girişken, kitap almayı seven birisiydi. Elbistan'da kitaplarının çokluğu bakımından sıralamada öne geçen ve söz ettiren bir kütüphane oluşturmuştu. Sohbet arasında merakımı gidermek için sordum:

- Maşallah önemli bir kütüphane edindiniz. Bu kadar kitabı nasıl alabiliyorsunuz? Maaşınızdan başka geliriniz var mı?

- Yok, Hoca'm, başka gelirim pek yok. Tasarruf ediyorum. Mesela bakın size şunu örnek vereyim: Dün eve gelince, hanım, ödemeli olarak sipariş verdiğim kitapların geldiğini gösteren ihbar kâğıdını uzattı. Cebimde beş on lira eksigi ile ancak yetecek para vardı. Oğlum, elini bir tenekeye kestirmiş, annesi de sarmış yatıyordu. Gece olunca sayıklaması ile uyandık. İnanılmaz ateşi vardı. Belki kırk belki kırk bir derece idi, öyle yanıyordu. Ne yaptım biliyor musun, doktora götürmedim. Neden götürmedim; çünkü götürsem taksi parası, ilaç parası derken kitapların parası bitecek, alamayacağım. İşte ben kitapları böyle böyle tasarruf ederek aldım...

Fena olmuştum. Son sözlerini söylerken hakaret etmemek ve kalkıp gitmemek için kendimi zor tutmuştum. Elimle 'dur' işareti yaptıktan sonra ben de anlattım:

- Ben de seni bir şey sanırdım... Bak şimdi, öğretmen okulunda okurken kütüphanesinde gördüğüm, alıp okuduğum bir kitap vardı; Gültekin Sâmanoğlu'nun 'Alacakaranlık' isimli kitabı. Okuduğum halde almak da istiyordum; o zaman aramış ama bulamamıştım. İki yıl sonra Diyarbakır'ın Çınar kazasının Ortaşar köyünde öğretmenlik yaparken her hafta sonu geldiğim Diyarbakır'a gelmiş, dinlenmiş, arkadaşlarımı görmüş ve alış verişi yapmıştım. Cebimde sadece köyümün yol ayırmasına kadar beni götürecek araca vereceğim 6 lira kalmıştı. Vakit ikinciye geçtiği bir zaman artık gideyim diye düşünerek köy durağına doğru giderken önünden geçtiğim Kırtasiye dükkânına

şöyle bir bakınca aradığım Alacakaranlık'ı bana bakarken görmeyeyim mi, hemen içeri daldım ve rica ettim:

- Kardeşim, şu kitabın devamı var mı?

- Hayır. Bir tane kaldı, daha doğrusu bir arkadaşım satmam için getirdi...

- Kaç lira?

- Altı lira

- Altı lira öyle mi, peki bunu önümüzdeki haftaya kadar bana ayrılmış olarak saklayabilir misiniz?

- Neden?

- Şimdi alacak kadar param yok, sadece altı lira yol param var; haftaya gelirken maaşımı da almış olacağım, o zaman alayım diyorum da...

- Saklayamam Hoca'm (orada nasıl olursa bilmem, herkes genç de olsa yaşlı da olsa öğretmenleri bilirlerdi ve hep Hoca'm derlerdi).

Ne yapacağımı bilemedim bir ara. Kapıdan çıkar gibi yaptım, tekrar girdim. İçeride baştan beri bizi dinleyen bir müşterinin de dikkatini çekmişti, adeta merakla ne yapacağımı bekliyordu. Elimde de benimle okul ve öğrenciler için yaptığım alışverişlerle doldurduğum iki file vardı. Yaklaşık 25 km (o da tehlikeli ve kestirme) yolu, birkaç saat sonra zifiri karanlık olacak gecede yaya gitmeyi göze alsam, bunları taşımak ayrı bir dertti. O yol, çok ıssızdı. Bir kere bir arkadaşımın motosikleti ile gitmiştim. Hemen hiç araç geçmezdi. Köpeklerin, yılanların ve tehlikeli insanların olduğu bir yoldu. Benim dışımda biri karar vermiş gibi hızla döndüm ve çıkartıp parayı uzattım:

- Ver kitabı...

Sardı ve verdi. Sevinçle alıp koyuldum yola... Gerçekten tehlikelerle dolu, ıssız, karanlık, taşlı, topraklı, çamurlu ve pek bilmediğim, giderken yolda mıyım değil miyim kibrit yakarak anladığım yolda saatlerce yürüdüm. Dualarla, korku terleri dökerek, en küçük sestem, rüzgârın titrettiği kuru bir ottan çıkar hissettiren ırkılarak yürüdüm. Bir ark ve bir dere geçtim, köprüsüz...

Gece yarısını çok geçmişti. Bu taraftan gelince köyüme, lojmanıma doğru kayalık bir bölgeyi tırmanmam gerekirdi. Bacaklarımda derman ve akacak ter kalmamıştı. Başım dönüyor alıp verdiğim nefesimin hissettiren sesini duyarak tırmandım ve kapıma gelip açtım. İçeri girdiğim gibi, gaz lambasını yaktım, hemen soyunup eşofmanlarımı giydim, ayağımı yıkayıp çorabımı değiştirdim ve tekrar

lambayı söndürüp yattım. Kaç saniye sonra uyudum bilmem; ama hemen uyumuşum...

Neden mi yatarken çorap giydim? Öyle yapardım, odamda kaç kere fare ve yılan öldürmüştüm. Kendimi teslim etmeye ediyordum, bari kolumdan bacağımdan içime girmesinler diye tedbir alarak yatıyordum, anlayacağınız...

İşte böyle böyle aldım ben kitaplarımı, harçlıklarımı aldım; yemedim, içmedim; aldım. Arkadaşlarım evlenmek için para biriktirirken, bilezik bilmem ne alırlarken ben kuruş biriktirmedim kitap aldım. Haa böyle aldım, ama şimdi çocuklarımdan birinin bir parmağı tehlikeye girse, değil üçü beşi hepsini satmam gerekse zerre kadar düşünmeden satarım ve çocuğumun parmağını kurtarmak için harcarım. Sana da yazıklar olsun, dedim ve kalkıp gittim.

&

1977 yılında görev yaptığım köyde asker-öğretmen iken, iktidara gelen Ecevit hükümeti nedense bir kararname ile öğretmenlerin silahaltına alınacağını, askerliklerini birliklerde yapacağını kesinleştirdi. Ben sekiz aylık asker olduğum halde bana da çağrı pusulası geldi. Durumu anlamak için askerlik şubesine gittim, dosyama baktılar, “Senin de gitmen gerekiyor...” dediler. Yapacak bir şey yoktu. Son aldığım maaşın bir kısmını aldım diğerini eve bıraktım ve günü gelince gidip Amasya Çarcurum/ Eryatağı yaylasındaki Çavuş Talimgâh Taburuna teslim oldum. Askerdeyken benim gibi sıkıntıya düşen öğretmen ailelerinin baskısı, öğretmensiz kalan okulların durumu mecbur bırakmış olacak ki hükümet bu sefer de “Öğretmenler acemi eğitiminden sonra görev yaptıkları okullara gidip geri kalan kısmını orada tamamlayacaklar” anlamında bir yeni kararname yayınladı. Duyunca çılgınlar gibi sevindik; ama dağıtım zamanı gelince benim gibi 18 tane olan öğretmenlerin 17’si memleketlerine gitti, bir beni bırakmayıp dağıtıma tabi tuttular. Usta birliğim artık Çubuk’tu...

Kime dert yansam, kime anlatsam sesim benden öte gitmedi. Kısa zaman sonra bir türlü beceremeyen Manisalı bir arkadaşımın ikide bir aleni yediği dayağa dayanamayarak ayağa kalktım ve Bölüğümüzün komutanı yüzbaşıya “Komutanım, ben öğretmenim. İyi daktilo yazarım; emir verirsiniz yazıcı olmak istiyorum” dedim ve o saniyede Manisalı ile yer değiştirdi. Çok yoğun çalışıyordum. Yalnızdım. Erken terhisler vardı o aralar... Fırsat bulduğum

zamanlarda dosyalara bakıyor, bizim acemi eğitiminden sonra şubemize göndermemizi sağlayan emri arıyordum; nihayet buldum ve benim gitmem gerektiğini anlayarak dilekçe yazdım. Hiyerarşik olarak dilekçemi takip ettim ve bizim alaydan çıkıp tugaya gittiğini öğrendim. Bir ay içinde cevap gelmesi gerekirdi; ama aylar geçti gelmedi. Nihayet 11 ay geçtikten sonra izine ayrıldım. Memlekete gider gitmez şubeye uğradım ve durumu anlattım. Komutan tarih ve numarasını verdiğim yazıyı getirtti ve inceledikten sonra haklı olduğumu söyledi. Ama öğretmen olduğuna dair bir yazının gönderilmediğini, yazışmalar sonunda geciktiğini belirtti. Mağdur olduğum kanaatine vardı. “İznin bitince gel, sevk vereyim, rapor al; zaten az kalmış gitmeden bitir” dedi. Öyle yaptım...

Askerlik bitince yeniden öğretmenliğe dönmek için başvurduğumda, Er Öğretmen olarak asker olduğuma dair bir belgenin olmadığını, dolayısıyla “Müstafi duruma düştüğümü” söylediler. Hala iktidarda Ecevit hükümeti vardı, dairelerde militan yapılı taraftarları vardı ve benim evraklarımın eksikliği olsa olsa bundandı...

İstifa edenler en az altı ay bekledikten sonra yeniden başvurabilirlerdi. Mecburen beklemeye başladım. Evli ve üç çocuğum vardı. Kirada oturuyordum. Boş kalmamak için eleman arayan bir kırtasiye dükkânında dört ay kadar okul sezonu başlangıcı için çok düşük bir ücretle tezgâhtar olarak çalışmaya başladım. Özellikle kardeşim Atıf'ın katkıları da eklenince kira ve diğer masraflar kıt kanaat karşılanıyordu.

Göreve dönmek için her yolu deniyordum. Hükümetler o ara öyle kısa alıklarla kurulup dağılıyordu ki, atanan memur veya bürokratlar değiştirilmeye bile fırsat bulunamıyordu. O sıkıntılı dönemimin özetleyeyim: 21 Haziran 1977'de Bülent Ecevit azınlık hükümetini kurmuştu, ama güvenoyu alamayıp istifa etti. Demirel Ağustos 1977'de II. Milliyetçi Cephe hükümetini kurdu. Bu hükümet “Güneş Motel Olayı” diye anılan 11 milletvekili bakanlık vaadi ile transfer edilip düşürüldü; yerine yine Ecevit 5 Ocak 1978'de hükümeti kurdu. Yokluk, kıtlık, kuyruklar, pahalılık, enflasyon alıp başını gidince istifa etti; tekrar Demirel 12 Kasım 1979'de azınlık hükümetini kurdu.

Neyse güç bela bulduğumuz bir torpilin katkılarıyla atamam yine Kahramanmaraş'a ili emrine yapıldı. Ülke genelinde olaylar, terör alıp başını gitmişti. Üniversitelerde sopalı, silahlı kavgalar eksik

olmuyor, patlatılan bombalarla çoğu öğrenci günde beş, on insan öldürülüyordu. Şehirlerde mahalleler solun, sağın olarak paylaşılmış kardeş kardeşe adeta düşman olmuştu.

Bu ara 19-26 Aralık 78 Maraş olayları olduğunu, yüzün üstünde insanın öldüğünü, şehrin birçok yerinin savaş alanına döndüğünü hatırlayalım.

Nihayet 13 Ocak 1979 K. Maraş Albayrak İlkokulu'na depo tayinim yapıldı. Olaylar nedeni ile korkup kaçan öğretmenlerden dolayı okullarda birçok sınıfın öğretmensiz kalmış. Vali Bey emir vererek il emrine verilen tüm öğretmenlerin depo tayini yapılarak şehir merkezindeki okullarda görevlendirilmesini istemiş. Beni de Yörük Selim Mahallesi'nde bir okula verdiler. Olayların etkisi sürüyordu. Arkadaşlarım gidiş gelişin bile pek tekin olmayacağını söylediler. Bunun üzerine gidip göreve başlamadan o sıra Yatılı Bölge Okulu müdürü olan bir akrabamı araya koyarak Namık Kemal Mahallesi ilkokulunu istedim. Orada bir asker arkadaşım vardı. Gelip gittikçe evlerinin müsait olduğunu istediğim zaman kalabileceğimi söylerdi Üstelik çok daha güvenli olacaktı. Akrabam girişimlerde bulunacağını söyledi, ben de gidip öğleden sonra göreve başladım. Rastlantı bu ya Yörük Selim'deki okulun müdürü de Elbistanlı idi. İkinci sınıfa gireceğimi söylediler. Gidip derse girdim. İlk dersin sonuna doğru müdür bey sınıfıma gelerek, "Telefonla emir geldi; Namık Kemal Mahallesi ilkokulunda görevlendirilmişsiniz. İlişği kesip orada göreve başlamanız istendi" dedi. Hemen çıkıp yola koyuldum ve varıp orada işbaşı yaptım. Bu mahallede o acı Kahramanmaraş olaylarının son günleri yaşanmış. Vardığımda daha dumanı tüten evler vardı. Bütün insanlar, okuldaki öğretmenler, hatta öğrenciler olayın etkisinde idiler. Sömestri tatiline kadar burada çalıştım.

21 Ocak 79'da Elbistan'ın bir köyüne tayin edildim. Gidemezdim. Hem ülke genelinde süren terör hem ilimizde gerçekleşen (Elbistan'da da 22 Aralık 1978'de Senatör Hilmi Soydan öldürülmüştü. Çatışmalar eksik olmuyordu) olaylar nedeniyle hava çok gergindi.

Karne tatili içinde sağ sol çekişmesi yüzünden zarar görmeyeceğim, rahatça gelip gidebileceğim bir köye verilmem için yardım talep ettiğim dayım Emekli Hv. Albayı, sırada Turizm Bakan Müşaviri olan (daha sonra Halkçı Parti kurucuları arasında yer alan ve 17. Dönem Şişli'den milletvekili seçilen) Hüseyin Avni Güler, bu

isteğime uygun bir tayin yapılabilmem için Mülkiyeliler Birliği Başkanı Ayhan Açıkalın'dan o zamanki Kahramanmaraş Valisi Enver Hızlan'a yazılmış bir mektup alıp bana gönderdi. K. Maraş'a gidip Vali Bey'e verdim. O da bir pusula yazıp Milli Eğitim Müdürüne gönderdi. Müdür, sordu:

- Nereyi istiyorsun?
- Gidiş geliş yapabileceğim bir köy olsun da...
- Anladım da mesela neresi?
- Maraba, Akveren, Hasankendi...

Dememe kalmadı adeta bağırarak beyin yapısını gösterdi:

- Bana Maraba, Akveren deyip durmayın yahu...

Sonra da "Tamam, sen git, biz gereğini yaparız" diye ekledi. Yaptı da yapacağını, kesinlikle gidemeyeceğim, gitsem başıma nelerin geleceği belli olmayan bir köye tayin etti.

İşin garibi bu Milli Eğitim Müdürü (K.K.) de ilgili şube müdürü (H.M.) de Elbistanlı idi.

Birkaç gün sonra 1 Mart 1979'da Elbistan'da yine gidemeyeceğim öncekinin benzeri ama kilometre olarak biraz daha yakın olan bir köye atanmam yapıldı. Vali Bey'e ayıp olmasın, 'İsteğiniz üzerine tayinini yaptık' demek için yapılmış bir tayindi. Resmi yazıyı alıp Elbistan İlköğretim Müdürlüğü'ne getirdim. Evrakımın girişi yapıldı. Sonra da göreve başlatılma yazımı yazıp "Git köyde göreve başla ve başladığına dair bir yazı verirler onu getir..." dediler.

Yaz tatiline daha çok vardı.

Tanıdık, tanıdıkların tanıdığı doktor bularak, sağlık ocağından, hastanede görev yapan doktorlardan 10 gün, sonra iki kere 15 gün rapor aldım. Rapor günleri bittikçe 'Yenisini nasıl ve kimden alacağım' düşüncesi adeta kâbusa dönüyordu. Doktorlara da gerçekten hak etmeyene verilmemesi yönünde baskılar yapılıyordu. Onlar da ya vermiyorlar ya da hatırlardan geçemeyecekleri insanları araya koyarsak çok zorlanıyorlardı. Bu şartlarda birkaç kere alabilmiştim.

5 Ocak'ta kurulan Ecevit hükümeti rapor alan memur ve öğretmenlerden ülke genelinde şikâyetçi idi. Kasıtlı atamalar yapılıyordu. Adeta gidemesinler istifa etsinler isteniyordu. Öte yandan okullar veya daireler boş kalıyor, işler aksıyordu. Bu yüzden aldığı çeşitli tedbirlerle rapor alımını zorlaştırıyordu. İkinci kere rapor alacaklara Heyet Raporu alma mecburiyeti getirmişti.

Haziran maaşımı almaya geldiğimde mutemet “İlköğretim Müdürünün emri var, raporlar geçersiz, maaş ödenmeyecek” dedi. Beynimden vurulmuşa döndüm. Koşup müdüre nedenin sordum; “Hükümet kararname yayınladı, bir kere alınan on günlük rapordan sonra yine rapor alınacaksa heyet raporu olması gerekiyor. Bu sebeple senin raporların geçersizdir. Bunlar onaylanmazsa müstafi duruma düşersin, aldığın bir maaşı da geri alırsın...”

Elim kolum yanıma düşmüş halde çıktım. Ne yapacağımı bilmez halde şurada burada dolaştım. Çaresiz kalmak böyle bir şeydi muhakkak. Akşama yakın eve gittim. Düşünüp taşındıktan sonra Muğla’da görev yapan akrabamız Dr. Behzat Güler aklıma düştü. Gidip raporları ona onaylatmaya karar verdim. Hemen ertesi günü yola çıkıp gittim ve Allah razı olsun, hem o eski raporları onaylattı, hem de yaz tatiline kadar süren bir heyet raporu aldı.

Getirip Müdüre verdim. Şöyle bir inceledi sonra hırsla “Bu raporları verenin elleri kırılсын” dedi. Ben de çok sert bir ifadeyle “Bizleri haksız bir şekilde böyle perişan edenlerin, böyle rapor almaya mecbur bırakanların elleri kırılсын, Allah belalarını versin...” deyip çıktım.

Yaz tatili de bitip okullar açılınca gidip göreve başlamam gerekiyordu. Aksi halde müstafi durumuna düşecektim. Gitmeye karar verdim. Özel bir taksi kiralayıp köye gittim. Okul müdürü İ. G. göreve başlatmadı. Beni götüren taksi şoförünü şahit tutup İlköğretim Müdürlüğüne geldim. Müdür O. G. umursamaz bir halde dinledi ve “Ben ne yapayım, git başla; o başlatmak zorunda...” dedi. Yine aynı taksi ile gittim. Müdür okulda yoktu. Bitişindeki lojmana baktım, eşi köye girdiğini söyledi. Ben de girdim. Yaşlı insanlarla, muhtarla görüştüm. O sırada müdür okula gitmiş. Bana haber verdiler. Ben de gittim. Yine göreve başlatmadı. Nedenini sordum, “İlköğretim Müdürü, o gelirse göreve başlatma dedi” dedi. Binip Elbistan’a döndüm. Akşam yaklaşmıştı ‘Artık yarın durumu anlatırım’ diye düşünerek eve gittim. Ertesi günü ilköğretim müdürlüğüne gelip durumu anlattım. Müdür O.G. anasına avradına sövdükten sonra “Yalan söylüyor, ben öyle bir şey demedim” dedi, ama bir şey de yapmadı. Kaymakam’a gidip durumu anlattım, “O nasıl şey ya, git benim söylediğimi söyle, başlatsınlar...” dedi; ama kimse dinlemedi. O zamanlar mülki amirler, hükümetlerin atadıkları veya kendini attıran bürokratlardan, müdürlerden çekinirlerdi...

O köyün mahallesi diyecek kadar yakınındaki köyde görev yapan Çiçekli bir tanıdık öğretmen, “Aman gelme, senin için olmadık planlar yaptılar, bunları kulağımla duydum...” şeklinde şeyler yazılı bir mektup gönderdi. Zaten artık gitmeye niyetim yoktu, daha da kararlı oldum.

Çaresizdim. Benim gücümle yapacak hiçbir şey kalmamıştı. Rahmi Eray Kütüphanesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği’nin çayhane gibi kullanılan bürosunda otururduk hep, doğru oraya gittim. Birkaç arkadaş vardı. Daha sonra dört dönem milletvekilliği yapacak olan Avni Doğan da vardı. Onunla öğretmen okulunda birlikte okumuştuk. İlk gençlik yıllarımızdan itibaren arkadaştık ve tanıyanların çoğunun kardeş sandıkları kadar da yakındık. Oradakilere durumu anlattım. İstifa etmekten başka çarem kalmadı dedim. Kimse ‘etme’ şöyle yapılabilir, böyle yapılabilir gibi bir şey demedi. Yakınlardaki kırtasiyeciden bir kâğıt aldım, istifa dilekçesini yazdım ve götürüp müdüre verdim. Verirken de “Al nerene istersen oraya kına yak” deyip ayrıldım. Dilekçenin tarihi 27 Eylül 1979’dur.

Yine boştum. Yine işsiz ve gelirsizdim. Kiraya ve diğer harcamalara borç birikip duruyordu. Daha önce kitapçıda tezgâhtar olarak çalıştığımı bilen bir başka kitapçı bir süre çalışmam için istedi. Hemen kabul ettim. Birkaç ay da orada çalıştım. Okulların açılmaya bir ay kala başlayan işler açıldıktan iki ay sonra sakinleşirdi. Kırtasiyeciler bu sıkışık durumda yardımcı ararlardı. İşler sakinleşince ayrıldım. Boştum. Derneğin çayhanesine gelip gidiyordum. Tam da o sırada çaycı ayrıldı. Ocak boş kalmıştı. Ben talip oldum ve çaycılığa başladım. Dün tıraş olduğum berbere, terziye, ayakkabı tamir ettirdiğim köşkere, saat tamir ettirdiğim saatçiye, kısaca isteyen herkese memnuniyetle çay kahve götürdüm, boşları aldım. Dar bir alandı. Gelirim çok azdı. Masraflar çıkınca, kira ödenince dört kişilik ailenin geçimine yetmiyordu.

Odaman birini doldurduğum, boş zamanlarımın tamamını içinde okuyarak geçirdiğim kütüphaneme göz diktim. Kitaplarımı, hatta raflarını bile satacağımı duyurdum. Arkadaşlar, başka meraklı arkadaşların arkadaşları duydukça gelip bakmaya, beğenip almaya başladılar. Yıllardır seçerek, yemeyip içmeyi aldığım bu canım kitapları satıyordum. Her defasında paket yapıp verirken gözyaşımın sızmasına mani olamıyordum. Ama çocuklarımın boynu bükük olmamalıydı, onların bir eksiği kalmamalı idi, bu yüzden feda olsun

diyor ve isteyenlere satmaya devam ediyordum. Kelepirdi. Çok geçmeden birkaç yüzü hariç diğerleri seçilip alındı. Boşalan ve beğenilen kitaplığa bile müşteri çıktı. Çok şükür, birikmiş borçlarımı ödediğim gibi daraldıkça geçimimize katkısı oldu.

O sıralarda yeniden el değiştiren ve Demirel'in kurduğu hükümet, "Her ne sebeple olursa olsun görevinden ayrılan memur ve öğretmenler istedikleri halde yeniden döneceklerdir" diye bir kararname çıkartmıştı. Zaten altı yedi ay geçmişti. Başvurdum. Ankara'da kardeşim takip etti. Bir dostumuzun da katkısı ile tayinim 7 Mart 1980'de Kahramanmaraş ili emrine çıktı. Oradan da askere giderken görev yaptığım köye, Elbistan'ın Eldelek atandım. Böylece kelimenin tam anlamıyla bıraktığım yere dönmüş, yeniden başlamış oldum." (Arif Bilgin, 24 Haziran 2014)

HEDİYE KİTAP

Âlimlerin, kitapseverlerin kitap edinme yollarından birisi de hediye kabul etmeleridir.

Hediye dediğimiz zaman aklımıza birisine karşılık beklemeden yapılan ikram, bağış ve armağan gelir. Hediyeleşme genellikle insanlar arasında sevgi; ülfet, muhabbet ve yakınlığa vesile olur. Dinimiz hediyeleşmeyi muhabbete sebeptir diye teşvik etmiştir. Peygamberimiz başka bir hadiste de "hediyeleşiniz ki birbirinize sevginiz artsın" buyuruyor.

Peygamberimiz en basit iyiliği bile karşılıksız bırakmazdı. Karşılığını mutlaka verirdi. Hz. Aişe Peygamberimiz için "Allah Resulü hediyeyi kabul eder ve karşılığını verirdi" buyuruyor. Bunu ümmetine de öğütlerdi. Bir hadisi şerifte "size her hangi bir iyilikte bulunana mukabele ediniz. Verecek bir şey bulamazsanız, ona dua ediniz ki, kendisine mukabelede bulunduğunuz bilinmiş olsun" buyurulmaktadır.¹

Eğer hediyeyi veren kişi karşılık bekleyecek birisi ise örfe göre bunu alması hakkıdır. Kölenin efendiye, fakirin zengine hediyesi böyledir.

Eğer hediye veren kişi karşılık beklemiyorsa, böyle bir şartı yoksa İmam-ı Azam ve İmam-ı Şâfi'ye göre karşılık vermek gerekmez. İmam Mâlik "Rasûlullah'ta sizin için güzel bir örnek vardır" (el-Ahzâb, 33/21) ayetine istinaden hediyeye karşılık vermenin vâcib olduğunu savunuyor.

¹ Ebu Davud Zekat 8

Peygamberimiz Müslümanlar için en büyük örnektir. Allah Resulü hediyeı karşılıksız bırakmamıştır. Müslümana yakışan da budur.

Zaten kelimenin yapısından da belli olacağı gibi “hediyeleşme” karşılıklı olan bir işi ifade eder. İşin normali de budur.

Hediye Allah Teâlâ’nın rızasını kazanmak amacıyla verilen bir ikramdır. Allah Teâlâ için yapılan amelden ilke olarak karşılıklı beklenmez. Gelmediğı takdirde üzülmmez.

Ancak mürüvvetli ve edepli insanlar, genellikle imkânları nispetinde hediyeye bir başka hediye ile karşılar. Böylece sevgi ve saygı artar. Hep alıp hiç vermemek, elin malını ganimet gibi yemeye niyet etmek, tıpkı daha fazlasını almak için hediye vermek gibi çirkin bir davranıştır.

Bütün bunlar düşünöldüğünde izzetli kişiler ikram altında ezilmemek için, karşılığını veremeyecekleri hediyeı baştan kabul etmemelidirler. Sürekli “alan el” olmak izzeti zedeler, haysiyete dokunur ve insanda istenmeyen duygulara sebep olabilir.

Bir de bugün bir örf vardır, insanlar bazı zamanlarda hediyeleşirler. Bu bir “yardımlaşma” amaçlı faaliyetlerdir. Düğünlerde, bayramlarda, hasta ziyaretlerinde, hacı karşılamalarında vs. Hatta bunun adı bizim şehrimizde “düşelge” ve “ödünç” olarak isimlendirilmiştir. Ödünç olduğu için de karşılığı beklenir. Şayet bu beklenti gerçekleşmez ise, örfeye göre dilerse talep hakkı doğar.

Bir atasözümüz vardır: “İkram var dayak yemek gibi.” Evet, biz de “vur deyince öldürmemeliyiz.” Hediyeleşmeleri de böyle “ödünçlerle çıkırından çıkarmamalıyız. İşte size bir örnek. Bir dostum hacca gidecekti. Bir müddet sonra vaz geçtiğini öğrendim. Sebebini sorduğumda, “hac için paranın ucu ucuna denk geldiğini, ama hediyelere yetmediğini” söyledi. Ben “olsun hediyesiz, siz gidin” diye tavsiye etmeme rağmen, “işin içinde aile varsa zor oluyor hocam” diyerek o sene hacca gitmedi. Doğru mu sizce?

Bütün bunlar dikkate alındığında şunu söyleyebiliriz, bir insana bir kitap hediye edilebilir. Normalde alınan bu hediye için teşekkür edilip karşılığı da bir şekilde yapılmalıdır.

Ama karşılığı olmadan kitap hediye almak nasıl olur? Geçmişte bazı âlimler, buralarda bulunmayan Arapça kitapları hacca gidenlere ısmarlar ve aldırırılmış. Ali Ulvi Kurucu hatıralarında böyle çok kitap yolladığından bahseder Medine’den Türkiye’ye. Çünkü hacılar bu

kitapları temin için ona müracaat ederlermiş. O da kitapları bulur, koli yapar, hacılara teslim edermiş.

Kitap Hediye Şekilleri

Hediye kitap almanın birkaç şekli vardır. Bunları ikiye ayırabiliriz:

- 1- İstenen Hediye
 - 2- İstemeden gelen hediye.
- Onu da ikiye ayırabiliriz:
- 1- Karşılıksız gelen hediye
 - 2- Karşılıklı gelen hediye.

Bir de kitap hediye etmek vardır ki, bu son derece faydalı ve hayırlı sevap ve güzel işi kendi özel yerinde, yani “Kitap İnfakı” bölümünde görelim inşallah.”

İstenen Hediye

Hediye kitabı, hacca gidenlere ısmarlamak örneğinde olduğu gibi, sen istersen, gerçi zaman, zemin ve adamına göre değişir ama genel ilke olarak hoş değil gibime geliyor. İnsan dünyaya karşı zahit olmalı ve ilke olarak kimseden bir şey istememeli, mahlûka müstağni olmalıdır. “Talepte zillet vardır” sözü genel bir kuraldır. Ama sen istemezsin de onlar verirse veya ücretini verirsin de onlar almazsa, durum değişebilir. O zaman da yukarıda anlatılan “hediyeleşme” kaideleri geçerli olur.

Bir zamanlar benim de başımdan böyle bir olay geçti. Bir dostum hacca gidiyordu. Bana “bir ihtiyaç varsa söyleyin, memnun olurum” dedi. Samimiyetine inanıyordum. O günlerde de bir gurupla İbn Abidin’i okuyoruz. O günlerde kitap bulunamıyor. Ondan “Mısır baskısı” bir İbn Abidin istedim. Parasını peşin vermek için elimi cebime attım. “Hocam ya buluruz, ya bulamayız. Zaten biz oraya tedarikli gidiyoruz. Parasını burada alalım” dedi. Bence de makuldü, “peki” dedik.

Şekerci Arif ağabeyin (Aktolun) eski dükkânında oturuyoruz. Merhum Nuri Ciğer Bey geldi, selam verdi oturdu. Ben yeni tanıştım böylece. Ama o ikisi birbirlerini iyi biliyorlar tabii.

Derken Nuri abi konuya girdi. Benim kitap ısmarladığım dostumla konuşurlarken söz bu kitaptan açılmış. Nuri abi beni sormuş ve sonra “o işi bana bırak” demiş. Kitabı almış getirmiş. Bana

- Buyurun hocam, dedi.

- Ooh, çok teşekkür ederim. Allah hizmetinizin mükâfatını bol versin. Fiat’ı ne kadar?

- Bizim hediyemiz olsun.

- Olmaz hacı efendi.

- Ama hocam, okudukça sevabı bize gider değil mi. Ben ona talibim. Yoksa para olarak çok bir şey değil.

- Hacı Efendi, ben ısmarlamasam dediğiniz olurdu. Talep benden gelince, artık mümkün değil.

Nuri abi Arif abiye baktı “yardım et” der gibi. O da

- Nuri Efendiye sevindir. Onun hediyesi alınır, dedi.

Ama ben “başka bir zaman inşallah” diyerek ücretini verdim ve hizmeti için teşekkür ve dua ettim.

Sonradan öğrendim ki, Nuri Efendi çok zengin olduğu kadar çok da hayır sahibi imiş. Fakir fukaraya tasadduk kadar eğitim hizmetlerine de çok destek verirmiş. İleriki zamanlarda İstanbul’dan geldikçe sohbetlerimize katılır, “bu sohbetlerde huzur bulduğunu ve çok mutlu olduğunu” söylerdi. Uzaktan dost olmuştuk. Vefat haberini alınca çok üzüldüm. Aklıma getirdiği kitaplar geldi. “Keşke dediğini yaparak sevindirseydim” dedim içimden...

Yine bir dostum Abdullah Kırmacı sık sık “Benim babam da hocaydı. Hocaların kitaba ihtiyacı olur. Siz her ne kadar alıyorsanız da yetmeyebilir. Lütfen hocam, bize almak istediğiniz kitabı söyleyin, alalım” derdi. Ben de bu düşüncesinden ötürü sevinir, teşekkür ederdim.

Bir gün eski bir kitapçı arkadaşın elindeki bazı kitaplarını satacağını duyduk ve bir gurup arkadaşla evine gittik. Orada benim arzu ettiğim Kurutup Tefsirinin hem de ilk baskısı vardı. Kaliteli bir kâğıt ve gıcır gıcır ciltler. Aldım ve yarın dostum Abdullah Kırmacı’ya uğrayarak, “bir zamanlar bana böyle böyle demiştin. Hala geçerli mi?” dedim. “Elbette” deyince olan biteni anlattım. Hemen fiyatını ödedi. Ben de akşamleyin ona “mevahibu’l Ledünniye” ile yine halka faydalı olacak bir kitap götürdüm.

Şekerci Arif abi İstanbul’a gidiyormuş, beni aradı ve bir kitap hediye etmek istediğini söyledi. Neye ihtiyacın varsa, daha faydalı

olur, yabancı değiliz” dedi. Teşekkür ettim ve sanırım o günlerde aradığım “Rudani’nin “Cem’u’l Fevaid”ini istedim. Bir gün telefon geldi:-

- Alo, ben Arif. Selamun aleykum

- Aleykum selam. Buyur abi.

- Sorduğun kitap yokmuş ama benzeri bir kitap varmış “Kenzu’l Ummal” diye. Onu mu alayım, başka mı istersin?

- O da olur ama o dediğime göre çok büyük ve fiyatlı olur.

- Orası mühim değil. Tamam, onu alıyorum.

- Memnun oldum, Allah razı olsun, teşekkürler.

Bunlar bana böyle hediye gelenlerdir.

Gelelim istenmeden gelen hediyelere. Önce karşılıksız gelene bakalım mı?

Ali Ulvi Kurucu Ve Hazinesi

Ali Ulvi Kurucu Hoca Efendi merhum kitap severlerin ağzına bir batman bal çalmış Ertuğrul Düzdağ’a anlattığı hatıralarıyla. O Efendi de bantlara aldığı bu sohbetleri konularına göre tanzim ederek kitaba dönüştürmüş. Dört küçük cildin yarısı çıktı ve biz soluk soluğa okuduk. Dört gözle gerisini bekliyoruz. Allah tamamına erdiresin.

Bu kitabı her talebe okumalı olduğu kadar, bu ülkenin yakın tarihini, gidişatını, meselerini merak eden hocalar, aydınlar, yazarlar, eğitimciler, siyasetçiler, idareciler, davetçiler ve davası olan bütün adamlar okumalıdır. Hatta bu ülke kadar İslam dünyasını, bu dünyanın yakın tarihini, ilim ve ilim adamlarını, kültür ve inançlarını, mezhepleri ve görüşlerini, işgalleri, emperyalizmi ve İslamî hareketleri tanımak için de gereklidir bu kitap.

Bu kitap bilgi verdiği kadar dava şuuru ve hizmet duygusu vermesi ile de müstesna bir eserdir. Keşke zenginlerimiz böyle eserleri milyonlarca alarak gençliğe meccanen dağıtsalar... Cihadın en güzeli, sanırım dâhilde budur.

Yaklaşık bir on on beş sene evvel de Ahmet Muhtar Büyükçınar Hocanın kitabını okumuştum. “Hayatım İbret Aynası” adıyla yazılan bu hatıratı okuduktan sonra karşılaştığım her âlime, “lütfen hayatınızı yazınız” diye istirham etmekteyim.

Neyse, sadede gelelim, ben bu kitaplar için orada öyle malzemeler buldum ki, “şunu da alayım, bunu da alayım” derken,

baktım ki kitabın nerdeyse bir cildini alacağım, bir iki alıntı hariç hepsinden de vaz geçtim ve şimdi size “en iyisi siz o kitabı bir de bu nazarla okuyun” diyorum.

İşte oradan bir alıntı: “Amcam 1949'da hacca gelmişti. Sonraki yıl yine geldi. Her kes amcamı maddeten de zengin sanıyordu. Harem-i Şerife yakın Sakızlı Medresesi diye bir medrese vardı. Bahçesinde bir mescit vardı. Burayı amcama göstermiştim. İki namaz arası gelmez, burada abdest alır, yine Mescide dönerdi. Orada kalmak çok hoşuna gidiyordu.

İkinci gelişinde idi; orada kalan Buharalı talebelerden Abdurrahman'la ahabap olmuşlar. Birgün beraberdik, Mescide gidiyoruz. Molla Abdurrahman bana dedi ki:

- *Buharî Şerhi Aynîye* ihtiyacım var. Acaba amcan para temin edebilir, o kitabı alabilir mi?"

Amcam bir imam, mağazası yok, geliri yok. Ama o bunu bilmiyor. Ben,

Bu hususu sonra görüşelim. Amcam onu duydu.

Ne diyor?, dedi. Ben,

Efendim, kendisiyle yarın görüşeceğiz, dedimse de,

Söyle hemen görüşelim!" dedi.

- Efendim, *Buharî Şerhi Aynî'si* yokmuş.

- Zeki olun, fakih olun. Fakih demek, anlayışlı demektir, fehim demektir. Hoca dediğin anlayışlı olacak.. Abdurrahman bulabilseydi, bana kadar gelmezdi. Bir hocada *Aynî* olmasa olmaz. Ben kimden olsa bulurum, ama Molla Abdurrahman bulamaz..."

Böyle ayakta, beş dakika, bu hususu konuştu, anlattı. Sonra eve vardık. O tarihte gümüş riyal vardı. Aynî'nin fiyatı yüz elli gümüş riyali şakır şakır saydı...

Yine:

- "Babam, dedi; Molla Abdurrahman bulsaydı, bana kadar gelmezdi... Fakih ol, zeki ol, anlayışlı ol..."

Amcamın, bu candan, bu fedakâr, bu hayırda acele eden, iş bitiriveren, doğruyu yaparken para pul düşünmeyen hâline, hayran olup kalmıştım. Kitaplar alındı. Amcam, Molla Abdurrahman'a: "Şuraya el yazınla, filânın, filânın, filâna hediyesi ve vakıftır diye yaz,

dedi; kimse satmasın. Bu medresede senden sonrakilere kalsın, faydalı olsun..."¹

Dedem gibi amcam gibi kendilerini cemiyete vakfetmiş ve gönüllerimizi fethetmiş olan bu insanlarda, yine Peygamber Efendimizin mucizesinden eserler görürüz."

İmam-Hatipli Torun

Lâdikli Ahmet Ağa'nın bir hâlini de ben gözümle gördüm. 1970 yılı idi. Medine-i Münevvere'ye gelmiş. Kaldıkları eve gittim. Dedi ki:

- Ali Ulvi Efendi kardeşim, ben hoca bulamadım, cahil kaldım. Fakat inşaallah âlim olmasını ^{dilediğim bir torunum yetişi}yor. Oğlumun oğlu. İmam Hatip'te okuyor. "Bana şu kitabı getireceksin," dedi. "Oğlum ben bilmem-, Efendi'ye söylerim o alır," dedim. İşte kitabın adı methini duymuş, "dedem getirir," demiş...

- Ahmed Ağa! ben seni tebrik ederim.

- Hayırdır inşaallah?

- Yahu Hidâye Şerhi Fethu'l-Kadîr'i anlayacak bir torunun var da, başka ne istersin!"

Ağlamaya başladı:

- "Bütün ümmeti Muhammed'in torunları böyle olsun." Der dua ederdim, dualarım kabul oldu; hay Ali Ulvi Efendi, hay kardeşim! Bu İmam-Hatipler için amcanızın çektikleri neydi? Biz dua ettik, o koştu. Ev ev koştu, harman harman koştu. Kendisine: "Hocam bu dilencilikten ne zaman kurtulacaksınız?" diyen densizler bile çıktı. Hocam bütün bunları sineye çekti... Amcanızın yeri dolmaz, Ali Ulvi Efendi... Benim böyle bir torunum olduğu için sen beni tebrik ettiğin gibi, ben de seni öyle bir dedenin, amcanın, babanın oğlu olduğun için tebrik ederim..."

Bu da dededen hediye istemektir, niye olmasın efendim!²

¹ Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, III. 196

² Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, III. 202.

Kitaba da Doyulmaz ki!

Memlekette harf devrimi yüzünden Arapça kitap kalmamış, yeni yetişen hocalara kitap lazım. 1940, 50 ve 60'lı yılları düşünürseniz, bunun ithalat ve ihracatı ne kadar zor anlarsınız. Giren üç beş kitap da kaçak yollarla girmiştir muhakkak. Genellikle akla gelen çare, hacca gidenlere ısmarlamaktır.

Hacılar veda için ziyaretlerine gittikleri hocalardan böyle bir talep gelince haklı olarak:

- Biz ne anlarız, nereden buluruz bu kitapları? Derler.

Üstat Ali Ulvi Kurucu'yu tanıyanların işi kolaydır. Çalıştığı kütüphane Mescid-i Nebi'nin bitişiğindedir. Hocalar:

- Onu buldunuz mu tamamdır. Gerisini o halleder, derler ve hacıyı ona gönderirler. Gerisini ondan dinleyelim:

“Hacılar bana geldiklerinde şöyle söylenirler: “Bizim hocanın evine veda için gittiydim. Şu kitabı istedi. Evinde bir dolap dolusu kitabı var. Sanki onların hepsini ezberledi de başkasını istiyor. Ne kitaba doymaz adammış bu hocalar yahu! Kendisine: Ben kitap almayı bilmem, nerede satılır onu da bilmem, ben ümmî, cahil bir adamım, dediğimde, sizi tarif etti: Filân yerde falan kimse vardır, ona gidersen, o sana alır verir dedi. Onun için size geldim. Koskoca bir dolap kitabı var, sanki onları ezberlemiş de, bunu da alıp ezberleyecek...”

Onlar böyle söylenince, kendilerine şunları söylerim:

- Hacı Bey, Peygamber Efendimiz ‘in bu hususta da görüşleri vardır. Efendimiz ‘in o hadis-i şeriflerini size söyleyeyim. Ondan sonra da kitabı alalım. Hacı Bey:

- Buyurun, söyleyin, deyince, devam ederim:

- Sevgili Peygamberimiz (sav) Efendimiz buyururlar ki: “Zenginler mala, âlimler ilme ve kitaba doymazlar”... Diye başlayan sohbetler uzar gider.¹

Karşılıksız Gelen Hediye

Bu ülkeye yapılan en büyük zarar, başımıza gelen en büyük felaket, yazı devrimi olmuştur. İnsanlara hem İslamiyet'i, hem de yerli örf, adet ve kültürü unutturmak için önce harf devrimi yaparak bir

¹ Üstad Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, III. s. 196.

milleti bir gecede okumaz yazmaz hale getirdiler ve yine bir gecede kütüphanelerdeki bütün eserlerimizi “yabancı dille yazılmış ecnebi eserlere” dönüştürdüler.

Yetmiyormuş gibi dili de “sadeleştirme” adı altında değıştirdiler. Böylece din, ahlak ve maneviyat kokan bütün kelimeleri zihinlerden atarak, din dışı, dini ve maneviyatı çağrıştırmayan sözcükler(!) getirdiler. Böylece zihinler dinden boşaltılmış oldu. Malum, insan kelimelerle düşünür. Artık düşünceler din dışı, laik, seküler ve materyalisttir. Bunu bu milleti dilsizleştirmek için yaptılar. Nihai hedef, boşalan din alanını Hristiyanlık ile doldurmaktı. Sonra ondan da vaz geçtiler ve tamamen dinsizliği teşvik ettiler. Onun için alabildiğine pozitivizmi, Darwinizm ve Materyalizmi okuttular üstü örtülü olarak. İnadına laikliği “din ve vicdan özgürlüğü” anlamına değil, “dini vicdanlara gömme, dini hayattan kovma, din dışı yaşama, dinsizleşme” anlamına kullandılar.

Artık eski harflerle kitap basmak yasaktı. Yetmedi, evlerde bulundurmak da yasaktı. Bulununca özel mülkiyet gasp edilmekle kalmıyor, sahibi bir de cezalandırılıyordu.

Millet ceza yememek için kitapları ya gömdü, ya izbe yerlere sakladı, ya da türbelere, camilere attı kurtulmak için. Ya da hocalara teslim etti, sizin olsun diye.

Sene 1979 gibiydi. Sivaslı bir tarih öğretmeni olan Faruk Aburşu dostum bir gün bana şöyle demişti:

- Hocam madem bu Arapça kitaplara merakın var, okuyorsun, gel bizim Sivas’a, sana araba dolusu kitap vereyim.

- Nasıl vereceksin bu kadar kitabı arkadaş.

- Beleş vereceğim.

- Kim yitirmiş ki biz bulalım.

- Yitirmemişler hocam, elleriyle teslim etmişler.

- Yahu şu işi doğru dürüst baştan anlatsana.

- Hocam harf devrimi olunca millet korkusundan bizim evin yanındaki bir türbeye kitapları gece kimse görmeden atmış kaçmış. Türbe kitap dolu.

- Allah Allah! Fakat aradan yıllar geçti. Kalmamıştır şimdi.

- Yok, yok daha var, gel sen.

İnanamadım ve gitmedim. Ama ondan ekmek tahtası kadar büyük iki kitap satın aldım. Birisi “Mülteka şerhi Damat” (Mecmau’l

Enhur) ile yine Mülteka'nın Osmanlıca şerhi “el-Mevkufât” idi. Belki de o dediklerinden idi, kim bilir?

Bu macerayı orada bırakarak konuya gelirsek, birçok hoca efendi, böylece çevresindeki kitaba “hediye” olarak kondu. Tek parti döneminden çok partili döneme geçilmesiyle ve CHP nin hezimetleriyle kara bir dönemin bitmesi, seçimleri kazanan Demokrat Partinin iş başına gelmesi ile arastalarda, tavan aralarında saklanan küflü, nemli, sararmış, kararmış kitaplar, memleketin yeni yetişen hocalarına gönüllü gittiler. İsmail Abken hocamız anlatıyor: “Sandık sandık kitabı hem de ellerimizle taşıyarak o zaman Suriye’de okumuş gelmiş olan Bekir Abken hocaya taşıdık. Yarın bizim de hoca olacağımız aklımıza gelmezdi.”

Evet, memlekette birçok Hoca Efendi bundan faydalanmış. Biz bu konuda geç kalmışız. Ama ucundan da olsa yetiştim bu faydaya. Bir gün Beyazıtlı Camiinde bir vaaz sonrası bir adam gelerek beni evine götürdü. Yolda tanıştık. Epey şeyler anlattı. Tavandan sandıkları indirdik. Bir sürü kitap vardı ama ne yazık ki üstüne sular akmış, ulmuş, kararmış. Adam bunları görünce çok üzüldü. Hiç bakmamışlar.

“Hocam, bak, işe yararlar varsa al. İster sen kullan, istersen birinse ver. Bildiğin gibi yap” dedi.

Seçtik, işe yararları, tamiri mümkün olanları aldık götürdük. İçlerinden ikisini ben aldım. Biri Mesnevî’nin “Ankaravî” şerhi. Diğeri de bir lügat: “Burhan-ı Kati.” Gerisini İmam Hatip Lisesinin kütüphanesine teslim ettim.

Yine bir gün sevgili Muhammed Kadifeci, “Bahçeci Hoca” dedesinden kalma kitaplar olduğunu ve bana vermek istediğini söyledi. Memnun oldum. Ama Ahmet Sürücü’nün de haberi olmuş. En değerli olan “Camî’s Sağır”ın “Azizi” şerhine el koydu. Bana “Tarikat-ı Muhammediye”nin “Hadimi” şerhi ve bir sürü çok kıymetli alet kitapları kaldı. Arapça Dilbilgisinin medreselerde okutulan kitapları, onların şerhi, haşiyesi ve şevahidi bir sürü kitap. Teşekkür ederek aldım. Okurken alet kitaplarına sıkışmadım. Başkalarına da ihtiyaç oldukça verdim. Allah Teâlâ’nın rahmetini dilerim bırakıp gidenlere. Kalanlara da hidayet ve istikametle sağlık ve saadetler dilerim.

Zekât Verilen Kitaplar

Bir gün dolabımın kitaplarla dolu olduğunu gören bir arkadaş hayretle

- Bu kitapları para vererek mi alıyorsun? Diye sordu.

Şaşırma sırası bana gelmişti:

- Para vermeden kitap alınır mı?

- Alınır ya!

- Nasıl?

- Büyük yayınevleri kazançlarının zekâtını nerden verirler?

- Hım! Sattıkları maldan.

- Kime verirler bu kitapları?

- Okuyanlara...

- Kim okur bu İslamî kitapları_

- Hocalar.

- Hah, işte anladın!

- İyi ama onlar hep İstanbul'da. Bizim gibi garibanları kim tanır da zekât verir?

- Ee, ne demişler, "tekkeyi bekleyen çorbayı içer."

- Haklı söze ne denir!

Daha sonra doğu medreselerinde okumuş ve şehrimize yerleşmiş bir arkadaşla tanışmıştık. Ona sanırım ismi Mehmet Şirin olan ve şimdi İstanbul'da yaşayan bir hocası, takım halinde birkaç koli kitap göndermişti birkaç kez. Bize de düşmüştü birkaç takım onlardan.

Demek böyle de bir kitap edinme yolu vardı...

Karşılıklı Gelen Hediye

Öğretmenliğimle öğrencilerime ders verirken, camilerde, vakıf ve dernek salonlarında, düğün merasimlerinde ve fırsat bulduğum her yerde halkıma da dinimizi anlatmak istedim. Yıllarca Diyanetten "resmi belge" alarak "fahri" vaaz ettim.

Zaten öğretmenliği bu yüzden seçmiştim. Aslında vaiz olmak da isterdim. O zaman hem doya doya okur, hem de dinimi anlatırdım ama asıl gençlerin bulunduğu, öğrenci yatağı okullardan uzak kalırdım. Çünkü okullara vaizleri almazlardı. Ama öğretmen olursam, hem camilerde vaaz edebilirdim. Böylece hem öğrencilere, hem de velilerine eğitim ve öğretim işinde katkı olabilirdi. Öyle de oldu şükür. Bu vaizlik hizmetlerim, peygamberlerin metodu olarak, ücretsiz ve karşılıksız idi.

Bu vaazlar yüzünden halkımızın bir kısmı fakiri din hatırına tanıdı, saydı ve sevdi hamdolsun. Bunlar bir manevi karşılıktır şüphesiz. Bu arada maddi olarak teşekkür etmek isteyenler de oldu. Ama ben kabul etmedim.

Özellikle iki cami ile ilgilenen iki kişi yardım konusunda ısrar ettiler, kabul etmedim. Bu iş tamamen Allah Teâlâ'nın rızası için olsun istiyordum ve gösterilen saygı ve sevgiyi bile bir nevi “dünyevi mükâfat” olarak “uhrevi mükâfatıma” noksan getirir diye endişe ediyordum.

Beyazıtlı Camii ile ilgilenen Cahit Pakdil Bey beni bürosuna davet etti, amacını sezdim ve gitmedim. Benim haberim olmadan merhum babamı görmüş ve bazı teklifler sunmuş. Babam “ısrar etme, kabul etmez” demiş.

Orada vaaz ettiğim ikinci veya üçüncü ramazanında bir gün babam koltuğunda bir paket ile evimize geldi.

- Hayırdır baba, bu nedir?

- Daktilo.

- Daktilo ile işin ne? Sen emeklisin!

- Hele bir soluklanalım yahu...

Karşılıklı oturduğumuzda maksadını ifade eden yumuşak bir sesle anlatmaya başladı:

- Bak oğlum, Bu Cahit Bey ısrar etti. Adam bir teşekkür etmek istiyor, bir cemile gönlünden geçiyor. Hem camii ile ilgileniyor, hem de varlıklı adam. Geçen sene ısrar etti, “almaz” dedim. Bu sene yine ısrar etti, hatta “para olmazsa kendisine faydalı bir eşya alalım, ne olabilir?” dedi. Ben de “bu günlerde yazı da yazıyor. Belki bir daktilo işine yarayabilir” dedim. Gittik, en iyisinden sana bir daktilo aldı. Beni dinlersen kabul et, adam sevin sin ve rahatlasın.

- Peki, baba, sağ olsun, ikrama geçti. Ben uygun bir zamanda teşekkür de ederim, dedim

Yıllarca o daktiloyu kullandım. Bilgisayar alınca da bir arkadaş a gerekmiş, ona verdim.

Yine birkaç yıl Osman Sadi Kazancı camiinde Ramazanda Teravih öncesi vaaz ettim. Sağ olsun orasıyla ilgilenen Kemal Kazancı dostumuz da ilk sene ısrar etti, olmadı. İkinci sene baktı para olmayacak,

- Sana kitap alalım, dedi.

- Ona da ihtiyacım yok, dedim.

- Hocanın kitaba ihtiyacı olmaz mı? Lütfen hocam, biz kararlıyız, eğer bize isim vermezsen, gidip sende olan kitapları alırsın, ne tadı kalır? Dedi.

Baktım çok ciddi, bende de kitap hevesi var, dedim ki:

- Ankara’da Arapça kitaplar satan Mehmet İşler benim arkadaşımıdır. Ona ne kadar kitap parası verirseniz, bana sorarak o kadar kitap gönderir. Bu olabilir, dedim ve teşekkür ettim.

Böylece oradan bir miktar kitap almış olduk. İşte bu da “hizmet karşılığı” gelen kitaplarımdan oldu. Ben istemedim, ama olunca da sevindim kitaba haliyle. İnşallah ahiretimizi dünyada yiyip bitirmiş olmayız...

Bu bölümü bitirirken, yukarıdaki bir bilgiyi hatırlatalım mı? “Bir de kitap hediye etmek vardır ki, bu son derece faydalı ve hayırlı sevap ve güzel işi kendi özel yerinde, yani “Kitap İnfakı” bölümünde görelim inşallah.”

En Güzel Hediye Kitap

Hayatımızda zaman zaman insanları bir araya getiren mutlu günler vardır. Bayram, düğün, dernek, sıra-i rahim, sohbet günleri gibi.

Bayram sevinçlerin yumaklaşıp insanları sarıp sarmaladığı günlerin adıdır. Dargınlıkların, kırgınlıkların, düşmanlıkların üstüne olabildiğince sünger çekildiği bereketli günlerdir. Büyüklerin gönüllerinin sevinç ve sürurla dolarak hayır dualarının alınıp ellerin öpüldüğü, çocukların harçlıklarla, şekerler ve tatlılarla, cicili biçili yeni elbiselerle sevindirilip felekten günlerin çaldırıldığı, gençlerin deruni hislere bürünerek daha bir büyüdüğü günlerdir. Hastaların, kimsesizlerin, gariplerin, yoksulların, hatta ölümlerimizin hatırlandığı kutsal günler. Kısacası bayram demek, ziyaretleşme, buluşma, kavuşma, sevinme, dostluk ve muhabbet günleri.

Düğün dernekler de yediden yetmişe dost ve akrabaların buluştuğu, gülüştüğü, bereketli günlerdir.

Halkımız genellikle bu günlerde ziyaretlere eli boş gitmez. Herkes bütçesine göre bir hediye ile giderek sevince sevinç katar, mutluluğu yeni gönül almalarla büyütürler. Bu yerine göre bir şekerdir, tatlıdır, altındır, elbisedir veya daha başka bir ihtiyaçtır.

Ben kimi insanlardan da gördüm ve çevreme hep önerdim; hediyemizi seviyeye göre uygun kitaplardan seçelim. Kitap götürelim

sevdiklerimize. Ama maalesef sıcak karşılanmadım. Özellikle de bayanlar, buna şiddetle muhalefet ediyorlar her nedense.

Çözümü şöyle bulduk, ev halkı ne isterse götürecektir, artı bir de kitap götürülecek. Keşke bu kararımızda başarılı olabilsek. Nice evler sıcak kitaplarla tanışacaklardır. Özellikle de çocuklar. Zira büyükler ya gazete hediyesi, ya başka yollarla olsa bile, evde kendi seviyelerinde kitap bulabilseler de, genellikle çocuklar kendi düzeylerinde kitap bulmakta zorluk çekiyorlar evdeki kitaplıklarda.

İşte tam da burada ne kadar güzel olurdu hediye kitaplar! Gelin bu sefer olsun bu ziyaretlerde daha da güzel ve sıcak bir ortam için, bu ortamın kalıcı kılınması için, kalplere yeni sevgiler, zihinlere yeni hatıralar bırakmak için, evet gelin bir değişiklik yapalım. Bu sefer bir kitap götürelim. Hatta mümkünse bizim beğenerek okuduğumuz bir kitabı götürelim hediye olarak ve üstünde konuşalım. İlgi uyandırmaya gayret edelim. Yani gittiğimiz evlerde sohbetlerimize kitaplar yön versin. Bir kaç saat da televizyon ve dizileri bırakalım.

Gelin bu bayram böyle yapalım ve sonucu değerlendirelim. Böylesi bayramlar her hanede bir bilgi sevinci bırakmışsa, devam edelim.

Hiç şüphesiz bu durum yurt çapında bir dalgalanma getirecektir. Yazarlar daha çok yazacak, yayınevleri daha çok kitap basacak, kültürümüz daha çok zenginleşecek, bilgimiz daha çok artacak, mutluluğumuz yansıyacaktır dört bir yana. Ülke gerçek bayramlara böyle böyle erecektir inşallah.

Hediyenin en güzeli, en kalıcı ve en faydalı olanıdır. Bir saatte yenen ve çöpe giden yerine, bir ömür varlığı süren ve faydalanılan bir hediyeniz olsun istemez misiniz?

ÖDÜNÇ KİTAP

Ödünç verme deyince genellikle geri alınmak üzere borç ve emanet olarak verilen eşya veya para akla gelir. “Ariyet” de bu anlama kullanılan bir kelimedir. Bunun kişiler veya kurumlara olması fark etmez. Ödünç ve emanetin temel özelliği, tekrar verilme, ödenme ve iade edilme yükümlülüğüdür.

İnsanların birbirleriyle yardımlaşma yollarından biri de ödünç ve borç alıp vermedir.

Bu tür işlemler İslâm'da sevaptır, bir nevi sadaka sayılmış ve teşvik edilmiştir. Hatta bazı durumlarda sadaka vermekten de sevaptır. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: "Eğer Allah'a içten gelen istekle ödünç verirsiniz, Allah onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar."¹

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de bir sadakaya on misli sevap verileceğini, borç vermeye ise on sekiz misli sevap verileceğini bildirmiştir.²

Bir kimse ödünç ve borç verdiği eşyayı veya parayı kısmen veya tamamen bağışlayabilir.

Ayet ve hadislere baktığımızda borç ve ödünç vermenin, böylece insanların ihtiyaç ve sıkıntılarını gidermenin büyük sevap ve mükâfat vesilesi olduğunu görmekteyiz. Kitap konusunda darda ve sıkıntıda kalmış birisine ödünç kitap vermenin sevabının çokluğu, en az kitabın ondan başka diğer eşyalara üstünlüğü kadar olmasından daha tabii ne olabilir?

Resûlullah (s.a.s.)'ın "Kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmayacağı bir günde Allah'ın kendisini gölgelendirmesini arzu

¹ Teğâbun, 17

² et-Tergîb ve't-Terhîb, II, 40

eden bir kimse, zor durumda kalmış olana kolaylık sağlasın veya onun borcunu indirsın" manasında pek çok hadis vardır.

Yine bu tür hadislere baktığımızda şunları görürüz: “İnsanların sıkıntısını giderenin de Allah sıkıntılarını giderir, duasını kabul eder, üzüntüsünü giderir, hastalığına şifa verir, ondan razı olur ve cennetine kor.”

Hadis-i Şerif’ler, önce borcunu ödeme imkânına sahip olduğu halde, borcu ödemeyip geciktirmenin zulüm olduğu belirtilmektedir. Borç veya ödünç alınan kitapları buna kıyas edebiliriz. Ödünç alınan kitaplar işi biter bitmez beklenmeden ödenmelidirler. Değilse bu yersiz ve gereksiz beklemler kişiyi zalimlerden saydırabilir.

Borç alan kişi, borcunu aldığından daha üstün bir şekilde ödeyebilir. Çünkü Hz. Peygamber borç olarak genç bir deve almış ve bunu yedi yaşına girmiş iyi bir deve ile ödemiştir. Kitapseverler de böyle bir fazilette bulunurlarsa neden olmasın?

Ödünç alınanı vermemek tamahkârlık, bencillik, cimrilik, cahillik, zalimlik ve hainlikten başka ne anlama gelir?

Öyleyse ödünç alınan her şey gibi kitap da vaat edilen zamanında ödenmelidir. Değilse, o sayılan sevaplar tersine dönüşür ve kulu hem Halik, hem de mahlûk katında utanç verici bir duruma düşürür.

Ödünç Kitap Vermenin Kısımları

Ödünç kitap alabilirsen al, helal olsun. Bunun için de aldığın adamı tebrik et. Ya çok cömert ve ali cenap birisidir, ya da seni çok seviyor ve sana çok güveniyordur. Ne mutlu sana da, ona da. Asıl sorun alma değil, vermededir. Bizim üstünde duracağımız da zaten işin daha çok bu yönüdür.

Genellikle “ödünç kitap verme” deyince iki kısım gündeme gelir:

Faydalı Kısım

Zararlı Kısım.

Biraz önce de gördüğümüz gibi dinimiz ödünç, emanet, ariyet ve borç adı altında Müslümanların sıkıntılarını giderecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü eşyaların yardımlaşma amacıyla alınıp verilmesini tavsiye etmiş ve bunu yapanları birçok sevap ve ikramlarla müjdelemiştir. Dolayısıyla sevdiğimiz en güzel mallarımızdan olan

kitaplardan da infak etmedikçe gerçek bire, yani iyiliğe eremeyeceğimizi Rabbimiz bildirmiştir. İnfak edemiyorsak bile, gerektiğinde ödünç olarak vermekle ondan faydalanacak olanlar büyük ikramlarda bulunmuş oluruz.

Ancak bu bapta asıl olan maalesef bu değil, ikinci kısım olmuştur. Buradaki sıkıntı da aslında ödünç olarak verilen kitabın geri gelmemesi endişe veya korkusudur. Şimdi bu “Ödünç Kitap Vermenin Zararları” konusunu biraz daha yakından görelim inşallah.

“Kitabım Sevgilimdir Veremem”

Eskiler kitaba “sevgili” nazarıyla bakarlar mı? Emanet isteyene, “sevgili emanet verilir mi?” derler mi? Bir gece bile ayrılmaya tahammülleri yok adamların sevgiliden...

Çok sevgili Urfalı Esat Parmaksız ağabeyimiz Kahramanmaraş’a teşrif etmişlerdi. Yenildi, içildi, söylendi, sohbet edildi, cennettenmiş gibi bir gün yaşandı, nihayet ikinci sonrası izin istenildi.

- Aman Efendim, sohbete doymadık, bu gece burada yatınız lütfen, denilince:

- Durun size bir olay anlatayım, dedi ve devam etti. “İki sevgili 40 50 sene bir yastığa baş koymuş, elleri de ellerini tutarak yatmış, uyumuşlar. Nihayet içlerinden biri demiş ki:

- Yahü ne oluyor da avuçlarımız avuçlarımızda yatıyoruz. Şöyle ellerimiz serbestçe bir yatsak olmaz mı? Öbürü de uyumluluk göstererek:

- Olur, demiş.

Ne var ki hanım gece yarısı bir feryatla uyanmış. Yanındaki kocası iki gözü iki çeşme:

- Ah gurbet! Diyerek ağlıyormuş.

Kadıncağz ne kadar:

- Herif, derdin ne? Ne gurbeti? Dediye de yaşlı beyden “ah gurbet”ten başka ses çıkmıyormuş hıçkırıklarla ağlarken. Nihayet adam biraz teskin olunca demiş ki:

- A benim sevgili hanımım, avucun avuçlarımda olmadan yatarsam bana bu ayrılık geliyor. Ben bu gurbete dayanamıyorum. Aldığımız karardan ben bin pişmanım, demiş. Hanım da gülerek gerekeni yapmış ve elli yıllık adetlerine dönerek gurbeti sona

erdirmişler. Eee, arkadaşlar, hanımı Gaziantep’e bıraktık. Bana izin vermezseniz, ben bu gurbete dayanamam.

Hepimiz gülüştük ve isteğine memnuniyetle uyduk.

Şimdi hanımını böyle seven bir adama gurbet teklif edilmez. Ya kitaplarını hanımdan çok seven, onlarla hanımdan daha fazla vakit geçiren, bu yüzden hanımdan fırça yiyenlere ne demeli? Bunlara ödünç kitap ver diye bir teklif götürülebilir mi?

Kıskanç Kocalar

Siz de duymuşsunuzdur belki, bazı çok kıskanç adamlar “ben ölünce başkasıyla evlenmeyeceksin ha” diye hanımlarından söz alırlarmış. Belki de hanımı “olur mu öyle şey? Elbette senden başkasıyla evlenmem” derken, kim bilir belki de içinden, “hele sen bir ölmene bak” diyordur?

Aynen onlar gibi kimi kitap dostları da alır eline kitabı, sever okşar ve şöyle dermiş: “ben ölünce hangi cahilin eline düşeceksin acaba?”

Evet, dul kalan perişan kadınları gördüğümüz gibi, kaldırımlara düşmüş haraç mezat veya bitpazarında satılan nice “devlet düşkünü” kitap görmedik de değil yani.

Evet, her ne kadar Âşık Veysel “Benim sadık yârim kara topraktır” dese de kendisini bağlar, gitsin yârinin koynunda yatsın o.

Ben ise, “git içine kömül öyleyse” diye beddua edeceği kesin olan kıskanç hanımımı kızdırmaktan korktuğum için “benim sadık yârim kitaptır” diyemesem de, hiç olmazsa “benim sadık dostum kitap, arkadaşım kalemdir” derim hamdolsun.

Bir gerçek de şudur ki, ileride göreceğimiz “kitap hastalarından” korkmak gerek. Gerçekten hasta adamlar, kitaba temelli el koyabilirler. Hele halk arasında “kitap çalmak günah değilmiş” gibi yalan yanlış bir söz var, o da boşuna değildir.

Nedir yalan ve yanlış mı?

Kitap çalmak günahdır, ama cezası adi hırsızlıktan biraz farklı. Daha yakından görelim mi?

Kitap Çalmak Günahdır

Dünyada görülen garip bir durum da kitap çalmaktır. Kitap ve çalmak, yan yana gelirse şaşırtıyor değil mi?

Kitap gibi saygın bir eşyanın sahibi de okuyucusu da saygın olur genellikle. Çalmak ise tam tersi bir eylem; kendisi de çirkindir, yapan hırsız da. Çalmak çirkin ve aşağılık bir iş, hırsız bayağı ve adi bir kişi.

Elbette bu iki zıt bir araya gelirse yadırganır ve yakıştırılmaz birbirlerine. Bu da fitratın insana bağışladığı bir güzelliştir değil mi? Evet, demek insanda önce erdem vardır.

Hırsızlık suç! Okumak için kitap çalmak da mı bir suç mu? Bazılarının zannettiği gibi, hırsızlık günah ama kitap çalmak da günah mı?

Zeynep Kevser Şerefoğlu, Alberto Manguel'in "Okumanın Tarihi"¹ kitabından bir özet olarak çıkardığı "Okumanın Tarihi" De Mi Var?"² Yazısında söze bir soru ile başlar: "İnsan bir daha okumayacağı, belki hiç okuma ihtimalinin olmadığı yüzlerce kitabı neden saklar?" ve alıntı yaptığı yazarca ve kendince cevabını da verir: " Sahip olma duygusu... Kitaba "benim" diyen kişi olma dürtüsü... Vb. Kitaba sahip olma duygusunun bir yanlışlığa sebep olabilmesi mümkün değil gibi görünür, değil mi? İşin içinde kitap varsa, bir yanlışlık kolay kolay akla gelmez. Peki, bu sahip olma duygusu kitap çalmaya kadar giderse?

İlginç gelse de, kitap hırsızlığı literatürde olan bir durum. Ancak, hırsızların hepsinin bahaneleri her daim hazır. Bir romancı çocukluk günlerinin kütüphanesinden kitap yürüttüğünü itiraf ederken amacının çalmak olmadığını, ama bir kez kitabı okuyunca ondan ayrılmaya katlamayacağını söyler."

Yazının devamı şöyledir: "Bu konuda en çok konuşulmuş isimlerden birisi Prof. Libri'dir. Köklü, soylu bir ailenin çocuğu olan, hukuk ve matematik eğitimi gören Libri, Paris Üniversitesinde matematik profesörü olur; Legion de'Honneur nişanı alır. Ancak tüm zamanların en büyük kitap hırsızıdır. Resmi yetki belgeleri ile donanmış bu adam Fransa'nın tüm kütüphanelerine girer. Hırsızlıkla suçlanır ve eşiyile birlikte 18 sandık kitapla ülke dışına kaçır. Ancak,

¹ Alberto Manguel, Okumanın Tarihi, Çev.: Füsün Elioğlu, YKY, İstanbul, 2001.

² Bkz. Duran Boz, age. s. 227

onu tanıyan çoğu kimse kitap çalabilmiş olacağına inanmaz. Bilim adamları, ressam ve politikacılar Libri'ye destek verir. Kimi inanmak istemediği için hırsız olduğuna, kimisi de adının skandala karışmasından imtina ettiği için... Gerçek, acıdır.

Libri, insanların şaşkınlıkları ve meraklı bekleyişleri arasında yıllar süren davalardan sonra, on yıl hapis cezasına çarptırılır. Herkes şaşırsa da, kütüphaneler kitap hırsızlarına alışkıdır. Şu satırlar, Barcelona'daki San Pedro Manastırı'nın kütüphanesinden: "Kim ki bir kitabı sahibinden çalar; ödünç alır ve geri vermez, kitap elinde yılan olsun. Her yanına inme insin, tüm uzuvları işe yaramaz olsun. Acılar içinde kıvransın. Merhamet dilenmek için yalvarır olsun. Acıları yoklukta şarkı söyleyene değin dinmesin. Ölmeyen yılanı karşın, kitap kurtları kemirsin bağırsaklarını. Son cezasına giderken, cehennemin alevleri yutsun onu."

Yine de bu lanetler, akli başından gitmiş âşıklar gibi kitabı kendilerinin yapmak için yanıp tutuşanları engelleyememiştir. Bir kitaba sahip olma isteği, başka imrenmelere benzemeyen bir tutkudur."

1

Biz şimdi şu meşhur yalan ve yanlışla bir vurgu daha yaparak devam edelim. Bu konuda yalanı şu; dinimize göre kitap çalmak elbette günahdır. Yanlış da şu; hırsızlık yapanın eli kesilir ama kitap çalanın eli kesilmez, belki tazir edilir. Yani devletin uygun gördüğü caydırıcı bir ceza verilir.

Bunu biraz açalım. Şimdi adam ilme âşık, "beşikten mezara kadar" onun peşindeyse, "hikmet ve ilim de mü'minin yitiği ise ve nerede bulursa almaya hakkı varsa", hatta karakaşlı, kara gözlü, ay yüzlü kitabı görünce akli başından gidip "Leyla" görmüş "Mecnun" gibi olmuşsa, işte bu ve daha başka sebeplerden ötürü,² "şüphe cezayı düşürür" ilkesine göre bir kısım Hanefi fukahası şöyle hüküm vermişlerdir: "Kitap çalmak haramdır, amma ceza olarak el kesilmez."³

¹ Bkz. Duran Boz, age. s. 241-243

² Şüpheleri bir daha görelim; adam kitabı "malı" sanıyor. Mecnun gibi akli başında olmadan suç işliyor. Aslında amacı kitap değil, içindeki bilgidir ve hırsız o bilgiyi alıyor. O da mal sayılmaz.

³ İslam ceza hukukunda had ve kısas cezaları fertlere uygulanan en ağır cezalardır. Ceza infaz edildikten sonra bir hata yapıldığı tesbit edildiği taktirde geri dönülmesi mümkün olmaz. Dolayısıyla böyle davalarda kadiya

Ben bunları ilmî bir mecliste söyleyince kimileri şaka yaptığımı sandı, kimileri inandı ama şaşırdı, kimileri de inkâr etti. O zaman el-Mavsîlî'nin "El-İhtiyar"ından şu alıntıyı yapalım da iş ciddiye binsin:

"İlmî kitapları çalmak sebebiyle de el kesme cezası verilmez. Çünkü hırsız onları okumak için aldığını söyleyebilir. Asıl maksat o kitapların içindekilerini okumaktır ki, onlar da mal değildirlir.

Ama hesap defterini çalanın eli kesilir. Çünkü çalmanın maksadı; o defterin içindekiler değildir. Aksine o defterin kâğıdıdır. Cildi ve yazılmadan evvel kâğıtları çalanın eli kesilir. Edebî kitapları çalanın elini kesmek gerekip gerekmediği hususunda iki rivayet vardır."¹

Evet, her ne kadar Âşık Veysel "Benim sadık yârim kara topraktır" dese de kendisini bağlar, gitsin sadık yârinin koynunda yatsın o.

Ben ise, "git içine kömül öyleyse" diye beddua edeceği kesin olan kıskanç hanımı kızdırmaktan korktuğum için "benim sadık yârim kitaptır" diyemesem de, hiç olmazsa "benim sadık dostum kitap, arkadaşım kalemdir" derim hamdolsun.

Ödünç Kitap Tehlikede

Kitap âşıklarına ödünç kitap vermek, kitabı tehlikeye atmaktır. Oysa Allah Teâlâ'nın emirlerinden birisi de ne kendimizi, ne de malımızı tehlikeye atmamaktır. Malı muhafaza da, canı muhafaza gibi dinin maksatlarındanıdır. İşte bu amacı gerçekleştirmede umursamaz olanlar, en sevdiklerini zayı etmenin üzüntüsü ile bedelini öderler.

Benim bu "adamına göre geçerli olan" yarı tavsiyemi umuma teşmil ederek günahıma girmeyin, ben "kitaplara muhtaç olanlardan

cezaı düşürecek bir şüphe arama görevi verilmiştir. Ayrıca suçun tereddüde yer vermeden ispatlanabilmesi için çeşitli tedbirler de alınmıştır. Hz.Muhammed bu konuda şöyle demiştir: "İmkan buldukça şüphelerle had cezalarını düşürünüz. Yanılarak affetmek, yanılıp ceza vermekten iyidir." İslam ceza hukukunda şüphenin tesbiti konusunda objektif davranılmış ve hangi şeylerin şüphe sayılacağı tek tek belirtilmiştir.

¹ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el- Mavsîlî, El-İhtiyar Li-Ta'lîl'l-Muhtar, Ümit Yayınları: 4/19. (http://www.darulkitap.com/oku/fikih/v2/elihtiyar/47-Hirsizlik.htm#_ftnref36)

esirgeyin” demiyorum, bilakis “yardımsever olun, sıkıntıları giderin, ihtiyaçları görün, infak edin” diyorum amma, gene de siz siz olun, kitap hastalarına, hele hele de kitap delilerine ödünç kitap vermeyin. Eğer çaresiz kalırsanız, geri gelmeyeceği kesin olduğundan, baştan “tasadduka” niyet edin ki, ne siz üzölesiniz, ne de dostunuz günaha gire.

Ya da Cavit Baysun gibi daha baştan düşünün ve ona göre davranır. Ne yaparmış Cavit Bey biliyor musunuz? Cavit Baysun Hoca'nın da en önemli hususiyetlerinden birisi de, itina ile muhafaza ettiğı kütüphanesiydi. 30 binin üzerinde olduğı söyleniyordu. Hoca, çok kıymet atfettiğı kitaplardan üç nüsha almış. Birini, kendisinden ödünç isteyenlere vermek için ciltsiz olarak tutarmış. Ezkaza geri gelmezse, gözünden çıkarırmış yani. Diğer birinin sırtını bez yaptırır, kendisini gündelik olarak kullanırmış. Kalanını da sırtını meşin kaplatarak kütüphanesinin raflarında saklarmış.¹

Eskiler, “Ödünç verilen kitaplar, Yemen'e giden askerler gibi geri dönmezler.” Kazara binlerce den birkaç tanesi geri dönse bile, onlar da ya yaralı berelidir, ya da çö lak veya topaldır.

Müftünün Yaptığına Bak

Muhterem Mustafa Ramazanoğlu ile sohbet ediyorduk. Bir ara Merhum Bediuzzaman Said Nursi (rh.a) yi uzun bir yolculuktan ve aramadan sonra nasıl ziyaret ettiğini anlattı. Konumuzla ilgili yeri buraya aktarayım inşallah.

Merhum Bediuzzaman Said Nursi (rh. a) orada kendisini ziyaret yerine eserlerini ziyareti tavsiye ediyor. Eserleri ise o zaman (1951-1952) İslahiye'de PTT memuru olan Zübeyir Gündüzalp'dan alması gerektiğı söyleniyor. Bu da ona bir mektup yazıyor.

Büyük hizmet insanı merhum Zübeyir Bey bizzat Kahramanmaraş'a kadar gelerek hem tanışıyor, hem de Risale-i Nur Külliyyatını teslim ediyor.

İşte bundan sonrası mesleğimiz adına ilginç. Devam ediyor anlatmaya Mustafa Bey: “Benim bir âdetim vardı. Aldığım kitabı şehrimizin büyük âlimi ve müftüsü Hafız Ali Efendiye (Görgel) gösterip tavsiyesini almadan okumazdım. Yine öyle yaptım. Risale-i Nur'u

¹ M. Serhan Tayşı, Ali Emiri izinde, s. 209.

kucaklayarak müftü efendiye gittim. Selamdan kelimadan sonra maksadımı açtım.

Bana, “kitapları şöyle masanın üstüne koy paşam, bir hafta sonra gel, konuşalım” dedi.

Bir hafta sonra tekrar gittim ve meseleyi açtım. Rahmetli dedi ki:

“Bak Mustafa Efendi, bunlar çok kıymetli, çok faydalı kitaplardır, kusura kalma paşam, ben bunlara el koyuyorum, sen kendine git yenisini al.”

Bu sözüne çok ama çok sevindim, teklifini de seve seve kabul ettim ve yanından sanki uçarak çıktım.”

Hafız Ali Efendi bu teklifi elbette aralarındaki samimiyetten ve onun mali gücünün müsaitliğinden dolayı yapmıştır. Ahbap arasında bunların lafı olmaz. Nitekim “hediye kitap isteme” bölümünde bir şeyler yazmıştık. Bunu da onlara bir ilave sayabiliriz.

Ama meselenin bir başka yanı da, ne olursa olsun, ödünç verilen kitapların büyük bir tehlike altında olduğu gerçeğidir.

Görüldüğü gibi ödünç kitap vermek oldukça riskli bir iştir. Çünkü kitap elden çıktı mı -büyük ihtimalle- bir daha kolay kolay geri dönmez. Kısaca söylemek gerekirse, ödünç verilen eserin yerinde yeller esebilir.

Böyle de Olmaz ki!

Zaman zaman bazı seyahatlerimiz olur ve gittiğimiz yerlerde genellikle fırsat buldukça ilim, fikir ve gönül adamları ile düşüp kalkmak ve sohbet etmek isteriz. Bu seyahatlerin birinde Elbistan’dayız ve oranın ilim ve fikir adamlarıyla sohbetteyiz. Onlardan birisi de yazar Arif Bilgin dostumuzdur. Bize şöyle bir olay anlattı:

“Bana arkadaşım Mükremin Söylem anlattı. Sene 1949. Bunun dedesi Arifoğlu Müezzın Hüseyin Efendiye karakoldan emir gelmiş “evin aranacak” diye. Malum, o yıllar eski yazıyla kitap bulundurmak yasak. Hem kitap alınıyor, hem de sahibi zarar görüyor. Daha doğrusu Hoca Efendi’nin komşusu bekçi başı Uğurluoğullarından Rasih Uğurlu Bey haber veriyor, “aman hoca kitaplarını halletsin” diye.

Arifoğlu Müezzın Hüseyin Efendi, çok az bir kitabı yanında bırakarak gerisini bakın ne yapıyor. Torunu Mükremin Söylem’e diyor ki:

- “Oğlum, bu çuval içindeki kitapları Belediye Zabıta Amiri Sinanaoğlu Baki Efendiye (Sinan) götür. Onun evini aramazlar. Bir torba da bekçi başı Rasih Efendiye götür.”

Kitaplar gidiyor. Gidiş o gidiş, bir daha geri dönmüyor. Ne sorabilir, ne de dava açabilirsin.

Aradan yıllar geçmiş. Sene 1971. Kente bir müftü gelir. Kitap sahibi insanları sorar öğrenir ve yavaş yavaş halleder. Bu arada Arifoğlu Müezzîn Hüseyin Efendiye de gelir ve

- “Bana bazı sorular soruldu. Bunlar için kitap lazım. Senin kitaplarına bir bakabilir miyim?”

O da

- “hay hay” diyerek ahırlık gibi aşağıda bir odaya götürür ve saklanmış kitapları gösterir.

Müftü biraz bakar, karıştırır. Sonra der ki:

- “Hoca Efendi, burası hem karanlık, hem vakit dar. Sen bunları emaneten bana versen de müftülükte rahat rahat baksam olmaz mı? İşi biterse getiririm.”

- Elbette müftü efendi!

Kitaplar çuvala doldurulur ve müftülüğe gider.

Bu sohbeti benimle beraber dinleyen ve o müftüyü tanıyan Yaşar Alpaslan Hoca Efendi:

- Gitti o kitaplar, artık geri gelmez, dedi.

Arif Bey anlatmaya devam etti:

- Aradan üç beş ay geçer, kitaplar gelmez. Bir maaş günü müezzîn Hüseyin Efendi utana sıkıla kitapları ister artık müftüden.

- Daha işi bitmedi, cevabını alır.

Bu arada o yıllarda gözü de görmez olur Hüseyin Efendi’nin. Bir daha ister bir müddet sonra, alamaz. Bir daha ister, alamayınca müftülükte bağırır:

- Utanmıyor musun benim gibi âmâ bir adamı mağdur etmeye? Ver kitaplarımı, yoksa hakkımı helal etmem.

Ama nafile. Kitaplar gerçekten gitmiştir. Yaşar Hocam gülmeye başladı.”

Buraya kadar olayı arkadaşından, yani Hoca Efendi’nin torunu Mükremin Beyden anlatan Arif bey devam etti.

“Sonra bir gün ben o Hüseyin Efendiyi ziyaret ettim. Bir kitap sordum. Çok üzgün olarak hikâyeyi anlattı ve:

- İnin aşağıdaki odaya, ne kalmışsa al hepsi senin olsun, dedi.

İndik, ama bir şey bulamadık. Bu arada bir tümsek gördüm. Elimle şöyle bir karıştırıyım dedim. Bir de baktım ki gubar altında üç tane kitap. İşte şu kitap da onlardan birisidir.” Bize eski ve çok yıpranmış bir kitabı gösterdi.¹

Gerçekten de “böyle de olmaz ki” dedirtecek bir olaydır bu. Müftü Efendi inşallah tövbe istiğfar etmiş ve kitap sahibi için ahirette verilmek üzere sevap biriktirmiştir. Ama Müezzîn Hüseyin Efendiye içim çok acıdı doğrusu. Bir kitapsever için katlanması zor bir imtihanla karşı karşıya kalmış. Ne diyelim, Allah Teâlâ hepimizi de ıslah etsin ve afv ve mağfiretiyle muamele etsin.

Koca Koca Paşalar

Aslı varsa Ahmet Vefik Paşaya sormuşlar:

- Paşam, bu muazzam kütüphaneye nasıl sahip oldunuz?" Şöyle cevap vermiş:

- Okumak için ödünç aldığım kitapları iade etmeyerek, böyle bir kütüphane meydana getirdim.

Köse imam ise ödünç olarak verdiği kitapların bir daha dönmeyişinden canı sıkılarak kütüphanesine şöyle bir levha asmış:

"Dest-i gadr-i müsteirândan ziyanım bihesab

Ahdim olsun ariyet hiç kimseye vermem kitâb"²

Oğlu Doktor Kâmil Bey'in verdiği bilgilere göre Hâce-i Evvel Ahmet Mithat Efendi'nin son derece zengin bir kütüphanesi vardı. Arapçayı, Farsçayı, Fransızca'yı ve Çerkezce'yi mükemmel bir şekilde konuşan; İngilizce'yi, Bulgarca'yı, İtalyanca'yı, Yunanca'yı da okuyan "Kırkambar" yazarının ambarında türlü malzeme mevcuttu. Ayrıca kendisi büyük kütüphanelere aboneydi. Her hafta dünyanın dört bir yanından gelen kitaplarla, gazetelerle ve dergilerle bu hazine daha da zenginleşirdi.

Diğer kitap düşkünleri gibi Ahmet Mithat Efendi de, kimseye emanet kitap vermezdi. Bu konuda bir taleple karşılaştığı zaman gülümser ve şöyle derdi:

¹ Arif Bilgin bu olayı bize Elbistan'da 31. 10.2009 Cumartesi günü saat 14. 45 civarında anlatmıştır.

² Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 91.

- Ben kütüphanemden dışarıya kitap vermem! Çünkü

Onu geri getirinceye kadar zihnim devamlı o kitapla meşgul olur. Ve benim başka işlerle uğraşmama imkân kalmaz. Eğer okumak istiyorsanız buyurun; kütüphanem emrinize âmâdedir. İstedığınız kitabı çekip okuyun. Fakat alıp götürmemek şartıyla...

Tanıdıklarından birisi, Efendi'nin bu cevabından dolayı darılıp,

- Demek bize bir kitabı bile emanet edemiyorsun? Şeklin konuşunca da şunları söyler:

- Hayır, bu konuda bana gücenmeye hakkınız yok. Çünkü ben size değil, bizzat kendime güvenemiyorum. Meselâ, herhalde bir kimse bana iade etmek üzere kıymetli bir kitap verse, ben o kitabı geri veremem. Buna elimin ve içimin bir türlü varmayacağına eminim. Ne yapayım, kitap konusunda böyleyim. Herkesin de benim kadar kitaba âşık olduğunu, kıymet verdiğini umduğum için ödünç vereceğim kitabın geri gelmemesinden korkuyorum. Dolayısıyla kitap vermeyişim, dostlarıma emniyetsizlikten değil, aksine onların kitap sevgilerine karşı duyduğum emniyetten ileri geliyor.

Nitekim sağa sola verdiği kitapların bir daha geri gelmeyişinden iyice bîzâr olan kitap âşıklarından biri, kütüphanesinin en göze çarpan bir köşesine şöyle bir levha asmış:

Sana yindek nasihatim olsun
Ki ihtiyarınla ateşe girme
Karındaşın da olsa bir kimesne
Öpmek için bile kitabını verme.
(Lâedri)

Ben de içimi yokluyorum, onları haklı buluyorum. Çünkü nice kitabını böyle kaybetmiş bir felaketzedelerden biriyim. Özellikle öğrencilerime verdiğim küçük kitaplar, miri malı sayıldı ve hiç geri gelmedi sanki. Onlara helal olsun.

Ama ya büyüklere? Ne diyeyim, “Ebu Damdama” gözümün önüne geliyor, “yine de helal olsun” diyorum. Ancak kabahat bende. Kitabı verirken unutmam sanıyor, bir yere yazmıyorum. Sonra da kime verdiğimi hatırlamıyorum. Yazmak en iyisi.

Ama gene de itiraf edeyim, bir dosta giden bir kitap, hele de takımsa, kara delik gibi boşluk bırakıyor arkada. Adam “tefsir okutacağım” diye Zuhaylî'nin bir cildini götürüyor. Belki bir yıl, belki

iki yıl. Ben her kitaplığa baktıkça, kara bir delik görüyor ve üzülüyorum. Elimde değil işte, üzülüyorum. Ayıp da olsa, eksiklik de olsa, durum bu.

Bak şimdi “İslam Ansiklopedisi”nin koca bir cildine gitti gözüm. Arkadaş belki bir sene evvel bir maddeyi incelemeye almıştı. Bir madde bir yıl sürer mi a benim canım dostum! Bana kendi evimde niye gurbet yaşıtıyorsun ki! Ne hakkın var arkadaş üç günlük dünyada beni sevgililerimden ayırmaya?

Öyle Diyorum Amma

Öyle diyorum amma, yapabiliyor muyum?

Nerde?

Nerde ise her isteyene kitaplarımdan veriyorum ödünç ve ariyet olarak, emanet olarak.

Bereket versin ki bizim buralarda kitapsever varsa da bunun hastası ve delisi yok. Çünkü ancak onlar emanete ihanet eder, getiririm diye söz verir de sözünden dönerek yalan söyler, vadinden hulfeder.

Çünkü atalar “isteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara” demişler. Birisi de “vermeyen zenci” dedi de bizi güldürdü idi. Evet, biz yardımlaşmadan yanayız. “Maunu men etme”, yani konu komşu, eş dost arasında gerekli eşyaları esirgeyip vermemeyi “ayıp” bilir, kereme sığdıramayız. Komşu komşunun külüne bile muhtaçtır. Biz Maraşlı kitapseverler, asla kitap vermemeyi yapamayız. Hatta bizim kitaplarımız, aynı zamanda birbirimizindir. Birimizde olan bir kitabı almayı da istemeyiz. Daha çok çeşit şehre girsin diye farklı kitaplar almaya da gayret ederiz.

Ben bunu zaten hiç aklıma getiremezdim. O yüzden daha genç ve bu ödünç vermelerin kitap sahiplerine nelere mal olduğunu bilmediğim yıllardaydı, korkunç bir utanç yaşadım. Daha doğrusu bir kitap okurken, birden gözümde canlandı o sahneler ve bir daha burnum sızladı. Çünkü olayın ortağı hocamız çoktan vefat etmiş gitmişti. Anlatayım efendim:

Rahmetli Mustafa Trabzon Hoca Efendi

Başımı koca ciltten kaldırdım. Rahmetli Mustafa Trabzon hoca efendi gelmişti gözlerimin önüne. Munis bir çehre, gülen bir yüz,

yumuşak bir ses. Kınalanmış, kırmızı bir sakal. Bizim memlekette görülmediği için ilk bakışta şaşırmiştık. Kitaplardaki bilgi aklımıza gelince güldük.

O da gitti dünyamızdan ansızın umulmadık bir zamanda...

Yıllarca yurt dışında tahsil görmüş, sonunda Ezher mezunu olarak şehrimizde vaizlik yapıyordu. Fakir de o zamanlar Kayseri yüksek İslam Enstitüsü'nde talebeyim. Sonra Andırın Lisesine din dersi öğretmeniy oldum. Köyümde vaaz ettiğim için etraftan tanırlardı ve Sokakbaşı'nda hepimizin sıkça oturduğumuz gazeteci Ali Köleoğlu kardeşimizin dükkânında tanışmıştık. Sonraları benim tayinim de Kahramanmaraş'a çıktı ve çok yakın olduk hoca efendiyle. Kafamız, düşünce ve üslubumuz uyuyordu birbirine.

Bir gün bizi evine davet etmişti. Orada Arapça kitapları görünce hayran kalmıştım ve izin alarak karıştırmaya başlamıştım. Böyle bir fırsat ele geçirirsem, kitaplara bakmadan duramam zaten.

O zamanlar tasavvufila ilgilenmeye başlamıştım ve benim okuduğum kitaplar genellikle Türkçe kitaplardı. Raflarda sanırım Zerruk'un "Kavaidu't Tasavvuf"unu gördüm. İçindekilere baktım, şöyle bir karıştırdım ve bir kenara koydum. Bütün kitaplarını gözden geçirdikten sonra otururken dedim ki:

-Hocam şu kitabı emanet olarak alıp okuyabilir miyim?

Beklediğim cevap yüzde yüz "evet" idi. Aksini yüzde bir ihtimal olarak düşünseydim zaten istemezdim. Ama aldığım cevap hayatımda en mahcup olduğum anlardan birini yaşatan bir cevaptı:

-Kusura bakma, kitaplarımı veremem.

Ne diyeceğimi şaşırmiştım. Hakkıydı ama bence böyle olmamalıydı. Utandım tabi. Neden hiç olmazsa beni istisna etmemiştir?

Belki benim de başıma gelen, onun da başına gelmişti ama haklı gerekçeleri olabilirdi bu kuralı koymakta ama bir istisnası da olmalıydı canım...

Yıllar içinde öğrencilerime kitap veririm, çoğu geri gelmezdi. "Hediye sanmışlardır" diyerek hiç istemezdim. Daha sonraları "erken okursan, bir başkası daha okuyabilir" diyerek zımnen hediye olmadığını anlatmak istedim. Ama yine de gelmeyenler olurdu.

Bu durum bütçemi aşınca, bazı zengin esnaf dostlarıma konuyu açtım. Onlar da bana bir miktar para verdiler. Ben onlarla öğrenci kitapları aldım ve dağıttım; gelen gelirdi, gelmeyen istenmezdi. Anlaşmamız böyleydi.

Doğrusu Mustafa Hocamdan ummamıştım bunu. Tabi gençlik, yani tecrübesizlik vardı bende ve bunu anlayışla karşılayamamıştım içimden, ona belli etmeden gücenmiş, sitem etmişim. Yanlış yaptığımı bilmeme rağmen...

Mevlevîhan Şefik Can

Şimdi önümde 864 sayfalık “Tasavvuf” dergisinin “Mevlana Özel Sayısı” var. Ve sonunda bir yazı: ”Yaşayan Son Mevlevîhan Şefik Can, Mevlana, Mesnevi ve Mevlevilik” S. Küçük adıyla yapılan açıklamada bu röportajın Nisan 2004 de yapıldığı yazılmakta.¹

İşte oradaki okuduklarım bana yukarıdaki anımı hatırlatmıştı. Şimdi bambaşka bir haz veriyordu o zamanki hüznler. “Zevk-i tahattur” ne kadar zevkli değil mi? Şair ne kadar haklı:

Bize bir zevk-i tahattur kaldı
Şu sönen, gölgelenen dünyada.

Onu da elimizden alarak “nostalji” diyorlar şimdi. Hiç sevmiyorum bu kelimeyi. Ruhî bir hastalık gibi geliyor bana...

Neyse. Benim başıma gelenler, meğer aynen onun da başına gelmiş efendim. Siz de okumak ister misiniz Şefik Can merhumun başına gelenleri? Hani beni alan ve yıllar öncesine götüren o zevkli sözlerini. Öyleyse buyurun beraber okuyalım:

“Sonra ben üniversite okumadan Profesör Fuat Köprülü zamanında imtihan vererek askeri liselerde ve ortaokullarda hocalık yapmak ehliyetini aldım. Böylece öğretmen sınıfına geçtim.

İşte o zaman beni Tâhirü'l-Mevlevî'nin yanına verdiler. Çünkü Tâhirü'l-Mevlevî hem Dâruşşafaka'da hocaydı, hem de Kuleli Lisesi'nde hocaydı. Ben de şartlı bir sene onun maiyetinde staj göreceğim, eğer o benim öğretmenliğe geçmemi arzu ederse rapor verecek, öğretmenler toplanacak ve karar verecekler.

Fakat Tâhirül-Mevlevî'yle de şöyle bir geçmişimiz var. Kuleli'de okuduğum yıllardı hiç unutmuyorum. 1927 senesi... Okulun kütüphanesinden kitaplar alıp okuyorum. Süleyman Nazif merhumun

¹ A.g.d. 14. sayı, Ocak-Haziran 2005, s. 823.

"Batarya ile Ateş" adlı kitabını aldım okudum, onun gazetelerde yazdığı makaleleri toplamışlar bir kitap halinde, ismini de Batarya ile Ateş demişler.

Orada Şeyh Şâmil hakkında iki üç sayfalık bir yazıya rastladım. Şark ordularını nasıl bozmuş, resmi de vardı. Göğsünde fişeklikler, başında değişik bir kalpak. Orada okuduğum bilgiler çok dikkatimi çekti; fakat "bu böyle birkaç sayfa ile olmaz" dedim, kitapçılara gittim. Sahafalarda Şeyh Şâmil hakkında kitap arıyorum.

Orada kitapçı Hulusi Efendi vardı, beni tanırdı gider oradan kitaplar alırdım. Kendisine Şeyh Şâmil ile ilgili kitap sordum:

-Çok oldu, Şeyh Şâmil ile ilgili bir kitap vardı. Enver Paşa toplattı Kafkasya'ya gönderdi hepsini," dedi. "Bu kitabı Tâhirü'l-Mevlevî yazmıştı. Git kendisini gör, ondan iste" dedi.¹ Ona dedim ki;

-Efendim ben Çengelköy'den geliyorum, Tâhirü'l-Mevlevî'yi nereden bileceğim?

-Canım Aksaray'a in, Taşkasap'a git, kime sorarsan onun evini gösterirler sana," dedi.

O zamanlar oralar yangın geçirmiş, ta Fatih'e kadar hep yanmış, harabe olmuştu. Tramvayı Fransız şirketi işletiyor. Öyle

¹ Enver Paşa'nın toplatıp Kafkasya'ya gönderdiği bu kitabın ismi, "Kafkas Mücâhidi Şeyh Şâmil'in Gazavâtı"dır. Eserle ilk defa Mehmet Akif karşılaşılıyor. Büyük şâirimiz, Medine'de bulunduğu sırada, bu kitabın aslı Şeyh Şâmil'in oğlu tarafından kendisine hediye ediliyor. Akif de tercüme edip yayımlaması için Tahirü'l-Mevlevî merhuma veriyor. Tâhir Bey, o güzel üslubuyla eseri hazırlayıp "Sebilürreşat Yayınları" arsında "Kafkasya Mücâhidi Şeyh Şâmil'in Gazavâtı" adıyla neşrediyor.

Bu kitap bir sahhaf vasıtasıyla benim de elime geçmiş ve uzun süre kütüphanemin tezyinatına yardımcı olmuştu. Okumak için ödünç verdiğim bir arkadaş, aradan yıllar geçtiği halde bitirememiş olmalı ki henüz iade etmedi. Bu konuda canı yanan bir şâir bir daha ödünç kitap vermeye tövbe etmiş ve şöyle demiş:

"Dest-i gadr-i müsteirândan ziyanım bî hesâb

Tövbe ettim, ariyet hiç kimseye vermem kitâb"

Yani,"ödünç isteyenlerin elinden gördüğüm zararın hesabı yok. / Kimseye ödünç kitap vermeyeceğime dâir tövbe ettim." (Dursun Gürlek, Tebessüm ve Tefekkür, s. 164-165)

tramvaylarda tıklım tıklım dolmaz, orada bir kişi oturur, burada bir kişi oturur. İstanbul'un nüfusu bir milyon değildi. Türkiye'nin nüfusu on dört milyon o sıralarda. Bendeniz de tabi Hulusi Efendi'nin söylediğini yaptım. Aksaray'a indim, oradan Taşkasap'a gittim, Tâhirü'l-Mevlevî'nin evini sordum, gösterdiler. İki katlı bir ev, bahçe içinde etrafı harabe.

Tâhirü'l-Mevlevî

Kapıyı çaldım, sakallı bir zat çıktı,

- Efendim, ben Tâhirü'l-Mevlevî hazretlerini görmek istiyorum" dedim.

- Benim, Tâhirü'l-Mevlevî, buyurun, dedi. Bendeniz de;

- Efendim kitapçı Hulusi Efendi gönderdi, sizin Şeyh Şâmil hakkında kitabınız varmış, diye söze girip talebimi arz etmeye başlamıştım ki...

- Evet, o kitabı Enver Paşa toplattı, Kafkasya'ya gönderdi. Bende bir nüsha var, yukarı çık oku, dedi,

- Efendim, bendeniz Çengelköy'den geliyorum buraya, birkaç saatte geldim, şimdi bana verin, Allah izin verirse haftaya o kitabı okuyup getiririm size, dedim.

- Olmaz, kusura bakmayın ben kitap veremem, dedi. İstiyorsanız dediğim gibi yukarı kata çıkın, kütüphanemde okuyun, dedi.

Ben de o zamanlar çocuğum. Kuleli. Askeri Lisesi onuncu sınıf talebesiyim. Omuzumda numaram yazılı. Yani kim olduğum, ne ile iştigal ettiğim belli. Velhasıl hoca bana kitabını vermedi. Zaten zamanım da yoktu ve hemen okula dönmek zorunda idim. Teşekkür ettim, canım sıkılmış olarak oradan ayrıldım.

Aradan yıllar geçti. Okulumu bitirdim, Harbiye'den mezun oldum, göreve başladım. O sırada askerî öğretmen sınıfı ihdas edildi. Ben de babamdan gelen kitap sevgisiyle öğretmen olmak istedim. Ama bazı engeller vardı, Darülfünundan mezun olmak gibi. Uzatmayayım, gizlice buraya girdim, fark ettiler, tayinimi Vize'ye çıkardılar, tahsilim yarım kaldı. Daha sonra Allah nasip etti, askerî okullara öğretmen alındığını duydum, bunun için üniversite imtihanına girmek gerekiyordu. "Öğretmen olmak istiyorum" diye Milli Savunma Bakanlığı'na dilekçe verdim. Dilekçem kabul oldu, Vize'den İstanbul'a

gelip, Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde imtihan verdim ve muvaffak oldum. "Hocalık yapabilir" diye bir ehliyet aldım ve Kuleli Askeri Lisesi'ne tayin oldum. Hem de Tâhirü'l-Mevlevî maiyetinde staj görmek üzere...

“Eyvah!” Dedim

İşte böyle bir emir alınca, "Eyvah bana kitap vermeyen adam bana sicil verecek, öğretmen sınıfına geçeceğim, bana bir haftalık için kitap vermeyen bir zatın yanında nasıl stajımı tamamlayın, bu nasıl olacak?" diye düşünmeye başladım.

Daha sonra öğreniyorum ki, durum hocaya bildirilince, o da üzölmüş, “Yahu, beni tanımayan bir mülâzım-ı evvelle nasıl uğraşacağım?” demiş. Eskiden teğmenlere mülâzım-ı evvel derlerdi. O da üzgün, ben de üzgünüm.

Kalktım Kuleliye gittim, kâğıdımı okul müdürüne verdim. Müdür, Tâhirü'l-Mevlevî'yi çağırdı ve 'İşte senin yanında staj yapacak teğmen" dedi. Beraberce öğretmenler odasına gittik, odaya girince çok utandım, çünkü oradaki öğretmenlerin hemen hemen hepsi benim hocamdı. Bir talebe gibi bulduğum ilk köşeye iliştim. Sekiz tane hoca var. İzzet Bey, şair Hüseyin Sîret Bey orada hoca. Hatta bir ara Eski Milli Eğitim bakanlarından Hasan Ali Yücel dahi orada hocalık yaptı. Orada bulunanlardan biri de Raif Beydi, okul zamanından benim hocam. O da üzölmüş. Şefik 'i niye benim maiyetime vermediler diye... O da Allah'ın bir Lütfü. Yukarıdan gelen kâğıtta; "...Şefik Can, Tâhir Olgun'un maiyetine..." diye yazılmış. Tâhirü'l-Mevlevî'nin ismi soyadı kanunundan sonra "Tâhir Olgun" olmuştu.

Derslere başladık. Hiç aksatmadan hocamın derslerini takip ediyor, boş zamanlarımızda kemlisine bir şeyler soruyor, ondan âzami istifadeye çalışıyordum. Hocanın nöbetini tutuyorum, kendisine Mevlânâ'ya ait bazı beyitler götürüyorum, sürekli bir gayret içindeyim. Sonra çocukluğumda babamdan Farsça öğrenmiş olduğum için, Divân-ı Kebir 'den de bazı parçalar götürürdüm. Benim Hazreti Mevlânâ'ya karşı olan sevgimden dolayı bana çok yakınlık gösterdi. Başka stajyerler birkaç gün gidiyor ondan sonra gitmiyor. Muntazaman onun derslerini takip ediyordum bazen bana ders verdiriyordu falan...

Zamanla o bana ısındı, beni çok sevdi, ben de kendilerini pek sevdim. "Boş gününde bizim eve gel, seninle ayrıca meşgul

olayım" dedi bana. Aradan bir hafta geçti, bir tatil gününde. Cuma günü gittim Tâhirü'l-Mevlevî'nin evine. Hemşiresiyle beraber oturuyordu. Beni yemeğe alıyordu, yemek yedikten sonra yukarı odasına çıktık kütüphanesinin bulunduğu yere, bütün duvarlar kütüphane dolu.

Yıllar önce yaşadığım hadiseyi hatırlatıp;

-Hocam, dedim ben seneler evvel size gelip, sizden Şeyh Şâmil hakkında bir kitap istemiştım de bana vermemiştiniz" dedim.

-Sen o muydun?" dedi.

-Evet" dediğimde, güldü ve bana kitaplığının üzerinde bir kartonda yazılı duran Arapça levhayı gösterdi, levhada meâlen şöyle yazıyordu:

"Kitaplar benim sevgilimdir.

Kim sevgilisini muvakkaten bir başkasına verir."

- Al, bu kitaplardan istediğini götür, oku. Dedi

Şimdi bakın babam rahmetli de ötürken aman kitaplarımı çalmasınlar diyor falan... O hastalık bende de var "kitapları alıyorlar" diye, kızlarımdan bile şüpheleniyorum, yahu kitaplarım gidiyor diye. Şundan şüpheleniyorum, bundan şüpheleniyorum. Onun için emin bir yer. Ondan sonra hocayla dost olduk, o vefat edinceye kadar. 1951 senesinde vefat etti."

Bir Kitap Delisi Talat Öncü

Talat Öncü kendisini şöyle tanıtıyor: "Ben bir biriktirme delisiyim!

Evet, ne koleksiyoncu, ne kitap hastası ne de başka bir şey. Sadece bir deli.

Ben, özellikle kitap olmak üzere, ucuza alabileceğim her türlü ilginç şeyi toplarım (koleksiyoncu sözcüğü karşılığı olarak kullanılan toplayıcılara hakaret etmemek için biriktirme tabirini kullanıyorum."

Bu adam hakkında esas bilgileri "Kitap Hastaları Ve Delileri" başlığı hakkında göreceğiz. Şimdi burada ödünç verme hakkındaki dediklerine dikkatinizi çekiyorum.

"Neden Kitaplarımı Kimseye Vermiyorum?

1- Sizden bir şey rica edeceğim. Kütüphanenize bakınız ve çok değer verdiğiniz 10 kitabı bulmaya çalışınız.

İddia ediyorum en az üçünü bulamayacaksınız. Çünkü bunları verdiğiniz kişiler (inanıyorum ki pek çoğu yakından tanıdığınız ve sevdiğiniz kişilerdir) geri getirmemişlerdir. Pek sevdiğim bir söz vardır (Ben bu sözün Andre Gide'e ait olduğunu zannediyordum, Sayın Cumhuriyet Kaygusuz bizi "Cemil Meriç Beyefendi'nin bu sözü Anatole France'dan naklettiği" konusunda ikaz ettiler): "Kimseye ödünç kitap vermeyin çünkü ben kütüphanemi ödünç aldığım kitaplarla kurdum." Şu anda kütüphanemde bulunmayan iki kitap beraber çalıştığımız iki arkadaş tarafından alınmış ve geri getirilmemiştir.

Bu konuda bir de beyit var. Mealen şöyle: "Benden kitaplarımı size vermemi istiyorsunuz. Onlar benim sevgililerimdir. Hiç sevgili emanet verilir mi?" Belki çağımıza göre biraz romantik geliyor ama hangi toplayıcının objeleriyle arasında romantik bir ilişki yok ki.

Halkımız çoğunlukla kitaba saygı göstermez. Sayfaları çevirmek için salyalı parmaklarını kullanır. Kitabı yere bırakmak gerektiğinde kaldığı yer kaybolmasın diye yüzükoyun yere bırakır. Okurken rahat etsin diye iyice ayırır hatta ortasından ikiye katlar. Kaldığı yeri belli etmek için sayfaların köşesini kıvrır.

Tüm bu eylemler kitaba saygısızlıktır, kitabı yıpratmaya yöneliktir. Hiç bir şekilde bir kitapsever tarafından kabul edilemez. Hele benim gibi bir toplayıcı için kitaba yapılan bu eziyetler, etimden et koparmakla eşdeğerdir.

Lütfen bir halk kütüphanesine gidiniz. Kitapların en iyi durumda olanlarını seçip inceleyiniz. Göreceksiniz ki hiçbirini ele alınacak durumda değildir. İnsanımız kendine ait olmayan mala "gâvur malı" muamelesi yaptıklarından kitaplar perişan durumdadır.

Ben kitaplarıma insanca muamele edilmesini ve durumlarının bozulmamasını isterim. Bu özeni insanlarda (acaba Türklerde mi demeliyim?) bulamayacağıma emin olduğumdan kitaplarıma elletmem.

Ben ODTÜ mezunuyum. Okurken kütüphaneyi çok kullanırdım. Ama ne yazık ki çok yararlandığımı söyleyemeyeceğim. Çünkü ne zaman bir kitabın çok yararlı bir bölümüne ihtiyaç duysam o bölümün jilette kesilmiş olduğunu görürdüm. Hele hele süreli yayınlarda bu durum had safhasındadır. İnsanlar nerede güzel bir resim görseler orayı kesip almışlardır.

Türk insanının geleneksel bencilliği ile son derece güzel uyum gösteren bu "jiletme eylemi" kitapları öldürmekten öte süründürür. Ben buna dayanmam. Ben bir kitabın içindeki tek eksik yaprağı tamamlamak için haftalarca sahalarda dolaşan bir kişiyim. Verdiğim bir kitabın eksik dönmesi beni fevkalade yaralar. Buna maruz kalmamak için kitaplarımı kimseye vermem.”¹

Ödünç Kitap Vermenin Faydaları

Rahmetli Tahiru'l Mevlevî'nin “Al, bu kitaplardan istediğini götür, oku” demesi, artık ödünç kitap vermenin faydalı yanlarından bahsetme zamanının geldiğini de gösterir.

Bilindiği gibi her beğendiğimiz ve okumak istediğimiz kitabı satın almak, çok büyük bir ekonomik kaynağı gerektirebilir. Genellikle de okuyanların parası az olur. O yüzden bazen okuyacağımız kitapları ya bir eş dosttan, ya da bir kütüphaneden emanet almak zorunda kalırız.

Bu “emanet almak zorunda kalışımız”, bizden emaneten kitaplarımızı isteyenlere ödünç verme bakımından tavrımızı belirlemesi gerekir değil mi? Bize yapılmasını istediğimiz bir şeyi, bizim de başkasına yapmamız, ahlak ve erdemin bir gereğidir herhalde. Ehl-i mürüvvet, imkânı varsa isteyeniy boş çevirmez. Hatta olmasa da başka yollarla insanların sıkıntılarını gidermek isterler.

Ödünç ve emanet kitapların güzel tarafları da vardır.

Nedir mi?

Mesela seçici olma gereğidir. Rasgele bir kitabı paramız varsa “ileride okurum” diyerek belki alırız. Ama emanet kitapları “ileride okurum” niyetiyle alamazsınız. Bir an önce okumak ve iade etmek mecburiyetinde hissedersiniz kendinizi dürüst bir insansanız, kötü niyetler beslemiyorsanız yani kitap hakkında. Bu ise sizi o kitap hakkında hem seçici olmaya, yani kaliteye, hem de hemen okumaya sevk eder. Yani emanet kitapların okunma şansı kendi kitaplarımıza göre daha yüksektir. Bu bakımdan istifade ettiğimiz kitaplar daha çok emanet kitaplardır desem, bilmem abartılı bulur musunuz?

Bir de “komşunun tavuğu komşuya kaz gözükmüş” derler ya, böyle bir psikolojik yansıma da yaşanabilir belki.

¹ www.oncu.com

Her neyse, bu konuyu bir örnek sunarak anlatayım ki daha canlı olsun ve maksadı bilfiil izah etsin.

Yaşar Alpaslan Hoca

Bu bahiste çok takdir ettiğim bir dostumuz, bir meslektaşımız var; Yaşar Alpaslan Hoca. Yıllarca bütçesinin üzerinde kitap almıştır. Bu konuda bir koleksiyoncu gibi çabalamıştır. Tam bir kitap aşığıdır. Bunun için bazı müsait dostlarını da devreye koyar. Az da olsa Maraş'ın eski hocalarının kitap mirasını da almıştır okuyanları kalmayınca. Bazen takılır,

-Ne yapacaksınız bu kadar kitapları sonunda? Deriz.

-Ben vezirlerdenim. Amma yeter artık vezirlik. Devletimi kurup da ben padişah olduğumda, hâkimlerim, hocalarım zahmet çekmesin diye kitaplarını şimdiden hazırlıyorum, der.

Ömür boyu biriktirdiği ve bir dairesini tahsis ettiği kitapları ehlinde asla kıskanmaz, esirgemez Hatta Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, yeni açıldığı için yeterli kitap bulunduramaz, hocamın kitaplarından istifade ederlerdi. Hala da öyledir. İlahiyat başta olmak üzere tarih, edebiyat, felsefe, sosyal bilimler ve dil gibi bizim kültürümüzün üzerinde araştırma yapmak isteyenler Yaşar Beye başvururlar. O da hem kitap ve kaynak bilgisiyle, hem de vergisiyle onlara yardımcı olur. Evi bu tür ziyaretçilerle dolup taşar. Fakir de bazen kitaplarını alır, altı ay yanımda tutarım yazdığım kitap bitinceye kadar. “Ne oldu aldığın kitap?” demez, zamanın uzamasını hoş karşılar.

Hatta kendisinde olmayan ama bizde veya bir başkasında olduğunu bildiği kitaplar olursa araya haber verir, onlar da bize gelirler. “Maraş’taki bu arkadaşların kitabı, hepimizin kitabıdır. Bizim ayrimız gayrimız yoktur. Bende olmayan onda varsa, bende de var demektir. Biz ondan faydalanırız.” Der. “Öyle değil mi?” diye bize de tasdik ettirir.

Ondan gelen kitap isteyenlere “yok” demek ayıp olur diye, biz de tereddütsüz veririz. İnşallah sevabı eksilmez.

Ahmet Cevdet Paşanın Sevinci

Şimdi size kitap ödünç vermenin ne gibi fayda ve bereketlere sebep olduğuna dair, tarihimizde yaşanmış bir olay ile açıklık getirelim.

Adı, kurduğu kütüphane ile özdeşleşen, kitaba olan ülfeti ve ünsiyeti dilden dile dolaşan âlim, arif, şair ve fazıl zatlardan birisi de Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey'di. Onun ne büyük bir kitap dostu olduğu, tesis ettiği kütüphaneden ve burada bulunan son derece kıymetli eserlerden anlaşılıyordu.

Bu muhterem zat sadece kitap dostu değil, kitapseverlerin de hamisiydi. Nitekim kütüphanesinin kapısını ilim adamlarına, araştırmacılara ardına kadar açıyor, kitap ve kaynak talebinde bulunan herkese gere kolaylığı gösteriyordu.

Osmanlının son devirlerinde kurulan ve o zamanlar tam ilim akademisi özelliğini taşıyan "Encümen-i Dâniş", hacimli bir tarih yazma görevini meşhur Ahmet Cevdet Paşa'ya veriyor. O ise kara kara düşünmeye başlıyor.

Durumu fark eden Mustafa Reşit Paşa, Ahmet Cevdet Paşa'yı; kütüphanesinin zenginliğiyle ve konudaki cömertliğiyle şöhret kazanan Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey'e gönderiyor. O da kendisine ait bu ilim hazinesinin anahtarını Cevdet Paşa'ya teslim ediyor ve şöyle diyor:

- Efendi! İşte kütüphanem emrinde, istediğin şekilde kullanabilirsin. Yalnız bir şartım var: O da, işi biten kitapları aldığın yere koymaktan ibarettir!

Son derece sevinen ve "kendimi bir anda peynir tulumuna düşen fare gibi gördüm" diyen Cevdet Paşa derhal işe koyuluyor, belgelerin, bilgilerin arasına gömülüyor. On iki ciltlik "Tarih-i Cevdet" in önemli kaynaklarından birini de işte bu kütüphane teşkil ediyor.

Ünlü müverrihimizin kızı Fatma Âliye Hanım, "Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı" adıyla kaleme aldığı kitapta babasının, Arif Hikmet Bey'in bu kütüphanesinden hayli istifade ettiğini, merhuma karşı büyük bir minnet duyduğunu belirtiyor.

Cevdet Paşa, Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey hakkında "Maruzât"ında şunları söylüyor:

"Ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mahir, el-sine-i selâsede (üç lisanda) şiir ve inşaya kadir olup hele lisan-ı Arabi üzere Arabiyyt-ı asıl olan üdebâ gibi yazardı. Bilâd-ı Osmaniye'den başka İran, Turan ve Hindistan'da sıyt ve şöhreti vardı. Şark ve garp seyyahlarının

seyahatnamelerinde en ziyâde hürmet ile yâd olunan. Arif hikmet nâmı idi."¹

Şimdi Ahmet Cevdet paşanın bu sevincini daha da büyötmek, çoğaltmak ve genele yaymak için yeni bir bahis açalım:

¹ Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, s. 32

KİTAP İNFAKI

İnfak Ve Tasadduk

İnfak ve tasadduk kelimeleri bizim medeniyetimizin en etkin ve sevimli sözcüklerindendir. Allah yolunda harcama yapma, birini maddî ve manevî besleme demektir.

İnfak ve tasadduk deyince genellikle yiyecek, giyecek, ilaç gibi dünyevî geçimlikler akla gelmektedir ve elbette tabiidir. Bir kavram olarak ‘nafaka’ da, gerek yakın akraba gerekse diğer insanlardan fakir ve muhtaç olanlara para ve geçimlik vermek, onların geçimini sağlamak, beslemek demektir.

Ama bizim konumuz kitap ve içindeki ilimler olunca, “manevî infak ve tasadduk” olan ilim, kültür, sanat öğretme ve kitap bağışlamayı öne almak ve bunları dile getirmek durumundayız.

Yukarıda “ödünç ve emanet kitap verme” işlenirken de kısaca değinmiştik, Kur'an-ı Kerîm'in pek çok âyetinde, varlıklı müminlere "Allah yolunda infak" emir ve tavsiyesinde bulunulmuş, Allah yolunda harcayanlar övülmüştür.

"Ey iman edenler, kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardığımız ürünlerin en helâl ve iyisinden Allah yolunda harcayın (zekât ve sadaka verin)" (el-Bakara, 2/267);

"Mallarını gizli ve açık olarak gece ve gündüz harcayan kimseler var ya, iste onların, Rableri katında ecirleri vardır. Onlara hiçbir kortu yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır" (el-Bakara, 2/274);

"Mallarını Allah yolunda harcayanların hâli, her başağı yüz daneli yedi başak bitiren bir tohumun hâli gibidir. Allah dilediği

kimseye daha kat kat verir,. Allah'ın ihsanı çok geniştir. Her şeyi hakkıyla bilendir" (el-Bakara, 2/261).

Bakara Suresi'nin ilk ayetlerinde takvâ sahiplerinin vasıfları sayılırken, "Allah yolunda harcayanlar"; gayba inanan ve namaz kılandan sonra üçüncü sırada zikredilir (bk. el-Bakara, 2/3; Âl-i İmrân, 3/134).

Sonradan pişmanlık duymamak için, Müslümanın cömert davranarak Allah'ın kendisine ihsan ettiği malını sağlığında Allah yolunda ve O'nun rızasına uygun bir biçimde infak etmesi gerekir.

"Sizden birinize ölüm (alâmetleri) gelip de: 'Ey Rabbim, beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de, sadaka versem ve salihlerden olsam' demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak edin." (Münâfikun, 10)

Zekât ve her çeşit infakın önemini anlatan birçok hadis-i şerif vardır. Bunlardan birkaçını sunalım:

"Mallarınızı zekâtla koruyun, hastalarınızı sadaka ile tedavi edin. Belâya dua ile karşı koyun."

"Malın zekâtını ödedin mi, kendinden onun şerrini def ettin demektir."

"Sadaka, malın miktarını eksiltmez, artırır."

"Zekâtını ödeyen, üzerinde bulunan (fakirin) hakkını ödemiş olur, fazla vermek efdaldır."

"Farz zekâtı öde. Zira o seni temizler. Sıla-i rahmi eda et. Dilenci, komşu ve fakirin hakkını gözet."

"Zekâtı ödeyen, misafire ikram eden, musibete uğrayanlara veren cimrilikten kurtulur."

"Allah, zekâtını ödemeyen kimsenin namazını kabul etmez, ikisini birlikte yapıncaya kadar. Zira Allah Teâla namazla zekâtı (Kur'an'da yan yana birlikte zikretmek suretiyle) birleştirmiştir; Siz aralarını açmayın."

"Allah imanı ve namazı ancak zekâtla kabul eder." (Bütün bu hadisler ve başkaları için bkz. Kütüb-i Sitte, c. 7, s. 322 vd.)

Genelde infak; Mü'minin kendisinde mevcut her nimeti başkalarına yansıtması, başkalarını o nimetlerden yararlandırması demektir. Her türlü malî yardımlarla davranış biçimindeki yardımlar infak kavramının içine girer. İnfak; paradan, maldan olduğu gibi, ilimden, güzel sözden, güler yüzden de olur. Ayrıca sağlığın, saadetin,

gençliğin de infakı vardır. Ve infak, farz olan cihadın da önemli bir şubesidir.

İnfakın en faziletlisi ve en önde geleni kişinin muhtaç durumda bulunan hısımlarına yaptığı harcamalardır. Âile fertlerine yapılacak harcama sadaka hükmündedir. Hadiste şöyle buyrulur: "Bir Müslüman, aile fertlerinin geçimini, Allah'ın rızasını umarak sağlasa bu, kendisi için sadaka olur".

Hadiste zikredilen aile fertlerine karısı, çocukları, nafakası kendisine gerekli olan erkek ve kız kardeşleri ile amcası ve amcasının çocukları, evinde beslediği yabancı yoksul çocuklar girer. Bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimseleri geçindirmesi, onun üzerine vaciptir. Bununla beraber eğer bu masrafları yaparken Allah rızasını kazanmayı kastederse, sürekli sadaka ecir alır. Ancak bu konuda Allah rızasını kastetmezse, üzerinden borç düşer, fakat ayrıca bir ecir alamaz.

Veda Haccı yılı Mekke'de hastalanan Sa'd b. Ebî Vakkas tek varisi olan kızına çok servet kalacağını düşünerek servetinin üçte ikisini vasiyet yoluyla başkasına bırakmak ister. Hz. Peygamber razı olmaz. Yarisini bırakmak ister. Resulullah (s.a.s), "üçte birini vasiyet etmesi" ne müsaade eder ve şöyle buyurur:

"Ey Sa'd! Senin mirasçılarını zengin bırakman, onları yoksul ve başkalarına avuç açar başkalarına avuç açar bir halde bırakmandan daha hayırlıdır. Sen, Allah rızası için harcadığın nafakadan dolayı ecir alırsın. Hatta yemek yerken eşinin ağzına verdiğin lokmadan ötürü de ecir alırsın" (Buhârî, Merdâ, 16; Mâlik, Muvatta', Vasiyye, 4).

Sadaka ve infak, geniş anlamıyla nafiye olarak yapılan bütün hayır ve hasenâtı, insan ve hayvanlara yapılan iyilik, lütuf ve ihsanları, hatta sıradan veya iyi insanların gönlünü hoş eden güzel söz ve davranışları, zalimlere karşı hak sözü söyleme ve tavır almaları da kapsamına alır.

Sevdiğinden İnfak

Allah yolunda yapılan harcamanın, malın en sevilen çeşidinden yapılması, kişiyi "her türlü hayır" anlamında "birr" derecesine ulaştırır. Ayette şöyle buyrulur:

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamaya kadar iyiliğin en güzeline (birr) eremezsiniz" (Âl-i İmran, 3/92).

Bu ayet inince, Ebu Talha (r.a) en çok sevdiği malı olan "Bırhâ" bahçesini Allah yolunda tasadduk etmek istemiş, Hz. Peygamber'in; "yakın hısımlarına ve amcasının oğullarına vermesi" tavsiyesine uyarak böyle yapmıştır (Buhârî, Zekât, 44, Vesâyâ, 17, 26; Müslim Zekât, 43; Ahmed b. Hanbel, III, 141, 256). Hz. Ömer Hayber'den hissesine düşen değerli ganimet toprağını vakfetmiştir (İbn Kesîr, Muhtasarı Tefsir, Beyrut 1981, I, 299).

Zeyd b. Hârise (r.a) "Seyl" adındaki ünlü atını tasadduk etmesini Hz. Peygamber'den istemiş, O da atı Usâme b. Zeyd (r.a)'e vermiştir. Hasan el-Basrî şöyle der: "Bir kimse sevdiği bir tek hurmayı bile Allah rızası için sadaka olarak verirse bu ayetteki "birr"e mazhar olmuş olur".

Ömer b. Abdülaziz, yoksullara bol miktarda şeker dağıtır ve sebebini soranlara da şu cevabı verirdi: Çünkü ben en çok şekeri severim.

Abdullah İbn Ömer de Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak için en sevdiği cariyesini sırf "sevdiğinden infak" niyetiyle tasadduk ediyordu. Kölelerinden dindar olanları sever, sevgisi artınca da onları azad ederdi. Bunu bilen kölelerin, hürriyetlerine kavuşmak için onun bu duygusunu kullandıkları da anlatılır. Farkındadır ama Allah ile aldatılmaya aldırılmaz.

Ölürken balık canı istemişti bu yiğidin. Koca şehirde bir balık buldular ve pişirdiler. O sırada kapı çalındı; bir dilenci bir şeyler istiyordu. İbn Ömer balığın verilmesini emretti. "Biz ona daha fazla ve işine yarar şeyler veririz, balığı sen ye" diye ne kadar ısrar ettilerse de, "şimdi en sevdiğim balıktır, ayete göre "birr"e erişmem için onun infakı gerekir" diyordu.

Sadaka-i Cariye

Sözü kitap infak ve tasaddukuna getirirken "sadaka-i câriye"yi, yani "devam edip giden kalıcı sadakaları" da dile getirmeliyiz.

Sadaka-i câriye, bitip tükenmeden sürekli ecir ve sevap getiren sadaka anlamına gelir. Bir hadiste devamlı sevap kaynağı olan ameller şöyle belirlenir:

"İnsan öldüğü zaman amel işlemesi kesilir. Ancak üç şey bundan müstesnadır. Sadaka-i cariyeye, kendisinden yararlanılan ilim veya kendisine hayır dua eden salih çocuk" (Dârimi, Mukaddime, 46).

Bu hadiste zikredilen sadaka-i câriye; yol, köprü, çeşme, mescit, yoksullar için aş evi, hastahane ve okul gibi hayır yerlerini kapsamına alır. İnsanlar bu gibi yerlerden yararlandığı sürece, bunları yaptıranlar, yapılmasına sebep olanlar, yol gösterenler ve destek olanlar, gerek sağlıklarında ve gerekse vefatlarından sonra ecir ve sevap almaya devam ederler.

İşte ilim öğretme ve kitap yazma, ya da yazılan kitapları muhtaçlarına hediye etme, kütüphane kurma ve içine kitap koyma gibi işlemler de birer sakaka-i cariyedirler. Şu hadisleri bu manada bir kere daha okuyabiliriz:

İbnu Mes'ud radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Benden bir şey işitip onu (artırıp eksiltmeden) işittiği şekilde başkasına ulaştıran kimsenin (Kıyamet günü) Allah yüzünü taze kılsın. Zira kendisine ulaştırılan öyleleri var ki, bizzat işitenden daha iyi kavrar."⁽²¹⁾

Abdullah İbn Amr İbn'l-As radiyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Bir ayet bile olsa benden başkasına götürün. Beni İsrail (hikâyelerin) den de rivayet edin, bunda bir mahzur yok. Ancak kim bile bile bana yalan nisbet ederse cehennemdeki yerini hazırlasın."⁽²²⁾

Muaz İbnu Enes'in babası anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim bir ilim öğretirse ona bu ilimle amel edenlerin sevabı vardır. Bu amel edenin ücretini eksiltmez."

Ebu Katâde babasından naklediyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kişinin (öldükten sonra) geride bıraktıklarının en hayırlısı şu üç şeydir: "Kendisine dua eden salih bir evlad, ecri kendisine ulaşan bir sadaka-i cariyeye, kendinden sonra amel edilen bir ilim."

Hz. Ebu Hureyre radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Mü'min kişiye, hayatta iken yaptığı amel ve iyiliklerden, öldükten sonra ulaşanlar, öğretip neşrettiği bir ilim, geride bıraktığı salih bir evlat, miras bıraktığı bir Mushaf (kitap), inşa ettiği bir mescit, yolcular için yaptırdığı bir bina, akıttığı bir su, hayatta ve sağlıklı iken verdiği bir sadakadır. Ölümünden sonra kişiye işte bunlar ulaşır."

(21) Tirmizi, İlm 7, (2658)

(22) Buhari, Enbiya 50; Tirmizi, İlm 13, (2671)

H. Ebu Hureyre radiyallahu anhu anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sadakanın en üstünü, kişinin bir ilim öğrenip sonra da onu Müslüman kardeşine öğretmesidir."¹

İlim İnfakı

İnfak, mecaz yoluyla maldan başkasına da genelleştirilir. İlim öğretme ve benzeri gibi manevî şeyleri de içerir. Dolayısıyla gerek talebe yetiştirerek, gerekse kitap yazarak yararlı bir ilim bırakan mü'minler de, bu ilimden, kitaptan, keşif ve icattan insanlar yararlandıkça, sürekli olarak ecir ve sevap alır. Nitekim ilim, irfan ve irşatlarıyla toplumda iyi bir çıkış açanın büyük mükâfatına kötü çıkış açanın da günahına hadiste şöyle yer verilir:

"Kim iyi bir çıkış açarsa, bununla amel edenlerin eciri kadar eciri bu çıkışı açan alır. Kötü bir çıkış açan da, bununla amel edenlerin günahı kadar günahı yüklenir" (Müslim, İlim, 15; Zekât, 69; Nesâî, Zekât, 64; İbn Mâce, Mukaddime, 14; Dârimî, Mukaddime, 44; Ahmed b. Hanbel, IV, 357, 359-361, 362).

İnsanlara faydalı olacak bilgilere sahip olanlar; bilgilerini, mutlaka başkalarına belli sürelerde, belli miktar aktararak infak etme zorundadırlar. İlmin infak zorunluluğuna ait bu ibadet, ilk defa İslamiyet'le beraber, ilmin açıklanıp yaygınlaştırılması ilkesini getirdi. Bugün ilmin gelişmesi ve dallanmasında bu "ilimde infak" kavramının etkisi pek çoktur.

İslam'ın, ilmin infakında önemli bir formülü de herkese anlayacağı ölçüde ilim sunma zorunluluğudur. Bir İslam âlimi, "beni kimse anlamıyor, dinlemiyor, ben ne yapayım" diyerek evinde oturamaz veya üç beş talebesiyle bir köşede ömür tüketemez. Oturursa infak etmiş olmaz. İlmini gereğince basitleştirerek, sadeleştirerek en sade vatandaşa sunar, sunmak zorundadır. Bir de "ilim ayağa gitmez, isteyen âlimi bulur" diyerek evinde oturanlar vardır. İyi de iki gözüm, hangi peygamber evinde oturmuş da tebliğ edeceği adam beklemiş?

"Allah, kendilerine kitap verilenlerden, 'onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz' diyerek söz almıştı. Onlar ise, bunu kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değiştirdiler. Yaptıkları alış-veriş ne kadar kötü!" (3/Âl-i İmran, 187)

¹ Bkz. Cemal Nar, agei s. 230 vd.

Bizim dünyamızda âlimler, peygamber makamında oturan ve ona vekâlet eden mübarek insanlardır. Onlar topluma ilim ve iman sunarlar. Yani can sunarlar, ruh bahşederler. Bu yüzden çok saygın, çok değerli ve çok kıymetlidirler.

Biz “Âlimin Önderliği” kitabımızda bu konuyu enine boyuna anlattık. Orada “Âlimin İhsanı” başlığı atkında burada işlediğimiz konuyu yakından ele aldık. Ayrıca âlimin “Yayama Sorumluluğu” başlığı altında da bu gereklilik incelenmiştir. Aynı şeyleri tekrar etmeden bir hatırlatma yapmak istiyorum:

Âlimin İnfakı

“İnsanlar şu gerçeği bilirler ki âlimler, ömürlerini ilim elde etmek için tüketmiş, aç ve susuz kalmış, uzak diyarlara yorucu yolculuklar yapmış, gurbetin garipliğine katlanmış,⁽²⁾ ama sonuçta ne elde etmişlerse, seve seve insanlara dağıtmışlardır. Hatta istemeseler de dağıtmışlardır. Çünkü yerine göre nasihatten hoşlanmayan, hakikati duymak istemeyenlere de hakkı söylemişler ve bu yüzden eziyet ve işkencelere, hatta zindan ve idamlara mahkûm olmuşlardır. Bu konuda o kadar cömerttirler ki, hatta gelecek çağlara ve nesillere de bir şeyler verebilmek için, uzun yıllar tahsilinde yoruldukları ilmi, bir o kadar da yazmak için yorulmuş, geceleri uykusuz geçirmişlerdir.

Bizim bu gün rahat rahat okuduğumuz o eserler için âlimler Allah bilir ne kadar çalışmışlar, didinmişler, yorulmuşlar; bilgi ve belge toplamışlar, tasnif ve tertip etmişler, müsveddesini yazmışlar, kontrol ettikten sonra temize çekmişler de insanlığa arz etmişler. Daha basımı ve yayımı için çekilen maddi ve manevi sıkıntılar hariç. Hatta zorba idareciler beğenmedi diye çektikleri çileler, işkenceler, sürgünler, zindanlar ve bazen de idamlar hariç...

İbnu'l Kayyim el-Cevziyye, Şeyhu'l İslam Herevî'nin o hikmet yumağı kitabına yazdığı muazzam şerhinde “cömertliğin mertebelerini” açıklarken, dördüncü mertebede şunları söyler: “Cömertliğin dördüncü mertebesi, ilimle ve onu dağıtmakla yapılan cömertliktir. Bu ise cömertliğin en yüce mertebesidir. Böyle bir cömertlik, malla yapılan cömertlikten daha faziletlidir. Çünkü ilim,

⁽²⁾ Bu konuda yazılmış güzel eserlerden biri de Abdu'l Fettah Ebu Gudde'nin “İlim Uğrunda” adlı eseridir. İbretle okunması gereken bir eserdir.

maldan daha şerefli dir.”⁽³⁾ Yazar, bunun nasıl daha da güzel olarak gerçekleşebileceği hakkında faydalı bilgiler verirse de, doğrudan konumuzla alakalı olmadığı için zikredip geçelim. Ancak âlimlerin ihsanı açısından dedikleri ne kadar güzel değil mi?

Başka insanlar da, söz gelimi ziraatçılar, tüccarlar, esnaf lar, zanaatkâr ve sanayiciler de ömürlerini çalışmakla geçirmiş ve az çok bir kazanç sağlamışlardır. Acaba onlar da, kazandıklarından, âlimler gibi, insanlara alabildiğine verebilmişler midir? Elbette hayır! Şöyle denilecektir: Efendim, âlimin kazancı, verdikçe artar. Ama zengin in kazancı, verdikçe azalır. Biri maddi, öbürü manevî!

Eğer ilim verdikçe artıyor, mal ise verdikçe azalıyorsa,⁽⁴⁾ bu ilmin şerefi ve kıymetidir. Bırakalım bunu da, in safla düşünüp şunu görelim: Şu ilim adamı, bunca sıkıntı, mahrumiyet, hatta eziyetlere katlanarak ilim öğreniyor ve öğrendiklerinden bol bol harcayarak bizim hayatımızı müspet manada etkiliyorsa, güzelleştiriyor ve olgunlaştırıyor, bize düşen, kendi kazandıklarımızdan, aynen onlar gibi bol bol başkalarına vermek değil midir? Onların öğrettiği gibi, öğrettiği yerlere, öğrettiği biçimde vermek, bize düşen bir görev değil midir? İleride zenginlere düşen görevler bahsinde geniş olarak açıklanacağı gibi, onların ilmini muhtaçlarına ulaştırmak için ihtiyaç duyulan maddi imkân ve destekleri seve seve ilim uğrunda sarf etmek değil midir?

Eğer bunu yapabiliyorsak, belki sevapta ve gıpta edilmede onlara yaklaşabiliriz. Çünkü Peygamberimiz: “Şu iki kişi dışında hiç kimseye gıpta etmek caiz değildir: Biri, Allah’ın kendine verdiği bilgi ve hikmetle hükmeden ve bunu başkasına da öğreten hikmet sahibi kimse. Diğer i de Allah’ın kendisine verdiği malı Hak yolda sarf eden zengin kimse”⁽⁵⁾ buyurmuşlardır.”¹

Zenginlerin İlim Ve Kitap İnfak ı

⁽³⁾ Medaricu’s Salikin, 2/305 vd.

⁽⁴⁾ Aslında zekat ve sair sadakaların da mal ı azaltmayacağı, geliştirip koruyacağına dair nasslar vardır. Mesela bkz; Müslim, Birr 69; Tirmizî, Birr 82; Dârimî, Zekat 34, Münavî, Künuzu’l Hakaik s.63.

⁽⁵⁾ Buhârî, İlim 15, Zekat 5, Ahkam 3, İ’tisam 13; Müslim, Salat’ul Müsafirin 268 (816) İ. Canan 6/323-24(1662-1663)

¹ Cemal Nar, Alimin Önderliği, s. 125-127.

Toplum içinde yaşayan zengin ve varlıklı insanlara da büyük görevler düşüyor. Onlar da en az, aldığınız kadar vermelidirler. Kendilerine ruh verenlere, can verenlere onlar da gelecek nesilleri iyi yetiştirmek amacıyla yardımcı olmalıdırlar.

Bu yüzden onlara düşen bir görev de yeni okullar, yurtlar, yuvalar açmak, kredi, burs vermek için yeni fakir çocukları bulmak, gurbette kalmış öğrencilere evler tutmak, onlara okuyacakları dergiler, kitaplar almak, kütüphaneler kurmaktır. Böylece, yetişen yeni nesillerle onlar da geleceklerinden emin olacak, rahat, huzur, güven içinde yaşayacaklardır. Bu sözler elbette İslam'ı dert edinenler, İslam için sancı çekenler içindir. Böyle olmayanlara bir sözümüz yoktur zaten.

Âlimler, dünya sevgisinden, zevkinden, debdebesinden oldum olası uzaktırlar. Tahsil devresinde zaten uzaktır. İlmi elde ettikten sonra da eğitim öğretim, irşat ve tebliğ çalışmaları, kitap yazmalar, onları dünyalık kazanmaktan haliyle alıkoyar. Dolayısıyla dünya ile âlim; şark ve garp gibi, birbirine uzak iki kelimedir genellikle. Birine gidildikçe, öbüründen uzaklaşılacak iki belde.

Âlim dünyaya ibretle bakar, yaratıcısını tefekkür eder, hayranlığını “Suphanallah!” diyerek açığa vurur. Kâinat ve dünyanın her şeyiyle Allah'ı tesbih ettiğine inanır, belki hisseder, belki de bizzat duyar. Bu yönleriyle dünya, dünya değildir. Yani, Allah'tan alıkoyan değildir. Bilakis Allah'ın varlığını, birliğini, gücünü, kudretini gösteren koca bir alamettir, güzel bir işarettir.

Ama sevgisiyle dünya, şehvetleriyle dünya, eşyasıyla dünya, oyun ve eğlencesiyle dünya... malıyla, makamıyla, şanıyla, şöhretiyle dünya... bütün bunlarla beraber serîuzzeval, yani tez geçen, çabuk biten dünya. İşte Allah'tan alıkoyan dünya, bu dünyadır ve Allah ona lanet etmiştir. Allah'ın lanet ettiğine, âlimler niye lanet etmesin ki; lanet olsun o dünyaya?

Dünya, bir tarafıyla, Allah'a düşmandır. İş gücü Allah'a giden yolları kullara kapamak. Bu mel'una Allah, yarattığı günden beri bir kere olsun rızasıyla bakmamıştır. Allah'a düşman olan, Allah dostlarına düşman olmaz mı? Bütün süsü püsüyle kendini onlara arz eder de, ya aldatır, ya da ayrılık acısı çektirmeye çalışır. Dünya öyle bir mel'undur ki, Allah düşmanlarına dahi düşmandır. Çeşitli hilelerle onları aldatarak tuzağına düşürmüş, daha dünyada iken dahi saadetten

mahrum etmiştir. Ahirette ise cehennemden başka ne vadetmiş ki onlara?

Allah Teâlâ, müminlere dünyanın tehlikelerini bildirmiş, kusurlarını ayıplarını göstermiştir. O yüzden hakikaten âlim olanlar bunu anladı. Yani dünyayı tarttı, iyiliği kötülüğü karşılaştırdı ve onun için uğraşmaya değmeyeceğini kavradı da, vazgeçti ondan. Yüzündeki güzel kadın maskesini sıyrıp aldı da kurtuldu o cadıdan. Allah'ın verdikleriyle yetindi de emin oldu zilletten, alçaklıktan. Ayrıldılar orta yoldan. Ne Budistler gibi terk ettiler, ne Materyalistler gibi içine gömüldüler. Gerekeni aldılar ve ayrıldılar Allah'a kulluktan. Denge içinde yaşadılar. Onların önderi Hz. Resulullah ve Ashab-ı Kiramdır. Vasat bir ümmet olduklarını unutmadılar.

Hiç şüphesiz servet sahibi, makam ve şöhret sahibi zenginlere bu dünya çok yakındır ve çok tehlikelidir. Onlar da âlimlerle oturarak, kitaplarını okuyarak bu dünya şerrini anlamalı, kurtulmak için de sevdiklerinde Allah yolunda infak edip harcamalıdır. Özellikle âlimlerle istişare ederek her sınıf ve tabakadan, her yaş ve baştan insanlara kitaplar, dergiler, CD'ler hediye etmeli, kütüphaneler kurmalı ve yaşatmalıdırlar. Eğitim, öğretim, irşat ve tebliğ için ilim, sanat, kültür, medya, okul, üniversite gibi her alanı doldurmalıdırlar.

Yoksa dünya onları harcar, hem de hiç gözünün yaşına bakmadan. Ölüm geldiğinde aklı başına gelir ve "Rabbim, suçumu anladım, ne olur az daha ömür ver, kaçırdıklarımı kazanayım" der ama yukarıda ayette gördük, bu yalvarışlar nafiyledir, asla ertelenmez.

İman Elden Gidiyor

Öyleyse hem âlimler, hem de zenginler el ele vererek yeni neslin imanını kurtaracak çalışmalara girmelidirler.

Bugün İslam dünyası İslam'dan koparılmış bir vaziyettedir. Bu nasıl oldu ve şimdi durum nedir? Biz bunların açıklaması ve kurtuluş yolları için birçok kitaplar yazdık.¹

İşte onlardan birisinin önsözünden birkaç satır:

¹ İlim ve Özgürlük, alimin Önderliği, İmanın Kıymeti ve Korunması, İnançta Arınma, İnançta Kirlenme, İslam Sancısı, İslamlaşma Bilinci, Bu Sistemden İslama... kitapları bu durumları konu eder.

“Geçen asrın başlarında maalesef başta Osmanlı olmak üzere İslam Ülkeleri siyaseten mağlup olmuştur. Bunun sonuncu olarak İslam devleti gitmiş, hilafet gitmiş, şariat gitmiş, ümmet param parça olmuştur.

“Mağluplar galipleri taklit eder” kuralını bilirdik amma, “galipler mağlupları taklit eder” kanununu (!) bilmezdik. Osmanlı’nın yerine yerleşen yeni devlet, ülkesini işgal eden düşmanlarını yurttan kovdu ama savaş bittikten sonra onları taklit etmeye başladı! Tarihte görülmemiş bir şeydi bu. Nitekim ardından da tarihte hiç görülmemiş nice acayip garaip işler oldu.

Bir millet kendini, yani kendi dinini, medeniyetini, kültürünü, hukukunu, örfünü, âdetini, ahlakını, an’anevinin, hatta kılığını, kıyafetini, yazısını, ölçülerini, kısacası topyekûn benliğini ve tarihini inkâr ederek, düşmanlarınınkini alıyordu. Peki, ama kim galip, kim mağluptu? Bunun bir örneği var mıydı dünyada? Olması da mümkün müydü?

Bu hallere düşen bir milletin “acemi çaylak” durumuna düşmemesi mümkün müydü? Bunun sonucu ise maalesef cehalet gelmiş, irdidat gelmiş, ayrılık gelmiş, fakirlik, geri kalmışlık gelmiş, zillet gelmiştir. Ümmet darma dağınık ve per perişan. Tarihin hiç devrinde görülmeyen toplu irtidadlar yaşanmıştır bu çağda maalesef. Nedevis’in değdi gibi ‘bir irtidad ki karşısında Ebu Bekir yok’

Özellikle yetişen yeni nesiller, koyu bir cehalet içinde kalmıştır. İsimleri Müslüman ismi, gönüllerinde İslam da var. Ama bilmeden imanlarının sıhhatine aykırı inanç, söz ve işler sebebiyle dinden çıkarak kâfir olmuşlardır, ama ne yazık ki farkında bile değiller. İslam dışı dinlerin, sistemlerin bayraklarını kaldırıyor, ilke ve ideolojilerine sahip çıkıyor, bunun için çalışıyor, hatta ölüyor, öldürüyorlar da, dinden dönmenin, kâfir olmanın, yani irtidad’ın farkında bile değiller. Bu cehalet yüzünden bu mürtetlere kimse ‘mürtet’ muamelesi de yapmıyor.

Bu acı olanlardan sonra gerçek Müslümanlar kendi ülkelerinde azınlıkta kalmışlar. Susturulmuşlar, sindirilmişler, korkutulmuşlar, ezilmişler. Gerçek adlarıyla kimse çağırıyor onları. Onların adı artık gerici, yobaz, mürteci, dinci, aşırı dinci, kökten dinci, fundamentalist, fitneci, fanatik, radikal, marjinal, takunyali, çember sakallı, sıkma başlı, öcü, üfürükçü, tarikatçı, vs. vs. olmuş...

Ortamı böylesine çamurlaştıran iç ve dış emperyalist güçler ve yerli piyonlar, oyunu kurmuşlar ve dizginleri ellerinde tutuyorlar. Tabi ki amaçları sömürüyü devam ettirmek. Alın terini, emeğin bereketini ve ümmetin servetlerini sömürmek ve semirmek.

Sömürme ve semirmelerine engel olacağını düşündükleri İslam'ın, o aziz dinin insanlarla buluşmasına sürekli engel çıkarmaktadırlar. Görünmez bir işgalin, kültür emperyalizminin farkında olanlar ise, öz yurtlarında garip, öz vatanlarında paryadır. Aldıkları eğitimle tek tipleştirilen yobaz kafalardaki ve beyinlerdeki hegemonya, insanları kendi kafalarından ve beyinlerinden, yani fonksiyonunu kullanarak ondan yararlanmaktan yoksun bırakmıştır. İnsanlar artık kendi gözleriyle görmüyor, kendi kulakları ile işitmiyor, kendi beyinleriyle düşünmüyorlar...

Bu yangını söndürmek için hayatlarını ortaya koyan âlimler, mürşitler, rehberler ortaya çıktı hamdolsun. Kimse onları ilmen yenemedi. Sadece siyaseten yenilmişlerdi. Ezildiler, ama mağlup edilemediler. Ümmetimizin tabii önderleri olan âlimlerimiz ve mürşitlerimiz, örneğini Kur'an'da gördüğümüz bir cihada girdiler kahramanca. Gözlerinde ne dünya vardı onların, ne de ukba. Hep başkaları için yaşadılar. Ama bir şeyin farkındaydılar. İnsanlığa yapılacak en büyük hizmet, onlara imanı anlatmaktı. İnsanla İslam'ı buluşturmaktı. Her şey buna feda edilmeli, tevhit mücadelesi sürdürülmeli idi. Hamdolsun kısmen başardılar da bunu.

Çağın Ebu Bekir'leri, Ömerleri, Musab'ları, Halid'leri yeniden yetiştiriyor ve "Yeniden İslam'a" diyorlardı. Dünyanın dört bir yanında İslam'ın bayrakları yeniden göklerdeydi. Cehalet ilimle, korkaklık imanla aşılıyordu. Örnek alınan Asr-ı saadetin zaten iki temeli vardı. Birincisi; İslam'dı, Kur'an'dı. İkincisi de, ona tam inanan ve onu tam yaşayan ashab-ı kiramdı.

Çağımıza gelince, Kur'an kaybolmamıştı. Kıyamete kadar kaybolmayacak da. İşte ona tam inanan ve onu yaşamaya çalışan insanları da yetiştiriyordu. Diriliş başlamıştı. Buna her Müslüman katkıda bulunmalıydı. Âlimler insan yetiştirerek, yazarak, konuşarak; zenginler taşını, tuğlasını alarak; işçiler onları taşıyarak; ustalar yerlerine koyarak... İslam binası yeniden kurulmalıydı. Tıpkı aşkla, şevkle, imanla ve heyecanla Medine'de Mescid-i Nebi kurulur gibi."¹

¹"İnançta Arınma"nın "Önsöz"ünden.

Ey Mü'min Merhamet Et!

İmanın iki dünyada da saadet, inkârın iki dünyada da azap olduğunu biliyoruz. Ve imanın bir ihsan-ı ilahi olduğunu da görüyoruz. Hamt olsun, şükür olsun.

Hız. Lut (A.S) un karısı, Hız. Nuh (A.S) un oğlu, Hız. İbrahim'in babası kâfir oluyor da, Fir'avın'un karısı Asiye Hatun Müslüman ölüyor, ne ile izah ederiz ihsan-ı ilahiden başka?

Peygamberimizin, sahih-i müslimde geçen: “Rabbimden anneme istiğfar edeyim diye izin istedim, ama izin vermedi.” sözü, ciğerimi o kadar yaktı ki...

Hele Ebva'da annesinin mezarı başında içten ve derinden ağlamasını, hıçkırıklarla gözyaşı dökmesini hatırlayınca, gözyaşlarımı tutamadım...

Bu yangın yüreğimde alev alev iken, bir kere daha imanımından dolayı Rabbime hamdimi, şükrümü yeniledim.

Ne dersiniz, bu nimetin kadrini yeterince takdir edebiliyor muyuz? Eğer “evet” diyorsak, yerimizde duramamamız gerekir. Davranmamız gerekir dünya çapında. Kimse “anam babam kâfir öldü” diye ağlamasın yüreği zonklaya zonklaya...

Sevgili peygamberimiz yerinde duramıyordu. Mekke dönemi daha çok ferdî tebliğlerle geçti. Medine'de her sene en azından iki sefere çıkardı. Savaşır veya sulh yapardı. Maksat İslam her yere ulaşsındı. Onun bu perişanlığı karşısında kızı Hız. Fatma annemizin nasıl ağladığını hatırlıyoruz değil mi?

- Niçin ağlıyorsun sevgili kızım? Sorusuna:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Ey sevgili babacığım! Seni rengin solmuş ve elbiselerin çürümüş olarak görüyorum. Bundan dolayı ağlıyorum... Yani O, “Sen hep böylesin, dünyada bir rahat yüzü görmedin” demek istiyordu. Resul-ü Ekrem ise ona:

- Ey Fatıma! Ciğerparem ağlama, Cenabı Hak senin babanı öyle bir işle vazifelendirmiştir ki yeryüzünde çamurdan yapılmış hiçbir ev, kıldan yapılmış hiçbir çadır ve hiçbir otağ kalmayacaktır ki Allah o işle oraya ya izzeti veya zilleti sokacaktır. Öyle ki gecenin vardığı gibi o noktaya varacaktır.”

Evet, bu din dünyanın her bir yanına ulaştırılacaktır.

Sorumluluk bu! Peki, ama Resulullah (sav) Efendimizin ölümüyle dava bitti mi? Madem ki Sevgili Peygamberimiz vefat etmiştir, öyleyse kim yapacak bu işi şimdi?

Cevap bellidir aslında: Onun Ümmeti. Yani biz.

Peki, bu davaya göre biz neredeyiz?

İmanımızın şükrünü bilfiil ifa edebiliyor muyuz? İmanımızın gereğini bir güzel yapabiliyor muyuz?

Etrafımızda, bırakın uzak diyarların insanlarını, kendi evlatlarımız küfür ve irtidat (dinden dönme) alevleri içinde yanarken, bir itfaiyeci sancısıyla ateşlere koştuğumuzu söyleyebilir miyiz? “Ben bana düşeni yaptım” huzuru ile oturabiliyor muyuz?

Biz uzağımızdan bile sorumluyuz yakınımız kadar. Aslında Resulullah (sav) Efendimiz gibi biz de oturamamalıyız yerimizde, en az yılda iki sefer düzenlemeliyiz etraf beldelere, memleketlere...

Ya bizzat gitmeliyiz, ya da bu iş için yetiştirilmiş bir gideni maddî imkânlarla donatarak “manen” gitmeliyiz. Malum, “sebeup olan, yapan gibidir.” Malum, “Bir gaziye donatan, onun cihat sevabını aynen alır.”

Öyleyse çağın silahı olan ilim, sanat, kültür kurumlarını kurarak, kitapla, kalemle, bilgisayarla donatarak mücahitlerimizi, cihat meydanları olan okullara, salonlara, amfilere, radyo ve televizyonlara, kütüphanelere, etkin kurumlara... göndermeli ve sürekli arkalarında durarak destek vermeliyiz.

Bu bir iman borcudur ey Müslüman. Bunu yap ki ne sen, ne bir başkası, kimse ağlamasın sonunda.

Bir Kâfire Ağlamak

Dünya sevgisi, ülfet belası, günahların gulyabanileri, şehvetlerin karabasanı kalbimize çöküyor da onu öldürüyor. Ya da zayıf düşürüyor. Duyarlığını alıyor elinden. Ağlamaz ve ürpermez ediyor. Vurdumduymaz ediyor... Oysa bir mümin kalp için bu yangını görüp de oturmak mümkün mü?

Hız. Ömer bir rahibin yanından geçerken (herhalde bu hadise Şam’a sefer yaptığı zaman olmuştur) durdu ve rahibi çağırdı. Ona:

- Bu müminlerin emiridir! Denilince rahip kilisesinden çıktı.

Hız. Ömer hastalanmış, beti benzi kaçmış, yorgun, dünyayı terk etmiş bir kişi ile karşılaştı. Onu gördüğünde Hız. Ömer ağladı. Hız. Ömer'e onun Hristiyan olduğunu, onun için niçin ağladığını hatırlatan bir kişiye:

- Bunu biliyorum. Fakat ona acıdım ve Cenabı Hakk'ın (Gaşiye suresinin 3-4.) ayetlerini hatırladım. Onun yorgunluğuna, bitkinliğine rağmen, ateşe girecek oluşuna acıdım" dedi.

Başka bir rivayette de dilenen yaşlı ve zayıf bir Hristiyan karşısında "dünyada böyle perişan, ahirette öyle perişan" diyerek ağlamıştı. Mümin yüreği işte.

Gâşiye Süresi Kur'an-ı Kerimde 88. sure olarak yer alır. Mekke'de nazil olmuş olup 26 ayettir. Bu sûre adını ilk ayetinde geçen kelimeden almıştır. Gâşiye: "Kaplayan, saran" demek olup korkusuyla bütün insanları sarıp kapladığı için, kıyametin sıfatlarından biri olmuştur. Kıyamet günü kâfirlerin karşılaşacakları meşakkatlerle müminlerin tadacakları mutluluktan sonra Allah'ın kâinatta tezahür eden üstün kudret ve hikmetinin bazı delilleri üzerinde tefekküre davet eder. Lütfen bu azıdan sonra okur musunuz o bereketli sureyi?

Evet, Hız. Ömer'in hassas kalbi dayanamıyor ve hem bu dünyada perişan, hem de ahirette bütün emekleri boşa gitmiş, bütün beklentileri hüsrana dönüşmüş bu insan cinsine acıyor ve ağlıyor. Bir kalpte iman varsa merhamet de vardır demektir. Merhamet ise bütün canlıların saadet ve selametini ister. Oysa saadet ve selamet, barış ve mutluluk dini İslam'dadır. Bu olmayınca dünyada ve ahirette azap kaçınılmazdır. Hele de bu azap aslında kötü olmayan, kötülük de istemeyen, ama yanlış yola girdiği için mutluluğu bulamayan bir insan karşısında olursa... Böyle bir hikâyeyi hem basından okumuş, hem de insanlardan dinlemiştim. Belki sizler de biliyorsunuz ama yeri geldiği için anlatacağım.

Bir

gurup Müslüman Almanya'ya giderler irşat ve tebliğ hizmetleri için. Allah Teâlâ yollarını açar ve hizmetleri bereketlenir. Birçok yerli insan İslam'la tanışır. Derken bir gece düzenlerler. Maksat yine oralılara İslam'ı anlatmaktır.

Bu hizmetlerde aktif rol alan bir alman vardır. Bu gurup sayesinde İslam'ı tanımıştır, sevmiştir, iman etmiştir ve canla başla çalışmakta, kendisi gibilerin çoğalması uğrunda gece gündüz çaba ve

gayret sarf etmektedir. Açılış konuşmasını da o yapar. Özetle der ki:

- Ben bu Türkiye’den gelen kardeşlerimi çok ama çok seviyorum. Onlar vesilesi ile hayata yeniden doğdum. Gerçek mutluluğu tanıdım. Hayatıma anlam geldi. İlahî azaptan kurtuldum. Bugün her şeyimi onlara borçluyum ve isterlerse canımı bile seve seve onlara veririm.

Ama bir başka açıdan bakınca, onlara çok kızıyorum. Onlara hakaret etmek geliyor içimden. Hatta yakalarına yapışmak ve yere çalmak geçiyor içimden. Yüzlerine haykırmak istiyorum: “Neredeydiniz? Neden geç kaldınız? Benim melek gibi bir babam vardı. Kimseye kötülük düşünmezdi. Kendi dinince dindardı da. Her hafta kiliseye gider, dua ederdi. Benim için çok sevgili ve çok değerli bu babam, sizler gelmeden üç ay önce vefat etti. Eğer sizler üç ay önce gelseydiniz, babam benden evvel Müslüman olurdu. Ama olamadı. Babam kâfir gitti. O şimdi cehennemde yanacak. O benimle artık sonsuza kadar buluşamayacak...

İşte bunu düşündükçe bunlara gönül koyuyorum, bunlara öfkeleniyorum, bunlara kahr ediyorum ve haykırıyorum; Neredeydiniz? Neden geç kaldınız?”

Evet, bu adama ne cevap verebiliriz?

Hatta yarın ahirette hesap verirken onlar deseler ki, “Ya Rabbi, senin böyle güzel bir dinin olduğunu bilseydik, ona girer ve sana içtenlikle ibadet ederdik. Ama biz bilemedik. Bu Müslümanlar da bize bildirmediler.” Biz ne cevap veririz?

Her şeyi bilen Allah Teâlâ, “Bakın ne diyorlar? Buna ne diyeceksiniz?” derse, biz ne diyeceğiz?

Diyecek bir şeyimiz olmalı deil mi? En azından şöyle diyebilmeliyiz: “Ya Rab! Ben, bana düşeni yaptım. Dinimi tebliğ ettim. Ulaşamadığım yerlere de ulaşanlara yardım ederek katkı sağladım. Ama buna rağmen kusurum varsa, emanına düştüm Allah’ım, beni bağışla...”

Ama bunu bile diyemezsek, işte o zaman vay halimize...

Öyleyse, bir kere daha söyleyelim; arkadaşlar, davranmamız gerekir dünya çapında. Kimse “anam babam kafir öldü” diye ağlamasın yüreği zonklaya zonklaya!

“Anam babam kâfir öldü, mezarları başında onlara rahmet bile okuyamıyorum” diye kimse hıçkırıklara boğulmasın.

Atalar, “Bir çivi bir nal, bir nal bir at, bir at bir ordu, bir ordu

bir memleket kurtarır” demişler. Bizim alıp da hediye edeceğimiz bir kitap, belki bir kimsenin imanını kurtaracaktır. Hayatında bir devrim etkisi yapacak, yılanın kavından sıyrıldığı gibi batıl örf, adet, inanç ve yaşam tarzından çıkarak İslam ile şereflenecektir. Belki bir kitap okuyacak ve hayatı değişecektir.

O yüzden ilim ve kitap infakı, sadakanın efdalidir.

Kitap İmanı Korur

İlim ve kitap sadakanın efdali, yani en faziletlisi elbette olur. Çünkü onunla din, iman ve medeniyet korunur. Kişilik korunur yani. Vatan korunur böylece.

Bakın bu konuda biri tarihten, birisi de günümüzden iki örnek sunalım.

Aslı Diyarbakır'lı olan Ali Emiriî Efendi, daha çocuk denilecek yaşta Diyarbakır'da çok eskiden zengin kütüphaneler bulunduğunu, bunlardan bazılarının bir milyon, kırk bin kitabı bünyelerinde muhafaza ettiğini tarih kitaplarından, özellikle İbnü'l-Esîr'in "El-Kâmil Fi't-Târih" adındaki kitabından öğreniyor. Buna göre "Şark'ın Sultanı" Selâhaddin-i Eyyûbî, Haçlıları Hittin'de yendikten sonra Muzaffer bir kumandan olarak Diyarbakır'a geliyor. Şehir halkı kendisine büyük bir saygı gösteriyor ve ne gibi bir talepte bulunduğunu soruyor.

Selâhaddin-i Eyyûbî "Ben Allah'ın yardımıyla Mısır ve Çevresini Şii Fâtımîlerden aldım. Buralarda Ehl-i Sünnet inancının yayılması, Sünni kültürün yerleşmesi için kitaplar ve âlimler göndermeniz gerekiyor" diyor. Diyarbakır halkı Selâhaddin-i Eyyûbî'nin bu isteğini olumlu karşılıyor. Meselâ İbrahim-i Gülşenî hazretleri Mısır'a gidiyor ve oralarda Halvetiliğin Gülşenî şubesini açıyor, ilim ve irşat faaliyetlerine başlıyor.

Yukarıda adı geçen ünlü İslâm Tarihi'nin kaydettiğine göre, "Hicaz devesi" denilen develerle cilt cilt, sandık sandık kitaplar Mısır'a naklediliyor. O zamanlar kütüphanecilik birimi olarak kullanılan Hicaza devesi, bir defada tam beş yüz kitap taşıyabiliyor. İşte bu yöntemle Diyarbakır'dan Mısır'a yirmi beş bin kitap götürülüyor. Bu

kitaplar ve âlimler sayesinde Mısır'da Sünniliğin alt yapısı hazırlanıyor.¹

Buyurun kitabın marifetini. Biz de bugün bir milyon kitabı öğrencilere okutabilirsek, bu ülkeyi dilsizleştirmek isteyen bütün materyalistlerin, pozitivistlerin, tanrı tanımaz ateistlerin, darvinistlerin, masonların çabaları boşa çıkar ve neslimiz yeniden İslam ile tanışmış olur. Maalesef “zehiri altın tasta sunarlar” misali bugün gençliğimize, “çağdaşlaşma, modernleşme, batılılaşma, aydınlanma, laiklik, sekülerizm, hümanizm, insanın özgürlüğü vs.” isimler altında açıkça İslam düşmanlığı içirilmeye çalışılıyor. Güya İslam bu modern hayata uymaz ve bizi geri götürürmüş. Şeriat orta çağın kanunlarıymış. Din insanları böler ve köle edermiş. Kadın orada ezilirmiş, horlanırmış. İnsan dindar olunca hayatın nimetlerinden yararlanamaz, zevklerinden mahrum kalır ve mutsuz olurmuş vs. vs. deli saçması... hem de bu ülkede.

Evet, bütün yazarlar ve eserleriyle beraber bizim “İmanın Kıymeti Ve Korunması”, “İnançta Arınma”, “İnançta Kirlenme” ve “İslamlaşma Bilinci” isimli kitaplarımız gençliğe okutulabilirse, o iddialar Allah Teâlâ’nın izniyle tuz buz olur ve toz gibi savrulur gider.

Ey varlıklı Müslümanlar, çok mu zor bunlar?

Kulaktan Değil Kitaptan Öğrenmek

Bir gurup arkadaş hizmet için Almanya’ya giderler. Ellerindeki adresi bulur, bekleyen dostlarla kucaklaşırlar. Hoş beşten sonra, hizmet planını yapmak isterler. Bunun için bir arkadaşlarını daha çağırmaları gerekir. Ev sahibi der ki:

- O arkadaş bu saatte iştedir. Eşime söylerim, şimdi evindeki hanımına telefon eder, akşama buraya gelir inşallah.

Dediklerini yaparlar ve de arkadaşları gerçekten akşamleyin gelir. Ama biraz üzgündür. Sorulunca meseleyi açar:

¹ Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s.96 vd.

- Evde hanım iki gözü iki çeşme ağlıyor. Sizin hanıma söyleyin de bir zahmet onu avutsun?

- Neden ağlıyor?

- Bizimki alman Müslüman ya. Biz Türkleri bilmediğinden ağlıyor işte.

- Yahu ne demek bu? Şunu doğru dürüst anlatsana? İyice merak ettik.

- Yahu sizin hanım gündüz bizimkini aramış ya?

- Evet!

- İşte açmış telefonu, “alo, iyi günler, bize beyinizin arkadaşları geldi Türkiye’den. Akşama bize davet ediyorlar” demiş.

- Eee!

- İşte akşam eve geldim, hanım hüngür hüngür ağlıyor.

- İyi ama ne var bunda ağlayacak?

- Yahu bize göre bir şey yok da, ona göre çok şey var.

- Allah Allah! Ne var bunda yahu?

- Diyor ki, “senin arkadaşlarının hanımı bana “münafık” demek istedi! Demek benim Müslüman olduğuma inanmıyorlar. Beni kardeş kabul etmiyorlar. Oysa ben gerçekten Müslüman oldum hamdolsun. Bunu bana niye yapıyorlar? Benim hangi kâfirliğimi görmüşler ki bana ‘münafık’ muamelesi yapıyorlar?

- Allah! Olmaz öyle şey! Bizimkiler ona “münafık” demezler yahu. Nerden çıkarmış bunu?

- Selamdan.

- Ne?

- Selamdan dedim ya!

- Nasıl olur ama?

- Şöyle. Şimdi bizimki Alman ya. Malum önce Hristiyan idi. Müslüman olunca İslamî kitapları okuyor ve dinini kitaplardan öğreniyor. Anlamadığını bana soruyor. İşte orada selamı da öğrenmiş. Diyor ki: “Müslümanlara Allah Teâlâ’nın kitabı selam şeklini öğretiyor. Mesela En’am, 54 de: “Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman onlara de ki: "Selam sizlere! Rabbiniz merhameti kendi zatına temel bir ilke edinmiştir. Sizden kim bilmeyerek bir günah işler de sonra ardından tevbe eder ve halini düzeltirse, O’nun da Gafur ve Rahim olduğunu bilmelidir."

Bu selam öteden beri Müslümanların selamıdır. Rabbimiz İbrahim’den (as) haber verirken şöyle diyor: “Bir zaman da elçilerimiz

İbrahim'e varıp onu müjdelemek üzere "Selam sana!" dediler. O da: "Size de Selam!" deyip çok kalmadan, elinde nefis, güzelce kızartılmış körpe bir dana getirip ikram etti."(Hud, 69)

Resulullah (sav) Efendimiz de "Yahudi ve Hristiyanlara öncelikle siz selâm vermeyin." Diyor.¹

Yine o (as): "Kitap ehli olanlar size selâm verdiklerinde, onlara: Ve aleyküm, deyiniz."² Diyor.

Benim okuduğuma göre ayet ve hadislerin genel muhtevası ve İslam tarihindeki tatbikata göre Müslümanlar ehli kitap denilen Hristiyan ve Yahudilere selam vermemişler, "iyi günler, hayırlı geceler" diyerek geçiştirmişler, onlar selam verirlerse sadece "ve aleyküm" diye alınmasını uygun görmüşler.

Senin arkadaşının hanımı açtı telefonu ve "hayırlı günler" dedi. Bu ne demek? Bu beni Müslüman kabul etmediği için selam vermeyip nezaketen bir şeyle geçiştirmek değil mi? Niye böyle yapıyorlar? Niye benim imanına inanmıyorlar? Niye beni münafık sayıyorlar?

- !

Ben bunları yazarken duygulandım ve o Alman kardeşim gibi ağladım. Sanırım o meclis de ağlamıştır.

Evet, ağlayalım acınası halimize!

Alman kardeşimiz haklıdır ağlamasında, feryadında, isyanında. Nerden bilsin fukara Müslümanların kitapsız, kulaktan duyma Müslüman olduğunu ve kendi dini edeplerini, örf ve adetlerini bırakarak, batılıların örf ve adetlerini, yaşam biçimlerini taklit ettiklerini?

Evet, selam çok önemli bir semboldür bizim için. Hakkında onca ayet ve hadis var. Ama Müslümanlar terk ettiler onu. Hatta kamusal alanda yasakladılar. Selam şimdi bir gericilik alameti oldu. Damga yememek ve işinden olmamak için insanlar korkarak terk ettiler veya ürkererek kısıf bir sesle utana sıkıla söyler oldular.

Şimdi geçerli olan girerken "çavvv", çıkarken "by by" oldu. Yazıklar olsun! Ne kadar utanç verici bir şeydir bu!

¹ Müslim, Selâm 13. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 138; Tirmizî, İsti'zân 12; İbni Mâce, Edeb 13.

² Buhârî, İsti'zân 22, Mürteddîn 4; Müslim, Selâm 6-9.

Yeryüzünde ve gökyüzünde saygı görmek istiyorsak, önce biz kendimize saygılı olmalı ve özümüze dönmeliyiz. Özümüze, yani imanımıza, Müslümanlığımıza...

Bu da önce okuyarak olur herhalde. Okuyarak, tanıyarak, yaşayarak ve yaşatarak!

KİTAP ÇALMA

Kitap Hırsızlığı Haramdır

Kitap edinme yollarından en çirkini maalesef kitabı çalarak alıp toplamaktır. Bu ya doğrudan çalarak, hırsızlayarak olur, ya da daha çok ödünc aldığı emanet kitapları geri vermeyerek olur.

Biz yukarıda iki konuyu da işledik. Ödünc kitap vermeyenlerin feryatlarını dinledik. Burada onları tekrar etmeyelim. Ama yeri gelmişken halk arasında yaygın olan “kitap çalma günah değilmiş” sözünün sakatlığını, yanlışlığını bir kere daha vurgulayalım. Hatta bu söz bir nevi “hırsızlığın günah olmadığını söylemek” gibi bir şeydir ki, ayetle açıkça sabit bir hükmü inkâr olduğundan insanı küfre dahi düşürebilir. Malum, kesin delil ile helal olanı haram saymak insanı dinden çıkardığı gibi, haramı helal saymak dahi insanı dinden çıkarır, mürtet eder.

Yukarıda bu konuda el-Mavsılî’nin “El-İhtiyar”ından bir alıntı yapmıştık, isterseniz o kadarcığını buraya da kaydedelim:

“İlmî kitapları çalmak sebebiyle de el kesme cezası verilmez. Çünkü hırsız onları okumak için aldığını söyleyebilir. Asıl maksat o kitapların içindekilerini okumaktır ki, onlar da mal değildirler.

Ama hesap defterini çalanın eli kesilir. Çünkü çalmanın maksadı; o defterin içindekiler değildir. Aksine o defterin kâğıdıdır. Cildi ve yazılmadan evvel kâğıtları çalanın eli kesilir. Edebî kitapları çalanın elini kesmek gerekip gerekmediği hususunda iki rivayet vardır.”¹

¹ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el- Mavsılî, El-İhtiyar Li-Ta'lîlî'l-Muhtar, Ümit Yayınları: 4/19. (http://www.darulkitap.com/oku/fikih/v2/elihtiyar/47-Hirsizlik.htm#_ftnref36)

Görüldüğü gibi kitap çalmak elbette günahdır. Fakat adam ilme aşıkça, “beşikten mezara kadar” onun peşindeyse, “hikmet de mü’minin yitiği ise ve nerede bulursa almaya hakkı varsa”, hatta kara kaplı kitabı görünce kaşlı, kara gözlü, ay yüzlü “Leyla” görmüş “Mecnun” gibi olmuş da aklı başından gitmişse, işte bu ve daha başka sebeplerden ötürü, “şüphe cezayı düşürür” ilkesince bir kısım Hanefi fukahası “Kitap çalmak haramdır, amma ceza olarak el kesilmez.”¹ diye hüküm vermişlerdir. Ama bu sadece bir kısım hanefilerin görüşüdür.

Çalıntı Kitabı Almak

Esas acı olan vakıf sayılan kütüphanelerden kitap çalmaktır. Talat Öncü kitap kaynaklarından birisinin de böyle çalıntı mallar olduğunu söylüyor: “Çalıntı kitaplar: Müze ve kütüphanelerden çalınan kitaplar en ucuza alınabilecek en iyi kitaplardır. Diyeceksiniz ki “çalıntı mal alınır mı”? Alınır. Yurt dışına çıkmasını ya da yok olmasını önlemek için alınır. Benim elimde (çok değerli değiller onu söyleyebilirim) Milli Kütüphaneden, Meclis Kütüphanesinden hatta MİT kütüphanesinden çıkma kitap vardır. Ben bunları almakla kaybolmalarını önledim. Bu anlamda çok yararlı bir iş yaptığımı eminim.”²

Evet, bu da bir görüş. Aslında dinimize göre çalıntı malı almak, hırsıza yardım sayılır ve haramdır. Ama Talat Öncü de küreselleşen dünyanın acı bir gerçeğini söylüyor: “Yurt dışına çıkmasını, ya da yok olmasını önlemek için alınır. Ben bunları almakla kaybolmalarını önledim.” Hatta ilginç değil mi: “Bu anlamda çok yararlı bir iş

¹ İslam ceza hukukunda had ve kısas cezaları fertlere uygulanan en ağır cezalardır. Ceza infaz edildikten sonra bir hata yapıldığı tesbit edildiği taktirde geri dönülmesi mümkün olmaz. Dolayısıyla böyle davalarda kadıya cezayı düşürecek bir şüphe arama görevi verilmiştir. Ayrıca suçun tereddüde yer vermeden ispatlanabilmesi için çeşitli tedbirler de alınmıştır. Hz.Muhammed bu konuda şöyle demiştir: "İmkan buldukça şüphelerle had cezalarını düşürünüz. Yanılarak affetmek, yanılıp ceza vermekten iyidir." İslam ceza hukukunda şüphenin tesbiti konusunda objektif davranılmış ve hangi şeylerin şüphe sayılacağı tek tek belirtilmiştir.

² <http://www.oncu.com/nedenvermiyorum.htm>

yaptığıma eminim.” Diyor. “İki zarar bir araya gelirse, ehveni tercih edilir” diyen âlimlerimiz, sanırım buna da bir çözüm getirirler.

Ancak, yerinde göreceğiz ama fırsat düşmüşken belirtelim, genel kütüphaneler maalesef zan altındadır kitaplarını koruma hakkında. Bakınız “Kitaplarını bir devlet kurumu veya üniversitelere vermeyeceğini” ifade eden bu işin uzmanı Talat Öncü bir başka yerde ne diyor:

"Çünkü bu işle ilgileniyorum ve karşılaştığım birçok olay var. Devlet elindeki kitaplara sahip çıkamıyor. Konya'da bir devlet kütüphanesinde ciltlerin kapakları duruyor içleri boş. Ankara'da bir kütüphane restore edilirken kitaplar, hurdacılara düşüyor. Bir başka kütüphane yenilenirken kitaplar, makbuz karşılığı kâğıtçılara kilo ile satılıyor. Bir sürü devlet kütüphanesinden çıkan eser, koleksiyoncuların elinde geziyor. Hurdacıdan aldığın kitapların bazıları devlet kütüphanelerinin mührünü taşıyor. Bunlar bir kaç örnek. Tüm bunları bilirken kitaplarımızı nasıl devlete bağışlarız?"¹

Kitapseverlerin Korkusu

Kitapseverler yer yer birbirlerine takılırlar “kitabımı çalma ha!” diye. Bazen de “çıkarken üst baş aranacaktır” diye ilan ederler. Bu konuda korku ve endişelerinin onları çok kuşkucu ve vesveseli yaptığı da doğrusu gözlemlenen hususlardandır. Bunu acı acı itiraf edenler de vardır. Mesela Şefik Can, ömrünün sonunda herkesten kitabını çalacakmış gibi şüphelendiğini, hatta öz kızlarından bile endişelendiğini, aynı hastalığın zamanında babasında da görüldüğünü acı acı itiraf eder:

“Şimdi bakın babam rahmetli de ölürken aman kitaplarımızı çalmasınlar diyor falan... O hastalık bende de var kitapları alıyorlar diye, kızlarımdan bile şüpheleniyorum, yahu kitaplarım gidiyor diye. Şundan şüpheleniyorum, bundan şüpheleniyorum. Onun için emin bir yer.”²

İşte bir şüphe örneği daha: Mithat cemal Kuntay anlatıyor: “Bir gün İbnülemin Mahmut Kemal'in kitap odasında yalnız

¹ <http://yhs.cumhuriyet.com.tr/?im=yhs&hn=11650>

² Tasavvuf Dergisi, sayı 14. s. 828.

başına oturuyordum. İbnülemin içeriye, hareme gitmişti. Bu kütüphane ev sahibi olmadığı zaman onun vazifesini görecektedir; kıymetlidir; cilbentlerindeki el yazılarının en yenisi Şeyh Galib'indir. Bir hafta evvelki hayatınız kadar bile solmayan canlı bir mürekkeple diri bir yazı...

Ben kütüphaneye uzaktan hasbihal ederken bir misafir geldi, odaya girince şaşıtı:

- Nasıl? Mahmut Kemal Bey sizi kütüphanesinde yalnız mı bıraktı? Size çok emniyeti var o halde!

Maznun mevkiinde olmadığıma hayret ediliyordu. Canım sıkıldı. Böyle tatsız bir iki vakadan sonra, kendine ait hususi bir ahlâk mefhumu olan bu kitap merakını yakamdan attım. Fakat yine kitaptan ayrılamıyordum.

Bu sefer kitap meraklılarını merak ettim. Bu merak ucuzdu; kıskanmak, iftira etmek, herkesi hırsız sanmak gibi hususiyetleri de yoktu.”¹

Kibar İnsanlar

Eskiler enteresan kitap çalma yöntemlerini de anlatırlarmış. Bakar mısınız şu örneğe? “Babıâli’de kitap sirkatiyle tanınan bir zat, kitabı yine kitapla aşırıyor. Meselâ bu adam sizi ziyarete geliyor. Elindeki birkaç kitabı o anda masanızda bulunan kitabın veya kitapların üzerine koyuyor. Sizi lâfa tutuyor, tam gideceği zaman kendi kitaplarını alırken alttan alta sizinkileri de aşırıyor. Ne yazık ki "kitap çalmak caizdir (!)" diye verilen fetva da bu adamları daha cüretkâr bir hale getiriyor.

Kitabı seven, fakat satın alma konusunda hayli zorlanan kimseleri hal ve tavırlarından derhal tanıyan eski gönül ehli bazı sahaflar böyle zatlar geldiği zaman bir bahane bularak dükkânlarından dışarı çıkarlarmış, böylece onlara işlerinde kolaylık sağlarmış.

¹ Her Ay, YO 1, s. 3, İst. 1937, s. 117-122. Nakleden, Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s.88 vd.

İkinci Mahmut devrinin zarif şahsiyetlerinden olup, yüksek ilmiyle ve cömertliğiyle büyük bir şöhret kazanan Kethüdâza Arif Efendi, fakirlere sadaka verirken miktarı az tutmaz, tadımlık değil doyumluk verirdi. Bir gün kendisini ziyarete gelenlerin biri, kitabını çalmış. Hazret, gördüğü halde ses çıkarmamış. Sadece uşağı Seyit Ağa'yı çağırmış. demiş ki:

- Gizlice arkasından git. Kime satarsa belli etmeden kitabı al. Bedelini de ver. O da öyle yapmış, kitabı geri almış.

İşte dervişlik ve ermişlik buna derler.”¹

Doğan Hızlan’a Kulak Verelim

Şimdi de Doğan Hızlan’a kulak verelim biraz:

“Steven Blumberg adında bir kitapperest (biblioman, kitap delisi) kitap çalmaktan 1991 yılında mahkûm olmuş. Yirmi yıllık koleksiyonculuk (!) kariyerinde (kariyer demek doğru mu?) 23 bin 600 kitap çalmış, değeri 10 milyon doları buluyormuş. 268 kitaplığa fare gibi girip çıkmış, Amerika’da 45 eyaletin hırsızlık dosyalarında onun adı var.

Waterstone Books (10 2003) dergisinde Catherine Porter’ın “How much?” başlıklı kitap koleksiyoncuları hakkındaki yazısını okurken, ünlü bir yazarın sözünü hatırladım:

“Sakin kimseye kitap vermeyin, ben kütüphanemi dostlarımdan aldığım kitaplarla kurdum.”

Batı’nın ilk kitapseveri ünlü Seneca imiş. Kitapperestlere, yani bibliomanlara, bibliomaniaya “hoşgörülebilir manyaklar, manyaklık” diyenler var.”²

Tarihi Kitap Hırsızlığı

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı, s. 216

² <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=175301&yazarid=4>

Ne dersiniz, şu haberleri bir okuyalım mı? Oldu olacak, zihinlerimiz iyice karışsın bari.

“(A.A.) Yusuf Ağa Kütüphanesi'nden 3 yıl önce çalınan eserler arasında yer alan Muhiddin Arabi'nin "Kitab-ul Ba" isimli eseri, İngiltere'deki İbn-i Arabi Derneği'nin katkıları sonucu Türkiye'ye getirilecek.

Çalınan 102'si el yazması, 7'si nadir basma kitap ile uzmanların bugün bile nasıl yapıldığını çözemediği 63 adet altın kakma cilt kapağının ise halen izine rastlanamadı.

Konya'daki tarihi Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde kitap hırsızlığı olayı, 5 Nisan 2000'de bir memurun emeklilik dilekçesi vermesi sonrasında ortaya çıktı.

Zimmetli kitapların devri sırasında kurul tarafından yapılan sayımda, paha biçilemeyen 103 adet el yazması ve 7 adet nadir basma kitap ile 63 adet yazma esere ait cilt kapağının yerinde olmadığı anlaşıldı.

Çalınan eserler arasında İslam tarihinin önemli isimlerinden Muhiddin Arabi'nin yanı sıra Sadrettin Konevi ile diğer yazar ve düşünürlerin astronomi ve İslami bilimleri konu alan kitapları bulunuyordu.

Yapılan incelemede, paha biçilemeyen ve eşi olmayan el yazması kitapların ve ciltlerin çok profesyonel bir şekilde çalındığı belirlendi. Hırsızların, kitapların içindeki risaleleri aldığı ve yerine başka ciltler yerleştirdiği, bazılarının ise altın kakma olması nedeniyle sadece kapaklarını alarak içlerini bıraktığı görüldü.

Farklı cilt kapaklarının içinde başka eserler bulunduğunu görerek şaşkına dönen uzmanların hazırladığı raporlar, olayla ilgili açılan ve 5 kütüphane memurunun yargılandığı davada değerlendirildi. Mahkemenin isteği üzerine, aralarında Selçuk Üniversitesi Tarih Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mikail Bayram'ın da bulunduğu bilirkişiler, çalınan eserlere yaklaşık 11 trilyon lira değer biçti.”

Çalınmadan önce kitaplar üzerinde uzun araştırmalar yapan Prof. Dr. Mikail Bayram, Endülüs Emevileri döneminden kalma yaklaşık bin yıllık Kur'an-ı Kerim ve "Kitab-ul Ba" gibi çok kıymetli eserlerin hırsızlık için sečilmesinin bir tesadüf olamayacağını söyledi.

Kitapların, işini çok iyi bilen organize bir örgüt tarafından çalındığını öne süren Bayram, "Kitaptan anlamayan birisi, bu eserleri ayırıp çalamaz. Büyük olasılıkla tamamı yurtdışındaki özel

koleksiyonculara satılmak için çalınan bu eserler, büyük bir kayıp. Son yüzyılın en büyük tarihi kitap hırsızlığında Türk milletinin hafızası çalınmıştır. Bu nedenle eserlere fiyat biçmek imkânsız" dedi.¹

"Konya'da 3,5 yıl önce Yusuf Ağa Kütüphanesi'nden çalınan, bilim adamı Müeyyed Bin Bermek'e ait paha biçilemeyen "Kitabül Heyet" New Scotland Yard tarafından Türkiye'ye getirildi. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Konya Yusuf Ağa kütüphanesindeki tarihi kitap hırsızlığı emeklilik dilekçesi veren görevli memurun, üzerindeki demirbaş listesini devir teslim sırasında ortaya çıkmıştı."²

II. Abdülhamit tahttan indirildiği günlerde gerçekleşen yıldız sarayı yağması rezaletini bilirsiniz. İşte o sırada Yıldız kütüphanesine bakan zat, son derece güvenilir birisi olan Sabri Kalkandere'dir. Gelen çapulcuları defetmek için kütüphanenin kapısına yatmış ve "Beni öldürmeden giremezsiniz" diyerek restini çekmiştir. Böylece koca kütüphaneyi yağmacıların elinden kurtarmıştır.³

"Biraz Pahalı Olur"

Yukardaki haberi okuyunca iyi bir kitap aşığı ve koleksiyoncusu Yaşar Alpaslan Hocamın anlattıklarını hatırladım. Hocamız İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne kaydolduktan sonra belli bir cemaat arasına katılır ve onların da yönlendirmesiyle bazı konularda derinlemesine çalışmalar, özellikle de eğitim üzerinde dosyalar hazırlar. Bu arada ahlak – hukuk ilişkilerini araştırır. Konuyla ilgili kaynaklar ve tavsiyeler almak üzere Osman Pazarlı Hocaya gider. Ondan aldığı tavsiye kitaplar arasında Ziya Fahri Fındıkoğlu'nun iki ciltlik "Ahlak Tarihi" kitabı da vardır. Kitapçılarda arar ama bulamaz.

O zaman İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden İbrahim Bey diye bir arkadaşına macerayı anlatır ve "Şu kitabı bana bir getirsene" diye yardım ister. O da kütüphanelerinden o kitabı alır ve Yaşar beye emaneten verir.

¹ <http://www.merhabagazetesi.com.tr/arsiv/2003/06/25/g22.htm>

²

http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?action=6&type=6&target=contentShow&id=1331&node_id=154

³ M. Serhan Tayşi, Ali Emiri İzinde, s. 313.

Gerisini Yaşar beyden dinleyelim: “Kitabı okudum. Çok sevdim ve istifade ettim. Arkadaşıma tekrar iade ettim. Bana dedi ki:

-İstiyorsan kütüphane memurumuz sana bu kitabı bulacak.

-Nasıl bulacak?

-Onu bilmem, ama “biraz pahalı olur” diyor.

-Desene adam bize kütüphanenin kitabını satacak. Yok kardeşim, ben böyle pıslığı sevmem.

Aradan yıllar geçti, ben o iki cildi iki sene evvel ancak ele geçirebildim.”

Belki bu olayın üstünden kırk yıldan fazla zaman geçmiştir. Kimseyi töhmet altında tutmak değil amacımız ama ülkenin ve insanımızın nelere müsait olduğunu bilmeyenimiz yok tabi. Bunlar olur mu olur. İşte okuyoruz macerayı maalesef.

Bu sadece bizde değil, her ülkede her zaman görülen adi olaylardandır hiç şüphesiz. Kütüphanelerin şimdiki gibi elektronik sistemlerle korunmadığı günlerden bir bibliokleptomani hikâyesi de her türlü garipliğin en uç noktasında yaşandığı Amerika’dan:

“Stephen Blumberg nam Amerikan vatandaşı işe antika kapı tokmakları ve vitraylarla başlar. Bu sırada antika kitaplara da merak salan bu zat kütüphanelerden çaldıkları ile kendi koleksiyonunu oluşturmaya başlar. İşin ilginç yanı “koleksiyonuna kattığı” kitapların hiçbiri özel mülk değildir. Bir başka deyişle kütüphanelerden götürülmüştür ve bu kitapları satma girişiminde de bulunmamıştır Blumberg.

1980 yılında Minnesota üniversitesinde bir doçentin, David McGue’nin fakülte kimliğini ele geçirir. Böylece tüm üniversitelerin kitaplıklarında “araştırmalarını” rahatlıkla derinleştirir. Nisan 1988’de Kaliforniya Üniversitesi’nin Özel Koleksiyonlar bölümünde “çalışırken” gece görevlisi tarafından yakalanır, devreye polis girer ve çantasındaki çalıntı kitaplar için 1000 dolar gibi bir kefaletle serbest bırakılır. McGue artık kitap çalamıyordur.

Blumberg’in yöntemi oldukça basittir aslında. Koleksiyonuna katmak istediği kitabın kütüphane etiketini yalayarak çıkarıyor ve yerine bir başka kütüphanenin etiketini yerleştirerek elini kolunu sallayarak kütüphaneden çıkıyordu. O dönemdeki arkadaşlarından biri

“zavallı” Bloomberg’in etiket yalamaktan midesinin bozulduğunu söylemektedir.”¹

Atilla Aktuna, bir yazısında sorar: “Peki, hiç bir başkasından aldığınız kitabı ver(e)mediğiniz oldu mu diye sorsam? Kendi adıma kitap çalmayı düşünmüşümdür, gerçekleştiremememin ilk nedeni “ya yakalanırsam” korkusudur. Alıp da iade etmediğim kitaplarsa tabii ki bulunuyor kütüphanemde. Benden aşırılan kitapların yerine sayıyorum bu kitapları ve kendimin addediyorum.

Şu bilgiler de ondan: “Ancak benim yapamadığımı yüzyıllardır birileri gerçekleştiriyor. Asurbanipal’dan Kont Libri’ye, Blumberg’dan adını bilmediğim Tüyük Kitap Fuarı sakinine, Tanrı’nın sözünü yayan rahiplerden koleksiyonculara kadar. Kitap hırsızlığı ya da bilimsel adıyla bibliokleptomani büyük olasılıkla yazının keşfi ve kitapların ortaya çıkması ile birlikte tarih sayfalarında yerini almıştır.

Bilinen ilk bibliokleptoman Asur’un haşmetli kralı Asurbanipal’dır.”²

Şefik Can’ın anlattıkları da bir hayli can sıkıcı. Üstadı Tahiru’l Mevlevî’yi anlatırken bir yerde şunları söyler: “Tâhirü’l-Mevlevî evini de Daruşşafaka’ya vakfetmişti, kitaplarını vakfettiği gibi. Hazretin vefatından sonra hemşiresi Gülistan Hanım’ın karşısına bir avukat çıkmış, kitapları Daruşşafaka’ya vermişler ama birçoklarını sahaflarda satılırken gördüm. Kitaplarının üstünde onun bir Mevlevî sikkesiyle mührü bulunurdu. Onun Farsça bir iki kitabını da sahaflardan ben aldım. İşte kıymet bilmeyen yerlerde bu şekilde gidiyor. Çoluğu çocuğu yoktu, evlenmemişti. Onun için hemşiresi vardı, başka kimsesi yoktu.”³

“Kitaplarım Çalınıyor” Korkusu

Şefik Can merhum, yaşadığı olaylardan etkilenerek, kendi kitaplarından da korkar olmuştur:

¹ Atilla Aktuna, <http://www.moleschino.org/2006/04/verba-volat-libri-quoque-volat.html>

² ay.

³ Tasavvuf Dergisi, sayı 14. s. 831.

“Şimdi bakın babam rahmetli de ölürken aman kitaplarımı çalmasınlar diyor falan... O hastalık bende de var kitapları çalıyorlar diye, kızlarımdan bile şüpheleniyorum, yahu kitaplarım gidiyor diye. Şundan şüpheleniyorum, bundan şüpheleniyorum. Onun için emin bir yer.”¹

Bu sözleri söylemesinin nedeni, Tahiru'l Mevlevî ile kitap verme konusunda yaşadığı bir olaydır. Aynı mülakatta anlatılan bu olayı biz başka bir yazımızda kullandığımız için buraya almadık. Ama o çok tatlı hatıranın okunmasını kitap dostlarına tavsiye ederim doğrusu.

Talat Öncü'yü hatırladınız mı? Aynı korkular onu da yemektedir. Daha önce “neden kitaplarımı kimseye vermiyorum?” diye yaptığı açıklamaları okumuştuk “Ödünç Kitap Verme” bölümünde. Hele şu cümlesi ne kadar haklıydı değil mi?

“Sizden bir şey rica edeceğim. Kütüphanenize bakınız ve çok değer verdiğiniz 10 kitabı bulmaya çalışınız. İddia ediyorum en az üçünü bulamayacaksınız. Çünkü bunları verdiğiniz kişiler (inanıyorum ki pek çoğu yakından tanıdığınız ve sevdiğiniz kişilerdir) geri getirmemişlerdir...

Safranbolu ve Konya Yusuf Ağa kütüphanesindeki olayları bilirsiniz. Safranbolu müzesinden çalınan eserler dolayısıyla müze iyice fakirleşmiştir. Yusuf Ağa kütüphanesinde ise durum daha da vahimdir. Yetkili kişi kitap çalmamış ama kitapların inanılmaz değerli ciltlerini sökülüp satmış ve içlerini atmıştır (bence bu insan derisi yüzmekle eşdeğerdir).

Safranbolu'daki bir yakınım elindeki kitapları müzeye bağışlamak mazeretiyle bana vermedi. Bende kesin bir koruma altında saklanacak olan kitaplar az kalsın hırsızların eline geçecekti. Neyse ki bana vermeyip ahırda (evet yanlış duymadınız ahırdaki, tandır artığı -yani tandırda yakılan kitaplardan arta kalanlar- kitaplara talip oldum, bana vermedi, ahırda çürümeye terk etti. Tek tesellim hırsızların eline geçmemiş olmalarıdır).

¹ Tasavvuf Dergisi, sayı 14. s. 828.

Dedem Zeynelabidin Efendi'nin kitaplarını Yusuf Ağa kütüphanesine bağışlamıştık (4 araba -Antalya yaylısı- dolusu kitap). Son gittiğimde mühim bir kısmının bakımsızlıktan heba olduğunu bir kısmının ise yerinde bulunmadığını gördüm. Bu kitaplar bende olsaydı şimdi yerlerinde olacaktı.

Gördüğünüz gibi kitaplarımı kıskançlıkla korumak konusunda son derece geçerli nedenlerim var. Sanırım siz de bir kitapsever olarak bu nedenlere katılacaksınız. Araştırmacılara kitap verme konusunda söylediklerimle bu nedenleri birleştirdiğinizde bendenize karşı fikrinizi değiştirip biraz daha müsamahakâr olacağınıza inanıyorum. Ancak, hala kuşkularınız kalır ise lütfen zahmet edip bir mesaj gönderin, tartışalım.”

Ne Yapacağız Bu Kitapları?

Bütün bunları duyduktan sonra kitaplarıma daha bir mahzun bakar oldum. Zavallı kitaplarım benden sonra ne hallere düşerler acaba?

Daha önce “ölürken bir vakfa bağışlarım” diyordum. Çünkü “derli toplu bir yerde dursunlar, birbirlerinden ayrı düşmesinler” diyordum. Böyle yapmazsam, ben vefat ettiğim gün veya ertesi gün pazara düşeceklerini biliyordum. Benden evvel yaşayan ve ölüp gidenlerin kitaplarının başına gelenler böyle değil miydi? Kahramanmaraş’ta Hafız Ali Efendinin kitapları ne olmuştu biliyoruz değil mi? Ya diğer hocaların? Nerde o gözden esirgenen sevgililer?

Talat Öncü’den okumuştuk, kitaplarının birinci kaynağı vefatlar idi: “ Ne yazıktır ki, kişi ölünce, hatta (ölmezden evvel) amelden kesilince yakınlarının ilk yaptığı iş kitaplarını satmaktır. Bu kitaplar şanslıysalar işten anlayan sahaflar aracılığı ile toplayıcıların eline düşerler. Şanssız olanlar ise SEKA da hamur olmaya mahkûmdur. (Koskoca CHP arşivi 12 Eylül de SEKA da hamur olmuştur, Uzunçarşılı’nın arşivi Hollanda’ya satılmıştır, vs. vs.)” Talat Öncü “Sonuç: Eğer öldükten sonra kütüphanenizin dağılmasını istemiyorsanız kitaplarınızı bana veriniz. Sizin adınıza benim kütüphanemde dursun.” Derken şaka yapmıyordu maalesef. Çok ciddi idi. İş gerçekten de ciddi bir iştir.

Cevat Baysun'un kitaplarının en seçmeleri yasal yollarla Tel Aviv'e gidince bir daha düşünmek gerekiyor bu işleri. M. Serhan Tayşi'den okuyalım:

“Cavit Baysun Hoca'nın en önemli hususiyeti, itina ile muhafaza ettiği kütüphanesiydi. 30 binin üzerinde olduğu söyleniyordu. Hoca, çok kıymet attığı kitaplardan üç nüsha almış. Birini, kendisinden ödünç isteyenlere vermek için ciltsiz olarak tutarmış. Ezkaza geri gelmezse, gözünden çıkarırmış yani. Diğer birinin sırtını bez yaptırır, kendisini gündelik olarak kullanırmış. Kalanını da sırtını meşin kaplatarak kütüphanesinin raflarında saklamış.

Cavit Bey bir çocuğa ihtimam eder gibi, kitaplarına çok güzel bakarmış. Sonbaharda meşin ciltlilerin hepsine koruyucu kremler sürermiş. Baharda, bütün kütüphanesini havalandırmış. Kütüphanesi de çok zenginmiş. Hoca'nın ihtisas sahasının dışında, kendi özel ilgi alanı olan şiir ve felsefeyle ilgili paha biçilmez kaynaklar, divanlar, ansiklopediler, el yazmaları, tek nüsha eserler... Ben görmedim ama görenler anlatıyor: Kendi evinin bir katı tamamen kütüphane olarak tanzim edilmiş.

Hoca'nın tek varisi hanımıydı. Bu eşsiz koleksiyon, Yapı Kredi'ye satıldı. Kulağıma gelenlere göre, Yapı Kredi, bu kitapların içinden yaptığı seçkin bir derlemeyi Tel-Aviv Üniversitesi'ne satmış.

Aslında hanımı, Cavit Hoca'nın kütüphanesini, cüz'i bir ücretle İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ne bırakmak istiyordu. Bunu duyan Prof. Dr. Fikret Işıltan, öyle olmadığı halde “Bu kitaplar bizde var, istemiyoruz,” diyerek mani olmuş. Işıltan'ın böyle olumsuz işleri vardı maalesef.”¹

Yine Tayşi Beye kulak verelim: “Fikret Işıltan'ın yukarıda anlattığım Cavit Bey'in kütüphanesine karşı işlediği sû-ı taksirin bir benzeri daha vardır: Prof. Dr. Bedîi Nail Şehsuvaroğlu tarafından restore edildiği halde, haksız yere “Orhan Kemal Kütüphanesi” olarak isimlendirilen şimdiki “İstanbul İl Halk Kütüphanesi”, vaktiyle şehir kütüphanesi olarak açıldı. Tıp Fakültesi'nin kıymetli eski eserleri oraya intikal edecekti. Fikret Işıltan yine mani oldu. Sayısı 10 bin civarında olan bütün o kıymetli eserler SEKA'ya gönderilecekken haberim oldu, hepsinin Millet Kütüphanesi'ne aktarılmasını sağladım.”²

¹ M. Serhan Tayşi, Ali Emiri izinde, s. 209.

² M. Serhan Tayşi, Ali Emiri izinde, s. 211.

Ben de ölmezden evvel her yavruma Türkçe kitaplardan seçerek çok kıymetli bir dolap kitap vermeyi düşünüyorum. Gerisine gelince, eğer elimden gelirse veya birileri yardım ederse, müstakil bir kütüphane kurmaktır. Olmazsa, güvendiğim bir teşekküle vakfetmeyi düşünüyorum.

Düşünüyorum ama, yukarıdaki hırsızlık ve ihmalkarlık haberlerini okuyunca kafam karışıyor, içim parçalanıyor...

Evet, kara kara düşünüyorum: “Ne yapacağız bu kitapları?”

KİTAP HASTALARI VE DELİLERİ

“Çöp Evler” Olur da...

Buraya kadar kitap sevgisini işlerken, kitabı bir sevgili kabul ederek onu elde etmek için bütün servetini veren, daha da borçlanan, aç, susuz ve odunsuz kalan, ayakkabısını, elbisesini satan, hatta bir kitabı almak, olmazsa yazmak için ta Yemen’e tayin çıkaran... kitap âşıklarını, kitapseverleri, kitap karasevdalılarını, kitap kurtlarını gördük. Ama bunlara “deli” veya “hasta” demedik.

Fakat itiraf edelim ki kitabın böyle “deli” veya “hastaları” da vardır. “Kitap Kurdu” deyimini, bunların yanında çok hafif kalır. Alamadığı bir kitap için adam öldürene siz olsanız ne dersiniz?

Son zamanlarda televizyon haberlerinde izlemiştinizdir, mahallelerde “çöplük evler” çıkmaya başladı. Adam eski eşyalarını ve çöplerini yıllarca evinde tutmuş, onlarla beraber o pis koku ve manzara içinde yemiş içmiş, yatmış uyumuş. Derken mahalleyi pis bir koku almış, işi fark eden konu komşu belediyeye şikâyet etmişler, kamyonlar gelmiş çöpleri götürmeye ve adamı evi ile yıkayıp dezenfekte etmeye. Gel gör ki adam memurlarla kavga ediyor ve çöplerini vermemek için can havliyle saldırıyor, savaşıyor.

Artık bunu görünce ister istemez insan diyor ki: “Çöpün delisi olur da kitabın delisi olmaz mı?” “Olsa çok mu, haksız mı?”

Elbette hem çok, hem de haksız. “İşlerin hayırlısı orta olanıdır” demiştir Sevgili Peygamberimiz (sav). Aşırı uçlar hoş olmadığı gibi tehlikeli ve zararlıdır. Ortası hayırlı olan nice inanç, huy, söz, iş ve eylemin çok az tarafı da, çok fazla uç tarafı da zararlıdır. Örnekleri siz sıralayın isterseniz. Kitap hastalığı da böyle bir şeydir nihayetinde.

Ölçü Nedir?

Evet, kitapseverlik ile kitap hastalığı arasındaki fark nedir? Bunu birbirinden ayıran ölçü ne?

Doğan Hızan'dan dinleyelim. O da bir başkasının ölçüsünü alarak kendini test ettiği bir yazısında der ki:

“Necip Asım Yazıksız, “Kitap” (1893) adlı eserinde kitapseverler ile kitap delileri arasındaki farklara değinmiş.

İki grubun da ayrı ayrı tanımını aldım yazıma.

Kitapseverler: Kitabın parasal ve bilimsel değerine dikkat eder. Kitaba olağanüstü bir suretle bakar. Kitaplara verilen önem içindekilerin önemine göre olmak, kitapseverler için şarttır. Kitapseverler nadir kitaplara pek düşkündürler.

Bunlar hakkında “Bu kadar kitabı ne yapacak? Ne vakit okuyacak?” denmez. Bunlar kitap inceleme ve araştırmada pek ziyade melekeli (yetkin) kişiler olduklarından edindikleri kitapların hepsini okuduklarına ve her birisinin önem derecesini bildiklerine emniyet edilmelidir.

Kitap delilerine gelince: Kitap delileri, kitapseverlere benzemezler. Bunlarla posta pulu, kundura, yumurta toplama merakında olanlar arasında bir fark yoktur. Kitap delileri, kitabın maddi değerine ve nadir oluşuna bakarlar. Kitap delileri kimseye ödünç kitap vermez. Kimsenin kitabını okumaz.

Yukarıdaki tanımları okudum, iki tanımın da bazı unsurları bende var.

Sonunda kitapseverle kitapperestin bazen buluştuğuna karar verdim.

Şimdi her kitap meraklısı bu soruyu kendine sormalı:

Ben kitapsever miyim, yoksa kitapperest mi?”¹

Yukarıdaki yazılanlardan anlaşılan, kitap hastaları ve delileri okusa da okumasa da sırf elinde bulunsun diye kitap toplayan, kitap toplama şehvet ve tutkusu aşırılıktan da öte çılgınlığa varan kişilerdir.

Bu hastalar, krize girmiş uyuşturucu müptelası gibi kitap karşısında aklını mantığını yitiriyor ve ona sahip olmak için çılgınlık

¹ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=175301&yazarid=4>
18.06.2009

derecesinde işler yapıyor. Aslında bu alınan eşya nasıl olmuşsa olmuş da kitap olmuş. Yoksa pekâlâ başka bir nesne de olabilirdi.

İşin doğrusu bu kadarı da fazla yani! Bu gerçekten bir hastalık veya delilik. İnsanın hem aklına ve ruh sağlığına, hem de israf olan, boş boşuna harcanıp tüketilen malına ve ömrüne yazık...

İşte size önce hastalardan, sonra da delilerden birkaç numune.

Muallim Cevdet

Muallim Cevdet Bey Dürsün Gürlek'ten öğrendiğimize göre¹ iyi bir kitap hastasıdır, beğendiği istediği bir kitabı görünce almadan duramaz ve onun için istenen paraya aldırış etmez. Kısıtlı imkânlarını sonuna kadar kullanır ve o eseri alır. Yukarıda kitap sevgisinin nasıl hastalık derecesine çıktığının alamet ve işaretlerini de içeren birkaç vaziyetini görmüştük hatırlarsınız.

Talat Öncü Örneği

İşte o hastalardan birisi de Talat Öncü'dür. Hürriyet Gazetesinde (18-10-2008) onunla ilgili şöyle bir haber yayınlanır:

“Talat Öncü, her gün kitap alıyor. Günde 18 saatini kitaplara ayırıyor ve bugün 70 bini aşkın kitabı var. Delice bir tutkunun peşinde 16 yılını veren Öncü, bir 16 yılını daha vermeye hazır. Kitaplarıyla, Türkiye'nin en büyük özel araştırma ve halk kütüphanesini kurmayı hayal ediyor.

Asıl mesleği bilgisayar yüksek mühendisliği. 1999'da çalıştığı iş yerinden atıldıktan sonra kendini tamamen 1992'de başladığı kitap toplayıcılığına vermiş. Sürekli kitap alıyor. Bunun yanında dergi, bakır, pul, eski paralar, semaver gibi şeyler de topluyor.

Bu değirmenin suyu nereden geliyor peki? Öncü, belli bir birikimi olduğunu ve arada sırada bilgisayar programı yazarak geçimini sağladığını söylüyor.

Talat Öncü, kendisini 'Profesyonel bir biriktirici' olarak tanımlıyor. "Ben toplayıcı değilim. Çünkü toplayıcı koleksiyonerliğin karşılığıdır. Koleksiyoner de tematik bir eylemde bulunur. Ama ben

¹ Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler s. 178

her şeyi toplarım. Kitabın, derginin, afişin, haritanın her şeyini kısaca bulduğum her şeyi toplarım ben" diyor.

Bugün 70 bin civarında kitabı, 46 bin nüsha dergisi, 10 bini aşkın afişi, 300'den fazla haritası, binlerce kartpostalı ve plağı var.

Başlangıçta evin bir odasını kitaplarına ayırdığı için eşiyile tartışmalar yaşamış. Ama depo alınca ve eve kitap girmeyince sorun ortadan kalkmış. Öncü, "Karşındakini anlayınca bütün problemler çözülüyor. 'O bunsuz yaşayamaz'ı hanım da sonunda anladı galiba" diyor. Öncü, yakın çevresi de dâhil herkesin kendisine 'deli' gözüyle baktıklarını belirtiyor. Öncü, "Çünkü yaptığımız iş delilikten başka bir şey değil. Dimağen deli değiliz ama uğraşımız bir delilik uğraşı başka bir şey değil. Delinin bile yapmayacağı bir şeyle uğraşıyorum. Günde 18 saat hiçbir manası olmayan bir işle uğraşıyoruz. " diyor.

Kitapların neredeyse tamamını internette kendi adıyla oluşturduğu sanal kütüphaneye kaydetmiş. Ancak, 'www.oncu.com' da bu kitapların yalnızca künyeleri kayıtlı. Her kitabı okuması mümkün değil, çünkü ayda yaklaşık 600 tane kitap alıyor. Ama aldığı her kitabın içindekiler ve önsöz bölümlerini mutlaka okuyor.

Talat Öncü'nün sanal kütüphanesinde çok nadir bulunur, binlerce kitap var. Ama Öncü'den bir kitap ödünç alabilmek için dört aşamalı bir güven ve sabır testinden geçmeniz gerekiyor. 6-7 yıl öncesine kadar kesinlikle vermiyormuş kitaplarını ama şimdi şartları biraz daha yumuşamış! Birincisi o kitabı başka hiçbir yerde bulamamış olmanız gerekiyor. İkincisi, gerçekten o kitaba ihtiyacınız olduğuna Öncü'yü inandırmanız lazım. Üçüncüsü, onu kitabı geri getireceğinize inandırmanız. Dördüncüsü, belki de en zoru ise gidip on binlerce kitabın arasından aradığınızı kitabı kendinizin bulması gerekiyor.

Kitapları arasında 1970-71 yıllarında çıkmış porno kitaplar dahi var. "O zamanki gençliğin asimilasyonunu araştıran bir araştırmacı için çok önemli şeyler bunlar" diyor, Öncü.

Talat Öncü, kitapçılar arasında en tanınmış isimlerden biri. "İstanbul'dakilerin yüzde 80'i, Ankara'dakilerin yüzde 110'u tanıır beni. Ayrıca bana ayrı bir hürmet gösterirler. Biz onlardan vazgeçemeyiz, onlar da bizden. Katolik nikâhı var kitapçılarla aramızda" diyor.

Öncü, Bugüne kadar 16 yılda, 64 bin kitaba 101 bin dolar verdim. Senede 7 bin dolar vermişim. Halk otobüsü yerine belediye otobüsüne binerseniz, 30 kuruş kazanırsınız. Bir günde iki kere

binmezseniz 60 kuruş. İki günde bir kitap demektir. Ayda 15 kitap az değil" diyerek, biriktirme muhasebesini ortaya koyuyor, Öncü.

Talat Öncü, 16 yıldır biriktirdiği kitaplarıyla Türkiye'nin en büyük özel araştırma ve halk kütüphanesini kurmanın hayalini kuruyor. Ama bunun için bir vakfın destekleyici olması gerekiyor. Bunun için bugüne kadar biriktirdiği her şeyi bağışlamaya hazır. Üstelik kendisi gibi başka toplayıcılar da katkı sağlayacak. Ve şimdiden kurulacak kütüphaneye bağışlanacak kitap sayısı 100 bini geçmiş durumda. Bir vakfın bu projeye destek olup bir bina sağlaması durumunda, Öncü topladığı ve bundan sonra da toplayacağı tüm kitapları kütüphaneye vereceğini söylüyor.”¹

Şimdi onu kendi kaleminden okuyalım, bakın kendisini nasıl tanıtıyor:

“Ego Tatmini” Diyor

“Her insan bir şey toplar. Kimi pul kimi para. Kimisi gittiği yerden bir şeyler alır kimi gümüş eşyaya yatırır parasını. Peki, insanlar bu aldıklarını ne yaparlar? Hiç topladığı şeyleri sandıkta ya da kasada saklayan birini duydunuz mu? Ben duymadım. Bildiğim tek bir şey var insanların aldıkları şeyleri sergilemekten, daha doğrusu başkalarına göstermekten zevk aldıkları. Bu nedendir ki insanlar "gümüşlük" tabir edilen dolaplar alırlar. Genellikle orta masalarının üzerleri ev sahibinin özenle seçip aldığı objelerle doludur. Çok parası olanlar ise bu aldıklarını özel müzelerde teşhir ederler.

Ben pek az kişinin başarabileceği bir işe giriştim: büyük bir referans kütüphanesi kurmak. Bu amaçla 13 senede 48 000 kitap topladım. Belki bu rakam bazılarızı olağanüstü gelmeyebilir. Ama kütüphanemin Türkiye'nin ve dünyanın indekslenmiş belki de ilk, tek ve en büyük kütüphanesi olma yolunda hızla ilerlediğini düşünürseniz benim heyecanımı biraz olsun anlayabilirsiniz.

Peki, benim bu eserimi sergilemeye hiç mi hakkım yok? Müze kuracak ya da kitaplarımı herkese gösterecek olanağım yok. Ayrıca İnternet gibi bir olanak varken neden bunu kullanmayım?

¹ http://www.haberinyeri.net/Ankara/O-bir-kitap-delisi_34654.html Haber Hürriyette, 18-10-2008 yayınlanmış.

Evet. Sitem benim kütüphanemi sergilememde kullandığım en önemli aracımdır. Hiç kimsenin evinde, işyerinde, müzesinde sergilediği objeleri kimseye vermeyeceği gibi, ben de kitaplarımı kimseye vermem.”¹

“Ben Bir Biriktirme Delisiyim”

“Evet, ne koleksiyoncu, ne kitap hastası ne de başka bir şey. Sadece bir deli.

Ben, özellikle kitap olmak üzere, ucuza alabileceğim her türlü İLGİNÇ ŞEYİ toplarım (koleksiyoncu sözcüğü karşılığı olarak kullanılan toplayıcılara hakaret etmemek için biriktirme tabirini kullanıyorum).

Önce kitap merakımdan bahsedeyim: Konya Kolejliler bilir, ben çocukluk yaşımdan beri kitabı çok severim. İlkokulda dahi Konya’daki eski bir kitapçıdan yarı fiyatına kitaplar alırdım. Aldığım kitapların spektrumu ise son derece genişti: Bilim kurgudan çocuk kitaplarına, Rus Klasiklerinden bibliyografyaya (ilk aldığım Varlık Yayınları Bibliyografyasının tarihi 1967) binlerce kitap topladım. Ancak, 5-6 senede bir ev değiştirdiğimizden ve her yeni ev eskisinden daha küçük olduğundan, bu kitapların pek çoğunu ev değiştirirken ya dağıttım ya da sattım (Sevgili Sinan Karahan’ı burada anmadan geçemeyeceğim. Sanırım 1970 yılındaki bir dağıtımdan edindiği bazı bilim kurgu kitaplarını bana geri vermek lütfunda bulundu. Sağ ol Sinan). Sonuçta, evlendiğim zaman elimde 150-200 kadar kitap vardı, o kadar. Ama kitap tutkusu içimde her an patlayacak bir volkan gibiydi.

Benim en sapık duygularımdan biri de sahip olma ya da edinme hırsı diyebileceğimiz bir duygudur (burada da sevgili İlhan Şen’i anacağım. Kolejdeyken elinde bir GEM Dictionary görmüştüm. Satması için günlerce peşinde koştum, yalvardım. Sonunda piyasa fiyatının epeyce üzerinde de olsa almayı başardım).

Olanaksızlıklar nedeniyle yıllar boyu baskı altında tutulan bu duygu ve tutkular (Selim İlkin’in 15,000 Hidayet Nuhoğlu’nun 30,000 kitapları olduğunu duyduğumda kıskançlığımdan bütün gece uyuyamamıştım) 1992 yılının 15 Mayıs günü birden hortladı ve ben bir biriktirici oldum.

¹ <http://www.oncu.com/nedenvermiyorum.htm>

15 Mayıs 1992 günü, İnkılap sokaktan aşağı inerken, Milli Eğitim Bakanlığı satış yerinin önünden geçerken kitaplarda % 40 indirim olduğunu bildiren bir yazı gördüm. Girdim içeri ve kitaplara bakmaya başladım. Fiyatlar inanılmazdı: Doların 6000 TL olduğu o gün, kitap fiyatları 1000-3000 TL arasında değişiyordu. İndirimden sonra ise bir simit fiyatına iki kitap alabiliyordun. Ben bir kaç kitap seçtim. O ara yanıma bir bey yanaştı (O sırada tezgâhtar olan, bir ara müdürlük de yapan bu kişiyi saygıyla anıyorum). "Beyim", dedi, "yazık oluyor bu kitaplara. Şurada 500 den fazla kitap var ve basılacaklarla bu 2000 e çıkacak. Hepsini alsan bir memur maaşı etmez ama fevkalade bir koleksiyon olur. Ne yazık ki bu fiyatlara bile alıcı bulamıyoruz". Baktım, dediği doğru. 500 küsur kitaba o gün verilecek para 150 dolar mertebesinde. Yanımda da (heyhat!) para vardı. Bir anlık delilik nöbeti sonucu her kitaptan birer adet almaya karar verdim. Kitapları eve götürüp açınca, hain kitap toplama kurdu içime giriverdi. Kitapları olduğu gibi bırakıp Olgunlar Sokağı'na gittim. Gündoğan'ın sergisinden (ne alırsan 3000 lira) bulabildiğim tüm Varlık yayınlarını aldım. Ertesi günü yine eski kitapçılara gittim ve çocukken toplamış ve dağıtmış olduğum kitapları (Varlık, Çağlayan, Remzi yayınları, Zevaco'lar, vs. vs.) yeniden toplamaya başladım. O gün bu gündür de toplamaktayım.

“Gelelim Neler Topladığıma”

Esas iştiğal konum kitap. Şu anda (20 Ağustos 2005 itibariyle) 48,000 adet kitabım var. Daha önce söylediğim gibi tahayyül etmesi güç bir spektrum dâhilinde topluyorum: Çocuk kitaplarından 1970 E. Balamur kitaplarına, eski yazı salnamelerden (evet, sırf bu iş için eski yazı okumayı öğrendim) yeni çıkan araştırma kitaplarına kadar hemen hemen her tür kitap topluyorum. Ancak elbette belli bir mecra takip etmeye çalışıyorum.

Toplamaya ilk başladığımda, bir yayınevi/serisi olan ve 5 (yarım) ABD dolarının altında olan her kitabı toplamak niyetindeydim. Sonra bu aralığı daralttım çünkü son derece abes kitaplar toplamak zorunda kalıyordum. Baktım aynı fiyata, referans niteliği taşıyan daha güzel kitaplar alabiliyorum, onları da toplamaya başladım. Bazen ucuza Osmanlıca kitaplar düşüyordu, ne olduklarını bilmeden onları da almaya başladım (şu anda elimde bulunan bir Ankara Salnamesi o

günlerden kalmadır). Bu pazarda bilenin bilmeyeni rahatça aldatabileceğini gördüğüm için Osmanlıca öğrendim, uygun fiyata bulduğum her Osmanlıca kitabını aldım (birkaç dolara aldığım el yazması bir cönk şu anda bir servet ediyor). Böylece, spektruma yeni konular eklene eklene bu güne geldim (ilk başta aldığım kitaplara nankörlük etmeyeyim. Şu anda Türkiye'nin en büyük Münif Fehim kapakları koleksiyonuna sahip olmamı o günkü toplama kriterime borçluyum).

Önceleri bir amacım vardı: Ayda 300 civarında kitap toplayacaktım (bu ayda yaklaşık 150 dolar ediyordu). Bunun için de günde 10 kitap almam gerekiyordu. Başta bu rakamı kolayca tutturabildim. Ama ne yazık ki zaman zaman bu rakamdan büyük sapmalar oldu: Bazen toplu olarak çok ucuza kitap düşüyordu. Bu tür lotları kaçırmamak için hemen alıyordum. Dolayısıyla bazen 1, bazen 5 bazen 10 çuval birden kitap aldığım oluyordu. Bir anda en çok aldığım kitap sayısı 2,800: Bir avukatın terekesiymiş, olduğu gibi kaldırdım. İçinden inanılmaz güzel şeyler çıktı (toplam 1500 dolar verdim). Bazen de ayda 50-60 kitapta kaldığım oldu. Ya kitap bulamıyordum, ya da aylık para limitimi aşmış oluyordum (bir kitaba 150 dolar verdiğim oldu). Öyle ya da böyle bu güne geldik. (Haziran ayında rekorumu kırdım: bir seferde 150 çuval kitap. 30 çuvalın tümü sahafılık: Pres

Buraya kadar anlattığımdan gördüğünüz gibi, kitap benim için alıncaya kadar çılgınca bir kıskançlık duyduğum, elde edip elimde tutar, önsözünü ve içindekileri okurken shevi bir haz duyduğum, bilgisayara künyesini girdikten sonra ise paçavra gibi bir kenara atıp, sadece seyrinden zevk aldığım (elbette bu zevk içerikle menkuldür) bir obje. Ben vakitsizlik nedeniyle (günde 3-4 saat kitap almak için dolaşırım ve 1-2 saat de kitapların künyelerinin bilgisayara girilmesi alır), kitapların sadece ama mutlaka önsöz ve içindekilerini okurum.

Kimileri der ki "okumayacağın kitapları niçin alıyorsun". Ben de derim ki "mangal toplayan kişi her mangalında her gün barbekü mü yapıyor". Derler ki "ama kitap başka". Derim ki "Üstü kalem işiyle yazılı bir bakırla ofset basılı bir kâğıt arasında ortam dışında ne fark var ki".

Kitap konusunda acayip kıskancımdır: Kitaplarım satılık veya kiralık değildir, kimseye verilmez (bir özdeyiş: "Sakın kitaplarınızı kimseye vermeyin. Ben kütüphanemi ödünç aldığım kitaplarla

kurdum") ve hatta gösterilmez (kitap toplayıcıları arasında kitap çalmanın mubah olduğu yolunda müphem bir söylenti vardır).

Kitaplarımı başkalarına vermememin özel nedenleri var elbette. Lütfen kütüphanenizdeki kitaplara bir bakın: Bir ya da daha çok kitabınızı arkadaşınıza ödünç verip alamadığınız için yerinde göremeyeceksiniz (meşhur bir söz: "Kimseye ödünç kitap vermeyin. Çünkü ben kütüphanemi ödünç aldığım kitaplarla kurdum"). En az iki kitaptan birinin ya sahifelerinin kıvrık, ya sahifelerinin ıslak parmakla çevrilmiş, ya da sırtının kitabın açık bir şekilde ters koyulmasından dolayı kırık olduğunu fark edeceksiniz. 1960 öncesi ciltsiz kimi kitaplara baktığınız zaman ise bazılarının formlarının düşmüş olduğunu üzülerek anlayacaksınız. ODTÜ kütüphanesindeki işe yarar kitapların işe yarar bölümlerinin hemen hemen tamamı jilette kesilmiştir. Kitaplara yapılan bütün bu canice işlemleri biliyorken, herhalde benim kitaplarımı başkalarına vererek onların da bu işkencelere maruz bırakılmasına göz yumacağımı düşünemezsiniz.

Kitaplarım satılık değildir. Çünkü onları almak için harcadığım zaman/emeğin ve satıcıların bana kitap satarken gösterdikleri hürmetin bedelini hiç kimsenin ödeyebileceğini sanmıyorum.

Sonuç: Delice bir kitap tutkusu ve mülkiyet duygusuyla, "iyi" bir kitap bulabilmenin umut ve heyecanıyla, bulduğum kitapları okşama ve okumanın verdiği fevkalbeşer duygular içinde topluyorum. Sonuçta kitaplarımın ne olacağı beni ilgilenmiyor. Zaten sonucu belli olan bir işi yapmanın ne heyecanı olabilir ki?

* Antika Kitaplar: En eskisi 1714 tarihini taşıyan pek çok antika kitap: 1785 Amsterdam baskısı Baron de Tott'un anıları, *Diversions of a diplomat, Constantinople city of sultans*, Constantinople (Grosvenor, imzalı), vs. vs. (Sevgili Sinan Karahan, verdiği kitaplar için çok teşekkürler).

* Eski Yazı Kitaplar: 3000 den fazla Osmanlıca kitap. Bulak ve Amire Baskıları, Tarihler, yüzlerce lügat (İngilizce, Fransızca, Almanca, Rumca, Ermenice, Rusça, vs.), Çankırı Mebusu Ahmet Talat'tan imzalı 3 ciltlik Divan-ı Lügat 'it-Türk, Eşrefin Tüm kitapları (Kahire baskısı dâhil), taş baskısı halk kitapları, Klasik kitaplar, vs.

* Yemek Kitapları: Her dilden (İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Norveççe, Arapça, Osmanlıca, Felemenkçe, Rusça, vs.) yüzlerce yemek kitabı. Jewish Cook Book'tan Sarımsak yemeklerine;

Mahalli yemeklerden Böbrek hastaları için yemek tariflerine; Salatalardan Peynirlere; Health Food'dan Diyet kitaplarına kadar her çeşit

* Anı Kitapları: Yeni Yazı ile yayınlanmış anı kitaplarının %90 ını kapsayan muhteşem bir birikim. 1450 adet kitaptan oluşan koleksiyonda hiç tanınmamış kimselerin Hac anılarından Soyak'ın anılarına kadar her şey var. Eksikler genellikle son on-yirmi senede yayınlanmış olanlar. Ne yazık ki bunlar çok pahalı olduğundan alamıyorum.

* Masonik/Antimasonik Kitaplar: Her iki Ritten değişik locaların ve atelyelerin yayınladığı yüzlerce kitap. Tüm derecelerın ritüel kitapları (1920 den günümüze tüm değişiklikler), tam takım Mimar Sinan, Türk Mason Dergisi (birinci seri), Büyük Şark, Şakul Gibi ve Tesviye ve Türk Mason Dergisi (ikinci seri)nin pek çok sayıları. Antimasonik yayınlardan yüzlercesi (Mahmut Yesari'nin Nasıl Mason Oldum anı kitabı dâhil). Resimli/Resimsiz matrikül listeleri. Objeler, vesikalar, diplomalar.

* Diğer kategoriler: Adını burada sayamayacağım onlarca kategoride on binlerce kitap:

* Demokrat parti ve Yassıada;

* Halkevleri yayınları;

* Köy enstitüleri;

* Gezi kitapları ve "Guide"lar (4 adet 1904 baskı Baedeker);

* 1970-75 arası yayınlanmış porno kitapları (E.Balamurlar, Fırıcının kızı ve Kaymak tabağının orijinalleri);

* Biyografiler;

*Sözlükler (Her dilden her dile sözlükler, örneğin İspanyolcadan Rusçaya sözlük);

* Bibliyografyalar;

* 950 öncesi basılmış tanınmamış Türk yazarlarının kitapları ("Bu kitap sadece 70 adet basılmıştır", "Bu kitap sadece ilgilenen kişilere dağıtılacak kadar basılmıştır");

*İmzalı kitaplar (binlerce; tanınmış-tanınmamış kişilerden tanınmış ve tanınmamış kişilere; Şeref Erdoğan'a imzalanmış 234 adet kitap);

*Almanaklar/Yıllıklar: Tüm devlet yıllıkları (1926-1928 arası, 1945, 1973, 1983, vs.); Gazete yıllıkları (Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Daily News, vs.); Münferit Almanaklar; Yabancı

almanaklar (1860-1866 ve 1930-1934 arası Fransızca Hachette Almanakları); Bir adet Ankara bir adet devlet Salnamesi;

*Okul Yıllıkları: Yüzlerce yıllık. Hukuk Fakültesi; Siyasal; İstanbul Erkek Lisesi; Robert Kolej, Arnavutköy Kız Koleji, Ankara Koleji, Yedek subay yıllıkları;

*Cemal Kutay Külliyyatı: 1980lere kadar çıkmış kitapların çoğu: Tüm sohbetler; 20 ciltlik "Türkiye İstiklal..." kitabı; Tarih konuşuyor dizisi.

*Atatürk kitaplığı: 3200 adet Atatürk'e ilişkin kitap.

*Dergiler: Çok saygı duyduğum bir kişi bana "Her kitap yeniden basılabilir, ancak dergiler asla! Dergi topla" dedi ve ben 1994 de dergi toplamaya başladım. Şu anda 46,000 nüsha dergim var. Yaklaşık 900 başlık takip ediyorum. Dergilerin başlık olarak % 20 si, nüsha olarak %10 u eski yazı. Tamamlanmış pek az dergi olmasına karşın, yine de önemli bir koleksiyon.

*Çizgi Roman:

* TEKS dergisinin 1990 sonrası tam takım; 1980 sonrası 5 eksik; 1970 sonrası ciltlerden 6 cilt eksik. 1956 ilk baskı TEKS ve PEKOS BİLL lirden pek çok nüsha.

*Karaoğlan: Her seriden yüzlerce nüsha. Ne yazık ki tamamlanmış seri yok.

*1001 Roman: 1936, 1940, 1946 serilerinden pek çok nüsha. 1965 serisinden 14 nüsha eksik.

* İngilizce MAD (Sönmez kulakların çınlasın): Tümü sonlardan olmak üzere 170-180 nüsha, özel sayılar, vs."¹

Ve daha başka topladıklarını tek tek sayarak bilgi veriyor. Biz de çılgınlık yapıp o bilgileri buraya taşımayalım. Sadece başlıklarını verelim gitsin: "Yerli yabancı pul ve zarflar, Paralar, Efe mera, Harita, Kartpostal, Antiye, Bakır, Obje ve çeşitli eşyalar, Anı paraları, Hatlar, Plaklar."

Nerde Saklıyor?

Devam ediyoruz onu okumaya: "Bu kadar eşyayı nerede sakladığımı merak edenler için not:

¹ <http://www.oncu.com/benimdunyam.htm>

İki adet depom var: biri 105 m2 lik, biri 120 m2 lik. Birincisinde kitaplar üst kattaki 69 adet devasa rafa (2.65 yükseklik, 94 santim genişlik ve 36 santim derinlik) yatay olarak ve her rafa 2-3 sıra konacak biçimde yerleştirilmiştir, alttaki katta dergiler 450 koli içine karışık biçimde koyulmuştur. İkincisinde yine devasa 80 raf mevcuttur. 60 ına kitap 20 sine dergiler yatık vaziyette yerleştirilmiştir.

Evimin altındaki 80 m2lik bodrumu kıymetli eserler için kullanıyorum: Nadir ve antika kitaplar, özelliği olan eski yazı kitaplar, prestij kitapları, efemera, kartpostal ve haritalar, vb.

Yerleştirme için belli bir düzen elbette vardır. Kitaplar ya yayınevlerine göre ya da konularına göre sınıflandırılmıştır. Örneğin, Remzi, Varlık, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, vb. yayınevleri için ayrı bölümler mevcuttur. Ayrıca kitaplar Anılar, Bibliyografyalar, Şehir Monografileri, Biyografiler, Demokrat parti ve 27 Mayıs, Parti yayınları (tüzükler, bildiriler, kongreler, vs.), Yemek kitapları, Müzik ile ilgili kitaplar, vs. biçiminde 70-80 adet grupta toplanmış bulunmaktadır.

Aradığım kitabın nerede olduğunu kesin bilmeme rağmen genellikle bulamıyorum. Çok gerekli ise gidip bir daha alıyorum.

Kitap ve dergilerin takibi için kendi tasarımı olan, cepte taşınabilecek boyutta, küçük bir defter (450 sayfa) (kitapçılar arasında "Kırmızı Defter" diye bilinir) kullanıyorum. Bu defterde elimdeki kitap/dergi koleksiyonunun %60 ı kayıtlı vaziyette. Defter kapasitesi ise 80,000 kitap ve 200,000 dergidir ve bu rakamlar kolayca artırılabilir.

Tüm kitaplar bilgisayara kendi yaptığım bir program altında girilmiş durumda. Değişik alanlarda anahtar sözcüklere göre aramanın son derece kolay ve hızlı bir şekilde yapılmasına olanak tanıyan PC deki bu programın bir benzerini avuç içi bilgisayarlara da uyarladım. Şu anda IPAQ bilgisayarımda Milli Kütüphane, ÖZEGE, Makaleler ve benim veri tabanım yüklü durumda. Belki de dünyada ilk ve tek olarak bir ülkenin tüm bibliyografik bilgi bankalarını küçük bir avuç içi bilgisayara yüklemiş durumdayım.

Ayrıca 6 ayda bir güncellediğim bir İnternet sitesinde de kitaplarımın bibliyografik künyelerinin indeksi ve gelişmiş bir arama motoru var. Site adı: www.oncu.com

Gerçi orada yazıyor ama bir kere daha hatırlatmakta yarar var: Kitaplarım ödünç verilmez, satılmaz, değiştirilmez, hatta gösterilmez (elbette istisnalar müstesnadır).”¹

Don Kişot Bir Kitap Delisi

Erdal Doğan “Kitabın insanın hayatını değiştirdiğini belki de ilk kez edebiyatın kutsal kitaplarından 'Don Kişot'ta okuyoruz. Kitaplarla hayatı değişen adamın kitap olan öyküsü... Şövalye olma kararını vermeden önce Don Kişot'un gece gündüz romanlar okuyup, odasında kılıç salladığını, yani yazara göre kafayı fırlatma noktasına geldiğini görüyoruz. İşin tuhafı, kafayı fırlattığı yerde bile kitaplar, Don Kişot'u

'İyi'nin, 'güzel'in mücadelesini yapmaya yöneltir. Kitabın değişik bir zararı olmuştur Don Kişot'a. Gerçekten hayatı değişmiş ya da hayatın içindeki kitabı aramaya çıkmıştır. Bu, başlı başına zor bir yoldur.

Bilemiyoruz, muhtemelen 'kitap delisi' lafı, Cervantes'in bu romanından sonra ortaya çıkmış olabilir. Kitabı tema edinen Necip Asım Yazıksız'ın 'Kitap' adlı çalışmasında şöyle bir tarifile karşılaşyoruz; "Bilim ve fenlerin ilerlediği ülkelerde 'cinneti kütüb' (kitap deliliği) denilen bir hastalık görülmektedir. (...) Kitapların ender ve eşsizine malik olmak isteyenlerin keyfini bozan matbaacılık, bu illete çare olmaktan ziyade, miktarlarını artırdı.”²

Zararsız Kitap delileri

Erdal Doğan devam eder yazısına: “Yazıksız'ın 'kitap delileri' tanımı, 'Don Kişot'tan öte 'kitap toplayıcıları'nı açıklıyor. "Kitap delileri, kitapseverlere benzemezler. Bunlar yalnız kitap toplamak isterler. Bunlarla örneğin posta pulu, kundura, çubuk (tütün içmek için kullanılan uzun ağızlık), suffice, yumurta toplama merakında olanlar arasında fark yoktur. Kitap delileri, kitabın içindekilere hiç önem vermezler. Bunlar kitabın maddi değerine ve nadir oluşuna bakarlar.”

¹ <http://www.oncu.com/benimduyiam.htm>

²

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=681&tarih=10/05/2008&ek_tarihi=YOK 18, 06. 2009

Yazıksız'ın yapıtını yayımladığı tarih 1893. Kitap üzerine, ülkemizde yazılmış ilk eser olma ihtimali yüksek. Ve yüzyılı aşan bir süre önce yaptığı tanımla, daha çok günümüzün 'koleksiyonerler'ini anlattığı açık.

Ona göre kitapseverler daha masum. İçerikle ilgililer. Yeter ki ifrata yani aşırıya kaçmasınlar. Yoksa hemen sınıf değiştirebilirler. Ortada ince bir çizgi var, diğer tarafa geçmek güç olmasa gerek. Örneğin 'Okumasam da kitaplığımda bulunmalı' sözü, sizi birden kitap delisi yapabilir ve kitaplığınızda okumadığınız ama bulundurduğunuz kitapların sayısı artabilir, kısa bir sürede.

Bazılarını 'yeni çıktığı ve hâlâ matbaa kokusunu taşıdığı' için, bazılarını ise dedenizle yaşıt olduğu için alabilirsiniz. Kitabı, okuma eyleminin dışında görmenin verdiği hazla sahafların yolunu tutabilirsiniz. Tabii orada da çoklarının söylediği gibi sahafların aslında 'ucuz kitap satıcıları' olmadığını görürsünüz. Kitap toplamak pahalı bir alışkanlıktır.

Üstelik papirüsten parşömene, kâğıttan bilgisayar ekranına da geçilmiştir. Kitaplar artık internetten download edilirken siz bir sahafta; sayfalarından bazıları sararıp, yırtılmış, cildi eskimiş bir kitabı dünyanın parasını vererek almaya niyetleniyor olabilirsiniz. Yalnızca kokusunun eskiliği, ilk sayfasında gördüğünüz bir imza, el yazısıyla düşülmüş bir not ya da ilk baskı olduğu veya bir zamanlar yasaklı kitaplardan biri sayıldığı için... Belki de kitaplığınızda, yeni baskısından bir tane bulunmasına rağmen. Koleksiyoner olsun ya da olmasın çoğu kitap dostunun ortak fotoğrafıdır bu.

Kitabı okumak gibi kitap almanın da bir ölçüsü yok. Kitaba raflarda ayrılan, özenle seçilen yer, hangi kitabın hangi kitapla yan yana duracağı, nasıl sınıflandırılacağı yalnızca 'biriktirmek' ya da 'toplamak' sözcükleriyle açıklanamaz elbette. Kitaba yüklenen değer, kişisel tarihe yüklenen değer oluyor zamanla. Raflarda yaşamın izleri sürülebiliyor. Kitabı 'dışarıya ödünç vermek' de bu anlamda bir izin kaybolma tehlikesini içeriyor, ne yazık ki! Dikkat ediliyor.”¹

Sahneyi Seyrederim

Bu tür hastaları veya delileri seyretmek yer yer zevkli de olabilir. Aslında deliler üzerine bir sürü fıkra anlatılır ama bu dinlerken zevklidir. Yoksa delileri görmek, insanın içini yakar ve bütün bütün gülme ve eğlenme duygularını mahveder.

Ben gençliğimde voleybol müsabakaları münasebetiyle Elazığ'a gitmiştim bir gurup sporcu arkadaşlarımla. Biraz eğlenelim diye "Tımarhane"ye gittik. Çıktığımızda dünya başımıza yıkılmıştı. Büyük bir moral çöküntüsü yaşadık. İçimiz parçalandı oradakilere. Allah Teâlâ'ya onlar için çok yalvardık şifa diye. Hatta hocamız üstümüzdeki hali görüp kuşkulandı. Öğrendiğinde de "izinsiz gittiğimiz için" bize çok kızdı. Bu halimizin maçları etkilemesinden korkmuştu.

Şimdi size bir sahne sunacağım. Ben seyrederken pehlivanlar aklıma geldi, ama insandan, ama horozdan.

Mithat Cemal Kuntay da "Kitap sevenler" başlığını taşıyan makalesinde en başta Ali Emiri Efendi'den bahsediyor, ezcümle şunları söylüyor:

"35 sene evvel Sahaflarda, kitapçı dükkânında sükût ederek oturan bir adam görürdüm: Ali Emirî Efendi.

Ali Emirî Efendi, kitapçı dükkânında, birini bekliyormuş gibi, sokağa âit bir çehreyle otururdu; hâlbuki onun beklediği şey dükkânın içindeydi: Kitap! Çünkü Emirî Efendi kitapçı dükkânında saatlerce oturuyor demek, kitapçı bir gün evvel bir terekeden mutlaka bir yazma kitap aldı demektir. Çünkü Emirî Efendi bunu mutlaka duyardı.

Ve bu yazma kitabı Emirî Efendi ucuz almayı, kitapçı pahalı satmayı düşünür, ikisi de bu hırsları belli olmasın diye karşılıklı susarlardı. Nihayet, kitapçı bir "define" bulduğunu söyleyerek, Emirî'ye bir kitap uzatırdı. Fakat Emirî Efendi "define"yi elinin tersiyle iterdi:

-İstemen bir eşi bizim kütüphanede var!

Bu cevabı, kitapçı, Emirî Efendi'ye yakıştıramaz, meslek namına kızardı:

- Eşi kütüphanenizde varsa ne çıkar? Rıza Paşa Hazrederinin kütüphanelerinde bir yazma kitaptan üç, dört nüsha bulunur. (Hakikaten bu Rıza Paşa'nın bir yazma kitaptan üç, dört nüsha aldığı o

kadar meşhurdu ki, biz çocuklar bile, bunu bilirdik: Bir tanesini tezhibi için, bir nüshasını yazısı için, üçüncüsünü de cildi için alıyordu.)

Emirî Efendi bu sefer Rıza Paşa'nın kütüphanesine kızardı:

- Rıza Paşa'nın Kütüphanesi mi? Hangi kütüphâne? O, Ahmet Vefik Paşa'nın kütüphanesini aldı. Toplamadı, hazır buldu.

Bu münakaşa bir kavga sesiyle başladığı halde kavga çıkmazdı ve Emirî Efendi yazma kitabı satın alır giderdi. Sonra ikisi birbirlerinin arkalarından mahremane eğlenirlerdi: Kitabı ucuz aldığı için Emirî Efendi kitapçının cehaletine, kitapçı pahalı sattığı için Emirî Efendi'nin saflığına gülerdi.

Bu, işin tatlı tarafıdır; bir de korkunç kısmı var: Eğer bu yazma kitabı Emirî Efendi almamış da Hâlis Efendi¹ almışsa ertesi gün Emirî Efendi'den bu Halis Efendi'nin mahrem rezaletlerini öğrenirdim: 'Resmî kütüphanelerden kitap çalar'dı. 'Hazine-i hassada müteahhitlere alacaklarını vermemek için aptessiz namaza durur, öğle namazını ikindiye kadar bitirmez'di.

Ben, zavallı Hâlis Efendi'nin bu cinayetlerine o zaman senelerce inandım. O kadar gençtim ki Emirî Efendi'nin sakalı gözümde mukaddesti. Fakat yaşım biraz artıp da Hâlis Efendi'nin bu cinayetlerine Emirî Efendi'nin nuranî sakalından başka bir delil bulamayınca 'yazma kitap' denen şeyden korktum.

Fakat Emirî Efendi o kadar temiz adamdı ki karar verdim: Ahlâksız değildi, hastaydı; hani Milâdın ikinci asrından beri kitapların adediyle beraber miktarı çoğalan hastalardan biri...

Yalnız başka kitap hastalarının yanında Emirî Efendi ehvendi. Çünkü ona gelinceye kadar Avrupa'da neler vardı; okuması yazması olmadığı halde 52.500 kitap toplayan Kont Astreler... Bir kitabı mezatta alamadığı için arkadaşını vuran Don Vensanlar...

Lâkin insan ihtiyarlamaya başlayınca bir hususta fazla sinirli olur. Kitap için artık bir kişiyi değil, bir aileyi öldürüyordu. Mademki Feyzullah Efendi kütüphanesinin vakfiyesini o satın alamamıştı da bir başkası almıştı. O halde o 'başkası'nın kızı serbest, oğlu kumarbaz, babası hırsız, babasının babası Cellât Kara Ali'nin torunu oluyordu. (Emiri Efendi kızdığı zaman Osmanlı tarihine müracaat ederdi.)

¹ Hazinei Hassa muhasebecisi idi. Kitapları, Üniversite Kütüphanesi n dedir, 8.000 cilttir.

Ben de yazma kitaba merak etmediğim için Allah'a hamd ediyordum. Emirî Efendi'ye de kızılıyordum: Tabii yine içimden. Hele bu yazma kitap hastalarının bazıları büsbütün korkunçtu: Terekeye seviniyorlardı. Fakat insan başkasında tenkit ettiği şeyi er geç kendi yapıyor. Bende de bir ara kitap hastalığı başladı. Satın alamadığım kitapları dostlarım bana rüyalarımda hediye ediyorlardı.”

Hastalık Belirtileri

“Bu sırada sık sık kıymetli arkadaşım İhsan Sungu'nun kütüphanesine gidiyordum: Üçüncü Ahmet'in, Üçüncü Selim'in, ikinci Mahmut'un zamanında basılan kitaplarla dolu raflar... Hangi noktasına dokunulsa bir asrın sesi çıkan kocaman bir kütüphane... Bir gün bu rafların esrarına girdim. Matbaacılığın bizde kuruluşundan otuz yıl evvel İtalya'da Arap harfleriyle basılan Kur'an'ı ta'zimle okşuyor, yine matbaacılığın bizde teessüsünden 116 sene evvel Almanya'da basılan Türkçe grameri karıştırıyordum ki, İhsan Sungu fazla itina ile bir kitap uzattı: Ahmet Vefik Paşa'nın 'Lehçe-i Osmânî'si.

Bu itinayı anlamadım, yüzüne baktım.

- Kitabın içine bakın, dedi.

Kitabın içine baktım. Ne göreyim, Lehçe-i Osmâninin sahifeleri arasına, Vefik Paşa, kâğıtlar yapıştırarak lügatlerin Fransızcalarını karşılarına, kendi eliyle yazmıştı. Vefik Paşa'nın el yazısı ile kendi eseri!... Kendimden geçtim: Kitabı acı bir tebessümle beğeniyor, bu 'hazine'nin bir dostuma nasip olduğuna tuhaf bir sesle seviniyordum. Fakat niçin anlamadım, kitabın sahibi:

- Kabul ederseniz takdim edeyim, demeye kendini mecbur gördü. Kitabı kıskandığının ben daha farkında da değilken sesim, gözlerim bu kıskançlığımı ev sahibine haber veriyordu.

O günden beri bu kitap merakından biraz soğudum.

Bu vakayı daha tatsız takip etti. Bir gün İbnülemin Mahmut Kemal'in kitap odasında yalnız başıma oturuyordum. İbnülemin içeriye, hareme gitmişti. Bu kütüphane ev sahibi olmadığı zaman onun vazifesini görecek kadar kıymetlidir; cilbentlerindeki el yazılarının en

yenisi Şeyh Galip’indir. Bir hafta evvelki hayatınız kadar bile solmayan canlı bir mürekkeple diri bir yazı...

Ben kütüphaneyle uzaktan hasbıhal ederken bir misafir geldi, odaya girince şaşıtı:

- Nasıl? Mahmut Kemal Bey sizi kütüphanesinde yalnız mı bıraktı? Size çok emniyeti var o halde!

Maznun mevkiinde olmadığımı hayret ediliyordu. Canım sıkıldı.

Böyle tatsız bir iki vakadan sonra, kendine ait hususi bir ahlâk mefhumu olan bu kitap merakını yakamdan attım. Fakat yine kitaptan ayrılamıyordum.

Bu sefer kitap meraklılarını merak ettim. Bu merak ucuzdu; kıskanmak, iftira etmek, herkesi hırsız sanmak gibi hususiyetleri de yoktu.

Fakat bu ikinci merakın başka mahzurları vardı. Meselâ kitap meraklısı 'Üsküdar Haritası' ismindeki antika kitabı ucuz almışsa sizin de bahtiyar olmanızı istiyordu. Sonra bu kitap meraklılarının bazılarında öyle hususi bir kibir vardı ki, kütüphanelerinde beş bin kitap var diye bunları kendileri yazmış gibi çehrelerinde beş bin müellif azameti duruyordu: Beş bin kibir!

Fakat ben bunların müstesnalarını buluyordum: Selim Nüzhet gibi. Sormazsanız kütüphanesini konuşmuyor ve inceliği yalnız topladığı değil, yazdığı kitaplarda da görünüyordu. Meselâ biz insanlar yazarken bile, okurken bile kibirliyiz; lâakal İskender-i Kebir'i okur, lâakal Napolyon'u yazarız. Hâlbuki o Karagöz'ü yazardı. Sorarım, Karagöz bu vecize insan Napolyon'dan daha şirin değil midir?"¹

Tam Hastalar

¹ Her Ay, YO 1, s, 3, İst. 1937, s. 117-122. Nakleden, Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s.88 vd.

Batıda cinnete dönüşmüş kitap hastalarına da rastlarız. Ömer Sami Coşar'dan ilk defa okuduğumda bana tiksinti veren şu gibi olayları Müslüman dünyasında pek yaşamayacağımızı zannederim. Belki "bu bir hastalıksa, her yerde görülebilir, dinle alakası yoktur" diye bir itiraz gelebilir. Ama ben buna katılmıyorum. Çünkü hastalıkları oluşturan biraz da sağlıksız ortamlardır. İslam, Allah Teâlâ'nın insana verdiği değeri ortaya koyar. İmanın başı Yaratıcı Allah Teâlâ'ya tazim ve hürmet, yaratılmış mahlûkata da şefkat ve merhamettir.

"1721 senesinde Anthony Askew isminde bir İngiliz doktoru kütüphanesinde bulunan nadir bir anatomi kitabını insan derisi ile ciltlemişti. İnsan vücudunun muhtelif aksamından bahseden böyle bir kitabın yalnız insan derisi ile ciltlenebileceğini iddia eden bu doktor tedavisi imkânsız görülen hastalıklardan birine tutulmuştu. Bu da "Bibliomanie" denilen bir nevi kitap hastalığı idi. Koleksiyon yapan her kimsede olduğu gibi onda da nadir kitabın veya bir cildin bulunması şarttı. Askew, Yorkshire'de büyücülük yaparken yakalanıp idam edilen bir kadının derisini satın almış ve kitabını bununla kaplamıştı.

İlk olarak on altıncı asırda Hollanda'da görülen bu hastalık kısa bir zamanda bütün Avrupa'yı kaplamış ve birçok memleketlerde Askew'in "insan derili" kitabına benzer kitaplara malik olmak için çırpınan kimselere rastlanmıştır. Fakat bu hastalığın merkezini Londra teşkil etmiştir. 1790 senesinde gene bir İngiliz doktoru John Hunder bu sefer deri hastalıklarından bahseden bir kitabı nasılsa eline geçirdiği bir ölünün derisi ile ciltlemiştir.

"Bibliomanie" hastalığına tutulanlar ekseriya yalnız bir mevzu üzerinde kitap toplamaya çalışmışlardır ve çalışmaktadırlar. Bunların arasında gökyüzünün esrarından bir kelime anlamayıp astronomi kitapları toplayanlara, askerlikle alâkası olmayıp harp stratejisi hakkında şimdiye kadar yazılmış eserleri arayanlara, hayatları boyunca evelemeyip, kadını tanımamalarına rağmen durmadan cinsî münasebetlerden bahseden ciltleri araştıranlara rastlanmıştır ve rastlanmaktadır.

"Bibliomane"lar ekseriyetle kitaplarını kimseye göstermez ve yıpranır korkusu ile ellerini bile bu hazinelere dokundurmazlar. Hatta

altın pahasına satın aldıkları kitapları paketlerinden çıkarmadan ölünceye kadar sakladıkları vakidir. Bunlar arasındaki şiddetli rekabet yukarıda bahsettiğim "mezar bibliomanie"sini yaratmıştır.

1920 senesinde Mercure de France isimli Fransız dergisinde çıkan bir makale tıp talebeleri ile doktorların bilhassa bu hastalığa tutulmakta olduklarını ve bunlardan bazılarının otopsiler esnasında kaçırdıkları insan derileriyle kitaplarını ciltlediklerini yazmaktadır. Bu makalede şu hâdiseler de nakledilmiştir: "1881 senesinde tıp fakültesi talebelerinden biri yalnız "ölüm" den bahseden kitapları toplamakta olan bir arkadaşına yılbaşı hediyesi olarak insan derisi ile ciltlediği Theophile Gautier'in "Ölüm Komedyası" isimli eserini vermiştir.

O senelerde Paris mücellitleri "mezar bibliomanie"si denilen hastalığa tutulanların sayısız olduklarını söylemişlerdir. Bunlardan birine başvuran bir bibliomane gayet nadir bir kitap getirmiş ve bunun insan derisi ile ciltleneceğini söylemiştir. Kitabın ismi "Mercier de Compiègne'in memelerinin methüsenası" idi. Cilt meraklısı şahıs kısa bir zaman evvel ölen bir kadının memelerini de getirmiş ve kitabının sırtına yazı yazılmayıp süs olarak meme başlarının konulmasını istemiştir.

Müşterisinin ismini vermiyen aynı mücellit bu şahsın bir müddet sonra yeniden dükkânına uğradığını ve bu sefer de Alexandre Dumas'ın "Üç silahşorlar" isimli kitabının nadir bir tab'ını getirdiğini söylemiştir. Bu kitap da boğularak öldüğü iddia edilen bir bahriyelinin derisi ile ciltlenmiştir. Mücellit, bahriyelinin yalnız düello yapan silahşorlarla dağlanmış göğüs derisini kullanmak emrini almış ve kitap o şekilde ciltlenmiştir.

Fakat bu sahada en ileri giden ve eşine ender rastlanır bir cilt sahibi olan muhakkak ki Fransız Tıp Fakültesi talebelerinden Aimé Leroy olmuştur. Bu talebe bir gece mezar açarak Şair Delille'nin cesedinden deri parçaları çalmış ve bu ölü tarafından tercüme edilmiş olan "Les Georgiques de Virgile" i bu deri parçaları ile kaplatmıştır. Bu kitap 1906 senesinde Aime Leroy'un torununun kütüphanesinde elan bulunmaktaydı.

Gene Fransada birçok eseri ile tanınmış olan Flammarion, kitaplarından birini insan derisi ile kaplatmıştır. Fakat bu hâdisenin bir mecburiyet altında vuku bulduğu Bayan Flammarion'nun hatıratından anlaşılmaktadır. Bayan Flammarion'a göre kocasına derin bir hürmet besleyen bir Rus kontesi vasiyetnamesine bir kayıt koymuş ve sırtının

derisi ile Flammarion'un "Tohrak ve sema" isimli kitabının cehdettirilmesi istemiştir. Kontes ölünce de Flammarion bu son arzuyu yerine getirmek için kitabını istenilen şekilde kaplatmıştır.

Kitapları okumak değil, fakat saklamak için toplayan bu hastalar "zararsız deliler" olarak tarif edilmektedir. Aradıkları nadir bir kitabı bulamamak bu gibilerin sıhhatlerini bozmakta ve bazen onları deliye çevirmektedir. Fransız müverrihleri, İncil'in hayalî bir tabını aramakla ömrünü geçiren Marki dö Chalabre'in bu kitabı bulamamanın verdiği kederle intihar ettiğini de nakletmektedirler.”¹

Bir alıntı da Cemil Meriç'ten: ““Bütün medenî ülkelerde aynı şikâyet: Okumuyoruz. Kitaplar çoğaldıkça okuma sevgisi azalıyor. Ama yine de birçokları için okumak bir hastalık.

Böyleleri incelemek, düşünmek, dinlemek, eğlenmek için okumaz; okumak için okur. Ne sanat heyecanı ararlar, ne zekâlarını geliştirme emelindedirler. Çok okurlar, ellerine geçeni okurlar. Sabırsızdırlar, sırtlarından bir yük atmak isterler sanki. Okuduklarını reddetmek veya tartışmak ihtiyacını duymazlar. Kitap kapanır kapanmaz içindekiler unutulur. En büyük zevkleri kitap değiştirmektir. Her matbuaya saldırırlar. Kimi yarısını okur kitabın, kimi yalnız sonuna bakar. Kimi de bir baştan bir başa okur. (Mesela gazete tiryakileri) okur gibi yapanlar da caba. Hepsi de rüya gibi okur.” Bu tiryakilik tembelliğin marazi bir şeklidir yazara göre.

“Okuma delisi birçok şeyleri anladığını vehmeder. Başkalarının sözleriyle yetinmek, her konuda başkasının anlayışına, başkasının fikirlerine başvurmak, alışkanlıkların en kötüsü. ‘Kitapta okudum, gazete yazıyor’ gibi sözler iradenin ve kişiliğin yokluğunu gösterir. Aşırı ve düzensiz okuma hafızayı, düşünce mekanizmasını bozar. Hasta gündelik hayattan kopar, çevresinde olup bitenleri göremez, anlayamaz. Marazi okumanın belirtilerinden biri, hafıza zayıflamasıdır. Hasta gerçek hadiseleri unuttur, okuduklarını hatırlar. Realiteden uzaklaşır, kitaptaki olaylara bağlanır. Düşünceleri birbirine karışır, kendi başına muhakeme edemez olur. “Okuduğunu tahlil etmeyen, daha önce okuduklarıyla karşılaştırmayan, her an kendi kafasını kullanmayan zekâsını mahveder. Okumak, sayfanın bütünü, ”

¹ Cumhuriyet Gazetesi. No: 9042 / 15 Ekim 1949. s. 2. Alıntı Adresi: <http://www.sahaf-turkuaz.com/turkce/kitabiyat.asp> 18.06.2009

cümleleri, kelimeleri anlamaktır. Dikkat gevşeyince gölge düşünceler kalır kafada. Çabuk okuyan dikkatini teksif edemez.”¹

¹ Bu Ülke, 116-118.

KİTABA SAYGI

Neden Kitap?

İlk ve son çağın dışında kalan insanlar, bir zevk için, eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek için okumuş yazmış olabilirler. Ama abartıyorum mu bilemem, bugün yazının dışında ışık, çizgi, renk ve sesle desteklenmiş ve internetle beleşçesine ucuzlaşmış ve yaygınlaşmış öyle zevkler ve eğlenceler ortaya çıktı ki, eğer inadına okuyarak o asil olgudan zevk alma alışkanlığı kazanabilmiş dinazorları (!) saymazsak okumak, insanların yanında o sayılanlara göre çok bayat ve soğuk kalır.

Bu gün insanı okumaya iten daha çok ihtiyaçlarını karşılama ve ayakta kalma çabasıdır. Çünkü okuma insanın kendisini ve dünyayı tanınması, evrenin sırlarını keşfetmesi ve onun sunduğu nimet ve servetlerden yararlanarak hayatını kolaylaştırması ve zenginleştirilmesi, belli bir bilinçle olayları sorgulaması ile bireysel ve toplumsal hayatını düzene koyması ve amaçladığı mutluluğu yakalayabilmesi için gerekliliği tartışılmaz bir iştir.

Bilemiyorum, tartışmaya açık bir konudur elbette. Şöyle de düşünebiliriz; okuma, sadece ihtiyaçlar gerektirdiği için değil de, hayata anlam ve ruh katarak renklendirmek, evrende sürekli coşkulu soluk alıp vermek için de olabilir.

Eğer okuma eylemini sadece çağımızın meslek alanlarında uzmanlaşmış kafa işçileri yapacaksa, o zaman insanların ufukları dar, düşünce ve hayal güçleri sınırlı, kendi alanı dışında fikir yürütebilecek donanımdan yoksun insanlar olarak kalacakları da kaçınılmazdır. Doğrusu bu da hoş bir şey değildir ve düşünce, felsefe ve sanat dünyamızı karartan, evrenin bu en zengin donanımlı varlığını fukaralaştıran bir durum olacaktır.

İnsanın insan ve eşya karşısındaki özgürlüğü, toplum içinde bir değer ifade etmesi, doğru düşünme ve karar vermesine bağlıysa eğer, bu da bize bunu temin edecek okumalardan geçer herhalde. Onun için okuma, düşünme, akletme ve değerlendirmelerden yoksun bir toplum, baskıcı, totaliter yönetimlerden kurtulamayacak ve insan olarak hak ettiği sosyal zenginlik ve gelişmişliği, adalet ve barışı, huzur ve mutluluğu asla yakalayamayacaktır.

İnsanlığın gelişiminde ve evrenin imarında gözardı edilemeyecek bir yeri olan insan-ilim-kitap ilişkisi hakkında binlerce söz söylenmiştir. Kitabın insan hayatındaki bu bereketli yanlarını “Kitap Sevgisi” ve “Okuma aşkı” kitaplarımızda ele aldık hamdolsun. Burada birkaç vecize ile bir hatırlatma yapalım istiyoruz.

“Kitaplarım bana yeten bir dükalıktır.” Shakespeare.

“Kitapsız yaşamak kör, sağır, dilsiz yaşamaktır.” Seneca.

“Tek kitaplık adamlardan korkunuz.” Thomas Aquinas

“Gençlerini kitapla beslemeyen toplumların sonu acıdır.”

Ovidius

“Kitaplar zaman okyanusu üzerinde kurulan deniz fenerleridir.”

W.Whipple.

Evet, adlarını andığımız kitaplarda ve bu kitabın baş taraflarında kitabın önemini, faydasını ve kısmen ona olan saygıyı yazmıştık. Belki bu arada yayıncılık, kitabevleri ve kütüphaneler üstünde durmak da faydalı olabilirdi. Ama biz bu konuları yazıp yazmama hakkında tereddüde düşüğümüz başka bir kitabın konuları olarak düşünmüştük.

Kitaplara Saygı

Bizim fıkıh kitaplarımız “el-kitab”a, yani o malum, o ana kitaba, o asıl kitaba, yani “kitap” deyince ilk akla gelen kitaba, yani Kur’an-ı Kerim’e “ancak temiz olanların dokunacağını”¹ yazar. Hanefi mezhebi bundan “abdestsiz Kur’an-ı Kerim’e dokunulamayacağını” anlamıştır.

Abdestsiz bir kimsenin Mushaf’a dokunmadan sadece bakarak veya ezberden Kur’an okuması câizdir. Kur’an yüce Rabbin kelâmı olduğu için ona her zaman en büyük saygıyı göstermek, edebe aykırı olarak algılanacak davranışlardan kaçınmak gerekir.

¹ Vâkıa, 79. Ayrıca bkz. el- Beyhaki, Sünen, I, 87-88.

Ancak Kur'an'a gösterilecek asıl saygı, mânasını anlamaksızın okumak değil, anlamak ve gereğini yerine getirmek üzere okumadır. Kur'an'ın indirilişinin asıl amacı da budur.

Kur'an okurken uyacağımız daha başka bazı emir ve edepeler de vardır. Onları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Abdestli ve avret yerleri örtülü olarak edepli ve saygılı, huşu ve huzurlu, mütevazı ve vakarlı bir şekilde mümkünse kıbleye yönelmeli ve istiaze - Şeytandan Allah'a sığınma ve besmele - Allah'ın adını anma ile başlamalı, tecvit kaidelerine uyan güzel ama hüznü ve ağlamaklı bir sesle okumalı, secde ayetlerinde secdeyi unutmamalı, yeri geldikçe Allah'tan isteyerek, sığınarak, yalvararak, şükrederek, tesbih ve tenzih ederek ayetlere katılmalı, onları okurken yaşamaya, içimizde duymaya, hissetmeye çalışmalıyız.

Bu konuda Ömer Nasuhi Bilmen Hocamız meşhur ilmihalinin "Mukaddesata Hürmet ve Saygı" bölümünde şunları yazar:

“33- Kur'an-ı Kerimi okumaya "Euzü çekerek ve Besmele okuyarak" başlanır. Rabbimizin bu mukaddes kitabından gereğince yararlanmak için her halde yüce varlığına sığınmamız ve kendisinden yardım dilememiz lazımdır.

34- Bir Kur'an-ı Kerim ele alınarak okunacağı zaman abdestli bulunmak gerekir. Okurken kıbleye dönmeli, toparlanıp saygılı bir duruma geçmelidir. Abdestsiz kimse kılıfsız (bir mahfaza içinde olmayan) Kur'an-ı Kerimi ele alamaz. Kutsal kitabı ancak temiz ve abdestli olan eller tutabilir.

35- Kur'an-ı Kerim, temiz yerlerde, avret yerleri kapalı olan kimselerin yanında, onu dinlemeleri şartı ile açıkça okunabilir. Pis yerlerde veya avret yerleri açık olanlarla başka işle uğraşanlar yanında açıkça okunması mekruhtur.

Dışarda bulunup okunan Kur'an-ı Kerime karşı saygılı bir vaziyet takınmayacak kimselerin işitecekleri şekilde aşikâre Kur'an okunması uygun değildir. Bu durum, Kur'an-ı Kerime saygısızlığı ve halk için de manevî sorumluluğu gerektireceğinden buna sebebiyet vermemelidir.

36- Hattat olan bir yazar, yazacağı Kur'an-ı Kerim'in yapraklarını yüksekçe tutup ince olmayan bir kalemle ve temiz bir mürekkeple beyaz kâğıt üzerine yazmalı, satırlarını seyrekçe bırakmalıdır. Kur'an-ı Kerim nüshalarını pek küçük boyda ince

kalemlerle yazmak, tenzihen mekruhtur. Bu mübarek nüshaların altın veya gümüşle süslenmesi, bir saygı ifade ettiğinden caiz görülmüştür.

37- Kur'an Kerim'i, Hacer-i Esved'i, Kâbe'nin eşîğini hürmet için öpmek caizdir. Buna "Diyanet öpmesi" denilir. Mübarek bir adamın elini öpmeye de "Tahiyye Öpmesi" denir.

38- Kur'an-ı Kerimle, diğer din kitapları ile kaşında (yüzüğün taşında) Kur'an'dan bir şey yazılı yüzüğü üzerinde taşıyarak, bir zaruret bulunmadıkça, helaya (tuvalde) girilmez, hürmete aykırıdır. Bunları helaya girmeden önce çıkarmalı ve temiz bir yere bırakmalıdır.

41- Kur'an-ı Kerim'e, din ve imana, Peygamberlerden herhangi birine Peygamberin bir sünnetine, bir hadis-i şerife, bir İslam mabedine -Allah korusun- sövmek, hakarete bulunmak veya bunlardan birini küçümseyip hiçe saymak küfürdür. Bundan hemen tövbe etmek, Allah'tan mağfiredilemek ve böylece imanı ve nikâhı tazelemek icap eder.

Bir insanın sarhoş halinde böyle çirkin bir işte bulunması, küfrünü gerektirmez. Çünkü küfür inanç bölümündedir, aklın gitmesiyle beraber küfür gerçekleşmez. Böyle bir kimse için gerekli olan günahından tövbe etmek ve içkiye son vermektir. Böyle bir harama devam etmemektir.

42- İnsan, aslında en güzel şekilde yaratılmış olan muhterem bir yaratıktır. Hiç bir kimseye sövülmemesi gerekir. Hele ağza sövülmesi büyük bir günahıdır. (Hâkimin takdir edeceği ölçüde) tazir cezasını ve tövbe etmeyi gerektirir. Öyle ki, bazı fıkıh âlimlerine göre, bir müminin ağzına sövülmesi küfrü gerektirir. Çünkü müminin ağzı iman ve Kur'an yeridir. Onun ağzına söven, Kur'an'a dil uzatmış gibidir. Onun için böyle yapan kimsenin imanını ve nikâhını tazelemesi gerekir.”

Her ibadette olduğu gibi Kur'an okurken de kalp huzuru çok önemlidir. Onu kaçırarak hal, hareket ve ortamlardan kaçınmalı, Allah'ın huzurunda O'nun kelamını okuduğumuzu ve O'nun da bizi görüp dinlediğini unutmamalıyız.

Bu ahvalin gerçekleşmesinde manayı anlamının etkisi, şüphesiz ki çok büyüktür. Ancak o imkânı olmayanlar, Kur'an mealleriyle ve tefsirlerdekiyle meşgul oldukları oranda benzer güzellikleri yakalayabileceklerdir.

Diğer kutsal üç kitaba da, yani Tevrat'a, İncil'e, Zebur'a da abdestli olarak dokunmayı fıkımız güzel görerek tavsiye eder, iyi

sayar. Çünkü bunlar her ne kadar insanlar tarafından değiştirilip bozulmuş ise de yine de içinde az da olsa ayetler, ilahî sözler olabilir. O ihtimale binaen bu ilahî kitapları da abdestli ele almak müstehap kabul edilmiş, sevimli ve sevap görülmüştür.

Bu hüküm bütün tefsir, hadis, fıkıh, akait, kelim ahlak gibi İslam dinini anlatan kitaplar için de geçerlidir. Onlar da okunmak istendiğinde abdestli olunması güzel görülmüştür. Bu, o ilimlere olduğu kadar, kitaba da bir saygının ifadesidir.

Kitaba Saygı Biçimleri

Kitaba saygının uygulamada bazı biçimleri vardır.

Temiz ve Güzel Kullanma

Bunlardan birincisini yukarıda temiz bir şekilde ve abdestli olarak dokunmak ve saygıyla okumak diye bahsetmiştik. Hatta içinde ayet ve hadis barındıran kitap, dergi, gazete gibi matbu kâğıtlara da saygılı olmalıyız.

Hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'e hakaret etmek, sövmek, düşmanlık etmek, kin gütmek, alaya almak ve aşağılamak, okunmasını ve yaşanmasını engellemek de, tıpkı kendisini inkâr etmek gibi açık bir küfürdür. Bu tür inkârcılara karşı tavır almak, Allah'a saygının bir gereğidir.

Malum, kitaplar zarfturlar. Asıl değerli olanlar, içinde yazılan mektuplardır. Yani mefhumlardır, manalardır, anlatılmak istenenlerdir. Kutsal olan kâğıt değildir. Kutsal kitabın yazıldığı evrak ile sair yazıların yazıldığı kâğıtlar, cins itibarıyla aynıdırlar. Ama birisini abdestsiz ele alamıyoruz, diğerini ise bazen temizlikte kullanıyor, bazen de değersiz görerek yırtıp atıyoruz. Acaba nedendir bu aynı maddeye o farklı muamele?

Cevabı çok basit; içinde yazılan muhtevadan, içerdiklerindendir elbette. İnsan bile beraber oldukları arkadaşlarıyla değer kazanır. Kâğıtlar büsbütün öyledir, içine yazılanlarla değer kazanırlar. Kur'an yazılan kâğıtla, küfür yazılan bir olur mu? Hırsızın veya katilin geldiği lanetli gece ile Kur'an'ın geldiği kadir gecesi bir olur mu?

“Kadir” gecesi de sıradan bir geceydi. Sonra Allah Teâlâ'nın şahadetiyle bin aydan daha hayırlı oldu. Neden? Çünkü o gecede

Kur'an indirilmiştir. "Kur'an mektubu" içinde olduğu için, "Kadir gecesi zarfı" da kıymet kazanmıştır yani.¹

Demek vesilelere, araçlara saygı gerekir. Sıradan bir at başkadır, bize dostumuzu getiren at başkadır. Evimde birçok battaniye vardır, ama hacda bana yoldaşlık eden, Arafat'ta benimle vakfeye duran bambaşkadır.

Anlatılır ki köylünün biri hanımın emriyle şehirden bir miktar naylon muşamba almış. Hanımı da yavrusuna bez yapmış ondan. Artanını da adam almış, kitabına kılıf yapmış. Her gün astığı duvardan alır öper başına kor ve açar okurmuş. Bitirince de yine merasimle yerine asarmış o yüce yere. Naylon bezi ise burun tutularak parmak ucuyla yıkanacak yere atarlarmış.

Dayanamamış bir gün bez muşamba ve dert yanmış arkadaşına,

- Bu nasıl oluyor böyle? Biz aynı fabrikanın malıyız. Seni öper başa koyarlar, beni pislik içinde çöplüğe atarlar!

- Daha anlamadın mı? Demiş kılıf muşamba, "adama arkadaşına göre davranırlar. Benim arkadaşım Kur'an, senin ki ise b..."

Kıssadan hisse işte! Kitaplar her devirde saygı gören ve hem yazarını, hem de elinde bulunduran sahibini değerli kılan kıymetli eşyalardandır. Bugün bile bir evde kitap olması, ev sahibine bakışı farklılaştırır, saygınlıştırır.

Bizim medeniyetimiz aynı zamanda bir kitap medeniyetidir de. Kitaba saygı ve sevgi, bütün Müslümanlar arasında çok yaygın bir huy ve duygudur. Yerde yazılı bir kâğıt görülse, öpülüp başa konu saygı duyulurdu bir zamanlar. Bir kitabı yere atmak, saygısızca fırlatmak veya uygunsuz yerlere koymak, bunu yapanları gözden düşürür. Hele bu kitap Kur'an-ı Kerim ise, bunu yapanlar asla affedilmez ve dinden çıkıp kâfir olduğuna hükmedilir. Belki tövbe ile kurtulur ama halk nazarında eski itibarını asla bulamaz.

Bir derece aşağı olsalar dahi, hadis, fıkıh, kelam, akait gibi dini ilimlerden bahseden kitaplara hakaret de, aynen dine yapılmış gibi çirkin kabul edilir ve yapanlar cemiyet nazarında değersiz ve itibarsız sayılır.

Bu dini hükümler toplumda kitaba saygı içeren bir örf ve adet meydana getirmiştir. Bu saygıdan giderek din dışı kitaplar da nasibini almışlardır. Konu itibarıyla dinden, kutsaldan bahsetmese de her kitap,

¹ Bkz. Kur'an, Kadir Suresi.

günaha, fitne ve fesada teşvik etmedikçe, müstehcenlik, çirkinlik ve çarpıklık taşımadıkça, hem bilgi vermesi açısından manen değerli olduğu gibi, hem yazarının emeğini ifade etmesi, hem de ekonomik bir değer olması hasebiyle maddi olarak da örfen saygısı hak kazanmıştır.

İleride daha geniş olarak anlatılacağı gibi milletimiz bu açıdan bakarak bir bütün halinde kâğıda, kaleme, kitaba, yazara ve bunlarla ilgili olduğu için rahleye, sıraya, kütüphaneye, camiye, okula, hele hele de hocaya ve öğretmene karşı daima saygılı olmuş, minnet ve şükran duymuştur.

Kitapları okurken de dikkatli olmalı, sert, kaba, yıpratıcı bir şekilde hoyratça tutmamalı, içini rast gele karalamamalı, eskirse ciltlenmeli, kirlenirse temizlenmeli, raflarda rahatça dizilmeli, okurken de kurallarına uygun okumalıdır.¹

Eskiye Kitaplar

Eskiye kitaplarımıza karşı iki görevimiz vardır. Birincisi mümkünse bakımını yapmak ve onarmak, ikincisi ise bu işlem mümkün değilse temiz bir yere gömmek veya geri dönüşüm için kâğıt fabrikalarına göndermektir.

Bir saygı biçimi olarak eskiye Kur'an'lar ve dini kitaplar güzel bir kutu veya sandık içine konularak, insan ayağı değmeyecek temiz bir yere gömülmelidir. Onun dışındaki kitapları geri dönüşüm amaçlı olarak kâğıt fabrikalarına göndermek, gömmek veya yakmaktan daha hayırlı olur kanaatindeyiz.

Ömer Nasuhi Bilmen Üstadımız meşhur ilmihalinin “Mukaddesata Hürmet ve Saygı” bölümünde şunları yazar: “39- Bir Kur'an-ı Kerim okunamayacak hale gelince, temiz bez parçası içine konup ayak basılmayacak bir yere gömülmelidir. Bu, Kur'an'ı bir küçümseme değil ona bir ikramdır. Bununla beraber üzerine toprak atılmamalı, tahtadan bir çatı yapılmalıdır. Bu gibi Kur'an-ı Kerimleri yakmak caiz değildir.

Kur'an'dan başka diğer din kitapları eskiyince hem gömülebilir, hem de akarsuya bırakılabilir, hem de içlerindeki mukaddes isimler silindikten sonra yakılabilirler. Bu gibi kitapların kâğıtlarına bir şey sarmak dine ve ilme karşı hürmetsizliği doğuracağından caiz olmaz.

¹ Bunları “Okum Aşkı” kitabımızda yazdık, oraya bakılabilir.

Yine, içlerinde Yüce Allah'ın veya Resül-ü Ekrem'in isimleri yazılı kâğıt parçalarına da, bu isimler silinmeksizin bir şey sarılması mekruhtur.”

Nitekim Bir gazetenin verdiği şu haber önemlidir: “Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) öğrencilere ücretsiz dağıttığı kitaplardan okutulma süresi dolmuş ve programları değişmiş ders kitapları, öğrencilerin defterleri ile evde ve okulda biriken kullanılmış kâğıtlar toplandı

İl ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine teslim edilen atıkların toplamı 14 bin 500 tonu buldu. Müdürlüklerdeki komisyonlar aracılığıyla satılan kâğıtlardan Türkiye genelinde 2 milyon 390 bin TL gelir elde edildi. Bu para, okulların ihtiyaçları ile maddi durumu yetersiz öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılacak.” (Hürriyet)¹

Kitap Bakımı

Kitapların bakımını yapmak ve yıpranmışları onarmak da çok faydalı ve faziletli bir iştir. Bu yüzden eski kitapseverlere ciltçilik mutlaka öğretilirdi. Onlar kitapların tozlarını, tıpkı Kâbe ve Şebeke-i Resul tozu gibi mübarek ve şifa kabul ederler.

Asıl olan kitabı kirletip yıpratmadan, üstünü başını yazıp çizmeden, kulağını kıvrıp bellik yapmadan, yabancı hırsızlardan koruyarak kullanmaktır. Bunların güzel örneklerini “Kitap Sevgisi” kitabımızda hatıralarla anlatmıştık.

Kitaplar devamlı bakım isterler. Kitap temizliği için, ciltleri soğuk suya sokulmuş ve fazla suyu sıkılarak akıtılmış bir süngerle silip kurumaya bırakın. Deri kaplı ciltlere, deri için özel olarak hazırlanmış renksiz deri kreminden sürün, yumuşak bir bezle ovun, parlatın. Kıvrılmış sayfaları ise sayfa ve ütü arasına kurutma kâğıdı koyup ütölüyerek düzeltebilirsiniz.

Kitap bakımı da önemli bir konudur. Bunun için birkaç tavsiyemiz var:

Kalın ciltlerin kitaplığa yatırılarak konması gerekir.

Kitaplarınızı rafa yerleştirirken fazla sık ve çarpık olarak koymayın.

¹ http://www.risalehaber.com/news_detail.php?id=61549 12/17/2009

Kitap üzerine damlayacak, kahve, çay, şurup vb. gibi şeyleri çıkartmak için bir pamuk parçasını sıcak suya batırın, lekenin üzerine temas ettirerek silin. ıkmadığı takdirde bir fincan suya bir kaşık sirke koyarak bununla silin. Sonra temiz su ile temizlemeniz gerekir. Böylece leke kaybolacaktır.

Kirlenmiş karton cilt kapaklarının temizlenmesi için kullanılmamış bir silgi kullanın.

Kitapların temiz tutulması ve zevkle okunmalarını sağlamak bakımından sayfaları parmakla gelişi güzel, hele de ıslatarak amamak lazımdır.

“Selden zarar gören kitaplara doktor geldi” haberi benim için oldukça ilginçti. Size de gelebilir diyerek bir “kitaba bakım” rneği olarak sunuyorum:

“Batman’daki sel felaketi, İluh Deresi kenarındaki şeyh Maruf’un kütüphanesini büyük lde tahrip etti. 10 bin kitabın bulunduğu kütüphane binasının tavanına kadar yükselen sel suları başka bir yerde bulunmayan 3 bin kıymetli eseri de yuttu.

Çamur içinde kalan eserlerden geriye kalanları kurtarmaya, Balıkesir’den Batman’a kadar birçok ilden 15 gönüllü kütüphaneye geldi.

Çamur deryası içinde kalan eserler arasında Osmanlı dönemine ait el yazması Türkçe, Arapça ve Farsça kitaplar bulunuyor. Eserlerin maddi değerinin llemediğini belirten şeyh Maruf’un kardeşi Tahir Yıldırım, 60 yıllık bir birikimin yok olduğunu ifade etti. Bölgedeki âlimlerin başvuru kaynağı olan kütüphanenin bir benzerinin daha bulunmadığı belirtilirken, kitapların kalanlarını kurtarmak için 15 gönüllü vatandaş kolları sıvadı.

Eserleri amurdan temizlemek için dama çıkartan vatandaşlar, sel sularında ıslanan bu tarihi kitapları elden geçiriyor. Vatandaşlar, bir yandan çamur deryası içinde kalan kitapları temizliyor, bir yandan da ıslak olanları havalandırarak kurutmaya alışıyor. Ayrıca farklı illerden insanlar da kütüphanedeki kitapların kurtarılmasına katkıda bulunmak için Batman’a geldi.

şeyh Maruf Kütüphanesi’nin imdadına Balıkesir’den Batman’a gelen 15 kişilik ekip yetişti. Kitapların kurtarılması için gönüllü olarak çalışmaya başlayan ekip, selden zarar gören kitapların yok olmasına gönüllerinin razı olmadığını belirtiyor.

Yağmur yağması halinde tüm emeklerinin boşa gideceğinin korkusunu yaşayan İbrahim Kuzyaka, ‘Kurtarabildiğimiz kitapları temizledik. Damın üstüne binlerce kitabı kuruması için bıraktık. İnşallah yağmur yağmaz. Kitapların üstünü örtmek için naylon aldık, fakat ne kadar korur bilemiyoruz. İnşallah yaptığımız çalışmalar boşuna gitmez.’ diyor. Şeyh Maruf’un kardeşi Tahir Yıldırım ‘Kütüphanede 50-60 yıllık bir birikim vardı. Hiçbir yerde olmayan yaklaşık 3 bin kitap vardı.’ dedi.”¹

Okumak

Kitaplara saygının bir başka biçimi de onları okumaktır. Okumak ve faydalanmak. Değilse bulunduğu yerde hapsedilen kitap gurbettedir ve hüzn içinde yaşamaktadır.

Eskiler “okunmayan evde Kur’an, gariptir” derlerdi. Biz umum kitaplar için aynısını söylesek ne olur? Sanırım isabet olur, mahzuru olmaz.

Hatta halktan bazı temiz vicdanlı insanlar bunu “günah” sayarlar. Bir iki kere ben de rastladım. “Hocam, bizde eskimez yazıyla yazılı bir kitap var. Okuyanı kalmadı. Yazık günah, orda garip kalmasın, getirsek de sana versek olmaz mı? Ya sen okursun, ya da okuyan birisine verirsin” demişlerdi.

Takdire layık iyi bir şey değil mi? Hiç olmazsa korunur.

Bir gün birisi bir vaaz sonrası beni evine davet etti bu amaçla. Sevinçle gittik. Evin tavanına çıktık. Kitapları karanlıklar içinden aşağıya indirdik. Bir de ne görelim; ıslanmış, küf bağlamışlar. Yaprakların kimi kararmış, kimi çürümüş. Adam acıyla baktı baktı ve “geç kalmışız” dedi. Birkaç kitap sağlam kalmıştı. Ben adamdan daha üzgündüm. “Belki bir okuyanımız olur, belki bir gün para eder” demiş, saklamışlar, ama sonuç bu.

Adam utana sıkıla, “ne yapayım hocam, yazık olmuş ama al bunları, dilersen sende kalsın, dilersen istediğin bir yere ver.”

Sağlamaları seçip ayırdık. Baktım iki eser bana yarardı. Ankaravî’nin “Mesnevî Şerhi” ve Farsça bir kamus, “Burhan-ı Katî”. Diğerleri alet kitapları. Onları da Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesi okul kütüphanesine koyduk.

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=1797691>

Bu kitaplar neden horlanır? Böyle en olmayacak yerlerde saklanır? İki sebep var buna. Birisi ülkede yapılan anlamsız devrimlerdir. Özellikle harf devriminden sonra millet korkmuş ve kitapları kimi yakmış, kimi gömmüş, kimi türbelere gece atıp kaçmış, kimi de yaş, rutubet ve yangını düşünmeden arastaklara atmış. Zavallı göz nurları, medeniyetimizin aklı ve irfanı...

Bu devrimi yapanlar acaba nasıl hesap verirler?

Bir başka kitap düşmanı da onun değerini anlamayan cahillerdir. Özellikle de kadınlardan olanları...

Dursun Gürlek'in hatırlattığına göre eskiler derlermiş ki: "Eski eserlerin üç türlü hasmı vardır; Kurt, nem ve kadın.

Geçmiş dönemin özelliklerini günümüze intikal ettiren ve bin bir zahmetle toplanan kitapları kurttan ve nemden korumak belki mümkündür, ama onları evde kuru kalabalık, çürük salatalık olarak gören hanımın şerrinden uzak tutmak maalesef imkânsızdır.

Evinin en geniş odalarını cilt cilt, raf raf kitaplarla dolduran, gece gündüz onlarla meşgul olan, dolayısıyla kendisiyle ilgilenmek için fazla vakit ayıramayan bir kitap meraklısına tahammül etmek, kadın için hayli güç bir iş olsa gerektir.

Heyhat, kadıncağız onunla okuryazar adam diye evlenmiş, fakat beyi okumayı yazmayı bir türlü bitirememişti. İstisnaları tenzih ederek söyleyelim ki kitap meraklılarının birçoğu, hanımlarının bu sıkıntı verici özelliğinden şikâyetçidirler.

Ne acı bir gerçektir ki, adamcağız ölür ölmez karısı hemen olanca husumetiyle kocasının kitaplarına musallat olur, onları yok pahasına, hatta bedavaya evden çıkarır. Zaten eskiler öyle dememişler mi? "Adam mezara, kitaplar mezata!"¹

Kitaba Saygısızlık

Öteden beri kitaba saygısı olmayan cahiller olagelmiştir tarih boyunca bu kitap düşmanları kitaplara, dolayısıyla insanlara, hatta canlı cansız bütün varlıklara çok büyük kötülük ve ihanet etmişlerdir. Genellikle bu saygısızlık ise hakaret, yasaklama, yırtma, atma ve yakma, yok etme şeklinde ortaya çıkmıştır.

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 87.

Bütün bu sayılanlar kutsal kitabımız için olursa, İslam açısından durum çok daha başkadır, daha ciddi ve daha korkunçtur.

Kur'an'a saygı bir kulluk borcu olduğu kadar bir iman şartıdır da. O'nu temiz yerlerde tutmalı, pis yerlere atmamalı, hakaret edeceklerle teslim etmemeli, O'na veya içindekilere hakaret edenlere gereken uyarı yapılarak engellenmeli, güç yetirilemiyorsa o meclis derhal terk edilmeli, asla onlarla birlikte oturulmamalıdır.

“İnançta Arınma” kitabımızda insanı dinden çıkararak küfre düşüren – irtidat – durumlar anlatılırken şöyle denmişti: “Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim Allah Teâlâ'nın kelimeleridir. Onun bir kısmını, hatta bir ayetini inkâr, tamamını inkâr gibidir ve insanı dinden çıkarır. Yine Kur'an-ı Kerimi beğenmemek, küçük görmek, “Arabın kitabı, orta çağın karanlığı, eskilerin masalı” diye onunla alay ve istihza etmek, karışık ve çelişkili bilgilerle dolu demek, i'cazında şüpheye düşmek, ona ilaveler yapmaya kalkışmak, helalini helal, haramını haram bilmemek, hükümlerine dil uzatmak, insanı dinden çıkarır.”¹

“Bunlara örnek olarak, Kur'an-ı Kerim'i, hatta hadis-i kudsî veya diğer hadis-i şerifleri tutup fırlatmak, pis yerlere atmak, dinî kitapları “artık bunların çağı geçti” diyerek atmak veya hakaret etmek, İslam fıkhnı anlatan kitapları “bunların içindeki kanunlar artık kaldırıldı. Hiçbir işe yaramaz çağdışı kitaplar. Bunlar çöl kanunları” diyerek alay ve hakaret ile atmak, ezmek, yakmak, pis yerlere fırlatmak gibi...”^{2, 3}

Hepsi de çok çirkin bu insanlık dışı hareketleri biraz daha yakından görelim ve hepsine yaşanmış bazı acı örnekler verelim istedim.

Yasaklama

Kitap yasaklama aslında bir temel hakkın, düşünce ve ifade hürriyetinin yerine göre kısıtlanması veya katledilmesidir. Bilindiği gibi, bir başkasının hak ve hukukuna tecavüz olmadıkça, başka inançları aşağılama ve hakaret olmadıkça, cebir ve şiddet içermedikçe,

¹ Age. s. 74.

² Bkz. Ömer Nasuhî Bilmen, Hukuk-u İslamiyye ve Istılah-ı Fıkhiyye Kamusu, IV. 7; Samerraî, Mürtede Dair Hükümler, s. 133 vd.

³ Cemal Nar, age. s. 77

toplum düzenini bozmadıkça, düşünceler ve onların her türlü araçlarla ifadesi temel insan haklarındandır.

Kitapları gerekçesiz olarak keyfi yasaklamak, bu hakkın çirkin bir ihlalidir, mücadele edilmesi gereken bir zulümdür. Çok açıktır ki kitaba yapılan bu yasaklama veya yırtma, yere çalıp çiğneme, fırlatıp atma veya yakma, onun içindeki inanç ve fikirlerin reddinin, inkârının, çirkin görülmesinin, aşağılanması, hakaret edilmesinin açık bir ifadesidir. Yeryüzündeki kanlı savaşların ve insan hakları ihlallerinin en açık seçik sebeplerinden birisi de işte bu saygısızlık ve haksızlıktır.

Böyle bir seviyesizliğin bu çağda hala sürüyor olması insanlık onuru adına utanç verici bir durumdur.

Tarihte Kitap Yasaklama

İslam ilke olarak inanç hürriyetini benimsemiş ve korumuş, düşünce ve onun ifadesini bir hak olarak kabul etmekten öte teşvik etmiş, yer yer görev olarak bildirmiştir. İstişare etmeye ve şurada görüşleri etki altında kalmadan bildirmeye önem vermiştir. İslam, temel hakları yok sayan zulmün her çeşidini yasaklamıştır. Biz bu konuyu “İslam’da Devlet ve Siyaset” kitabımızda yeteri kadar işlediğimiz için burada tekrar etmek istemiyoruz.¹

Ancak şu kadarını söyleyelim ki İslam Asr-ı Saadette ve hulefa-i raşidin döneminde bu açıdan çok başarılı uygulamalar görmüş ve takdir edilecek tablolar sergilemiştir.

Doğuda ve batıda Gayr-ı Müslim dünya kitap yasaklama, düşünce ve ifade hürriyeti bakımından bizden çok geride idi. Biz “altın çağımızı” yaşamış eskitirken, oralarda tam bir “orta çağ karanlığı” yaşanıyordu. Kilise ve derebeyleri, krallar ilim adamlarını bile kitaplarla beraber yakıyorlardı. Ama bugüne gelince, bu konuda onlar canları çok yandığından, temel insan haklarına karşı çok duyarlı davranıyor, düşünce ve ifade özgürlüğü, basın ve yayın serbestliği ilkelerini korumaya çalışıyorlar. Buna rağmen zaman zaman medeni dediğimiz dünyada da çok korkunç kitap yasaklamalarına rastlıyoruz. Bunun örneklerini aşağıda göreceğiz inşallah.

Ancak şunu üzüntüyle itiraf edelim ki bugün çağdaş denilen bir dünya var ve orda yaşayanlar genelde bu haklar ve özgürlükler

¹ Bkz. Cemal Nar, İslam’da Devlet ve Siyaset , s. 52-66; 165-180.

konusunda, özelde de düşünce ve ifade özgürlüğünde, basın yayındaki serbestlikte, maalesef devlet ve toplum olarak İslam'dan kısmen kopmuş bizim dünyamıza örnek olacak durumdadırlar. Bu ise bizler için utanç verici bir durumdur. Bizi bu utandıran durumlar da maalesef İslam'dan ayrılmaktan başka bir sebepten değildir.

Bunun ana sebepleri nelerdir ve kökleri nereye kadar uzar?

Bu sorunun cevabı basittir. Ne acıdır ki bizde hilafet saltanata dönüşünce bu aziz ilkedен büyük ölçüde sapmalar olmuş ve İslam dünyası çok kötü örneklerin sergilendiği büyük acılar yaşamıştır. Biz, az yukarıda adını verdiğimiz kitapta bu konuda gerek ilkeler ve gerekse uygulamalara dair birçok örnekler sunduk ve bozulmayı da alabildiğine geniş bir şekilde inceledik. O yüzden burada kendimizi tekrar etmek istemiyoruz. Fakat meselenin muallakta kalmaması için de bir iki örnekle açıklayıcı kısa bir alıntı yapmak istiyoruz.¹

“Maalesef çok erken dönemlerde başlayan saltanatın getirdiği hürriyeti kısıtlayıcı uygulamalar ve düşünce özgürlüğüne vurulan darbeler, birçok sahabinin, bildikleri hadislerin tamamını rivayet etmelerine şu veya bu niyetlerle mani olmuş, neticede İlim adına büyük kayıplara sebep olmuştur. Ebu Hureyre'nin şu sözü, gerçeği ne güzel ifade eder: "Resülullah'tan iki kap dolusu ilim aldım. Bunlardan birisini açıkladım; eğer diğerini de açıklasaydım, boynum giderdi."²

Özellikle Emevilerin Hz. Ali, ehl-i beyt, devlet idaresi, şûra, biat ahkâmı ile ilgili birçok hadis veya bilginin açıklanmasında olumsuz etkileri olmuş, zaman zaman da âlimlere acı çektirmişlerdir. İşte İmam Malik. Halktan, talak ve ıkt (köle azadı) üzerine zorla yemin verdirek bey'ad alan idare tarafından, sırf "İkrah altında yapılan boşama geçerli değildir."³ Hadisini rivayet etti diye işkenceye maruz kalmıştır. Çünkü bu hadis, zorla aldıkları biatı da geçersiz sayıyor, yani bu biatı bozduklarında kişilerin hanımlarından boşanmış olmayacaklarını bildiriyordu

Aynı imam Malik'e, daha sonra gelen Abbasiler de, senesinde Muaviye bulunan hadisleri rivayet etmemesi için baskı yapıyordu.⁴

¹ Age. s. 173 – 179.

² Buhârî, İlim, 42

³ Buhârî, Talak, 11

⁴ Kadı İyaz, Tertibu'l Medarik, 2/209'dan naklen A. Yaman, age. s. 66

O'nun Abbasiler döneminde de maalesef ölesiye dayak yediğini Kadı İyaz acı acı anlatır.¹

Fıkhın altın çağının hemen arkasından duraklama ve gerileme-taasup devrinin gelmesinin en önemli nedeni, muctehit ulemanın siyasilere göre gördüğü baskılar olsa gerektir. Can korkusu taşıyan âlimler, kabuklarına çekilmek zorunda kalmışlardır.

İşte Abdülmelik b. Mervan ve işte yayınlattığı genelgesi: "Bana bundan sonra kim Allahtan korkmayı tavsiye ederse, yemin ederim ki onun boynunu vuracağım."

Evzâî, hocası Ebu Hanife ile beraber olmalarının kendilerine ölüm getireceği endişesiyle nasıl korktuklarını anlatır.² Ebu Hanife'nin fetva vermekten men edilmesi, zalim siyasetçilerin uygulamalarından sadece basit birisidir³.

Ya imam Muhammed'in başına gelenler? Kitabında İslam'ın hükmünü yazdı diye bakın nasıl az daha kellesi gidecekti:

Serahsî'nin İmam Muhammed'in öğrencisi Muhammed b. Semâ'a'ya dayanarak verdiği bilgiye göre İmam Muhammed "Kitabu'l İkrâh"ı yazıp da zorlama ile alınan bey'atin ve yapılan yeminin geçersizliğini beyan edince, onu kısıkananlar halifeye çıkıp "eş-Şeybani senin hırsız ve haksız olduğunu yazıyor." diye ihbar ederler.

Buna çok kızan halife kendisini çağırır. Önce vezirin hışmına uğrayan eş-Şeybani durumu izah etmeye çalışırken işin akıbetini kavrayan İbn-i Sema'a süratle O'nun evine yönelir. Evin kuşatıldığını görünce, komşu duvarlardan atlayarak içeri girer ve söz konusu kitabı aramaya başlar. Nihayet bulur bulmaz polis kordonunu yarıp kitabı koruyamayacağı için onu derhal evin kuyusuna atar ve kendisini de gizler.

Bir süre sonra eve baskın yapılır. Kitaplar teftiş edilir. Fakat iddia edilen kitap bulunamaz. Bunun üzerine halife, imamdaki özür diler ve hediyeler vererek uğurlar.

Günler sonra eş-Şeybani tekrar aynı kitabı yazmaya niyetlenir. Ama yaşanan olayın hatırası buna engel olur. Bir müddet sonra kuyusunun su renginin bozulduğunu gören İmam kuyuyu temizletmek üzere işçiler tutar. Kuyuya inen işçiler, bu arada taşların arasına

¹ Şifa-i Şerif Tercümesi, s. 435-436

² Cassas, age. 1/99-100.Bkz. A. Yaman, age. s. 118

³ Bağdadî, Tarih-u Bağdad, 13/356'de naklen A. Yaman, age. s. 192-193

sıkışmış ve hiç su almamış kitabı da bulup çıkarırlar. Artık kitabına kavuşan İmam Muhammed gizli gizli üzerinde çalışmaya başlar ve nice zaman sonra onu kamuoyuna sunar.¹

Bu satırları kitabından okuduğumuz Serahsi de, yöneticilere yaptığı samimi nasihatler dolayısıyla hapse atılmış, Cuma namazından, ailesinden, çocuklarından, kitaplarından mahrum bırakılmış, esir muamelesine maruz kalmıştır.

Burada belirtmekten sarf-ı nazar ettiğimiz binlerce ilmi, âlimi engelleyen olaylar gibi, saltanatın çirkin yüzünü gösteren bir olay çeşidi de kitap yasaklanması, yakılması veya bazı bölümlerinin resmen çıkarılıp atılması veya tahrif edilmesi olaylarıdır. İşte birkaç örnek:

"Muhammet Zahid el-Kevseri'nin verdiği bilgiye göre Hanefilerin büyük âlimlerinden biri olan İn-i Abidin'in ünlü haşiyesi "Raddü'l muhtar ale'd durri'l muhtar", bir ara İstanbul'da yasaklanmıştır.

Olay şöyle gelişmiştir: "Ed-Dürrü'l Muhtar" isimli eserinde Hanefi hukukçu Haskefi, 1015/1606 yılında Dimeşk'te içilmeye başlanan sigaranın, veliyyul-emr olan Padişahın yasaklamasına binaen haram hükmünü alacağını yazar. Bu kitabı şerh eden İbn Abidin ise, haram ve helal kılma yetkisinin sadece Allah'a ait olduğunu, onun dışında hiç kimsenin, bu arada veliyülemr'in böyle bir hakkının olmayacağını söyler. Ayrıca veliyyülemr'den maksadın ulema olduğunu ve üstelik o günün idarecilerinin adalet ve örneklik vasıflarını yitirdiklerini, Abdülgani en-Nablus'ken (Ö. 1143/1731) naklen ekledi. Raddü'l-Muhtar'daki bu ifadeler yetkilileri kızdırır ve Maarif Bakanlığının girişimi üzerine kitap 1320 yılında toplatılır.

"Fatih ders-i âmi Hafız Mehmet Efendi de II. Abdülhamit (1876-1909) henüz hall edilmemişken ilmiyyenin ve İslamcılarının yayın organlarından biri olan "Beyan'ul Hak"daki bir yazısında, sadece mezkûr eserin değil, onun yanında başka eserlerin de siyasi sebeplerle "ravacgâh-ı sûk-ı irfan" dan kaldırıldığını şöyle dile getirir.

"Hükümt-i sabika... kütüb-i düriyyeyi toplar, en hasis yerlerde, hamam külhanlarında ateşe yakardı. Talebe-i ulumu, kendilerinde efkâr-ı ahrarane bulunduğundan dolayı mavnalarla, süprüntü kayıklarıyla harice tart-u teb'id eyledi. Huzur mahkemesi gibi bir bab-ı adaleti sedd-u ta'til, mecelle meclisi gibi bir mahfil-i ilm-u irfanı lağv-

¹ Serahsî, Mebsut, 24/40. Krş. A. Yaman, age.s. 99

u tenkil etti. Avrupalılar İbn Abidin'i, Minhac'ı, fikh-ı Hanefi, Şafîi ve Malikiden binlerle desatir-i adele ve ahkâmı tercüme ettikleri, Şerh-i Mevâkîf gibi kutub-i kelamiyyeyi defaatle tab-u neşrettikleri halde ravaçgah-ı suk-ı irfandan kaldırıldı.”

Esasen bu şikâyetler II. Abdülhamid'in hal fetvasında da bir gerekçe olarak tahrir edilmiştir. Eserler üzerinde bu yasaklayıcı tasarruflar bazen eser içindeki kimi bölümlerin hazfi biçimde de görülmüştür. Osmanlı devleti'nin son dönemleriyle ilgili çalışmalarıyla tanınan Dr. İsmail Kara'nın neşrettiği bir metinde anlatıldığına göre, temel kaynakların döneminin siyasi anlayışıyla uyuşmayan bazı ifadeleri silinmiş, kazanmış veya o yerler dizilmemek suretiyle yeniden tab edilmiştir.

"Ulemây-ı Mısır'ın dikkat ve nezaretleriyle Mısırdaki tab edilen "Sahih-i Buhari" nüshalarında "İmamet" in Kureyş'e ait olduğuna dair varit olan ehadis-i şerifenin, haşa muzır olacağı, erkân-ı zulmiyyeden Ebu-l Huda'nın İşaret-i dalaletkârânesi üzre tevehhüm edildiğinden irade-i hilafet penahi ile nüsah-ı mezkure ıharak edilerek ehadis-i münzireyi tayy-u ihraç ettikten sonra tekrar İstanbul'da tab'ına teşebbüs olmuş ve kütüb-ü mutebere-i İslamiyye'den "Kitab-ı Mevakîf" in "Şurut-u imamet" beyanını havi mebhasları mahv-u mâbedid edilmekte bulunmuştur."

Kimi eserlerin bu şekilde yasaklanmasının daha ötesinde bazen bütünüyle bir mezhebin tedris ve tederrüsü bile yasaklanabilmiştir. Mesela kaynaklarda anlatıldığına göre Ifrıkıyyede (Özellikle Kayranvan'da) Hanefi mezhebi en yaygın mezheb iken, Ziri Devleti Sultanı Muiz b. Badis'in girişimleriyle daha sonra unutulmuştur. Adı geçen Sultan bütün mağrib halkını Maliki mezhebine bağlanmaya sevk edip diğer mezhepleri ve onlar hakkındaki araştırmaları yasaklayınca, orada tek mezhep yaşanır kalmış ve bu durum uzun yıllar, ta Osmanlıların Kuzey Afrika'yı almalarına kadar böyle devam etmiştir.¹

Cumhuriyet Döneminde Kitap Yasaklama

¹ İbn Hallikan, Vefeyatu'l A'yan, 5/233-234; Kuraşî, el-Cevahiru'l Mudiyye, 1/9; Mahluf, Şeceratu'n Nuri'z Zekiye, 2/129'dan naklen Özen Şükrü, TDV İslam Ansiklopedisi, 17/534 (Yukarıdan beri yapılan iktibasların kaynağı için bkz. Ahmet Yaman, age. s. 196-200)

Bu dönem kitaplar ve düşünceyi ifade açısından kap kara bir dönemdir. Bu dönemin başlaması ile birlikte büyük bir yasaklama ve ezici cezalarla yazarların, düşünürlerin susturulması dönemi başlamıştır ve bunu anlatan olaylar dillere destandır. Bu tarihi dönem, kitabı hor gören nice kişilerle doludur. Onu yasaklayan, yaktıran, yerlere atan ve çiğneyen, kilit altına alarak tutsak etmeye çalışan kimi kişiler bugün ya unutulmuş gitmiştir, ya da lanetle anılmaktadır.

Hatta İskipli Atıf Hoca olduğu gibi insanlar, yasaklayıcı kanun çıkmadan önce basılmış kitaplarından bile yargılanmış, savcıların istememesine rağmen sırf bu yüzden hâkimlerce idam edilmiştir.

Bu gülerde bir haber dikkatimi çekti: “Ankara Mamak semti eski kabristanında (şimdiki ismi Şafak tepe Parkı) bulunan kemikler Atıf Hoca'nın Ankara'ya 250 km mesafedeki memleketi İskilip'e defnedildi.

Bilindiği gibi büyük Allah dostu İskipli Atıf Hoca, 1926 yılında ilk Meclis'in önünde hâkimlik yetkisi olmayan mahkeme reisleri tarafından kalem kırılarak sehpaye çıkarılmıştı.

Ulus'taki birinci Meclis'in önünde asılmıştı. Ve Kemalist rejim, onu şapka kanununa muhalefet iddiasıyla ibret için sabahtan akşama kadar idam sehpasında sallandırmıştı. Sonra da cenaze namazı kılınmadan ve cenaze yıkanmadan Mamak Kabristanı'nın garipler mezarlığına defnedilmişti. Mezarlığın üzerinde ne bir işaret vardı ne de bir iz. Hakk'ın tecellisine bakın ki, 73 yıl sonra duyarlı Müslüman bir ekip tarafından 10 yılı dolduran yoğun bir çalışmadan sonra Şafaktepe Parkı'ndaki üzerine toprak ve çimen serili olan yerden çıkarıldı. 73 yıl sonra kemiklerini bulup Atıf Hoca'yı memleketine defnedenler onun 73 yıl sonra geç kalmış cenaze namazını da kıldılar.

İskipli Atıf'ın yeğenlerinden alınan kan, tırnak ve saç örnekleriyle yapılan DNA testi pozitif çıktı. Sonuçların yüzde yüz örtüştüğü ispatlandı ve Atıf Hoca'nın kemikleri öyle defnedildi. Duygulu anların yaşandığı defin sırasında Yasin-i Şerif ve Tebareke Sureleri okundu.”(Vakit)¹

İskipli Atıf Hoca'nın yok yere tevkif edilişi ve idam edilmesi, cesedinin ibret-i âlem için (!) akşama kadar ipte sallandırılması, Kılıç Ali denilen zavallı ve bayağı adam tarafından

¹ http://www.habervaktim.com/haber/99821/iskiplinin_mezari_bulundu.html

başına zorla şapka geçirilerek “giy domuz” diye hakaret edilmesi ve cenazesinin ailesine verilmeden ve namazı kılınmadan garipler mezarlığına gömülmesi... bir insanlık ayıbıdır. Olayı Necip Fazıl’ın “Son Devrin Din Mazlumlari”ndan azıcık görelim mi?

“Sene 1926... Sonbahar... İskilipli Atıf Hocanın, Aksaray'da, Lâleli'de, Fethibey caddesinde 14 numaralı evi...

Hoca, ikinci kattaki odasında sedire oturmuş, Akşam namazının ezanını bekliyor. Birden yakındaki camiin minaresinden yanık bir ses... Hoca, ezanı, içinden kelimesi kelimesine tekrar ettikten sonra kibleye dönüyor ve tekbir getirerek namaza giriyor.

Tam o anda bir zil sesi... Kapı çalınmakta... Atıf Hocanın haremî Zahide Hanım kapıda... Dışarıya sesleniyor:

— Kim o?

— Atıf Hocayı görmek istiyoruz!

— Hoca namazda...

— Siz kapıyı açın da... Bekleriz...

Kadın kapıyı açıyor. Kılık ve edaları şüphe verici üç adam... Sivil oldukları halde aynı meslekten olduklarını ihtar eden, üniformaya benzer bir üslûp birliği içindeler... Başlarında, yeni kabul edilmiş bulunan Şapka Kanunumuzun tatbikatına ait (fötr) biçimindeki örnekler...

Meçhul insanlar içeriye girip taşlıkta beklemeye başlıyorlar.

Zahide Hanım, kadınlara mahsus bir sezişle bu adamlardan tevakkuf halinde...

— Ne istiyorsunuz Hocadan? Arzunuz nedir?

Biri, gayet kapalı ve sinsi bir tavır ve tonla cevap veriyor:

— Görüşeceğiz... Kendisiyle görülecek bir işimiz var!

Zahide Hanım yukarıya çıkıp selâm vaziyetinde bulduğu kocasına vaziyeti haber veriyor:

— Aşağıda meymenetsiz suratlı birkaç adam sizi görmek istiyor. Hallerini beğenmedim.

Atıf Hoca, gayet vakarlı, aşağıya inerken en büyük telâşa, Melâhat isimli, biricik kızında şahit oluyor.

Gelenleri gören genç kız fevkalâde ürkmüş, babasına koşmaktadır:

- Baba, kim bunlar? Ne istiyorlar?

— Sakin olun! Heyecana kapılmanın mânası yok... Ben de bilmiyorum gelenleri... Şimdi göreceğim... Ama kaç gündür etrafımda dolanan hafiye kılıklı insanlara bakılırsa her halde polis...

Atıf Hoca, gayet metin aşağıya inip gelenlerle karşılaşıyor:

— Selâmün aleyküm...

— Aleyküm-üs-selâm...

— Ne istiyorsunuz?

— Evi arıyacağız!

— Siz polis misiniz?

---- Evet, Birinci Şube memurlarından.

— Bu hususta resmî bir vesikaya, mahkeme kararına malik misiniz?

— Hayır; fakat aldığımız emir böyle!

— Emir kâfi değil... Kanunî salahiyetinizi tespit edici bir vesika lâzım... Ama buyurun», hakkımı aramıyorum, her tarafı arayabilirsiniz!

Memurlar üst kata çıkarak Atıf Hocanın kütüphanesine giriyorlar. Hoca, kendilerini, rahat iş görmeleri için yalnız bırakıyor ve yatak odasına çekiliyor. Memurlar, girdikleri kütüphane odasında tavana kadar yükselen kitap raflarına atılıyor ve tek tek kitapları elden geçirmeye başlıyorlar. Yazı masasının da üstün ve gözleri en küçük kâğıt parçasına kadar eleniyor ve zavallı din adamının yıllardır en titiz emekle nizamladığı oda, yangın yerine döndürülüyor.

Manzarayı kapı aralığından takip eden kızı Melâhat, birdenbire yere düşüp bayılıyor. Atıf Hoca bir taraftan kızını ayıltmaya çalışırken, öbür taraftan da haremine, misafirlere kahve pişirmesini tembihlemeyi ihmal etmiyor.

Zahide Hanım nefretle haykırıyor:

— Aman efendi, evimizi basanlara bir de kahve mi ikram edeceğiz?

Atıf Hocanın cevabı:

— Zıyanı yok hanım, onlar da insan ve Müslüman... Ne yapınlar, emir kulu onlar...

Kahveler pişirilip getiriliyor, Atıf Hoca onları memurlara eliyle ikram ediyor.

Evin aranması gecenin geç vaktine kadar sürdü. Bittikten sonra polis ekibinin şefi Hocaya şöyle hitap etti:

— İşimiz bitti Hoca Efendi, alacaklarımızı aldık. Şimdi iş sizi Müdüriyete götürmeye kaldı!

Haremi ve kızı birer çığlık sesi çıkarırken Hocada çarpıcı bir vakar ve tevekkül:

— Buraya kadar mı emir aldınız?

— Evet, Hocam!

— Elinizde, tabîi bir tevkif müzekkeresi de yok!

— Dedik ya, emir böyle... Hem biz sizi tevkif etmiyoruz ki... Beş dakika için Müdüriyete kadar gelip birkaç tespitten sonra evinize döneceksiniz!

— Öyle olsun, diyor Hoca; kapınıza kadar da gidelim. Buyurun!

Hoca, başına sarıklı fesini ve sırtına latasını geçirirken, kadınlar hıçkıra hıçkıra ağlamaktadır. Melâhat, babasına sarılmış, haykırmakta:

— Baba beni kimlere bırakıp da gidiyorsun?

— Seni Allaha emanet ediyorum.. Allah'ın kaderine baş eğmeyi biliriz!

Atıf Hocanın darağacında şehit oluşundan bir müddet sonra bütün bu tevkif tablosunu çizen Melâhat Hanım:

— Babamı, diyor; işte bu son görüşümdü.

Atıf Hocayı Müdüriyette bir hücreye tıkıyorlar. Penceresi tepeden avlu tarafına açılan loş ve pis bir oda... İçinde (banko) dedikleri tahta bir sıradan başka eşya yok...

Memurlar:

—Şimdi çağırılırsın! İşin biter, evine dönersin! Diyerek Atıf Hocayı diri diri toprağa gömmüşlerdir.

Ne soran, ne arayan, ne de hesaba çeken... Fakat Atıf Hocayı en çok üzen şey, bütün bunlar değil de, namazlarını kaybetmemek kaygısı... O gece yatsıyı kaçırmamak için abdest almak üzere kapısını vurup izin almak istediği halde kendisine ses veren olmuyor. Sabah namazı için de aynı şey... Bu Çin işkencesine benzer vaziyet karşısında Hocanın çektiği acıyı hayal edebilmek lâzım... Ne evinde suç belirtici bir şey bulunabilmiş ne de suçunun ne olduğuna dair bir itham karşısında kalmıştır.”

Evet, böyle gitmiş ve darağacında idam edilmiştir. Sadece o mu? İstiklal mahkemeleri ve sözde isyanlarla idam edilenler, kurtuluş savaşında şehit olanların Allah bilir kaç katıdır...

İşte size kıyas için bir ölçü: Gıyaseddin Emre diyor ki: “Efendim şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki isyan bölgesi İstiklâl Mahkemeleri

denilen Şark istiklâl Mahkemelerinde, istiklâl Mahkemesi Reisinin iddia ettiğinin tam tersine en az 10 binlerce insan idam edilmiş veya kurşuna dizilmişti. Ben sadece ibret olsun için İsyan bölgesi İstiklâl Mahkemeleri cellatlarından, Cellat Kara Ali'nin 3 Mat 1931 tarihli son Posta Gazetesinde çıkan hatıralarından bir rakam vermiş olayım. Diyor ki Cellat Kara Ali: 'Ben sadece kendim olarak isyan bölgesi İstiklâl Mahkemesi'nin kararıyla 5.216 sarıklı, sakallı ve cübbeli insanı idam ettim. Diğerlerinin ne kadardır onu bilemem.'

Evet, sadece bir celladın darağacında sallandığı âlim ve fazıl kişi sayısı 5.216 adettir. Gerisini sizler düşünün. Bir de Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin koca bir yalan uğruna şapkaya muhalefetten diyerek en az binlercesini gerçekleştirdiği İskilipli Atıf Hoca'nın idamını düşünün. On binleri bulmanız işten bile değildir. Aslında hukuken şimdi İstiklâl Mahkemeleri heyetini bu sınırsız-sorumsuz davranışlarından dolayı muhakeme etmek gerekir. Ama nerede adalet?"¹

Nasıl bir zulüm var ki insanlar evlerinde kitap bulundurmaktan korkar olmuşlar, kendi kitaplarını korkularından elleriyle yakmış veya toprağa gömmüşlerdir. Bu yüzden nice kitaplar camilere, türbelere gizlice atılmış, tavan aralarında saklanırken yağmur ve yaştan küflenmiş ve zayi olmuştur. Yaşları uygun olanları bir konuşturun, hala sizlere ne akıl almaz olaylar anlatacaklardır.²

Dünya Bülteni/ Haber Merkezi'nden bakın neler öğreniyoruz: "Basın tarihçileri, Türk basın tarihinde, basına yönelik sansür ve baskıları işlerken 2. Abdülhamit'in istibdatının üzerinde dururlar. Tarihçilerin yaptığı araştırmalar sonucu ortaya farklı bir gerçek ortaya çıktı. Tarihçiler Cumhuriyet döneminin ilk 33 yılında 2. Abdülhamit döneminin 25 katı dergi, gazete ve kitap yasaklandığını saptadı.

'Cumhuriyet Döneminde Bakanlar Kurulu ile Yasaklanan Yayınlar' başlıklı çalışmada Mustafa Yılmaz, 5 Kasım 1923'te matbuat hakkında çıkarılan bir kanunla basına sansür getirilerek başta

¹ Bkz. H. Hüseyin Ceylan, Cumhuriyet Dönemi Din Devlet İlişkileri, III. 27.

² Yaşı yetmeyenler de yakın tarihi gerçek kalem ehlinde okuyabilirler. H. Hüseyin Ceylan'ın Cumhuriyet Dönemi Din Devlet İlişkileri isimli 3 ciltlik kitabı bir örnektir mesela. Mesela Necip Fazıl'ın Son Devrin Din Mazlumları ile Kadir Mısıroğlu'nun bütün kitaplarını şöyle bir okumak yeterlidir herhalde.

Cumhurbaşkanının eleştirilme yasağı getirildiği belirtti. Yılmaz Cumhurbaşkanı hakkında olumsuz yayın yapanlar hakkında yayın ve gazeteleri kapatma ve sorumluları hakkında üç yıla kadar mahkûmiyet verildiğini belgelere dayandırarak anlatıyor.

Alpay Kabacalı, 'Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın sansürü' adlı eserinde, dini yayınların Halifeliğin kaldırılmasından sonra dini yayın yapan gazeteler gözetime tabi tutularak, Takrir-i Sükun kanunundan sonra da kapatıldıkları gerçeğini aktarıyor.

Mete Tunçay'ın belirttiği gibi rejim yanlısı dışındaki basına yaşam hakkı tanınmamış, Sebilürreşad, Seda-i Hak, Vatan, Akşam gibi gazete ve dergiler Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılmıştır.

Cumhuriyetin ilk 15 yıllık döneminde kapatılan gazete ve derginin sayısı 144'tür. Bu yayınların kapatılmasındaki öncelikli gerekçeleri, dini propaganda da bulunmaları, komünistliğin övülmesi, 'Kürtçülük' yapılması, İnkılâplara ve Mustafa Kemal'e muhalefet edilmesi gibi iddialar oluşturuyor.

1938-1945 yılları arasında ise 65 yayın kapatılırken 1945-1950 yılları arasında 112 yayın kapatılmış.

Tarihçilere göre Demokratik Parti iktidara geldikten sonra öncelikle kendisine iki düşman belirlemiştir: Komünistler ve Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret edenler...

Demokrat Parti iktidarından dini kitap ve dergilerde nasibini alarak ilk yasak Said Nursi'ye gelmiş. 19 Ocak 1950'de Bakanlar Kurulu kararı ile Said Nursi'nin 'Gençlik Rehberi' isimli eseri yasaklanmış bu eseri 6. Sayısından 13. Sayısına kadar tefrika eden Büyük Doğu dergileri toplatılmıştır.

Yine Said Nursi'nin 'Sıracun- Nur, Hacemat-ı Sittte' adlı eserleri hükümete, rejime, kanunlara, inkılâplara karşı çıktığı gerekçesi ile yayınlanması yasaklanmıştır.

13 Nisan 1950'de Bakanlar Kurulu kararı ile Osman Yüksel Serdengeçti'nin 'Bir Nesli Nasıl Mahvettiler' adındaki broşür şeklindeki eseri, inkılâplara karşı çıktığı ve dini propaganda yaptığı iddiasıyla toplatılmış, yayınlanması yasaklanmıştır.

Kütahyalı Yusuf isminde birinin 'İnkılap Soytarılığı' adlı başka bir kitapçık inkılâplara karşı olduğu, dini propaganda yaptığı gerekçesi ile toplatılmasına Adanan Menderes başkanlığındaki Bakanlar Kurulu karar vermiştir.

Ayrıca Gümülcineli Molla Yusuf'un yazdığı 'Hak Yol', Tebliğ cemaatine ait 'Umumi İstişare' adlarındaki eserlerde dini tefrika çıkarttıkları gerekçesi ile yasaklanmıştır.”¹

Bir Amerikan askerinin Kur'an-ı Kerim'e kurşun sıktığı, üstüne içki koyduğu, papuçla vurduğu haberini veya Guantanamo da esir Müslümanlara Kur'an-ı Kerim'e hakaretle işkence ettiklerini biraz sonra okuyacaksınız. Bir Gayr-ı Müslim bu çirkinliği yaptığında yüreklerimiz böyle parçalanırken, bütün dünyada infial uyandırıp inananları ayaklandırken, acaba bunun bir benzerini Müslüman olduğunu söyleyen bir Türk, bir Kürt, bir Arap vs. askeri yapsa nasıl oluruz?

12 Eylül'ün en acımasız günlerindeydik. Bazı öğretmen arkadaşların evi basılmış ve dört gün gözaltında işkence ile sorgulanmışlardı. Serbest bırakıldıklarında ziyaretlerine gittim. Bana dediklerinden birisi şöyleydi: “Hocam, en ağırımıza giden, evimizi ararken kitaplarımızı tutup tutup yere çaldılar. Kutsal kitabımızın yere çalınması beni kahretti. Hatta Gazali'nin “Eyyühe'l Veled” diye bir halk kitabı var ya, onu eline aldı o rütbeli asker, içinde Arapça yazılan ayet ve hadisleri görünce, ‘Hala mı bu gerici yazı bulunan kitapları oluyorsunuz’ diye yere çaldı. O anda bütün saygı ve sevgimi kaybettim.”

Aradan yıllar geçmesine rağmen aynı tornadan çıkan zavallıların hala değişmemiş olması, ülkem ve insanlık adına ne kadar yazık bir durumdur. Halka tepeden bakarak onu insan yerine koymayan, onu diniyle, kitabıyla ve medeniyetiyle aşağılayan bu adamlar, ellerine geçirdikleri güçle öylesine hoyratça davranmış ve hak hukuk katliamında bulunmuşlardır ki, insan “bu nasıl oluyor, bunlar bizim milletimizden mi? Öyleyse neden bu kadar kin ve nefret?” demeden kendini alamıyor. İşte size bu sözlerimi haklı çıkaracak bir hatıra:

H. Hüseyin Ceylan 1957 – 1960 arası Demokrat Partiden milletvekili olan Gıyaseddin Emre ile bir röportaj yapmıştı. İşte onun bir bölümünden ir acı hatıra:

H. Hüseyin Ceylan: Efendim dönemin dini baskılarını yaşadığınız ve duyduğunuz kadarıyla biraz örneklendirebilir miyiz?

¹ www.tumgazeteler.com/?a=5738676; www.tumgazeteler.com/?a=5739315; 12/18/2009

Gıyasettin Emre: Bizim doğu bölgesinde Cumhuriyet döneminde köylerin adı da yenilendiği için, ben köyümüzün eski adıyla bir olaydan bahsetmek isteyeceğim. Bizim köyün adı Ganiçok idi.

Yıl 1927, mevsim ilkbahar. Bir jandarma onbaşı ve iki jandarma eri köyümüze geliyor (Yaşım müsait olduğu için çok iyi hatırlıyorum). Köy geçimini genellikle hayvancılıktan temin ettiği için, köyün giriş ve çıkışı hep hayvan pislikleriyle doludur. Jandarma onbaşı çamurlu yollardan ve hayvan pisliklerine basa basa köydeki Halid Ağa denilen, aynı zamanda âlim olan bir zatın evine geliyor. Postallarını dışarda çıkartmadan, affedersiniz ahıra girer gibi postallarla Halit Ağa'nın evine giriyor. Sonra penceresi dışarıya bakan (bizde evlerin penceresi genelde avlu içine bakar, sadece bir odanın penceresi dışarıya bakar. O da geleni gideni gözlemek içindir. O odada da genellikle evin en büyüğü olan erkek oturur) odaya Halid Ağa'nın yanına geçerek postallarıyla birlikte pencere kenarındaki sedire uzanıyor.

Bir müddet sonra, altı hayvan tersiyle dolu olan postallarını çıkartıp, pencere geniş liginde bulunan kitapların üzerine koyuyor (Bizim evlerimizde modern anlamda kütüphane olmadığı için, genellikle kitaplar pencere genişliğine veya sandıklara konur). Tabi her zamanki gibi pencere genişliğinde bulunan en üstteki kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Jandarma Onbaşı da postallarını Kur'an'ın üzerine koymuştur.

Şeyh Halid Ağa da sessizce oturduğu yerden kalkıp, postaların altındaki Kur'an-ı alıyor, postalı yine aynı yerine koyarak, Kur'an'ı yan odaya götürmek istiyor. Tam bu sırada jandarma onbaşı Halit Ağa'ya:

- "Nedir o elindeki" diye sorunca:

- "Kur'an'dır. Herhalde siz postalınızı koyarken, postaların altındakinin Kur'an olduğunu fark edemediniz!" diye cevap veriyor Şeyh Halit.

Bunun üzerine jandarma onbaşı hemen uzandığı yerden ayağa fırlayarak postallarını giyiyor ve Halit Ağa'nın elindeki Kur'an'ı alarak yere çarpıyor ve Kur'an'ı çizmeleriyle çiğnerken de bir taraftan,

- "Hâlâ bu Kur'an'ı mı okuyorsunuz, hâlâ bu çöl kitabını mı evinizde bulunduruyorsunuz" diyerek salyalarını akıta akıta Halit Ağa'ya bağırmaya başlıyor.

Yanındaki iki Jandarma da Kur'an-ı çiğnemedi onbaşlılarına yardımcı oluyorlar.

Tabi Şeyh Halit Ağa evinde en aziz bildiği, namusu bildiği Kur'an böylesine postal altında çiğnenirken ve Kur'an'a böylesine hakaret edilirken beyninden vurulmuşa dönüyor ve hemen yan odaya geçerek yatağının altındaki silahını alıyor ve tekrar jandarmaların bulunduğu odaya girerek jandarma onbaşısını ve jandarma erlerini oracıkta öldürüyor.

Bu hadise o zaman Muş bölgesinde Şeyh Halit Ağa isyanı diye duyuruldu. Oysa isyan misyan hiçbir şey yoktu. Yüzlerce jandarma ellerinde süngü takılmış silahlarıyla Ganiçok köyünü sardılar (1927). Önce Şeyh Halid'in evine girdiler. Kadın, çoluk, çocuk ayırımı yapmadan hepsini aldılar ve köydeki Halit Ağa'nın ne kadar yakın akrabası varsa onları da toparlayıp götürdüler. Sonra Şeyh Halit Ağa'nın komşu köylerdeki hısım akrabaları da tek tek toplanıp eski adıyla Till olan ilçeye getiriyorlar. Eski adlan Ganiçok, Gıcık, Dabbi olan köylerden toplanan Şeyh Halit'in akrabaları ve Şeyh Halit 131 kişi olarak Till ilçesinin "Nevala Çileken" denilen meydanlığına elleri bağlı olarak getiriliyorlar ve yeni adı Kopko olan Till'lilerin çok iyi bildikleri gibi bu 131 kişi çoluk çocuk demeden bir anda kurşuna diziliyor ve aynı zamanda süngüleniyor.

H. Hüseyin Ceylan: Hepsini öldürüldü mü?

Gıyasettin Emre: Evet hepsi öldürüldü ve maalesef Doğu'da bu ürpertici olayı duyururlarken de "Şeyh Halit ayaklanması" diye duyurdular. Oysa ne ayaklanma vardı, ne de toplu bir isyan. Ben Demokrat Parti'den milletvekilliği de yapmış bir insanım, burada açıkça söylüyorum ki "Doğu isyanları" diye tarihte gösterilmek istenen isyanların çoğu Şeyh Halit'in ki gibi olmuştur. Asıl isyan jandarma onbaşısının Kur'an'a karşı gösterdiği, bugün bile kanunlarımızda "dince mukaddes sayılan şeylere saldırı" diye geçen cezayı müstelzim olaydır. Ama o dönem özellikle Doğu'da tam bir jandarma devleti olduğu için ve hemen her şeye, her konuda jandarma karar verdiği için askerlerin dediği şeyler gerçekleştirilmiştir. "Bunun isyanla alakası yok, ne ayaklanması, milleti niçin tutukluyorsunuz?" diye itiraz eden insanlar da jandarmaya itirazlarının karşılığını "süngü" karşısında canlarını feda ederek ödemişlerdir."¹

¹ H. Hüseyin Ceylan, Cumhuriyet Dönemi Din Devlet ilişkileri, III. 15-17.

Aynı söyleşiden iki manzara daha verelim konumuzla ilgili. Böylece işin hangi seviyesizliğe kadar götürüldüğü iyice anlaşılmış olsun:

“H. Hüseyin Ceylan: Kadınların din eğitimi nasıldı ve kadınlara da baskı var mıydı?

Gıyasettin Emre: Efendim tabi şunu söylemek lazım bizde kadına dokunuldu mu zaten iş biter! Çünkü kadın örtüsüyle olsun, bedeniyle olsun bizim için namustur. Allah onların korunmasını ve muhafazasını erkeklere emanet etmiştir. Bizde hanıma bakış böyle olunca ister istemez gerek jandarma ve gerekse diğer memurlar kadınların ne örtüsüne uzanabiliyordu ve ne de onu bir yere giderken üzerinde Elifba veya Kur'an taşıyor mu diyerek üzerini arıyorlardı. Eğer kadın benim üzerimi şunlar aradı, benim örtüme el uzattı diyerek beyine şikâyetçi olsa, beyi için onları öldürmekten başka bir seçenek olmazdı. Doğunun geleneksel kanunu budur. Bu yüzden tüm zulümler erkekler üzerinde gerçekleşmiştir.

Ben bir olay hatırlıyorum. Bizim orada Dağlık köyü diye bir köy var. Bir-gün komşu köy olan Molla Davut köyünden bir haberci Dağlık Köyüne gelerek köy meydanında avazının çıktığı kadar bağıyor. "Ey ahali jandarmalar geliyor, herkes Kur'an'ını saklasın, Elifbalar saklansın!" diye. Ve herkes başlıyor saklanmaya ve evlerindeki Kur'an'ları saklamaya.

Fakat o köyün Fatıma isimli bir ihtiyar kadını elinde okumakta olduğu Kıran'ı saklamıyor. “Gelirlerse gelsinler, görürlerse görsünler işte Kur'an” diyerek okumasına devam ediyor. O sırada evin gelini, "Anne! Bak sen Kur'an okuyorsun diye şimdi oğlunu alıp götürürler, babamızı alıp götürürler, daha olmadı ikisini de öldürürler, sen de sakla şu Kur'an-ı" diyor. Nihayet ihtiyar Fatıma nine Ku^ân-ı göğsü üzerine, elbisesi içinde saklıyor.

Jandarmalar köye geliyor, tek tek evleri kontrol ediyorlar. Fatıma ninenin evlerine geldiğinde Jandarma Komutanının Fatıma ninenin göğsündeki kabarıklık dikkat çekiyor. “Ne var orada çıkar bakalım” deyince, kadıncağz bir şey yok diyor. Bunun üzerine Jandarma Komutanı erlere "bakın!" emrini veriyor.

İşte o zaman evin reisi "Komutan ona dokunmayın, yalvarırım, ne isterseniz vereyim size. Orada zaten bir şey yok. Size ben 5 altın vereyim, ayrıca koyun vereyim akşama kesip yersiniz, ama hanımın üzerine el sürmeyin!" diyor. Komutan rüşvetçi biriymiş ki, 5 altını ve 1

koyunu alıyor: "Peki artık bir şey yapmayacağım. Çıkart bakalım orada ne var, merakım gitsin" deyince, ihtiyar Fatıma nine göğsünden Kur'an-ı çıkartarak "İşte bu vardı" diyor.

Adam 5 altını, 1 koyunu almış olmasına rağmen: "Demek siz hâlâ Kur'an okuyorsunuz öyle mi! Ben size gösteririm" diyerek Fatıma nineyi ve o evin sahiplerini şehre götürüp emniyette nezarete atıyorlar.

Bu örnek de dönemin Kur'an düşmanlığını göstermesi açısından manidardır.

Bir olay daha var o daha enteresan onu anlatayım: Bekçiler diye bir köyü var Muş'un. Burada Hoca Mehi diye bir hoca var. O zaman köye jandarmalar bir baskın yapıyorlar (1939). Köye baskın haber verilmediği için Mehi Hoca evinde Kur'an okutmaya devam ediyor.

Hemen komşu çocuğu sessizce Mehi Hoca'nın evine gelerek, "Hocam jandarmalar bizim eve geldi, şimdi size gelecekler, Kur'an ve Elif cüzlerini saklayın" diyor. Hoca bir an Kur'an'ı evin ocaklığındaki bacaya saklamayı düşünüyor. Ancak burada durmaz ve iş olur düşüncesiyle vazgeçiyor ve yastığının altına koyuyor. Çocuklarına da, "benim için hasta deyin, üzerime de iki tane yorgan örtün, ben bu yatakta hiç kalkmadan yatayım" diyerek tembihatta bulunuyor.

Hemen jandarmalar içeri girince, jandarma çavuşu "Bu evde Kur'an okunduğunu haber aldık. Sen yatağında yatan, Kur'an'ı sen okutuyormuşsun, kalk bakalım ayağa, bize hesap ver!" deyince, Hoca "evladım ne Kur'an okutması, ben hasta yatağımda yatmakla meşgulüm" diyerek Çavuşa cevap veriyor. Jandarma çavuşu, "Kaldırın bu ihtiyarı yoklayın yatağını, yastığını ve eğer bir Kur'an çıkarsa yastığından hemen onun saçını sakalını tıraş edin. Çünkü bunlara en ağır gelen şey, sakallarının kesilmesidir!" diyerek erlere emir veriyor.

Gerçekten yastığın altından da Kur'an çıkınca Mehdi Hoca denilen âlimin saçını ve sakalını hemen oracıkta kesiveriyorlar. Bir âlimin sakalının toptan kesilmesinin manasının ne olduğunu herhalde idrak ediyorsunuzdur.

İşte böylesi acı hakikatler yaşanmıştır. Yalnız şunu söyleyeyim ki, o dönemde halk tabakası ve din öğreticileri Kur'an'ın ahkâmına toptan inanıyorlardı ve bunun içinde hafızalardan Kur'an ahkâmını silmek için Kur'an öğretimi yasaklanmıştı. Şimdi ülkemizde Kur'an okumak ve okutmak serbest. Ancak Kur'an'ın ahkâmı yine yürürlükte yok, hatta Kur'an'ın ahkâmı camilerden bile kaldırılmış durumda. Bir bakıyorsunuz hutbeler okunuyor, vaazlar veriliyor, cihada ait, ahkâma

ait hiç bir şey yok ortada. Ben bu yüzden şimdiki din-devlet ilişkilerini de en az 1923-50 yılları arası uygulamaları kadar zalimane buluyorum.”¹

Biz de gençliğimizde radyodan şuna benzer çok haberleri duymuşuzdur: “İrticacı, gerici, yobaz dinciler ayın yaparken suçüstü yakalandı ve suç aletleri olan takke, tesbih ve kitaplarına el konuldu.”

Kitap yazma suçundan Bediuzzaman Said Nursi, Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve emsali yazarlar acaba kaç yıl hapislerde yatmışlardır? Bu sistemin gazabı sadece dindarlara da değildi. Herkeseydi desek caizdir. İşte sosyalist ve komünistler, işte sağcı liberalist ve kapitalistler, işte ırkçı veya milliyetçiler, işte öğretim üyeleri, yazarlar, şairler, gazeteciler...

Gelin şöyle diyelim, acaba gazete ve dergilerde yazı yazan, kitap bastıran bir kişi var mıdır ki mahkemeye çıkmasın, ceza yemesin?

Hatta bir ara yazarlar ve yayıncılar ironi yaparak kitaplarının yasaklanmasını bile ister olmuşlardı. Çünkü yasaklanan kitaplar daha çok okunuyor ve satılıyor...

Bizde darbeler, cumhuriyetin ilk yıllarına geri dönüş için, yani “irtica” için yapılır. Onun için darbelerin ilk icraatı da kitap yasaklamak, evlerden kitap toplamak ve yazarları tutuklatıp içeri atmaktır. Yaşı eskilere yetmiyenler için 28 Şubat buçuklu darbeyi hatırlatırım. Ellerinde listeler, okul kütüphanesini teftiş eden sivil memurları (!) az mı seyrettik acıyla?

Ne oldu?

Onlar yasaklı kitaplarla gittiler. Ertesi gün aynısı kitaplar tekrar kondu. Bir şey yaptıklarını sanıyor ahmaklar...

Bizim de “Bu Sistemden İslam’a” kitabımız, maalesef 28 Şubat Post Modern darbesine kurban gitmiş, bize on aylık mahkûmiyet getirerek yasaklanmıştır. “İslamlaşma Bilinci” kitabımız için de DGM’ye ifade verdik, bereket ki zaman aşımına uğramıştı, kurtardık.

Ülkede bunun binlerce kötü örneği vardır ne yazık ki. Bunu yapanlar, rejimlerine cumhuriyet ve demokrasi olduğunu iddia ediyorlar. Güya evrensel insan hakları ve benzeri anlaşmalarının altına imza da atmışlardır. Şimdi şu habere bir bakınız lütfen:

İsmail Bozkurt yazıyor: “Okuduğum habere inanmak istemedim. 1974 Barış Harekâtı sonrasında Devlet’in elinde kalan Rumca (ya da

¹ Age. III. 25-26.

Yunanca) kitaplar, açık artırma ile satılacakmış. İsteyene bu kitaplardan okka ile de satılacakmış. Bir de resim: Çöp yığını benzeri bir kitap yığını! Kitaplar üst üste, gelişigüzel yığılmış.

Haberde açıklamayı yapan, bir Devlet yetkilisi. Açık artırmalı, okka işi satışı bu açıklamayı çok doğal, sıradan bir iş gibi yapıyor. İnanın, sözünü ettiğim bu haberi, Devlet yetkilisinin açıklamasını ve haberde ilgili resmi görünce utandım. Yerin dibine geçmiş gibi oldum. Böylesi bir davranışın, hem de olağan ya da sevinilecek bir şeymiş gibi neredeyse böbürlenerek sergilenmesini; şaşkınlıkla, hayretle ve de üzüntü ile karşıladım.” (25 Ekim 1994, Ortam)”¹

Eh, orası “yavru vatan”, ne de olsa anasından huy kapmıştır. Ama daha akıllı, anası gibi yakmamış, yine de okkayla satmış.

Bunlar bizim gibi cumhuriyetin “gerici” diye yaftaladığı insanların sözü değildir sadece. Bakın bir nobel ödüllü “ilerici”miz ne diyor. Bu habere bir kulak vermek bile durumun vehametini anlatır:

“Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk, Türkiye’de son yüz yılda yazarlara yönelik baskıların Türk kültürünü zenginleştirmediğini, aksine fakirleştirdiğini söyledi.

Pamuk, bugün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün de katıldığı 60. Frankfurt Kitap Fuarı’nda yaptığı konuşmasında, ‘Son yüz yılda kitapları yasaklamak, yakmak, yazarları öldürmek, hapse atmak, onları vatan haini ilan edip sürgüne yollamak, basında hep bir ağızdan yazarları aşağılamak Türk kültürünü zenginleştirmede, tam aksine fakirleştirdi. Devletin yazar ve kitap cezalandırma alışkanlığı hala devam ediyor. Benim gibi pek çok yazarı susturmak, sindirmek için kullanılan Türk Ceza Kanunu’nun 301 numaralı maddesi yüzünden, yüzlerce yazar ve gazeteci şu anda mahkemelerde yargılanıyor, mahkum oluyor` dedi.

Pamuk, bu yıl yayımladığı roman için çalışırken, eski Türk filmlerini seyrettiğini ve eski şarkıları dinlediğini belirtirken, ‘Bu işi kolayca Youtube ile yapmıştım, ancak aynı şeyi şimdi yapamam. Çünkü Youtube ile birlikte yüzlerce yerli ve uluslararası web sitesine girmek siyasi nedenlerle Türkiye’de yaşayanlara yasak. Siyasi iktidar sahipleri tüm bu baskılardan memnun olabilirler, ancak biz yazarlar,

yayıncılar, sanatçılar, Türkiye'nin kültürünü yaratan ve onu izleyen herkes, kültürümüzün, edebiyatımızın dünyaca tanınmasından bu baskıları anlamıyoruz' diye konuştu."¹

İşin garip tarafı, bu haklı sözleri söyledi diye bu adam ülkemizde "faşist, devlet düşmanı, Türkleri aşağılayan adam" olarak nitelendi, ölümle tehdit edildi, hatta linç edilmek istendiği için soluğu Amerika'da aldı.

Sistem kitap yasaklamak ve yakmakla amacına ulaşmıştır. Şimdi ülkede yalan dolanla büyütülmüş bir nesil vardır ki kitaptan ve gerçeklerden nefret etmektedirler. Öğretmenleri bile okumayan bir Milli Eğitimin en büyük başarısı, kitap sevgisini, okuma aşkını, katletmek ve doğru bilgi edinme yollarını tıkamaktır.

Bütün bunların neticesinde sıkılan canınızı açacak ve sizi neşelendirecek ve şaka gibi gelecek bir haberi vereyim mi?

"Yasaklı kitaplar sergisi İstanbul'da. Nazım Hikmet'ten Melih Cevdet Anday'a, Bediüzzaman Said Nursi'den Karl Marks'a kadar birçok ismin kitaplarının yer aldığı 'Yasak Kitaplar' sergisi dün İstanbul'da ilgililerin ziyaretine açıldı. Serginin açılışı eski istihbaratçı Prof. Dr. Mahir Kaynak, Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreteri Gülsüm Cengiz, Türkiye Yayıncılar Birliği Başkanı Çetin Tüzüner ve Kültür ve Turizm İl Müdürü Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili tarafından yapıldı.

Açılış öncesinde Türkiye'de kitapların yasaklanması, yazarların yargılanması ve bu sergi üzerine bir dizi konuşmalar da yapıldı. Serginin yakın tarihimizde ifade özgürlüğü açısından bulunduğumuz noktadan nerelere geldiğimizi göstermesi yönüyle önemli olduğunu ifade eden Kültür ve Turizm İl Müdürü Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili, 'Bu sergi, devlet eliyle yapılıyor olmasıyla da ayrı bir önem kazanıyor' dedi.

Demokrasini yaşatılabilmesi için her türlü düşüncenin ifade edilebilmesi gerektiği üzerine vurgu yapan Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreteri Gülsüm Cengiz, 'Türkiye'de hala yazdıkları nedeniyle yargılanan yazarlar var. Sendika olarak bunun geniş bilgisine sahibiz. Kitapları yasaklayarak okurla buluşmasını engellemeyin, insanlar seçimlerini kendi yapsın, kararı kendileri versin' şeklinde konuştu.

¹<http://www.tumgazeteler.com/?a=4227172> (13. 12. 2009)

Belçika'ya yaptığı bir gezide, kendisine, oradaki kent kütüphanesinde bulunan eski eserlerin savaş dönemlerinde şehir dışındaki bir mağaraya götürülerek korunduğunun anlatıldığını söyleyen Cengiz, 'Bizimse geldiğimiz nokta ortada. Tüm bunlara rağmen bu serginin büyük bir anlamı var. Bu sergi, bir bakıma devletin özür dilemesi anlamına geliyor ve burada bir sorunla yüzleşiyoruz' şeklinde konuştu.

Yaptıkları araştırmada, 2002-2004 yılları arasında toplam 103 edebiyatçı ve yazarın yargılandığını tespit ettiklerini belirten Türkiye Yayıncılar Birliği Başkanı Çetin Tüzüner ise, 'Kitaplara ceza kesen bir anlayışla halkın gerçekleri öğrenmesini engelleyerek çağdaş demokrasiye ulaşılması mümkün değildir' dedi. Tüzüner de bu serginin, geçmişte yapılan bir hatanın özürü olarak kabul edilebileceğini ifade ederek gerçekleştirenleri tebrik etti.

'Yel Üfürdü Su Götürdü' adlı kitabı son yasaklanan kitap olan Prof. Dr. Mahir Kaynak da Türkiye'de yasakların kişisine göre uygulandığının altını çizdi. 'Benim hakkımda yazılanlar kamyonet dolusuydu. Bense ince bir kitapla kendi kendimi anlatmak istedim ve 7,5 yıl hapis istemiyle yargılandım. Türkiye'de yasaklar bazı insanlara uygulanıyor. Kime uygulanacağına da arkada bir güç var, o karar verir' şeklinde konuştu. Kendisinin deşifre ettiği operasyonun Nihat Erim'in kitabında da anlatıldığını hatırlatan Kaynak, 'Bundan ortaya, birileri bir şey hakkında konuşur birileri konuşamaz, sonucu çıkıyor. Mahkemeler de kararı tebliğ eder, yargılamaz' dedi. Bir dönem yasaklanmış kitaplardan oluşan serginin devlet eliyle yapılmasının da her şeye rağmen anlamlı olduğunu belirten Kaynak, fikrin zararlısı olmayacağını vurguladı." (Naciye Kaynak/ İstanbul 18.05.2005)¹

Ülkemizde cinayet seviyesinde işlenen bu kitap yasağı hakkında Faruk Çakır'ın "Kitapları yakmayalım, okuyalım" başlıklı bir yazısını ibret için iktibas etmek istiyorum:

"Kitap yasaklama yoluyla bir yere varılamayacağı bunca örnekle görüldüğü halde, hala bu yolu tercih etmek isteyenlere rastlanıyor. Kitap yakmak ve yasaklamak ile 'iyi bir yer'e varılabilmiş olsaydı, Türkiye bugün öyle bir 'yer'de olurdu. Ne var ki, hala maddi ve manevi problemlerle kavrulduğumuza göre demek ki yakmak ve yasaklamak çıkar yol değil.

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=720983>

`Güvenlik kuvvetleri`nce yakalanan ve teşhir edilen `suç aletleri` arasında kitapların da yer aldığını uzun yıllar televizyon ekranlarından izlemiş bir nesil olarak, AB yolunda ilerledikçe bu görüntülerin sona ereceğini düşünmüştük. Gerçekten de son yıllarda geçmişe nispetle `suçlu kitap görüntüleri`nde gözle görülür bir azalma olmuştu. Ancak `küçük de olsa mide bulandıran` haberler yine de gündeme gelebiliyor.

`Medenileri ikna etme`nin zorla olmayacağı bilindiği halde yanıltaki bu ısrar niye? Kitapları yasaklayarak, onun içindeki fikirleri `yok` etmek mümkün mü? Eğer itiraz edilen noktalar varsa, yine `kitap`larla cevap vermek/eleştirmek gerekmiyor mu?

Geçtiğimiz hafta boyunca Ankara'da açılan bir kitap sergisi, yasaklamakla bir yere varılamayacağını bir defa daha göstermesi bakımından dikkat çekiciydi. Milli Kütüphanede Kültür Bakanlığı ve Türk Kütüphaneciler Derneğinin ortaklaşa hazırladıkları `Toplatılan Yayınlar Sergisi` kitap yakmanın ve yasaklamanın ne kadar yakışıksız olduğunu yeniden ortaya koydu. Sergiyi hazırlayan dernek başkanının da ifade ettiği gibi, bu sergi; devletin, kitap okuyucusuna/ Türkiye halkına da bir `özrü`ydü. (Konuyla ilgili olarak gazetemizde yayınlanan—1 Nisan 2005 tarihli gazetede—röportajı <http://www.yeniasya.com.tr/2005.04.01/haber/h2.htm> adresinden okuyabilirsiniz.)

Bu sergiyle millettten `özür` dilendiği aynı günlerde, bir kaymakamın (Isparta, Sütçüler Kaymakamı) `kitap toplatıp yakma emri verdiği` duyuldu ki, şu haber—her ne kadar uygulanmadıysa da—şüyuu vukuundan beter bir gelişmeydi.

Konuşmanın ve yazmanın `suç` sayıldığı bir yerde, müspet gelişmelerin olması mümkün mü? Uzun yıllar `demir perde` baskısı altında yaşayan ülkeleri bir yana bırakıp, Türkiye'de yaşananlara bir bakalım:

Bilhassa 1950 yılına kadar yasaklanan kitapların haddi ve hesabı yoktur. Yanlış uygulama o dereceye varmıştır ki, gazetelerde `Allah` (cc) lafzının kullanılması dahi emirle yasaklanmıştır. Dönemin Matbuat Umum Müdürü Nedim Tör, bu yönde emir vermiştir. (27 Temmuz 1942'de Dahiliye Vekâletine bağlı Matbuat Umum Müdürü Vedat Nedim Tör, umum dergi ve gazetelere ve matbuata şöyle bir talimat göndermiş: `Bundan sonra din mevzuu üzerinde gerek tarihi, gerek temsili ve gerek mütalaa kabilinden olan her türlü makale, bent, fıkra ve tefrikaların neşrinden tevakki edilmesi (sakınılması) ve

başlamış olan bu kabil tefrikaların en çok on gün içinde nihayetlendirilmesi rica olunur.') (Sebilü'r-Reşad, C. 11, sayı 252. s. 32.)

Bunlar, yazılı emirle uygulanan yasaklar. Bir de bunların yazılı emirsiz/belgesiz olanları vardır ki, onu da 'canlı şahitler'den çoğumuz duymuşuz/dinlemişizdir. Mesela mahkemelerin suç unsuru bulmayıp yasaklamadığı Risale-i Nur Külliyyatına ait eserler yıllarca 'yasak yayın' diye töhmet altında bırakılmıştır. Risale-i Nur'dan istifade edenlerin her defasında 'Risale-i Nur'lar yasak değil' diye haykırmalarına rağmen, 'menhus bir el' bu eserleri okumayı 'suç' addetmiş, 'yasaktır' propagandası yapmıştır.

Ankara'da açılan 'Toplatılan Yayınlar Sergisi'nin doğru adı, 'yasaklanan ve yakılan eserler sergisi' olmaya layıktı. Çünkü sergilenen eserler arasında yer alan Risale-i Nur Külliyyatı, keyfi ve kanunsuz bir surette—uzun yıllar—yakılıp yok edilmek istenmiştir. Ama gerçeklerin uzun süre gizlenemeyeceği bir değil bin defa ortaya çıkmış ve Risale-i Nur'lar kendini savunmuş, okuyanların kalbini fethetmiştir. Bu 'fetih' hareketi karşısında ise her türlü haksızlık, yasaklama gayretleri ve söndürme niyetleri mağlup olmuş, Nurlar Türkiye sınırlarını aşip dünya insanına ulaşmıştır. Bütün bunlar yasaklayıcıları insafa getirmiş midir dersiniz?"¹

Dünyada Kitap Yasaklama

Bizler bir kitap medeniyetinin insanları olarak bütün kutsal kitaplara saygıya davet ederken, hatta yukarıda anlattığımız gibi onları abdestle ele almayı müstehab, yani güzel görürken, zaman zaman aşağıda okuduğumuz türden haberleri basında gördükçe insanlık adına hem üzülüyor, doğrusu hem de öfkeleniyoruz:

“(Irak'ta) Amerikan ordusuna mensup bir askerin, önceki gün Kuran'ı Kerim'e hakaret ettiği ortaya çıkmıştı. Kamuoyuna askeri sözcü Albay Bill Buckner tarafından duyurulan söz konusu skandalla ilgili yeni fotoğraflar ortaya çıktı.

Adı açıklanmayan askerin, Kuran'ı Kerim'e sırf ateş açmakla kalmayıp, atış talimi sırasında kutsal kitabın üzerine içki şişesi ve terlik

¹Yeni Asya Gazetesi, 05.04.2005; <http://www.tumgazeteler.com/?a=718806>

gibi nesneler koyduğu, bununla da yetinmeyip üzerine çıktığı görüntüledi.

Adı gizli tutulan askerin aynı eylemde son olarak Kuran'ı Kerim'i ateşe vererek yakmaya çalıştığı gözlemlendi.

Olayı, "ciddi ve üzücü" olarak nitelendiren askeri yetkililer, muhtemel tepkiler olasılığına karşı söz konusu askeri Irak'tan gönderme kararı almıştı.”¹

İşte size medeni (!) denilen dünyadan bir başka haber: “Amerikan Savunma Bakanlığı (Pentagon), Küba'daki Guantanamo Bay üssünde Amerikalı görevlilerin Müslümanların kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'e hakaret ettiğini ilk kez doğruladı.

Guantanamo üssünün bağlı olduğu Amerikan Güney Komutanlığı tarafından yapılan soruşturmada, yabancı terör zanlılarının kaldığı Guantanamo'da muhafızların Kur'an-ı Kerim'e idrar sıçrattığının, kitabı tekmelediğinin, üstüne bastığının ve suyla ıslattığının belirlendiği kaydedildi.

Guantanamo Komutanı Tuğgeneral Jay Hood'un başkanlığında yapılan soruşturmada, ilk kez üsteki Amerikalı personel tarafından Kur'an-ı Kerim'e hakaret edildiğine ilişkin 5 olayın ortaya çıkarıldığı bildirildi.

Soruşturma raporuna göre, Ağustos 2003'te meydana gelen olayda da, bir tutuklu kutsal kitabın içine İngilizce bir hakaret yazıldığı şikayetinde bulundu. Soruşturmada, bu hakaretin bir muhafız tarafından mı yoksa tutuklunun kendisi tarafından mı yazıldığı belirlenemediği ifade edildi.

Raporda ayrıca, Amerikalı bir muhafızın tuvaletini yaparken, rüzgâr nedeniyle Kur'an-ı Kerim ve tutuklaya idrar sıçradığı ileri sürüldü.

Pentagon'un kutsal kitaba hakaret edildiğine ilişkin iddiaları araştırması için görevlendirdiği Hot, geçen ay soruşturmasını tamamlamıştı.

İlk kez Amerikan Newsweek dergisinde yer alan Kur'an-ı Kerim'e hakaret haberinden sonra Afganistan'da başlayan protesto gösterilerinde 16 kişi ölmüş, gösteriler daha sonra başta Pakistan olmak üzere çok sayıda Müslüman ülkeye yayılmıştı.

¹ <http://www2.haberler.com/kutsal-kitaba-hakaret-eden-amerikali-askerin-yeni-haberi/> 12.16.2009

Newsweek, daha sonra yeterli kanıt olmadan yayımladığını belirttiği haberini geri çekmişti.”¹

Bugün kendilerini “uygar” ve “çağdaş” olarak tanıtan nice ülkelerde de maalesef kitap yasaklamalar zaman zaman gündeme gelmektedir. Bu yasakların daha çok İslam ile ilgili eserlerde oluşu esef vermektedir. O dünya içlerindeki İslam korkusunu ve ona karşı olumsuz ön yargılarını bir türlü beyinlerinden atamamaktadırlar.

Bu hamur çok su götürür. Biz bir internet sitesinden² bazı alıntılar yaparak meselenin vehametini ortaya koymaya çalışalım.

İşte Rusya:

“Rusya’da Orenburg eyaletinin mahkemesinin kararıyla İslâm dini hakkında yazılmış bazı kitaplar yasaklandı.

“dunyabulteni”nin Rossiyskaya Gazeta’yı kaynak göstererek yaptığı habere göre, yasaklanan kitaplar arasında Hz. Muhammed’in hayatını anlatan kitaplar da yer alıyor. Aralarında Hz. Peygamberin hayatı, ibadet esaslarını açıklayan kitapların yasaklanması Rusya’daki Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılandı.

Uygulama çarlık döneminde bazı Kur’an ayetlerinin yasaklanması ve komünist dönemdeki dinin yasaklandığı dönemlerdeki uygulamaları hatırlatıyor.

Yasaklanan kitapların büyük kısmı İslam dininin inanç ve ibadet esaslarını açıklayan eserlerden oluşması dikkat çekiyor. Bunlar arasında Hz. Peygamberin hayatı, İslam akidesi, Kur’an ve Sünnete göre Müslümanlığı açıklayan kitaplardan oluşuyor. Toplam 18 kitaptan oluşan yasak listesinin daha da genişlemesinden endişe duyuluyor.”³

Yine Elmira Akhmetova’nın verdiği bilgilere göre “Her gün düzenli bir şekilde Rusya gündemini takip eden bir kişi ülkedeki yargı kurumlarının çoğunun sanki sadece İslam ve Müslümanlarla ilgili bir şeyi yasaklamaya odaklandıkları gibi bir izlenime kapılabilir. “Terörle mücadele” adı altında, Rusya yargısı en popüler İslami kitapları,

¹ <http://haber.ihya.org/haber/hn-5413.html> 12/16/2009

²

<http://www.tumgazeteler.com/?q=%22kitap%20yasaklamak%22&gun=7000&sira=Rank&start=12>

³ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2557808>

broşürleri, kitapçıkları, organizasyonları ve hatta web sitelerini dahi yasaklamakta. Bugüne kadar, Rusya Federasyonu'nda düzinelerce önde gelen İslami kitap, bölge mahkemelerinin çeşitli kararlarına binaen yasaklanmıştır.

Örneğin, sadece 2007 yılı içinde, Rusyalı Müslümanlar dini literatürlerine karşı uygulanan iki büyük yasak dalgasına şahitlik ettiler. 21 Mayıs 2007'de, Koptevsky bölge hâkimliğinin gizli oturumunda, Moskova, ünlü İslam âlimi Bediüzzaman Said Nursi'nin Risale-i Nur Külliyyatı'ndan tam 14 eserin Rusça tercümelerini “ekstrem yayınlar” olarak niteledi. İddianame, Rusya Bilimler Akademisi'nin Psikoloji ve Dil Enstitüleri uzmanları tarafından hazırlanan karmaşık sosyo-psikolojik ve psiko-linguistik metin inceleme sonuçları üzerine bina edilmişti.

Mahkeme heyeti kapalı kapılar ardında dâvâyı görüşürken, Aralarında Dinler ve İnsan Hakları Enstitüsü, Rus Bilimler Akademisi, Asya ve Afrika Araştırmaları Okulu, Doğu Araştırmaları Okulu, Vatikan, Avrupa İslam Konseyi, İslam Konferansı Teşkilatı, Malezya Uluslar arası İslam Üniversitesi ve aynı zamanda El Ezher Üniversitesi'nden uzmanların da bulunduğu dünya genelinden bir grup bilim adamı, dinî ve siyasî figür mahkemeye Said Nursi'yi ve eserlerini savunan mektuplar yolladı. Bütün bu bilgin ve siyasetçi, Said Nursi'yi ağız birliği etmiş gibi, farklı dinler ve ırklara mensup insanlar arasında sevgi, uyum ve diyalogu yaymaya çalışan bir barış adamı olarak tarif ediyorlardı. Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesinin gönderdiği mektupta şu ifadeler dikkati çekiyordu: “Onun fikirleri kesinlikle herhangi bir radikallikten oldukça uzaktır. Bilakis, o mantıksal olarak insan haklarına ve saygınlığına zarar veren fikirlerin yanlışlığını ispata çalışmıştır. Bir sözünde en çok muhabbete layık olanın muhabbetten başkası olmadığını ifade etmiştir.”

Her ne kadar, bu yüksek rütbeli kişi ve kurumların görüşleri savunma için yeterli ve makul olsa da ve bunlar haricinde davaya daha birçok dokümanlar sunulmuş olsa da; ne yazık ki jüri tarafından hepsi görmezden gelinmiş ve Said Nursi'nin kitapları “dinler ve ırklar arası nefreti körüklediği” gerekçesiyle suçlu bulunmuştur.”¹

Haberin devamı, kitap yasaklamanın başka eserlerle nasıl devam ettiğini de anlatıyor.

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2872262>

İşte arkası böyle eliyor o yasakların: “Rusya Yüksek Mahkemesi, Nurcu örgütlenmeyi "aşırı radikal örgüt" kapsamında değerlendirdi ve "ülke çıkarları gereği" Rusya’da faaliyette bulunmasını yasakladı. Daha önce okulları kapatılan Fethullah Gülen cemaatinin her tür faaliyeti bu kararla yasak kapsamına girdi.

Haber Merkezi Rusya Yüksek Mahkemesi, Fethullah Gülen cemaatinin Rusya topraklarındaki faaliyetlerine "ülke çıkarları"na zarar verdikleri için yasak getirdi.

Bir süre önce Said-i Nursi’nin kitaplarının yasaklanması kararını aldırın Rusya Başsavcılığı bu kez Nurcuların yasaklanması için Yüksek Mahkeme’ye başvurdu. Dün davayı ele alan mahkeme, "uluslararası dini örgüt" olarak değerlendirdiği hareketi "aşırı örgüt" kapsamına soktu ve Rusya’da resmen kayıtlı olmamasına karşın faaliyette bulunmasını yasakladı. Yüksek Mahkeme’nin Fethullahçı örgütlenmenin yasaklanması kararını Yargıç, Adalet Bakanlığı, Federal Güvenlik Servisi ve Başsavcılık temsilcilerinin görüşlerinin dinlenmesi sonucu aldığı açıklandı.”¹

İşte Amerika:

“Amerikalı bir El Kaide üyesi olarak aralarında eski başkan George W. Bush’a yönelik suikast planının da bulunduğu çeşitli terör eylemleri tasarlamak suçlamasıyla çarptırıldığı 30 yıllık hapis cezasını çekmekte olan Ahmet Ömer Ebu Ali, geçen yıl Obama’nın seçim zaferi öncesinde söz konusu kitapları okumak istemiş.

ABD’nin en sıkı güvenlik önlemleriyle korunan federal cezaevinde bir mahkûmun ABD Başkanı Barack Obama tarafından yazılmış iki kitabı okumasına izin verilmedi.”²

İşte İsrail:

“İsrail’den Arapça kitaplara yasak!

İsrail, Arapça kitapların ülkeye sokulmasına izin vermiyor.

İsrail, Suriye ve Lübnan’da basılmış Arapça kitapların ülkeye sokulmasına izin vermiyor.

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2731069>

² <http://www.tumgazeteler.com/?a=5305602>

Niteliği ne olursa olsun 'yasa dışı' iddia edilen bu kitaplarla ilgili olarak hazırlanan yasa tasarısıyla bu ülkelere yönelik kitap ambargosunun kaldırılması bekleniyor.

Haaretz gazetesinin haberine göre, Suriye ve Lübnan, Arapça kitap basımında en büyük iki kaynak ülke. Ancak bu ülkelerde basılmış kitapların, başka bir ülkeden satın alınmış olsalar dahi ülkeye sokulması yasak.

Habere göre, bu yasağın son uygulamasıyla İsrail vatandaşı bir Arap olan, ülkenin kuzeyindeki Mi'ilya köyünden Meryem Kassis'in, Amman'a yaptığı ziyaretten Ürdün sınırı yoluyla İsrail'e dönüşünde valizindeki kontrol sırasında, babası için satın aldığı Arapça kitaplara el konuldu. Kitaplar, ünlü Arap radyoculardan Hasan Karimi'nin, bir seri halinde, BBC'nin Arapça bölümünde çalıştığı 1950'li yıllarda yaptığı radyo programlarından seçmelerden oluşuyordu.

Kassis, dünyanın her tarafından insanların bu programı dinlediğini ve moderatörle edebiyat, sanat, şarkılar, folklor ve anekdotlar üzerine görüş alışverişinde bulunduklarını hatırlattı. Babasının elinde bu ciltlerden bulunduğunu ve kendisinin de bu ciltleri defalarca okuduğunu ifade eden Kassis, Amman'a giderken babasının bu kitapların bir serisini, yakında Amerika'dan ziyarete gelecek olan kardeşine hediye olarak almasını istediğini ifade etti.

Kassis, 'Gülümseyerek kendilerine bu kitapların nasıl kitaplar olduğunu anlatmaya çalıştım. Ama ben bir Arap kadınıydım... Dolayısıyla gümrük görevlisi ve arkadaşları bana inanmadılar' dedi. Kassis, 'Ben bir avukatım ve el koyma prosedürlerini de bilirim' demesine rağmen, kitaplarını alamadı."¹

İşte Güney Kore:

"Güney Kore'de, askerlerin Amerikalı dil bilimci Noam Chomsky'nin kitaplarını okuması 'tehlikeli' diye yasaklandı.

Kuzey Kore'den gelecek olası bir tehdide karşı 670 bin kişilik askeri güç oluşturan Güney Kore, Amerikalı dil bilimci Noam Chomsky gibi yazarları da tehdit ilan etti. Güney Kore ordusu, askerlerine, Chomsky kitaplarını okumalarını yasakladı.

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=5340967>

Güney Kore Savunma Bakanlığı, aralarında Chomsky'nin iki eseriyle Cambridge Üniversitesi'nde görevli Koreli Profesör Chang Ha-joon'un bir eserin bulunduğu 23 kitabın ülkedeki tüm askeri tesislere girişini yasakladı. Bakanlık, aşırı solcu olarak değerlendirdiği bazı kitapları üslerine sokmaya çalışarak 'ordunun zihniyetine zarar veren' askeri personelin cezalandırılacağını da açıkladı.”¹

İşte Danimarka:

“Danimarka'da ordunun, Afganistan savaşıyla ilgili kitabın yasaklanması talebi ters tepti.

Danimarka'da ordu, eski bir askerin Afganistan savaşıyla ilgili kitabının yasaklanmasını isterken, Politiken gazetesi kitabı okurlarına ücretsiz olarak dağıttı.

Ay sonunda piyasaya çıkacak olan 'Avcı' isimli kitabı, Afganistan'da görev yapan eski bir askerin kaleme aldı.

Afganistan'da görev yapan Danimarka askerlerinin hayatını tehlikeye atacağını düşünen askeri yetkililer, kitabın yayınlanmasını önlemek için mahkemeye başvurdu.

'Politiken' gazetesinin de, mahkeme kararını beklemeden kitabı okuyucularına ücretsiz olarak dağıtmasının ardından tartışmalar başladı.

Gazete yöneticileri, kitabı 'ifade hürriyetini' savunmak için dağıttıklarını bildirdi. Başyazar Thomas Rathsack, 'Kitabın çeşitli bölümleri zaten internette dolaşıyor' dedi.

Kitapta, bir özel birlikte görev yapan Rathsack, Taliban ve El Kaide militanlarına karşı düzenlenen hassas operasyonları anlatıyor.

Bazı siyasi partiler kitabın yayınlanmasını savunurken, özellikle iktidar partileri buna karşı çıktı. Başbakan Lars Lökke Rasmussen, kitabın yayınlanmasını kınadı ve 'Gazete mahkeme kararını beklemeliydi' dedi.”²

İşte Belçika:

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=4265181>

² <http://www.tumgazeteler.com/?a=5539146>

“Avrupa’da karikatür krizinden sonra bu kez de Kuran tartışması başladı. Önce Danimarka’da bir örgüt, bazı ayetlerinin şiddet içerdiğini savunarak Kuran’ın ülkede yasaklanmasını istedi. Ardından Hollanda’da bir siyasetçi kutsal kitabın yasaklanmasını istedi. Bu kez de Belçika’dan bir milletvekilinin açıklamaları geldi... Aşırı sağcı parti Lijst Dedecker üyesi Mimount Bousakla ‘Kuran artık zamanımızın kitabı değil’ dedi. Hollanda’daki Özgürlük Partisi’nin lideri Geert Wilders’in ‘Ku’ran yasaklanmalı’ sözlerine ise katılmadığını belirtti.”¹

İşte Vatikan:

“İlk kez 1559 yılında Vatikan tarafından resmen ilan edilen, 1966 yılına kadar sürekli yenilenerek yürürlükte kalan ‘Yasak Kitaplar Listesi’nde, bilimin, sanatın, edebiyatın, düşüncenin neredeyse bütün birikimi yer alıyor.

soL (HABER MERKEZİ) Bilim ve Gelecek dergisi Şubat 2009 sayısında Katolik Kilisesi’nin 400 yıllık ‘Yasak Kitaplar Listesi’nin (Index Librorum Prohibitorum) öyküsünü kapak konusu yapmış. İlk kez 1559 yılında Vatikan tarafından resmen ilan edilen liste, 1966 yılına kadar sürekli yenilenerek yürürlükte kalmış. Liste ilk olarak Hristiyan dünyasındaki en büyük bölünmeyle sonuçlanan Protestan reformasyonunu baskı altına almak için hazırlanmış. Kilise tarafından sapkın ilan edilen bütün Heteredoks akımların düşünürleri de listede yerini almış. Dünyanın evrenin merkezi değil Güneş etrafında dönen sıradan bir gezegen olduğunu ileri sürenler, ahlakın kaynağının din olmadığını düşünenler ve daha niceleri birer birer listeye eklenmiş. Son yıllarda araştırmacılara açılan Vatikan belgelerinden anlaşılıyor ki, Yasaklılar Listesi, yürürlükten kaldırıldığı 1966 yılına kadar 4 bin başlık halinde Batı uygarlığının düşünsel ve kültürel birikimini temsil eden önemli tüm yazar ve kitaplarını kapsıyor.

Yasaklılar içinde kimler yok ki... Bilimsel devrimin büyük isimleri Galileo, Kopernik, Kepler, Bruno ve Erasmus Darwin’in (ünlü Darwin’in büyük babası) temel eserleri doğal olarak listede. Bruno sadece eserleri yasaklanarak kurtulamamış; 1600 yılında Roma meydanında diri diri yakılarak cezalandırılmış. Galileo’nun ise

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2199405>

ilerlemiş yaşımda engizisyon önüne çıkartılarak fikirlerinden vazgeçmeye zorlandığı biliniyor.

Bilimsel düşüncenin temellerini atan Descartes, Machiavelli, Bacon, Grotius, Hobbes, Hume, Locke, Spinoza, Kant, Berkeley, Bergson, Comte, J. S. Mill gibi büyük filozoflar hemen listeye eklenmiş. Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Diderot, Helvetius, D'Alembert, D'Holbach, Concordet, Condillac gibi ünlü Aydınlanma filozoflarının hemen hemen tüm eserleri yasaklanmış.

Batı uygarlığının kültürel temelini oluşturan büyük edebiyatçılar da Kilise'nin gazabından kurtulamamış. Dante, Montaigne, Balzac, Hugo, La Fontaine, baba-oğul Alexander Dumas'lar, Marquis de Sade, Daniel Defoe, Andre Gide, Gustave Flaubert, Emile Zola, Heinrich Heine, Proudhon listede ilk göze çarpanlar. Yasak listesi Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Anatole France, Nikos Kazancakis gibi isimlerle 20. yüzyıla kadar uzanmış.

Ortaçağ filozoflarından Peter Abelard ve Magnus Albertus, Protestanlığın kurucuları Martin Luther ve John Calvin gibi din adamları, hatta Prusya Kralı II. Frederic bile Kilise'nin kovuşturmasından kurtulamamış.

Kısacası, Vatikan düşüncüyü, bilimi, sanatı, edebiyatı, insanlığın tüm birikimini yasaklamaya ve baskı altına almaya çalışmış.

Darwin ve Marx liste dışı. Evrim kuramının yaratıcısı Charles Darwin'in eserlerinin Yasak Kitaplar Listesi'nde yer almaması şaşırtıcı bir durum. Index Kurulu'nun Darwin'i görmezden geliş nedenini Vatikan belgelerini inceleyen araştırmacılar şöyle yorumluyor: Galileo'yu dünyanın Güneş etrafında döndüğünü söylediği için mahkûm edip ardından tükürdüğünü yalamak zorunda kalan Vatikan, sonrasında bilimsel içerikli kitaplar karşısında daha temkinli bir tutum sergilemiş.

Benzer şaşırtıcı durum Marx, Engels, Freud, Schopenhauer, Feuerbach ve Nietzsche gibi düşünür ve bilim insanları için de geçerli. Yine araştırmacıların yorumuna göre, Katolik öğretiye temelden zıt olan bazı eserler özellikle 19. yüzyıldan sonra, eşyanın tabiatı gereği yasaklı görüldüğünden, kimsenin ihbar etme zahmetine katlanmamasından olsa gerek, incelemeye dahi alınmamış.

Hitler serbest! Vatikan arşivlerindeki belgelere göre Adolf Hitler'in Kavgam'ı üç yıl boyunca defalarca Kurul'da tartışılmış; karar alınması sürekli ertelenmiş. Kilise, Nazi ideologlarından Alfred

Rosenberg'in 20. Yüzyılın Mitleri adlı kitabını yasaklarken, Almanya'nın en üst düzey yöneticisini karşısına almaya çekinmiş. Araştırmacılar burada politik kaygıların belirleyici olduğunu söylüyor.”¹

İslam dünyasına gelince, batının bütün hastalıkları bünyemize girdi ve bizi biz olmaktan çıkardı. I. Dünya savaşından mağlup olarak çıkan İslam dünyası, başlarına batının getirdiği lider ve yönetim biçimleriyle öz benliklerinden kopmuş ve yabancı taklitçiliği ile malul olmuşlardı. Daha sonra başlarındaki bela ve felaketi anlayan ve kendi dirilişleri için çalışan Müslümanlar, makamlarını kaybetmek istemeyen acımasız zalim diktatörler eliyle büyük çile ve işkencelerden geçirilmiştir. Bu dünyada kurtuluş savaşları bitmemiştir.

Bu yüzden bu dünya taklit ettikleri ülkelerden bile geri kalmıştır düşünce ve ifade özgürlüğü açısından. Ne batılılar gibi olabilmiş, ne de kendileri gibi kalabilmişlerdir. Bu yüzden kitap yasaklama konusunda onlardan daha kötü bir durumdadırlar. Bu konuda aşağıda basından bazı parçalar seçilmiştir:

İşte İran:

“İran’da kitaplara yasak getirildi. İran yönetiminin, gazetelere yönelik sansür kılıcı bu kez dünyanın en çok satan kitaplarını vurdu. Aralarında filme de uyarlanan Da Vinci’nin Şifresi ve İnci Küpeli Kız adlı kitapların da olduğu yaklaşık bin yayın artık okuyuculara ulaşmayacak. Yayınevleri, yasağın Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinecad’a yakınlığıyla bilinen Kültür Bakanı Muhammed Hüseyin Saffar Harendi tarafından getirildiğini vurguladı. Bir yayınevi sahibine göre Harendi, ‘Bir önceki hükümet çok ileri gitti ve ülkemizin kültürünü bozacak kitaplara onay verdi. Biz bunu tersine çevireceğiz’ dedi.”²

İşte Suudi Arabistan:

“Suudi Arabistan Eğitim Bakanı Dr. Said el-Melis, “Allah Yolunda Cihat” ve “İftira Edilen Şahsiyet: Seyyid Kutup” gibi kitaplar

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=4672979>

² <http://www.tumgazeteler.com/?a=1805531>

başta olmak üzere birçok kitabın kütüphanelerden kaldırılması talimatını verdi.

Söz konusu açıklama, Riyad Üniversitesi'nin 'düşünce güvenliğinin sağlanması' adı altında yürüttüğü büyük bir teftiş ve kontrol kampanyasının ardından geldi.

Gözlemciler, bu uygulamanın yetkililer tarafından toplumda 'saptırıcı ve karışık fikirler' olarak gördükleri şeylerin yaygınlaşmaması ve gençleri 'yanlış fikir'lerden korumak için yapıldığını söyledi.

Suudi Arabistan'da Salı günü yayınlanan Vatan gazetesinin haberine göre Eğitim Bakanı, bütün eğitim ve öğretim birimlerine gönderdiği talimatta Seyyid Kutub'un "Allah Yolunda Cihat" ve "İftira edilen Şahsiyet: 'Seyyid Kutub'" adlı kitapların tamamının okul kütüphanelerinden çıkarılmasını ve yasaklanan kitapların kütüphanelerde bulunmadığından emin olmalarını istedi.

Kararın uygulanması kapsamında Taif İl Milli Eğitim Müdürü Muhammed Said Ebu Ra's, söz konusu kitapların okul kütüphanelerinden ve diğer eğitim birimlerinden çıkarılması için bir hafta mühlet verildiğini kaydetti.

Taif Edebiyat Kulübü yönetim kurulu başkan yardımcısı Hammad el-Salimi, bu önlemleri gelişmekte olan genç zihinleri 'karışık fikirler' taşıyan kaynaklardan korumak için aldıklarını iddia etti. Salimi, Eğitim Bakanlığı'nın eğitim reformunu gerçekleştirirken bu tür kitaplara da dikkat ettiğini söyledi.

Söz konusu kitapların okul kütüphanelerine nasıl ulaştığı hakkında sorulan soruya Salimi, "Geçmişte bu tür karışık düşünceler taşıyan kitapların okul kütüphanelerine girmesi çok kolaydı. Okul müdürü, hediye edilen kitabın içeriğine bakmaksızın doğrudan kütüphaneye gönderiyordu. Kontroller daha yeni yeni başladı." dedi.

Suudi Arabistan son dönemlerde özellikle İslam'ın cihat boyutuna vurgu yapan ve şiddet içeren kitaplarla ilgili önlemlerin artırılması yoluna başvuruyor. Yıllardır el-Kaide'nin ülke içerisindeki uzantılarıyla mücadele eden Suudi rejimi, şimdi de bu gelişmelerden sorumlu tuttuğu Seyyid Kutub'un kitaplarıyla uğraşılıyor. Kutub'un kitaplarında aşırılıklar olduğunu iddia eden Suudi kaynaklar, vasat ve mutedil çizgi olarak nitelendirdikleri düşünce çizgisinin gelişmesi için bu önlemleri aldıklarını iddia etti.

İmam Muhammed bin Suudi İslam Üniversitesi'nin rektörü Süleyman bin Abdullah, bütün üniversite ve fakültelerde Kitap, Sünnet, Selef-i Salih ve öğrenciler için yararlı düşünceler taşıyan kaynaklara ağırlık vereceklerini açıkladı.

11 Eylül 2001 olaylarından sonra ABD, Suudi Arabistan ve diğer İslam ülkeleri üzerinde, şiddet ve cihat düşüncesini beslediği ve saldırıları düzenleyenlerin bu düşüncelerin uzantıları olduğu gerekçesiyle eğitim ve öğretim yöntemlerinin değiştirilmesi yönündeki baskısını iyice artırmıştı.”¹

İşte Kırgızistan:

“Kırgızistan`da İslami kitaplar yasaklandı. Kırgızistan parlamentosunda, ülkede faaliyet gösteren dini kurumlar üzerinde devlet denetimin arttırılmasını öngören yasa tasarısı kabul edildi.

Parlamentoda, dini kurumun faaliyet gösterebilmesi için en az 200 adet imza toplaması gerektiğini öngören tasarı, oylamada büyük çoğunlukla kabul edildi. Yurt dışından getirilen dini mâhiyetteki eserler, ses, görüntü ve diğer dini içerikli çalışmaların üzerinde denetimin arttırılması hedeflenen yasa ile dini eserlerin açık yerlerde satışı ve dağıtımı yasaklandı.

Ayrıca, yasalara aykırı olmaması halinde, okullarda din dersi verilmesi ve askerlere dini gereklerini yerine getirmesi için izin verilmesi öngörülüyor. Ülkede çok çeşitli kökenden insanın yaşadığı ve 2158 dini kurumun faaliyet gösterdiği ifade edilen genel kurulda, kabul edilen tasarıyla dini kurumların yasalara uygun biçimde denetiminin yapılması ve devletin güvenliğini sağlamak için tedbir alındığı belirtildi.”²

Kitap Atma Fırlatma Çiğneme

¹ Haber Merkezi/TIMETURK-ÖZEL- ;
<http://www.tumgazeteler.com/?a=4377097> ; 12/18/2009

² <http://www.tumgazeteler.com/?a=4337556>

Kitabı hakaret amaçlı olarak kin ve nefretle fırlatıp atmak da ona yapılan saygısızlık türlerinden birisidir. Bu “kitap atma”nın genellikle üç çeşidi olsa gerek:

1- Yasaktan korkarak “evde yakalanmasınlar” diye eski kitapları türbelere, camilere, müftülüklere saygı ile bırakma anlamında atma. Cumhuriyet döneminde bunun bazı acı ve yakıcı örneklerini yazmıştık.

2- Hakaret olsun diye kin ve nefretle yere atma, fırlatma, çiğneme, yakma, yağmalama vs.

3- Hakaret amacı taşımaksızın bıkkınlık ve öfke ile kitap atmak, fırlatmak.

Şimdi bunları biraz daha yakından inceleyelim ve hakkında dinimizin verdiği hükümleri tespit edelim.

Bu “Hakaret olsun diye kin ve nefretle yere atma, fırlatma” kutsal kitaplar için olursa insanı dinden çıkaran ve kâfir eden bir davranış olduğunu yukarıda görmüştük.

Bu konuda Ömer Nasuhi Bilmen Üstadımızın meşhur ilmihalinin “Mukaddesata Hürmet ve Saygı” bölümünde yazdıklarını bir görelim:

“43- Kur'an-ı Kerimi veya herhangi bir din kitabını bilerek temiz olmayan bir yere atmak, Kur'an-ı Kerim ayetlerini ve kelimelerini sihir (büyü) gibi bir maksatla temiz olmayan şeylerle yazmak ve yine bu maksatla hürmete aykırı sözler söylemek küfrü gerektirir. Onun için bu gibi sözlerden son derece kaçınmak gerekir.”

Cumhuriyet sonrasında akıl almaz bir şekilde yapılan harf devrimi sayesinde artık İslam Harfleri ile kitap basmak yasaktı. Yetmedi, evlerde bulundurmamak da fiilen yasaklanmıştı. Bulununca özel mülkiyet gasp edilmekle kalmıyor, sahibi bir de cezalandırılıyordu.

“Buna dair yasa var mı?” diye kimsenin aklına gelmiyordu. Çünkü o zaman demokrasi yok, hukukun üstünlüğü yok, adalet yok, aksine işkence çok, hakaret çok. Hatta gidip de gelmeyenler çok ama gideni arayıp bulacak babayığit de çok yok.

Millet ceza yememek için kitapları ya gömdü, ya izbe yerlere sakladı, ya da türbelere, camilere attı kurtulmak için. Ya da hocalara, müftülere, diyanete teslim etti, “alın sizin olsun bari” diyerek.

Sene 1979 gibiydi. Sivas’lı bir tarih öğretmeni olan Faruk Aburşu Bey bürgün bana şöyle demişti:

- Hocam madem bu Arapça kitaplara merakın var, okuyorsun, gel bizim Sivas’a, sana araba dolusu kitap vereyim.

- Nasıl vereceksin bu kadar kitabı arkadaş?
 - Beleş vereceğim.
 - Kim yitirmiş ki biz bulalım?
 - Yitirmemişler hocam, elleriyle teslim etmişler.
 - Yahu şu işi doğru dürüst baştan anlatsana!
 - Hocam harf devrimi olunca millet korkusundan bizim evin yanındaki bir türbeye kitapları gece kimse görmeden atmış kaçmış. Türbe kitap dolu. Arayan yok, soran yok.
 - Allah Allah! Fakat aradan yıllar geçti. Kalmamıştır şimdi.
 - Yok yok daha var, gel sen.
- İnanamadım ve gitmedim. Ama ondan ekmek tahtası gibi büyük iki kitap satın aldım. Birisi “Mülteka şerhi Damat” (Mecmau’l Enhur) ile yine Mültekanın Osmanlıca şerhi “el-Mevkufât” idi. Belki de o dediklerinden idi, kim bilir?

Ama sonra Anadolu’da çalışan müftü ve hocalardan ne kadar hikâyeler dinledim bu konuya dair. Hatta birçoklarının kitapları böyle beleş yollarla gelmişti kendilerine.

Öfke ile yani aslında hakaret kastı olmaksızın bir kızgınlık ve bıkkınlık ifadesi olarak kitap atma meselesine gelince, insanlık hali bazen öfke kişinin aklını başından alır ve ona pişman olacağı bir kısım işleri yaptırır. Bu tür atmalarla bunu kastediyoruz.

Yukarılarda örneğini verdiğimiz Hz. Musa’nın (as) Tevrat Levhalarını atması da bu kabildendir Allah-u a’lem.

İşte size bu konuda şimdi tatlı olmuş acı bir hatıra: “Ahmet Hamdi Akseki Diyanet Reis Muavini olunca bir yayın programı yapmış, bu meyanda Şah Veliyyullah’ın *Huccetullahilbâliğa* isimli şah eserini Hasan Basri Hoca’ya tercüme ettirmeye karar vermiş, o tarihte reis olan Şerafeddin Yaltkaya’yı da –Çantay Hoca ile araları iyi olmadığı için- zor güç ikna etmiş.

Akseki Hoca’nın hatırı ve ısrarı üzerine bu zor işi kabul eden Çantay Hoca tercüme koyulmuş, o zaman elde, hadisler için indeksler filan da yok, kitapta geçen hadislerin kaynaklarını da bulup kaydetmesi istendiği için zaman zaman zorlandığı, yorulduğu olurmuş.

Birgin, Tirmizî’den diye kaydedilen bir hadîsi saatlerce aramasına rağmen kaynağında bulamamış, vaktiyle bir sinir hastalığı da ^{gıdık} için öfke ile elindeki Tirmizî cildini fırlatmış, kendisini de

Kumkapı sahiline atmış, biraz ileri geri dolaşıp dinlenmiş, bu arada tercümeden vazgeçmeye karar vermiş ve takımı tezgâhı toplamak üzere eve dönmüş.

Attığı yerde açık vaziyette kalmış olan kitabı almak üzere eğilince gözü bir hadise takılmış ve şaşkınlıktan donakalmış; saatlerce arayıp bulamadığı hadis karşısında duruyormuş. Bunu manevi bir işaret sayarak tekrar tercümeyle dönmüş.

Derken aradan günler geçmiş, Şerafeddin Yaltkaya'nın din anlayışı ve uygulaması kendisine ters geldiği için hakkında bir hiciv (taşlama şiiri) yazmış, bir arkadaşına göndermek üzere zarfa koyup kapatmış. Ayrıca Yaltkaya'nın, tercüme ile ilgili bir resmi yazısına da cevap yazmış, onu da bir zarfa koymuş. Zarfların üstünü yazacağı zaman yanlışlık yaparak hicvi reise, yazıyı da arkadaşına göndermiş. Yaltkaya şiiri okuyunca küplere binmiş, hemen Akseki Hoca'yı çağırması ve tercüme işinin Çantay Hoca'dan alınması emrini vermiş.”¹

Kitap atma ile fırlatmanın bir farkı yoktur herhalde. Şimdi de bu kitap fırlatma saygısızlığına yine yaşanmış bir olay ile Hayrettin Karaman'dan bir hatıra aktararak bir örnek verelim.

“Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, eski Türk edebiyatında kırk hadis tercümeleri konusunda bir çalışma yapmış olduğu için onu hadis hocası olarak tayin etmişlerdi. Bu hoca hırçın, kabına sığmayan, hayatı mücadele içinde geçmiş, kendini fazlaca beğenen, övünmesini seven, zayıf olduğunda aşağıdan alan, kuvvetli olduğunda ezen, söven, hakaret eden... bir ahlak ve kişiliğe sahip idi. Arapça bilmezdi, hadis ilminde de behresi yoktu. Kendi branşı olan eski Türk edebiyatında iyi yetişmiş, belki takdir görmüş bir hoca olduğu için yeni hocalığında

¹ Hayrettin Karaman, Bir Varmış Bir Yokmuş, Hayatım Ve Hatıralar, , I. 399-400

bunu bulamaması, kendini zayıf hissetmesi onu kuşkucu ve hırçın yapıyordu. Bu yüzden aramızda üzücü bir olay geçti.

Hadis usulünü bir kitaptan defterine yazıyor, oradan da derste bize yazdırıyordu Bir iki ders yazıp yorulduktan sonra araştırıp kaynağını buldum; Ahmet Naim Bey'in "*Tecrid tercümesine*" yazdığı usulden özetliyordu. Ben oradan okurum, boşuna vakit harcamayım diye düşündüm ve İmam-Hatip'ten beri yaptığım gibi önüme kitabımı açıp okumaya başladım. Bir derste benim yazmadığımı fark etmiş, yakınımı geldi ve ne yaptığımı sordu, cevap verdim:

- Kitap okuyorum.

- Niçin yazmıyorsun?

- Arkadaşlardan alıp okuyorum.

- Okuduğun kitap nedir?

- Kemalleddin el-Beyâdî'nin, Ebû Hanîfe'nin akait metinleri üzerine yazdığı şerh, "*Işârâtü'l-merâm...*"

- Bakabilir miyim?

Buraya kadar sakın konuştuğu için kızdığını anlayamadım ve kitabı verdim, alır almaz bağırarak konuşmaya başladı, sınıfın önüne kadar yürüdü, bize döndü ve üst üste hakaretler yağdırmaya başladı.

Önce "Ben şu kadar ilmi toplantılara katılmış, şöyle takdirler almış bir ilim adamı olarak..." diye başladı, sonra "Sen kim oluyorsun da benim gibi bir âlimin dersini dinliyecek yerde baldırı çıplak bir Arap'ın kitabını okuyorsun..." diye devam etti, öfkesi kıvamını bulunca da kitabı duvara doğru fırlattı, kitap duvara çarptı, kapağı çıktı ve yere düştü, benim yakınımnda Konya'dan okul arkadaşlarım, yanımda da Ali Osman Koçkuzu otururdu. Konya'dan tecrübelerimiz olduğu için kulağıma eğilerek "Duracak mıyız ağabey" diye sordu, ben de zamanın nezaketini göz önüne alarak bu hakareti yutmaya, sineye çekmeye karar vermişim, "Mecburuz, Enstitü zarar görebilir, duracağız" dedim. Ama kendimi eve gelinceye kadar tuttum

(bu olay vuku bulduğunda ben gündüzlüye ayrılmıştım, Kadıköy vaizi idim), eve gelince bir güzel ağlayarak öfkemi boşalttım.”¹

Cumhuriyet döneminin başlarında harf devrimi olunca evlere kitap baskınları olur, yakalanan suç aleti kitaplar (!) öfke ve gazapla, kin, nefret ve hakaretlerle, kitaba ve sahibine söverek, döverek, hatta bazen saç ve sakalı hakaret amacıyla tıraş edilerek yerlere fırlatılır, meydanlara atılır ve üst üste koyarak çiğnenir ve yakılır. Bunun hikâyelerini canlı şahitlerden az dinlemedik. İşte size bir tanesi: Bu anı Turhallı Receb Seyhan tarafından anlatılmış ve 1976 yılında Sebül Dergisin'de "İnkılap filan" başlığı altında yayınlanmıştır.

“Artova'nın Kunduzağıllı Köyünde zulümden kan ağlayanlar anlatıyor: Malûm yıllardı evlât... Mevsim güz. Her an cenderme korkusuyla yaşadığımız, yanyana gelip derdimizi bile dökemediğimiz kara günlerden biriydi. Bir baykuş çıkageldi Artova'nın Kunduzağıllı Köyüne. Ne kadar ahmak ve ne kadar korkakmışız; çoluk çocuk korkudan ağlaşıyor, bizler titreyoruz. Bir zabitle altı cenderme köyü bastılar. Hemen Ahmet Efendi'yi çağırdılar. Soyadı Duran'dır. Sonradan kanun çıkınca verdiler. Bu Ahmet Efendi âlim adamdı. Tokat ve havalisinden devlet adamları da dâhil herkes tarafından tanınırdı. Kur'an okuturdu. İlmi üstüne civarda yoktu. O zaman şimdiki gibi İmam-Hatip mektebi nerede öyle... Kızlarımızın hamile döndüğü, fuhuş yuvası haline gelen Köy Enstitüleri vardı.

Fakirdik. Bari ilmen fakirliğimizi telafi edelim diye Hoca Ahmet Efendi bizi okutuyordu. Cendermeler biraz sonra kucaklannda Kur'ân-ı Kerim'lerin de bulunduğu kitaplan getirdiler. Cendermeler hocamızı da önlerine katmışlardı, cendermeler ellerini kelepçelemişlerdi.

Zabit, kitaplan yere atmalarını emretti.

¹ Hayrettin Karaman, Bir Varmış Bir Yokmuş, Hayatım Ve Hatıralar, I. 316

Duraklamak nere? Cendermeler hemen attılar.

Ahmet Efendi dayanamadı, zabite hitaben:

-Efendi yeğen, içinde Kur'ân-ı Azim'üş-Şan da mevcut. .Sen Allah'tan korkmaz mısın? dedi.

Zabıt kızdı, hocamızın üstüne yürüdü. Olanca hıncıyla vurmaya başladı. Hocamızın yüzü sakalı kan içinde kaldı. Oluk gibi kan akıyordu elleri kelepçeli bıçare ihtiyarın yüzünden...

-Allah'tan korkmaz imansız, bu yaptığın yanına kalmaz inşallah! diye inledi.

Zabıt köpürdü, bağırdı:

-Kes sesini, seni boynuna ip takar köpek gibi köy köy dolaştırırım! dedi Bu lâf, Kunduzağıllı köylüsünün hâlâ kulaklanndadır. Sonra, Hocamızı cendermeler koltukladılar. Mecalsizdi. Buna rağmen inler gibi konuşuyordu:

-Köpek de Allah'ın mahlûkudur. Fakat zalim değildir. Şu zulümleri gören ve boyun eğen insan olacağına, köpek olsam iyiydi...

Zabıt küplere bindi. Fakat bu defa hiç beklemediğimiz bir hareketi yaptı. Ayağının altına alıp çiğnemeye başladı. Cendermelere de çiğnemeleri için bağırdı.

Dehşet verici bir gündü, evlat. Allah bir daha göstermesin. Seneler sonra bu hadisedeki cendermelerden birisine Sivas'ta tesadüf ettim. Kocamıştım. Yanaştım yanına, hatırladı. Çok ağladı. Tezkereden sonra gözüne sis inmiş. Çok çok pişman olmuş. Ben asıl o zabiti merak ediyorum. Sordum. Şark'ta feci surette öldürüldüğünü söyledi.

Alma mazlumun ahım, çıkar aheste aheste..."¹

¹ H. Hüseyin Ceylan, age. III. 103-104.

Bir garip kitap fırlatma olayı da Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den gelmişti hatırlarsanız. Cumhurbaşkanı Sezer, 19 Şubat 2001'de dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'in yüzüne anayasa kitapçığı fırlatarak Türkiye'nin büyük bir siyasi ve iktisadi kaosa sürüklenmesine neden olmuştu. Bundan sonra memleket, etkileri hala hissedilen büyük bir ekonomik krize girmişti.¹ Her ne kadar 12 Eylül Darbesinin başlara bela olan bu çağdışı Anayasası kutsal olmasa ve onu fırlatmak dine imana zarar vermese de, demek ki kitap atma veya fırlatma hakareti, yine de az bela değilmiş...

Kitap Yırtma ve Yakma

İnsan bir kitabı niye yırtar, niçin yakar?

Bunun cevabı “kitap” cinsinden nefret değildir herhalde. İnsan bunu, o kitabın içerdiği düşünce ve bilgilere inanmadığı, beğenmediği, saygı duymadığı, kızdığı, nefret ettiği ve zararlı bulduğu için yapar herhalde. Açıkta yapılması hâlinde yakılan içeriğe karşı dinî, örfî veya politik sakınca görüldüğüne işârettir. Kitap yakımı, geçmişte ve şimdi birçok ülkede yapılageldiği gibi gizlice kitap veya medya tahrîbi şeklinde de yapılabilir.

Fakat bütün bunlar o kitabı yakmaya neden olabilir mi?

Sanırım bu konuda iki fikir vardır.

İlki, eğer kitap zararlıysa yakılmalıdır, yok edilmelidir. Çünkü bunu başkasına vererek elden çıkarmak, başkalarının da yanlış düşmesine bir teşvik veya en azından sebep ve delalet olur. “Sebep olan yapan gibidir” kuralınca, başkasının yanlış düşmesine sebep olanlar, düşülen o yanlışın vebaline ortaklırlar. O yüzden o kitap bir şekilde yok edilmelidir.

Ama bu en azından yakma ve yırtma gibi yok etme olmasa da kâğıt fabrikasına gönderilse daha iyi olmaz mı?

Olur, ama öfkede akıl olmazmış. Bunu yapan adam onu düşünecek değildir genellikle öfke anında.

¹ <http://www.ensonhaber.com/gundem/31418/sezer-anayasa-kitapcigini-bugun-firlatmisti.html> 12/16/2009

“Kitap Yakma Tarihi” diyerdir başlık atsak acaba ayıp olur mu? Ne yazık ki tarihte bazı büyük kitap ve kütüphane yakımı ya da bir şekilde yok etme faaliyetleri bugüne kadar acıyla hatırlanmaktadır. Bunların listesi uzun olmasına rağmen bunlardan birkaçı, İskenderiye Kütüphanesi’nin yanması, Qin Hânedanlığı sırasında kitap yakımı ve bilginlerin gömülmesi, Maya Kodeksleri’nin İspanyol fâtihter ve râhiplerce tahribini ve 20. yüzyılda Nazi’lerin kitap yakımını sayabiliriz.

A.Mümtaz İdil anlatıyor: “İsa’dan Önce 333 yılı... Kazandığı savaşıardan ötürü adı tarihe “büyük” olarak geçecek olan İskender’in vakit bulup da yaptığı “küçük” işlerden biri de Persepolis kütüphanesini yaktığı yıl. Bilime ve sanata saygınlığı ile tanınan “Büyük” İskender, kazandığı zaferlerin sarhoşluğundan ya da sınırlarının aşırı bozukluğundan olsa gerek, tarihsel ve “büyük” kararını verir: “Persepolis kitaplığı yakılsın!”

O sıralarda dünyanın en zengin ve büyük kütüphanesi olan Persepolis’te yanan İran Destanı, 12 bin dana derisine altın harflerle yazılı 2 milyon dizelik bir kültür hazinesiydi. “Büyük” İskender, herhalde Persepolis kütüphanesini, Persleri tarihsiz bir ulus haline getirmek için yakmış olsa gerek, çünkü böylelikle, hem Perslerden kurtulmuş, hem de Perslere ait kültür mirasını ortadan kaldırmış olacaktı. Kaynakların belirttiğine göre, kütüphaneyle birlikte yalnızca 2 milyon dizelik Pers tarihi değil, yüz binlerce kitap da yanmıştır.

Her “büyük” komutan gibi İskender de, tüm dünyayı ele geçirile bile, ulusların geçmişini asla ele geçiremeyeceğini biliyordu. Ama aynı zamanda, kültür mirasını yok etmenin, ulusların gelişim süreçlerinde kesintilere yol açacağından da emindi. Tıpkı 12 Eylül’ün görünen ve görünmeyen “kahramanları” gibi...

Çin imparatoru Tsin Che Hoang Ti’nin kitap yakıtırma gerekçesinde, tarihi yok etmeye çalışmanın en karanlık temellerini buluyoruz: Hoang Ti, “bilginin insanlığa kötülük getirdiği” gerekçesiyle Çin tarihinin en önemli kitaplarını yaktırmıştır. Üstelik İmparator, kitapları insanların mutluluğu için yaktırdığına yürekten inanmaktadır. Hoang Ti’nin bu muhteşem gösteriyi yaptığında takvimler İ.Ö. 213 yılını göstermektedir.

Çok değil, bundan 67 yıl sonra Neron’dan kurtulabilen bilim sanat ürünleri bir kıyıma daha uğrarken, tarih yeni bir kahraman yaratmanın talihsizliğini yaşayacaktır. Romalılar, Annibal’dan sökerek

aldıkları Kartaca Kütüphanesini, Alp dağlarında geçirdikleri soğuk eve dönüş gecelerinde yakarak ısınacaklardır.

Dönemin en büyük kütüphanesi olan Roma Kütüphanesi ise Vizigotların gelip yakmasına kadar dünyanın en büyük kütüphanesi olma unvanını taşımıştır.

Tam bu sıralarda Anadolu'daki en büyük kütüphanelerden biri olan Bergama Kütüphanesi Sezar tarafından Kleopatra'ya hediye edilince, Kleopatra'nın, kıskançlıktan mıdır, neden bilinmez, Bergama Kütüphanesi'ndeki bütün kitapları aylarca İskenderiye hamamlarında yaktırdığı söylenir.

Sonuçta İskenderiye Kütüphanesi'ndeki kitapların da başına aynı şey gelecektir. Ancak İskenderiye Kütüphanesini kimin yaktırdığı kesin olarak bilinmiyor. Bazı kaynaklar kütüphanedeki yaklaşık 400 bin kitabın, piskopos Theophilos tarafından yaktırıldığını öne sürerken, diğer bazı kaynaklar kütüphaneyi, Müslümanların İskenderiye'yi ele geçirmesinden sonra Halife Ömer'in yaktırdığını belirtiyorlar... (Bunun yanlış olduğu ispatlanmıştır. Genel kanı bu kütüphanenin, çıkan çeşitli fanatik görüşler nedeniyle, antik Pagan tapınakları ve yapıların imhası sırasında Hristiyanlar tarafından yakıldığı yönündedir. Kütüphanenin Sezar tarafından, İskenderiye'yi kuşattığı sırada yok edildiği görüşü de çeşitli tarihi eserlerde yer almaktadır. Kütüphanenin varlığını 4. yüzyıla kadar sürdürdüğü bilinmektedir. Sezar'ın kuşatmasında sadece bir bölümünün zarar görmüş veya yıkılmış olduğu da düşünülmektedir.)

...Ünlü astronom ve filozof Nasîrüddin Tûsî'nin bilim dünyasına olan katkılarında adı onunla birlikte geçen ve bilim adamları gözetmekle isim yapan Hülagu Han'ın, Bağdat'ı istilasından sonra, oradaki 36 kütüphaneyi yaktırdığı, bu yüzden de Dicle'nin aylarca kapkara bir su olarak aktığı yazılır. Bütün bunlar olurken yıl 1258 gibi tarihin ilerlemiş dönemine rastlamaktadır. Çoğu el yazması ve tek nüsha olan milyonlarca kitap bir daha geri dönmek üzere işte bu "yüce" kişiler tarafından yok edilmiştir.

Barbarlık diye nitelenecek kitap yakma olaylarına Hitler öncesi Avrupa'da da rastlanıyor. Arapların İspanya'yı terk etmek zorunda kalmalarından sonra, Ximenes adında bir kardinal ve Şarلمان, Endülüs Kütüphanesi'nden taşıdıkları Araplara ait kitapları Granada'nın Babür-remle meydanında, İspanya'nın Müslümanlardan kurtuluşu adına yaktırmıştır.

Fizikçi Pierre Curie bu kıyım için, “Endülüs Kütüphanesi’nden otuz kadar kitap kurtuldu, onlarla atomu parçaladık. Eğer yakılan bir milyon kitabın yarısı kurtulmuş olsaydı, şu anda galaksiler arasında geziyor olurduk,” der.

Hiçbiri Roma’daki kadar büyük olmamakla birlikte, kitap yakmalar günümüze kadar sürüp gelmiştir. Sözgelimi, 1562 yılında Güney Amerika’da Maya Uygarlığına ait kitaplar, İspanyol papazlar tarafından yakılmıştır. 1566 yılında da, muz kabukları üzerine yazılı İnka antolojilerini yakan Pachacuti, bunu görev aşkıyla yaptığını belirtmiştir.

Kitap yakma şöhretinden payını alanlardan biri olan rahip Eugene Evraud, eski Polonezya yapıtlarını yaktıktan sonra, Polonezya adalarında Hristiyanlık hakkında kitaplar yazmaya koyulduğunda tarih 1872’dir.

Kitap yakmanın en ideolojik tabanlı ve hafızalardan asla silinmeyecek olanı ise Nasyonal Sosyalizm dönemine rastlar. O zamana değin yakılan kitaplar, kütüphaneler için öne sürülen gerekçeler pek açık ve net değildir. Ama Nazi Almanyası’nın 10 Mayıs 1933 tarihinde gerçekleştirdiği “kitap yakma töreni”, Almanyası’nın, geleceğin dünya lideri olacağına inanan binlerce Nazi tarafından desteklenen toplu kitap kıyımıdır.

Modern tarihin en büyük kitap yakma olayı 1992 yılında yaşandı. 25 Ağustos 1992 günü, uygar Avrupalıların onayı ve gözleri önünde, Sırp milliyetçileri Sarayevo’daki 102 yıllık Bosna Ulusal ve Üniversite Kütüphanesi’ne yangın bombalarıyla saldırdılar. Kütüphanede bir milyon 500 bin cilt kitap bulunmaktaydı. Bunların 155 bin tanesi, çok ender bulunan paha biçilmez el yazması kitaplardı. Kütüphanede ayrıca ulusal arşiv, geçmiş yılların gazete ve dergileri ve Sarayova Üniversitesi’nin koleksiyonları bulunmaktaydı. Uygar Avrupa ailesinin bireylerinden olan Sırp militanlarının yangın bombalarıyla bombaladığı kütüphane tam üç gün yandı, içindeki kitapların tamamına yakını yanıp kül oldu. Kütüphane çalışanları ve bazı Bosnalı vatandaşlar, üzerlerine kurşun yağdırılmasına rağmen, bir zincir oluşturup çok değerli bazı kitapları yangından kurtarmaya çalıştılar.

Bu olaydan üç ay önce de, yine uygar Avrupalıların gözleri önünde, Sırp militanlar Sarayova Oryantal Enstitüsü’ne bombalı saldırıda bulunmuşlardı. Fosforlu el bombalarının kullanıldığı bu

saldırı sonucunda Enstitü yanıp yerle bir oldu. Enstitünün kütüphanesinde Arapça, Farsça ve İbranice çok değerli el yazması 5 bin 623 cilt kitap bulunmaktaydı. Ayrıca, Bosna'nın beş yüz yıllık tarihinin kaynaklarını oluşturan 7 bin Osmanlı belgesi, 19. yüzyıl kadastro kayıtları ve Osmanlı dönemine ait 200 bin belge bulunmaktaydı. Bunların hepsi yanıp kül oldu. Yukarıdaki iki saldırıda da, yalnız kütüphanelerin hedeflenmiş olduğunu vurgulamamız gerekir. Uygar Avrupa ailesinden olan Sırp militanlar, sadece kütüphaneleri yakıp yıkmışlar, bunların hemen bitişiğindeki binalara dokunmamışlardır.(Andras Riedlmayer, Harvard University, "Erasing the Past: The Destruction of Libraries and Archives in Bosnia-Herzegovina", Middle East Studies Association Bulletin, July 1995, www.fp.arizone.edu/mesassoc/Bulletin/bosnia.htm)¹

Amerika, 19 Mart 2003'de Irak'a saldırdı. Nisan 2003'de işgali başlattı. Irak'a saldırıda ve sonrası işgalde ABD yalnız başına değildi. 15 ülke, ABD'ye silahlı güçleriyle yardımcı oldu. Avrupa Birliği'nin şu sekiz üyesi de bu 15 Ülkenin arasındaydı: İngiltere, İtalya, İspanya, Danimarka, Avusturya, Polonya, Ukrayna ve Estonya.

ABD önderliğindeki işgalci güçler, 14 Nisan 2003 günü Bağdat'taki Irak Ulusal Kütüphane ve Arşivi'ne bombalarla saldırdılar. Kütüphanede bir milyon kitap ve 20 milyon belge bulunmaktaydı. Demokrat ABD ve uygar Avrupa'nın askerleri kütüphaneyi ateşe verdiler. Kitap, kolay kolay alev alıp yanmaz. Ama Bağdat kütüphanesindeki kitaplar kısa zamanda yanıp kül olmuştu. 28 Nisan 2003 tarihli Wall Street Journal adlı Amerikan gazetesi, kütüphaneyi ateşe verenlerin hızlı yanmayı sağlayan fosfor elementini kullanmış olduğunu ve bu yöntemin kâğıt belgeleri yok etmek için askeriye tarafından uygulandığını duyurdu. (Book Burning in the 21st. Century, ALA, American Library Association, www.My Documents/ALA/21st.Century.htm)²

1980 sonrası resmi kurum ve kuruluşların kütüphanelerindeki kitaplar Seka'ya hamur olmak üzere kamyonlarla götürülmüş, SEKA da almayınca yakılmıştı.

Kitabın yararı, dostluğu, kazançları konusunda herkesin bir araba dolusu edecek lafı vardır. Ama söylenen sözler, kitap okuma

¹ <http://oku.blogcu.com/modern-tarihin-en-buyuk-kitap-yakma-olayi/1366986>

² <http://oku.blogcu.com/modern-tarihin-en-buyuk-kitap-yakma-olayi/1366986>

sevgisini arttırmıyor, belki azaltıyor bile denebilir. Çok satan kitabın çok iyi kitap olduğu savsatası okuma alışkanlığını da bozmaktadır. Kolay ve rahat okuma tembelliği yaratmaktadır.

Avrupa Birliği sürecinde kilit rol oynayacak 6. uyum paketi Meclis'in gündeminde tartışıldığı sırada, o sıralarda Dışişleri Bakanı olan Abdullah Gül 'Ülkeyi özlediğimiz noktaya getireceğiz' derken, 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nden 15 gün içinde öyle iki karar çıktı ki, düşüncenin, ifade özgürlüğünün hâlâ alevlerle boğuştuğunu anladık. Mahkeme Marquis de Sade'ın 'Yatak Odasında Felsefe'si ile Erje Ayden'in 'İkinci Caddenin Çılgın Yeşili' ve 'Hauptbahnoftan Bir Trene Bindim' adlı kitaplarını imha etme kararı aldı.

Geçtiğimiz yıllarda Ayrıntı Yayınları'ndan Dragan Babic'in 'Son Sürgün' kitabı için 'imha' kararı verilmişti. Dört kitabın da imha edilme nedeni Türk Ceza Kanunu'nun 426 ve 427'nci maddesine dayandırılıyor: “Halkın ar veya hâya duygularının incitilmesi veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı yayın yapılması”.

Düşün ve sanat dünyası, yayıncılar, okuyucular ve bu ülke bizim diyen herkes diken üstünde. Çünkü kimse kitapların imha edildiği bir ülkede yaşamaktan memnun değil. Ancak TCK'da böyle bir madde var.

12 Eylül gündeme yeniden taşınırken, işin “kültürü yok etmek” bölümüne ve bunun başlangıcı sayılan “kitap düşmanlığı”na mutlaka değinilmesi gerek. Bu karanlık dönemin en karanlık olaylarından biriydi kitap yakmak ve tarihte görüldüğü gibi bu işi gerçekleştiren ülkeler tarihin karanlığına gömüldüler.

Antik çağda Sparta kenti hep savaşçı yetiştirdi. Sakat ve güçsüzleri öldürdü, sağlam ve sağlıklı olanları baştacı etti. Atina ise insanın beynine önem verdi ve kültür-sanat adamları hep kolladı.

Bu yüzden de Sparta elli yıl içerisinde çökerken, Atina iki bin yıldan fazla yaşadı... Yaşamaya da devam ediyor...”¹

12 Eylül sadece kitap yakmadı, nice emeklere çekilen filimleri de yaktı. Hele bunlar arasında Halit Refiğ'in “‘Yorgun Savaşçı’sı özel bir yer tutar. Halit Refiğ’in kendisi anlatıyor:

“... Ecevit yeniden başbakan olunca sinema üzerine konuşmamız oldu. ‘Aşk-ı Memnu’yu çok beğendiğini ve devletin sinemaya elini

¹ http://forum.donanimhaber.com/m_32675393/tm.htm

uzatması gerektiğini söyledi. Ardından TRT'den 'Yorgun Savaşçı' teklifi geldi. Çekimler başladı. Sonra 12 Eylül darbesi oldu, TRT yönetimine paşalar geldi. Emekli general Macit Akman TRT'nin başına getirilmişti. İlk konuşmamızda masasının üzerinde duran bir tomar mektuptan birkaçını bana uzattı. Mektuplarda 'Kemal Tahir vatan haini, Nazım Hikmet'in yetiştirdiği Atatürk düşmanı bir yazardır' şeklinde ifadeler vardı. Altında emekli asker imzaları. Macit Paşa 'Ben araştırdım, hepsi sahte, siz işinize bakın' dedi.

Daha sonra çekimler sırasında taleplerimiz karşılanmaz oldu. Macit Akman'la konuşmaya Ankara'ya gittim. Beni yardımcısı Behçet Devay'a gönderdiler. O da emekli muhaberat paşası. 'Burası Yeşilçam değil, istediğinizi yapamazsınız' dedi. Ben de Devay'a 'Bugüne kadar hep genel müdürlerle konuştum, şimdi de onunla konuşurum' dedim. Hiç cevap vermeden Macit Akman'ı aradı. Görüşmek istediğini söyledi. Sanıyorum yakılma süreci o gün başladı."

Refiğ, 'Yorgun Savaşçı'nın çekimleri zorlu bir sürecin sonunda 1981'de tamamladı, ancak 1983 yılında TRT'ye teslim edebildi. Ve darbe yönetimi filmin yakılmasına karar verdi. Özal'ın galip çıktığı 6 Kasım 1983 seçimlerinden bir hafta sonra yakıldı. 'Yorgun Savaşçı'nın yakılabileceğini hiç aklına getirmeyen Refiğ, "Hayattaki en büyük gafletlerimden biriydi, bir kopyasını almamak!" demişti.

Yaklaşık 10 yıl sonra 1990'lı yılların özel televizyonu HBB, 'Yorgun Savaşçı'yı yeniden çekti. HBB yeni 'Yorgun Savaşçı'yı yayınladığı dönemde TRT de tozlu raflardan ilk 'Yorgun Savaşçı'yı kesintisiz ekrana getirmişti. Zira 'Yorgun Savaşçı'nın film kopyaları yakılırken 'suç belgesi olarak' bir video kaydı alınıp saklanmıştı.¹

Türkiye'de de kitap yakma genellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında, daha sonra tek parti döneminde ve bu dönemlere dönüş özlemiyle yapılan askeri darbelerle birlikte gelen bir faaliyet oldu. Yukarıda anlattığımız gibi kitabı her zaman devlet yok etmedi. Bazen insanlar da başları derde girmesin diye kitaplarını yakmak zorunda kalıyordu. Bunun en acı örnekleri darbe dönemlerinde de yaşandı. O günlerde şehirlerin, kasabaların ev ev aranması sırasında pek çok kitap

1

"suç unsuru" sayılabileceği için sahipleri tarafından sobalarda, bodrumlarda yakılmıştı.

Ben kimi dergi arşivlerimi evimden uzaklaştırırken zayi ettim mesela. Kimi kitapları mecburi misafirliğe gönderdim. Kimi evlerde dışı başka içi başka kitaplar gördüm. Adam korkusundan tarih ya da roman kitaplarının kapaklarını sökmüş, bir ilim ve fikir kitabına yapıştırmış. İçi başka dışı başka bir sürü "münafık" kitaplar yani...

12 Eylül'deki askeri darbenin ardından da on binlerce kitap hem devlet tarafından, hem de sahipleri tarafından yakıldı. 12 Eylül döneminde Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan bir yasa ile "müsadere edilen kitapların" imhasına olanak tanınması kitap kıyımını doruğa çıkardı. On binlerce kitap yakılarak ya da SEKA'ya gönderilerek imha edildi.

Acaba bugün kitabevlerinde basımından korktukları kaç hatıra kitabı vardır? Acaba kimileri babalarının, dedelerinin o hasretle basılması beklenen hatıralarından dolayı ne kadar acı ve ıstırap çekmektedirler? Kimi insanlar yazdıklarını korkularından dolayı kim bilir kaç kere imha etmişlerdir?

Kitap yakmaya yakın zamanlarda ilginç bir örnek yaşandı. Basından öğrendiğimize göre Isparta Sütçüler Kaymakamı Mustafa Aldemir, Orhan Pamuk'un kitaplarının imhası için bir genelge yayınladı. Bu genelge hem Türkiye'de, hem de bütün Avrupa'da çok konuşuldu. Ankara Hukuk Fakültesi'nin diplomasına sahip olan genç kaymakam, yürürlükten kaldırılan genelgesini uygulamayı başarabilseydi, dünyada kitap yakarak tarihe geçenler arasında mütevazı bir yer edinebilecekti. İşin bir başka ilginç yanı, zaten genelgenin gönderildiği kamu kurum ve kuruluşlarının kütüphanesinde bir tane bile Orhan Pamuk kitabı yoktu. Bir kız öğrencide Orhan Pamuk kitabı bulunduğu haberi ilçede bir heyecan yarattıysa da kısa sürede bunun bir dedikodu olduğu anlaşıldı.¹

Bu konuda az da olsa benim de yaşadığım örnekler var. Aslında acı ama şimdi tatlılaşmış şu iki hatırayı anlatayım: Birgin okul kooperatifinde oturuyorduk. Bir kitapsever arkadaş yerinden kalktı ve

¹ <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/04/28/cp/gnc108-20050410-102.html>;
<http://www.yorumla.net/edebiyat/539719-yakmak-icin-kitap-aradilar.html>

elindeki kitabı öfke ile yırtarak çöp sepetine attı. O kadar ani yapmıştı ki, “yırtacağına bana ver” demeye fırsat bile bulamadım.

-Neydi o kitap?

- Necip Fazıl’ın “Doğru Yolun sapık Kolları” idi.

-Yahu yırtacağına bana verseydin ya! Bize zarar vermezdi herhalde.

-Olabilirdi ama öfkemden düşünemedim. Müslümanlara bu kadar iftira ve hakaret beni çıldırttı yahu...

- Sen iyi ki Ahmet Davutoğlu’nun “Din Tahripçileri” kitabını okumamışsın.

- Ne demek, onu da okudum.

- Ne yaptın?

- Onu da sobada yaktım...

Bu konuda ikinci düşünce ise, “kitap asla yakılmaz” hükmüdür. Yanlış bilgiler de okunmalı ve ona delillerle cevaplar verilerek doğrular savunulmalı. Ama bu biraz ehliyet ister.

Buna rağmen biz bir kitabın yakılmasına, yırtılmasına karşıyız. Belki bir yerde korunur ve yeri gelirse değerlendirilir. Nitekim benim de gençliğimde aldığım, ama şimdi kütüphanemin en kuytu yerinde sakladığım, kimseye tavsiye edemediğim kitaplarım var. Nasıl bir akıl ise zamanında iyi görmüş ve almışsınız. Ne yırtabiliyorum, ne de kimseye verebiliyorum. Yırtmak içime sinmiyor, hediye etmek, başkasına zarar vermek olduğu içindir ki onu da yapamıyorum. Öyle saklıyorum işte.

John milton “Bir insani öldüren, Tanrı’nın aynası, akıl sahibi bir yaratığı öldürmüş olur; ama aklın ürünü olan kitabı yok eden, aklın kendisini yok etmiş olur” der. Her kitap için geçerli değildir belki de ama genelde doğru bir sözdür bu. Bu konuda tahammüllü olmamız gerekir. Kanatlar değişebilir. Bir de başkasının bize yapmasını istemediğimizi, biz de başkasına yapmamalıyız değil mi? Benim sevdiğim bir kitabı birisi yırtsa veya yaksa, bu hiç hoşuma gitmez, üzülürüm.

Nitekim sene sanırım 1979 idi. Anadolu’nun ücra bir kasabasında bir lisede din dersi öğretmeniydim. Ecevit iktidara gelmişti. Büyük bir sürgün ve kadrolaşma hareketi başlamıştı. Partizanlık hak hukuk tanımıyordu. Sokaklar anarşi ve teröre teslim idi. Adım adım darbeye doğru yürüdüğümüz o günlerde okul müdüründen kütüphanenin anahtarını istedim. Çünkü memuru yoktu

kütüphanenin ve sürekli kapalıydı. Zaten devlet kitaplarından başka kitap da yoktu. Ben ise oradan “Şark Klasiklerini” alır okurdum.

Sosyalist olduğunu söyleyen müdür vermek istemedi. Israr edince mecburen verdi. Kütüphaneye girdim ki ne göreyim. Başta Necip Fazıl’ın Kültür Bakanlığınca basılan üç ciltlik “Tiyatro Eserleri” olmak üzere bütün dini kitaplar yırtılmış ve yerlere saçılmıştı. Olayı müdüre haber verdim. “Kim yapmış bunu? Mutlaka bulur ve hesabını sorarız” dedi. Ne sordu, ne de buldu tabi. Oyaladı gitti...

Bir okulda, düşünce ve ifade özgürlüğü iddiasında bulunan bir müdür ve kadrosundaki yönetimde bir kütüphanedeki eserler yırtılıyordu. Ne adına? İdeoloji adına. Dine karşıtlık adına. İrticayla mücadele adına. Bu ideolojiden ve bu adamlardan ne hayır beklenir ki!

Tabi ki bunlar tek parti dönemindeki faşist uygulamaların kalıntısı idi. CHP bu ülkede kitap yasaklama, yırtma ve yakmanın adresiydi. Bu kötü alışkanlık maalesef devam edip gidiyordu...

Kitap Yağmalama

Kitapların başına gelen en büyük felaketlerden birisi de kitapların çalınması ve yağmalanmasıdır. Bu konuyu “Kitap Sevgisi” adlı eserimizde yazmıştık. Burada bir iki örnekle olayın çirkinliğine değinelim isterseniz.

Geçmişte bir ülkeye giren düşman kuvvetleri o ülkeyi ateşe verir yakarlardı. “Sanki şimdi de öyle değil mi?” dediğinizi duyar gibiyim. Ne kadar haklı olduğunuzu az sonra göreceksiniz.

Bu yakıp yıkmalardan ve korkunç yağmalardan evdeki ve kütüphanelerdeki kitaplar da nasibini alırdı maalesef. Nice bin paha biçilemez eserler, o göz nuru antika yazmalar, o pırıl pırıl ciltli eserler, o doyumsuz kitaplar ateşler içinde yanar, yada bombalarla paramparça olarak etraftaki enkaza savrulurlardı.

Bir ülkenin beynini almak gibi olan kitaplarını çalmak da ayıp, ama yanma ve parçalanma yanında bu çalma yine de rahmet okutucu (!) bir zulümdü. “Buna da şükür, hiç olmazsa kaybolmuyorlar” dedirtiyordu. Biz hala bugün bir kısım eserlerimizi ancak batı kütüphanelerinde bulabiliyoruz. Neden oradalar bu bizim dünyamızın kitapları? Yürüyerek mi gittiler oralara? Elbette ki hayır! Medeni (!) batılılar bizden çaldılar onları. Yağmaladılar, yaktılar, bir kısmını da ülkelerine taşıdılar.

Tarihin en büyük felaketlerinden birisidir hiç şüphesiz Moğol istilas. Orta Asya'dan kalkarak bütün İslam şehirlerini, bütün medeniyet eserleriyle ve özellikle de kütüphaneleriyle beraber yakıp yıkarak ilerleyen bu korkunç istila, Müslümanlara öyle bir darbe vurmuştur ki, acısı hala içimizdedir ve belimiz bükük ise biraz da sebebi orda aranmalıdır.

O geçti gitti ama şu modern dünyada batılı sözde “medenî” vahşilerin yaptığına ne demeli? I. Dünya savaşı da İslam dünyası için bir Moğol istilas. gibiydi. Cengiz'i beğenmeyen vahşi batılilar, ona tûy diktirdiler, rahmet okuttular.

İslam dünyasını yakıp yıkarak bombalayan batılı vahşiler, aynı zamanda bütün kütüphaneleri yağmaladılar ve en kıymetli hazinelerimizi çalıp çırparak ülkelerine kaçırdılar. Bugün bir araştırma yapmak isteyen Müslümanlar, batıliların kütüphanesine taşınmış kendi eserlerine muhtaçtırlar. Görüyorsunuz, en temel klasiklerimiz de oralarından baskıya giriyor. Bu ne korkunç bir felakettir Allah aşkına?

İşte size biri yakın tarihimizden, birisi de içinde yaşadığımız canlı tarihten iki tanık: “Hayatın bin bir çilesini çeken, mükemmel eserler vermek için her sıkıntıya katlanan Üstat İbnül Emin Mahmut Kemal Bey, en büyük acıyı mütâreke yıllarında yaşadı. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Fransız askerleri, züccaciye dükkânına dalan vahşi hayvanlar gibi, Mehmet Emin Paşa konağına doluştular. Sayısı belirsiz yazma ve basma eserlerin. gazete ve mecmua koleksiyonlarının, nefis hat örneklerinden oluşan tarihi tabloların; şiir, edebiyat ve musiki dünyamızın meçhullerine ışık tutacak belgelerin, antika eşyaların, çeşm-i bülbüllerin, eser-i İstanbulların bulunduğu bu hazineyi -Moğol askerleri gibi- yağma ettiler.

Nakil için verilen yirmi dört saatlik süreyi bile beklemeden etrafı kırıp dökmeye başladılar. İçeride ne varsa hepsini necis ayaklarının altında çiğnediler.

Kalemini gözyaşına batırarak bu feci manzarayı resmeden Mahmut Kemal Bey, işgal kuvvetlerinin konakta yaptığı korkunç tahribatı nevi şahsına münhasır üslubuyla uzun uzun anlattıktan sonra sözü cümlelerle bağlıyor:

"Evimiz dört duvardan ibaret denilebilecek bir halde harap ve tamamen boş olarak bize teslim edildi Yazma kitap sayfalarının ve bazı mühim evrakın nerede kullanıldığını söylemekten hayâ ederim.

Garp medeniyetinin ne demek olduğunu zaten bilirdik, bu defa daha iyi öğrendik."

Süleyman Nazif Bey'in "Dârülkemâl" dediği konağın başına gelen felaketi, şu dörtük olanca hüznüyle dile getiriyor:

Darımızdan dûr edüb berbâd-ü tarâc ettiler
Haz re ti Âdem gibi cennetten ihraç ettiler
Zevk bahşâ beyt-i firdevsîde eylerken karar
Bir temelsiz külbe-i ahzâne muhtaç ettiler.¹

Canlı şahit olduğumuz olaya gelince, o da Amerika'nın Irak'ı işgalinde yaşanan korkunç olaydır. İşte size o acı ve çarpıcı taplo:

"Irak'ta 7 bin yıllık tarih 3 günde yok edildi. Müze talanından sonra el yazmalarının bulunduğu Bilgelik Sarayı da alev alev yakıldı. 282 davaya ilişkin Hamurabi Yasaları'nın belgeleri yandı mı, çalındı mı bilen yok.

Irak'ın başkenti Bağdat'ta üç günde, 7 bin yıllık tarih yok edildi. Bağdat Müzesi'nin yağmalanmasının ardından, 'Bilgelik Sarayı' olarak adlandırılan Irak Milli Kütüphanesi de önce talan edildi sonra iki kez ateşe verilip yakıldı.

500 bin ciltlik koleksiyonu ve 4 bin 412 el yazmasıyla dünyanın en önemli arşivlerinden biri olan Milli Kütüphane önce yağmalandı, sonra ateşe verildi. 600 bin cilt kitap barındıran Basra Kütüphanesi'nin akıbeti ise bilinmiyor.

Yangınla birlikte, tarihten kalan tüm kitaplar ve çok değerle el yazması kitap ve Kuran'lar kül oldu.

Önce Bağdat müzesini yağmalayan ve bölgenin 7 bin yıllık tarihine ait neredeyse tüm eserleri yok eden ya da satmak üzere çalan çapulcular, bu kez kütüphaneyi yaktı. Kısa süre sonra yangın söndürüldü ve tehlikenin geçmesi üzerine ABD askerleri bölgeden ayrıldı. Fakat yağmacılar kütüphaneyi yeniden ateşe verdi ve on binlerce eser alevlerin arasında yok oldu.

Müzenin deposunda, eski Ninova kenti ve Babil'den kalma eserler, ayrıca Sümerler'e ait heykeller, Asur rölyefleri ve içlerinde bilinen en eski yazı örneklerin yer aldığı 5000 yıllık çivi yazısı

¹ Dursun Gürlek ,age. s.269.

tabletleri de bulunuyordu. Bu tabletler arasında bilinen ilk kanun metni sayılan Hammurabi Kanunları'nın orijinalinden örnekler de vardı.

Müze de ayrıca Ur mezarlığından çıkarılmış som altın miğfer ve kupalar mevcuttu. Hz.İbrahim'in doğum yeri olan Ur kentinde çıkan İ.Ö 2600 yılından kalma, 'Çalılıktaki Koç' heykeli, mücevherat, müzik enstrümanları, çalgılar ve tarihteki ilk anlatımcı savaş resmi de bu müzedeydi. Akad kralına ait en az 4300 yıllık bakır büst ve 1600 kadar antik madeni paranın yanı sıra, Uruk'ta bulunan ve üzerinde tanrı ile insan arasındaki ilişkinin ilk kez betimlendiği, 5000 yıllık bir 'kült vazosu'da müzedeydi. Binada ayrıca çok sayıda Asur dönemi eseri ve devasa heykel de vardı.

İ.Ö 1700'lü yıllarda hüküm süren 1. Babil hanedanının altıncı hükümdarı Hammurabi'nin eksiksiz ve kusursuz Babil Yasaları derlemesi, 282 davayla ilgili kararlardan oluşuyor. Hammurabi yasaları, ekonomik sorunlara (fiyatlar, iş yaşamı, ticaret, gümrük yasaları) çözümler getirdiği gibi aile yaşamına da (evlilik, boşanma) gibi sorunlara ilişkin davalarda o günün çözümlerini ve yasalarını getiriyordu. Medeni hukuka ilişkin sorunlara (kölelik) ve en önemlisi de (Hırsızlık, tecavüz) gibi ceza hukuku ile ilgili konulara yasal müeyyideler getiriyordu. İşte bu en eski derli toplu yasalarla ilgili belgeler de bu talan sırasında yok edildi. Hamurabi'nin cezaları kendinden 4 bin yıl sonraki yağmacılara işlemedi.

Yağmalama sırasında bölgede bulunmadıkları için suçlanan Amerikan askerleri, müdahale edememelerinin nedenini sayılarının az olması olarak açıkladı. Askerler (Burada yeteri sayıda asker yok. Kontrolü sağlamakta güçlük çekiyoruz) açıklamasını yaptı.

Müze yağmalaması sırasında altın eserlerin yanı sıra, Hammurabi tabletlerinin de çalındığı açıklandı. Yetkililer bu tabletlerin dünya tarafından bilindiği için resmi olarak satılamayacağını, sadece el altından çıkartılabileceğini ve bu durumda da satanların çok yüksek rakamlar kazanacaklarını belirtti. İnsanlık tarihinin ilk yazılı kanunları olan Hammurabi tabletlerine değer biçilemeyeceği de belirtildi.

Bağdat Arkeoloji Müzesi ve Osmanlı Kışlası'ndan sonra, Irak'ın en önemli kültür kurumlarından olan 'Bilgelik Sarayı' olarak adlandırılan ve yağmalandıktan sonra ateşe verilen kütüphane 1920 yılında 'Selam' adıyla kurulmuş, 1924'te ise 'Milli Kütüphane' adını

almıştı. 1961 yılından bu yana kütüphanede Irak'ta yayımlanan bütün eserlerin bir nüshası da toplanıyordu.

Savunma Bakanlığı'nın karşısında olmasına rağmen yağmacılara karşı tedbir alınmayan kütüphanede 500 bin cilt kitap, 4 bin 412 nadide el yazması eser ve 2 bin 618 periyodik yayın bulunuyordu.

Tarih boyunca kitaplıkları ve araştırma merkezleriyle bölgenin en önemli kentlerinden biri olan Bağdat benzer bir yağmayı bin yıl önce Abbasiler döneminde de yaşamış ve Moğol hükümdarı Hülagü, kenti aldığı ilk olarak Bağdat Kütüphanesi'ni yakarak tüm eserleri Dicle Nehri'ne attırmıştı. Bu talandan sonra hepsi el yazması olan kitapların mürekkeplerinin Dicle'nin sularına karıştığı ve nehrin sularının bir hafta boyunca mürekkebin rengi gibi lacivert aktığı rivayet edilmişti.

Eski Bağdat Kütüphanesi başta Aristoteles ve Sokrates olmak üzere antik dönem Yunan düşünürlerinin Arapça'ya çevirilen eserleri ve Süryani yazarların elyazmalarıyla Bağdat'ın dönemin en önemli bilim ve kültür merkezlerinden birine dönüşmesini sağlamıştı.

Irak'taki gelişmeler üzerine pazar günü bir basın toplantısı düzenleyen İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Genel Direktörü Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Irak'ın Mezopotomya'dan başlayarak Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinin sayısız örneğinin savaşta zarar görmesinin ve Irak Arkeoloji Müzesi ile Musul Üniversitesi Kütüphanesi ile tarihi yazmalar koleksiyonunun yağmalanmış olmasının üzüntü verici olduğunu söyledi. Yağmalamalara karşı acilen önlem alınması gerektiğini söyleyen İhsanoğlu, Irak'taki SİT bölgelerinin koruma altına alınmasını, çalınan eserlerin satışının engellenmesini ve eserlerin müzelere iade edilmesini istedi.

Irak'taki yıkımdan Basra Üniversitesi de payına düşeni aldı. Tıpkı Milli Kütüphane gibi yağmalandıktan sonra yakılan üniversite ateşe verildi. Basra Üniversitesi Dekanı Abdül Cabbar El Halife durumdan İngiliz askerlerini sorumlu tuttu. İçinde 600 bin cilt kitap barındıran Basra Üniversitesi Kütüphanesi'nin akıbeti ise henüz bilinmiyor. Bu arada Bağdat'ın Cumhuriyet Sarayı yakınında bulunan ve çaldığında kentin bütün semtlerinde duyulan saatin yer aldığı kompleks ve 30 yıl boyunca dünyanın çeşitli yerlerinden Saddam Hüseyin'e gönderilen hediyelerin bulunduğu müze de yağmalanan yerler arasında.

Tarih Profesörü İlber Ortaylı : 'Bağdat Kütüphanesi'nin yanması bir rezalet. Bilinçsiz ahali kütüphaneyi yağmalıyor. Amerika kendi ülkesindeki eserleri koruyor ama Irak'a aynı özeni göstermiyor. Bağdat'ta yağmalanan eserleri Metropolitan Museum gibi Batı'daki müzeler ve kütüphaneler alırsa büyük skandal olur. Batı'daki kütüphaneler önümüzdeki günlerde kendilerine gelecek eserleri geri iade etmeliler.' dedi.

Türk ve İslam Sanatlar Müzesi Müdürü Nazan Ölçer : 'Milli Kütüphane'de olanlar bir facia. Sadece Irak'ın değil bütün insanlığın geçmişini yağmalıyorlar. ABD ve İngiltere petrol kuyuları kadar tarihi eserlerin güvenliğini de sağlayayabilirdi. Ben televizyonda kütüphanenin güvenlik görevlisinin yoldan geçen ABD tanklarına 'Müdahale edin' dediğini ama onların aldırış etmediğini duydum. Bu bir rezalet.' diyor.

İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü'nden Prof. Dr. Meral Alpay da şöyle dedi: Kütüphanenin yanmasına çok üzuldüm. Aynı üzüntüyü Bosna'daki kütüphane yandığı zaman da hissetmişim. Kitapları yakmakla geçmişin izleri siliniyor. Irak'ın dünü ve bugünü ile ilgili eserlerin hepsi kütüphanedeydi. En eski Kuran metinleri bu kütüphanedeydi. Bence kütüphaneler geçmişin nüfus cüzdanlarıdır ve bunlarla geleceğe köprü kurulur. Şimdi Bağdat'ta bu köprü yıkıldı.

MSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Zeki Sönmez : 'Doğu kültürü, İslam kültürü yok ediliyor ve ne yazık ki hiçbirimizin elinden bir şey gelmiyor. Amerikalılar ve İngilizler yarın Irak topraklarından çekilecek ama yağmalanan tarih bir daha telafi edilemeyecek.

Zaten savaş ortamında uygarlık yok olur. Bütün yıkımlar gibi bunu da protesto ediyorum. Şu anda Samara, Bağdat ne durumda, uygarlığa beşik olmuş o topraklarda ne oldu bitti, bilmiyoruz. Bir insan ve bilim adamı olarak derin bir hüznün duyuyorum.'" (Haber Giriş Tarihi: 15.04.2003 10:42:05)¹

Yağmalamalar her zaman dış düşmanlardan olmaz elbette. Bazen kendi halkına düşman olan düşük karakterli insanlar da aynı ayıbı utanmadan yapabilirler. Buna bir örnek de Yıldız Sarayı yağmasıdır. Aşağıdaki haber içimizi kanatıyor maalesef:

¹ <http://www.sanathaber.net/haber.asp?HaberID=1128&KategoriAdi=Antika-Arkeoloji>

“Bundan 93 yıl önce tarihe ‘Yıldız Sarayı Yağması’ adıyla geçen olaydan kurtarılan nadir elyazmalarından 30’u, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ne bağışlandı. Kütüphaneci ve araştırmacı Mehmet Lütfü İkiz(76) tarafından bağışlanan kitaplar arasında 500 yıllık geçmişe sahip Kur’an-ı Kerim, tıp, astronomi ve Batı klasiklerinden Osmanlıcaya tercüme eserler bulunuyor.

Rivayete göre 31 Mart ayaklanmasını (1913) bastırmak üzere İstanbul’a yürüyen Hareket Ordusu, tarihe ‘Yıldız Sarayı Yağması’ adıyla geçen olayı gerçekleştirdi. Yağmacılar, Sultan II. Abdülhamit’in tahttan indirilmesinden sonra Abdülhamit’in 33 yıllık saltanatına ilişkin tüm önemli belgelerin korunduğu Yıldız Sarayı Kütüphanesi’ndeki tarihi belgeleri yakıp yok etti. Kütüphane Müdürü Sabri Bey, arşivin küçük bir bölümünü kurtarabildi.

(Silahını çekerek “Beni öldürmeden kütüphaneye giremezsiniz” diyen bu yiğit vatan evladı) Sabri Bey’in yağmadan kurtardığı kitaplardan bazıları, Yahudi sahaflara satıldı. Büyük bir bölümü ise İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde muhafaza ediliyor.

Hayatını yazma eserlere adan Nuri Arlasses de eserlerin bir bölümünü satın alarak muhafaza etmiş. Arlasses, daha sonra bu kitapları iyi koruyabileceği düşüncesiyle eski Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Mehmet Lütfü İkiz’e emanet etmiş. Ancak Lütfi İkiz parkinson hastası olunca eşi Gönül İkiz, nadir eserleri ‘evde çürümesin’ diye kütüphaneye bağışlamış.” (Ekrem Aytaş, Ünal Livaneli, Konya)¹

¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=1602988> Konuyla ilgili olarak bkz. Cemal Nar, Kitap Sevgisi.

SONSÖZ

Nihayet bu kitabın da sonuna eriştik. Şair, “Her nesnenin bir bitimi var ama/ Aşka hudut çizilmiyor Mihriban” demiş. “Aşk deyince kalem elden düşüyor” tamam, itiraz da bitiyor amenna, ama inanın ilim, okuma ve kitap deyince de bir sınır çizmek zor oluyor.

Amacımız bir seri halinde kitabı sevdirmek ve okutmaktır. Böylece ondan faydalandırmaktır insanları. Derdimiz devamız okuma gibi çok karlı ve keyifli büyük bir işe dikkat çekmek ve teşvik etmek idi. Biz, bir eğitimci olarak bu açıdan baktığımızda günümüzdeki okuma ve yazma eksikliğini gördüğümüzden, bunun için bir kitap yazalım dedik, ama olmadı. Yani daha önce yazıp yayınladığımız “Okuma Aşkı” bitti, söz bitmedi. İşte şimdi “Kitap Sevgisi” de bitti, söz yine bitmedi. Ne yapalım, şimdilik bu kitabı burada bitirmek istiyoruz, ama arkası iki kitapla gelecek: “Kitap Yazar Ve Yazma Sorumluluğu” ile “Okuduğun Kadarsın”.

Bu kitabımızda kitap üstüne duygu ve düşüncelerimizi, sevgi ve heyecanlarımızı yazdık. Rahat ve zevkle okunması için kendimizden, günümüzden ve geçmişimizden bol örneklerle kitap ve insan ilişkilerini anlatmaya çalıştık. Kitap sevgisinin kaynağını gösterme ve onu çok çeşitli yollar ve vesilelerle edinmeyi anlattık. Bu uğurda yaşanan acı tatlı maceraları, iyi kötü serüvenleri dile getirdik. Nihayet aşırı sevgiden kaynaklanan yanlışları belirttik. “Hastalık” derecesinde kitap sevme hadi neyse ama “delilik” derecesinde kitap sevme gibi sapmaları ve patolojik durumları dile getirdik. Sonra kitaba saygıyı anlatmaya çalıştık.

Aslında burada da durmuyor planımız. Bize veya tarihe yön veren kitaplar ve elde ediş maceralarımızı, tanıdığımız ve etkilendiğimiz yazarlardan konuşma fırsatı bulup da duyduklarımızın önemli olanlarını da yazmak istiyoruz. Hatta kitap yazmanın

yöntemlerini, her bilim dalının ana kaynaklarını ve erişme yollarını yazmayı bile düşünüyorum. Ama itiraf edeyim ki şimdilik yoruldum. Dinlenir de cesaretimi toplayabilirsem, inşallah ona da yönelmeyi düşünüyorum.

Sizde de oluyor mu bilmem, bir kitaba başladık mı bölüm bölüm yazdıkça ne güzel yürüyor gidiyor yazım işlemi. Ama bitirdik mi yeni bir kitaba başlamak beni korkutuyor, ürkütüyor. Bir dağı yüklenmek gibi gözümde büyüyor. Bu halet-i ruhiye ile bir türlü başlayamıyorum yazım işine. Ama bir başladım mı, çorap söküğü gibi geliyor gerisi. Ah bir başlamak, bütün mesele orada. Bu yüzden Yüce yaratımızın **“Şüphesiz güçlkle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlkle beraber bir kolaylık vardır. Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul ve yalnız Rabbinr yönel!”**¹ emri çok önemlidir. Başlamayı asla ertelememeli. Yoksa zaman kaybı gittikçe büyüyor.

Sevgili okurlarımız, bize dua ediniz lütfen. Hem de yeni kitaplarda buluşmak üzere, Allah Teâlâ’ya emanet olunuz. Kalınız sağlıklı.

Son sözümüz ise daima “hamdolsun âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ’ya” demektir.

¹ İnşirah, 5-8.

KAYNAKLAR

- Kur'an-ı Kerim
Abdu'l Fettah Ebu Gudde, İlim Uğrunda, Ebru y. İst. Ocak 1985.
- Aclunî, Keşfu'l Hafa, I-II, Dar'u İhya'i Tûrasi'l Arabî, Beyrut, h.1351. 3. Baskı.
- Alpaslan Yaşar, Yakar Serdar, Muhammed Kamil Ağdaş, Ea Ajans, Şubat 2009.
- Bilmen Ömer Nasuhi, Büyük Tefsir Tarihi, I-II. Bilmen y. İst. 1974.
- Büyükçapar Ali, Kitap Pusulası, İnsan Saati y. Kahramanmaraş, 1997.
- Boz Duran, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, Kahramanmaraş Valiliği y. Öncü Basımevi, Ankara, 2009, I. Baskı.
- Canan İbrahim, kütüb-ü Site Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, I-XVIII. Akçağ y. Ankara,
- Coşkun Ahmet, Sohbetler ve Hatıralar, I-II. Ensar Neşriyat, İst. 2007.
- Çelebi Ahmet, İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi, Ter. Ali Yardım, Damla y. İst. 1983
- Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, Kubbealtı Neşriyat, 1. Baskı, İst. Ekim, 2003
- Dursun Gürlek, Tebessüm ve Tefekkür, Kubbealtı Neşriyat, 1. Baskı, İst. Ocak, 2009.
- Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, Timaş Yayınları, 5. Baskı, İst. Kasım, 2007.
- Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, Timaş Yayınları, 5. Baskı, İst. Eylül, 2008.
- Ersoy M. Akif, Safahat, Asım, İnkılap ve aka kitabevi, İst. 1975
- Faik Reşat, Eslaf, Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu, Tercüman 1001 Eserden, No: 65,
- Karaman Hayrettin, Bir Varmı Bir Yokmuş, Hayatım Ve Hatıralar, I-III. İz y. İst. 2008,

- Karaman Hayrettin, İslamın Işığında Günün Meseleleri, I-III. YeniŞafak, İst. 1996.
- Kavakçı Yusuf Ziya, İslam Araştırmalarında Usûl, Diyanet y. 1982.
- Kurucu Ali Ulvî, Hatırat, I-IV. Kervan kitapçılık, İst. Ty.
- Nar Cemal, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, Nisan 2006
- Nar Cemal, İslam Sancısı, Ukde y. Kahramanmaraş, 1997.
- Nar Cemal, ilim Ve Özgürlük, Toprak y. İst. 2007.
- Meriç Cemil, Bu Ülke, Ötüken y. İst.
- Münziri, et-Terğib ve et-Terhib. I-IV.
- Muttaki Aliel- Hindî, Kenzü'l Ummal, I-XVIII.
- Şaranî Abdülvehhab, Tenbihu'l muğterrin, "İslam Büyüklerinin Örnek Ahlakı ve Hikmetli Sözleri", ter: Ömer Temizel, Sönmez neşriyat, İst. 1971
- Tayşi M. Serhan, Ali Emiri izinde, Timaş y. İst. 2009.
- Tasavvuf Dergisi, sayı 14

İNDEKS